

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ МДУ

ДЕБЮТ

Збірник тез доповідей студентів

***ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО
ФАКУЛЬТЕТУ***

МАРІУПОЛЬ – 2017

ББК 94 я 43

УДК 08 (063)

Дебют: Збірник тез доповідей студентів економіко-правового факультету за результатами участі у Декаді студентської науки – 2017 / За заг. ред. д.політ.н., проф. К.В. Балабанова, д.е.н., проф. О.В. Булатової. – Маріуполь, 2017. – 420 с.

Редакційна колегія: д.е.н., професор кафедри раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища Толпежніков Р.О.
к.е.н., старший викладач кафедри менеджменту Осипенко К.В.

Матеріали збірника висвітлюють результати науково-дослідної роботи студентів МДУ, які присвячені питанням державотворення в Україні, розвитку міжнародних економічних та політичних відносин, сучасного менеджменту організацій тощо.

Рекомендовано до друку Радою молодих вчених Маріупольського державного університету.

Протокол № 2 від 31 січня 2017 р.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний
університет, 2017

СЕКЦІЯ
СУЧАСНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ

УДК 331.108.2(043)

Бордунова А. А.

СУТНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Діяльність визначається як форма активного ставлення суб'єкта до дійсності, спрямованого на досягнення свідомо поставлених цілей і пов'язаного зі створенням суспільно значущих цінностей і освоєнням громадського досвіду. Предметом психологічного вивчення діяльності виступають психологічні компоненти, які спонукають, направляють і регулюють трудову активність суб'єкта і реалізують її в виконавських діях, а також властивості особистості, через які ця активність реалізується.

Діяльність передбачає два основних плану характеристики - зовнішній (предметно-дієвий) і внутрішній (психологічний). Зовнішня характеристика діяльності здійснюється через поняття суб'єкта і об'єкта праці, предмета, засобів і умов діяльності. Предмет праці - сукупність речей, процесів, явищ, з якими суб'єкт в процесі роботи повинен подумки або практично оперувати. Засоби праці - сукупність знарядь, здатних підсилити можливості людини розпізнавати особливості предмета праці і впливати на неї. Умови праці - система соціальних, психологічних і санітарно-гігієнічних характеристик діяльності. Внутрішня характеристика діяльності передбачає опис процесів і механізмів її психічної регуляції, її структури і змісту, операційних коштів її реалізації.

Метою управлінської діяльності є забезпечення ефективного функціонування певної організаційної системи. Вони якісно різноманітні за складом своїх компонентів і включають, як мінімум, дві основні різновиди - «технологічну» і «людську». Тому праця керівника включає два основних аспекти - пов'язаний із забезпеченням технологічного процесу і пов'язаний з організацією міжособистісних взаємодій. Перший аспект позначається поняттям інструментального контуру управління, а другий - поняттям експресивного контуру. Ці контури далеко не завжди гармонійно поєднуються між собою і до того ж вимагають від керівника реалізації якісно різних способів і форм поведінки. У зв'язку з цим зростає і загальний рівень складності діяльності.

Управлінська діяльність специфічна і з організаційного статусу її суб'єкта - керівника. Керівник по визначенню одночасно є членом організації (групи) і стоїть як би поза нею - над нею - в силу свого ієрархічно вищого положення. Це породжує безліч труднощів практичного характеру. Дослідження показують, що ефективність діяльності організації тим

вище, ніж в більшій мірі керівник є не просто формальним «начальником», а й неформальним лідером. Але одночасно і збереження ієрархічного початку («дотримання дистанції») також є дієвим засобом забезпечення ефективності діяльності організацій. Отже, ще однією ознакою управлінської діяльності є поєднання двох основних принципів її організації - ієрархічного (субординаційного) і колегіального (координаційної), а також необхідність їх оптимального узгодження.

Всі характеристики і ознаки управлінської діяльності утворюють у своїй сукупності і у взаємозв'язку один з одним певний симптомокомплекс психологічних особливостей, властивих їй як особливого типу професійної діяльності і відрізняють її від інших типів. Ключовим параметром, що визначає ці відмінності, є рівень керівництва, ієрархічний статус керівника. Чим він вищий, тим виражено всі зазначені ознаки і навпаки. У зв'язку з цим існує поняття континууму управлінської діяльності, утвореного з одного «полюса» нижчими рівнями управління невеликими групами, а з іншого - більш високими рівнями керівництва великими організаціями, підприємствами, фірмами. У ньому виділяються три основні категорії управлінських посад, зміст діяльності яких досить істотно розрізняється саме за ступенем вираженості основних ознак управлінської діяльності. Це - рівні керівників нижчого, середньої та вищої ланки.

Керівники нижчої ланки належать до того організаційному рівню, який знаходиться безпосередньо над працівниками (підлеглими, які не керують). Типовий їх приклад - майстер, завідувач відділом.

Керівники середньої ланки координують і контролюють роботу «молодших начальників». Приклади керівників середнього рівня - декан в вузі, директор філії в фірмі.

Керівники вищої ланки - ті, хто очолюють великі виробничі, соціальні і державні організації, знаходяться на самому верху їх ієрархії, відповідають за їх діяльність, за вироблення стратегічних рішень і їх політику в цілому.

Таким чином, управлінська діяльність - невід'ємний і найбільш важливий компонент функціонування соціальних організацій. Знання про закономірності управління, про психологічні особливості поведінки людини в організаціях розглядаються сьогодні, по суті, як невід'ємний компонент загальної культури особистості фахівця будь-якого профілю. Тим більше це відноситься до вимог, що пред'являються до сфери його професійної компетентності. Де б не працював майбутній фахівець і чим би він не займався, він завжди включається в «світ організацій», в систему управління, займаючи в ній певне місце (нерідко - керівне). Умовою його ефективної діяльності, а в кінцевому підсумку - і життєвого успіху є знання організаційних, управлінських закономірностей.

Література

1. Бреддік, У. Менеджмент в організації. / У. Бреддік. М., 1997.
2. Лебедев, В.І. Психологія та управління. / В.І. Лебедев. - М., 1990
3. Карпов, А.В. Психологія менеджменту: Посібник. / А.В. Карпов. - М. : Гардарики, 2005. - 584 с.

УДК 65.012.32 (043)

Боровицька В. С.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Невід'ємною частиною діяльності підприємств є прогнозування і планування. За допомогою планування і прогнозування підприємство може вивчати ринки економіки, робити припущення щодо подальшого їх розвитку та розвитку підприємства та ефективно будувати свою діяльність.

Таким чином, планування - це цілеспрямована діяльність організації, пов'язана з постановкою цілей на певну часову перспективу для оптимального розподілу ресурсів і досягнення місії компанії.

У свою чергу, під прогнозуванням розуміють визначення ймовірного стану досліджуваного об'єкта (ринок, рівень продажів, попит) в майбутньому на основі наявних даних. Таку діяльність слід відрізнити від ворожіння і пророкування. Прогнозування вибудовується на основі об'єктивної інформації, а також динамічних тенденцій, що впливають на систему.

Планування буває трьох типів - короткострокове, середньострокове і довгострокове. У кожному з цих видів застосовуються певні способи і методи планування, і стосуватися вони можуть різних сфер діяльності компанії. Прогнозування ж, в основному, пов'язано з дуже короткими тимчасовими рамками. Буває і довгострокове прогнозування, але воно менш поширене, так як менш ефективно: спрогнозувати щось на 10-15 років вперед досить складно і, в більшості випадків, марно, тому що вплив різних чинників може сильно змінити всю картину ще до настання цього терміну.

Основні принципові відмінності цих процесів полягає в їх результаті. План - це завдання, поставлене перед організацією і її співробітниками. Так повинно бути, і виконавцям потрібно перш за все думати про те, як домогтися реалізації поставлених завдань. Прогноз - це те, що може статися, погляд в майбутнє і його осмислення. Він ніколи

не буває точним на 100%, так як передбачити всі фактори впливу на досліджуваний об'єкт вкрай важко.

Прогноз має на увазі тільки аналіз внутрішніх можливостей підприємства. Для того щоб прогноз міг стати основою розробки плану і організації управління підприємством, він повинен охоплювати значно ширше коло питань, ніж внутрішня діяльність підприємства, в тому числі:

- аналіз розвитку галузі прогнозованого напрямку виробництва продукції, її характеристику і сучасний стан попиту і пропозиції;
- основні макротехнічні і організаційно-економічні проблеми і терміни їх вирішення в галузі, країні і за її межами;
- очікуваний обсяг виробництва цільової для підприємства продукції у конкурентів і майбутня потреба в ній на ринках;
- очікувану вартість розробки і виробництва цієї продукції і її ринкову ціну;
- виявлення перспективних для підприємства технічних і господарських рішень, вже підготовлених, але не отримавших широкого практичного застосування і так далі.

Планування завжди орієнтується на дані минулих періодів, але прагне визначити і контролювати розвиток підприємства в перспективі. Якість планування більшою мірою залежить від інтелектуального рівня компетентних співробітників, менеджерів. Всі плани повинні складатися так, щоб в них можна було вносити зміни. Тому плани містять в собі так звані резерви, інакше іменовані "надбавками безпеки", проте дуже великі резерви роблять плани неточними, а невеликі тягнуть за собою часті зміни плану.

Сучасний темп зміни і збільшення знань є настільки великим, що планування представляється єдиним способом формального прогнозування майбутніх проблем і можливостей. Воно забезпечує вищому керівництву засіб створення плану на тривалий термін.

Зрозуміло, що за структурою і параметрами прогноз повинен відповідати плану, тобто давати однозначну оцінку очікуваного результату розвитку підприємства протягом усього періоду прогнозування і планування. Зв'язок прогнозу і плану полягає в наступному.

По-перше, план і прогноз являють собою взаємно доповнюючі один одного стадії регулювання діяльності підприємств.

По-друге, існує функціональна спрямованість прогнозу в залежності від його відношення до плану. Прогноз може передувати розробці плану (як правило), слідувати за ним (прогнозування наслідків прийнятого в плані рішення) і проводиться в процесі розробки плану.

По-третє, прогнозування являє собою дослідницьку базу планування, що має, однак, власну методологічну і методичну основу, відмінну багато в чому від планування.

Приклад: якщо прогнозуються великі збитки, то компанія буде шукати способи скоротити витрати або освоїти нові джерела доходів. Перед прийняттям серйозного рішення для компанії (наприклад, його реструктуризації) теж проводиться прогнозування того, які наслідки воно може принести організації. А потім, відповідно до отриманих даних, приймається остаточне рішення.

Таким чином, слід зауважити, що і прогнози, і плани є невід'ємними частинами нормального функціонування будь-якої компанії. Вони можуть мати деякі загальні характеристики, наприклад, щодо об'єкта дослідження або поставлених цілей. Але незважаючи на можливі спільні риси, варто ці поняття розрізняти і здійснювати прогнозування та планування з грамотним підходом.

Література

1. Менеджмент: Підручник для вузів / М.М.Максiмцов, А.В.Игнат'єва, М.А.Комаров і ін. ; Під ред. М.М.Максiмцова, А.В.Игнат'євой. - М. : Банки і біржі, ЮНІТИ, 2002. - 343 с.
2. Пивоваров К.В. Бізнес планування. - М. : Дашков і К, 2005. - 164с.
3. Сучасний менеджмент: теорія і практика. / Под ред. А.Г. Комарова, Г.Г. Муфтiєва. - СПб. : Пітер, 2004. - 432с.
4. Василевський А.І. Економіка. Сучасна економічна наука в поняттях і термінах - Ярославль: «Академія розвитку», 2003. С. 118-119.
5. Менеджмент організації: Навчальний посiбник / Румянцева З.П., Саломатiн Н.А., Акберiн Р.З. та iн. - М. : Инфра-М. 1997. С. 139.

УДК 658.310.8(043)

Веселов Ф. Ф.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Управління у прямому розумінні - це вплив на працівників з метою досягнення цілей, що стоять перед підприємством і його працівниками. Для результативного управління підприємством необхідно постійне вдосконалювання управлінського процесу та відповідність сучасним вимогам зовнішнього середовища. Особливо сьогодні, в час світової економічно-соціальної кризи, постійне вдосконалення процесу управління підприємством є одним з вирішальних факторів його виживання та зміцнення конкурентоспроможності. - Загальна стратегія підприємства (генеральна) і кадрова (функціональна) детермінують зміст

процесу управління, оскільки людські ресурси є визначальними для організації ефективної системи управління підприємством в умовах ринку.

Для постійного розвитку підприємства, збільшення його прибутковості та конкурентоспроможності необхідний пошук шляхів удосконалення процесу управління підприємством. Управління підприємством за своїм змістом спрямоване на досягнення визначених цілей шляхом організації взаємодії і взаємного впливу груп людей у процесі їхньої спільної виробничо-господарської діяльності. У найбільш загальному розумінні управління є цілеспрямованим впливом суб'єкта управління на об'єкт з метою змінити його стан або поведінку у зв'язку з зміною обставин. Управління може бути представлене в єдності двох підсистем: підсистеми, яка управляє підсистеми, якою управляють (суб'єкта й об'єкта управління).

Реалізація управлінських зв'язків у системі управління відбувається засобами здійснення процесу управління. Процес управління – це діяльність суб'єкта управління з узгодження спільної праці персоналу організації для досягнення її цілей, який є єдністю трьох складових: змісту, організації та технології здійснення. Процес менеджменту охоплює певні категорії: керуюча та керована системи організації, функції менеджменту, методи менеджменту, управлінські рішення, комунікації, керівництво. Отже, змістом процесу менеджменту є: цілеспрямований вплив на стан елементів, які утворюють систему "організація". Це комплексний процес, утворений із часткових технічних, економічних, соціальних, організаційних та інших, які здійснюють управлінські працівники різних рівнів у просторі й часі щодо конкретних об'єктів управління. Одним з найбільш актуальних шляхів удосконалення процесу управління підприємством є: -розроблення найбільш ефективних в умовах ринку стратегій управління персоналом.

Одним з найбільш дієвих шляхів вдосконалення менеджменту підприємства розроблення ефективної стратегії управління персоналом. Ефективна стратегія управління персоналом підприємства, як основний напрям удосконалення загального процесу управління, сприяє:

- розширенню можливостей підприємства протистояти конкурентам на відповідному ринку за рахунок використання персоналу з високим потенціалом, а також більш ефективного використання своїх сильних аспектів;
- посиленню конкурентних переваг підприємства за рахунок створення сприятливих умов для розвитку теоретичних знань й професійних навичок та вмінь персоналу;
- формуванню компетентного управлінського персоналу;

● повному розкриттю здібностей персоналу до творчого, інноваційного розвитку, для досягнення як мети організації, так і особистих цілей працівників.

Література

1. Економіка підприємства: Підручник / За редакцією С.Ф. Покрокивного. – Видання 2-ге перероблене та доповнене. – К.: КНЕУ, 2001. – 528с.

2. Корецький М.Х. Стратегічне управління: Навчальний посібник для студентів ВНЗ. – К.: ЦУЛ, 2007. – 240 с

3. Сумець О.М. Стратегія підприємства. Теорія, ситуації, приклади: Навчальний посібник. – К.: ВД "Професіонал", 2005. – 320 с.

4. Хміль Ф.І. Практикум з менеджменту організацій. – Львів: Магнолія Плюс, 2005. – 336 с.

УДК 174.4.022.1(043)

Гнатюк С. Р.

ФОРМИРОВАНИЕ МАСТЕР-ПЛАНА ИМИДЖА ОРГАНИЗАЦИИ

В современном, постоянно развивающемся мире, где среди организаций ведется борьба за внимания каждого отдельного потребителя, условия рынка требуют чего-то большего, постоянного движения. Существует целый ряд необходимых условий для достижения успеха. Среди них и имидж организации.

Мастер-план имиджа состоит из четырех основных частей, а именно: 1) создание фундамента; 2) внешний имидж; 3) внутренний имидж; 4) неосязаемый имидж.

План оказывается наиболее эффективным тогда, когда все его составные части задействованы и работают вместе. В основе мастер-плана лежит формирование фундамента имиджа.

Первым шагом в закладке фундамента имиджа является тщательное продумывание деловых принципов, опираясь на которые можно разработать положение о целях организации. Очевидно, что соблюдение определенных установок особенно ценится и помогает сотрудникам точно определить лучшую модель своего поведения в каждой конкретной ситуации. В свою очередь, положение о цели создания организации определяет обязанности, отражает идеалы в сфере бизнеса и стандарты высокого качества, как продукта, так и обслуживания. Оно мотивирует выполнять обещанное и придерживаться заложенных стандартов. Корпоративная философия, как важная составляющая фундамента имиджа, разрабатывается исходя из его первых двух элементов - принципов и положения о цели создания организации. Но особенностью философии компании является акцентирование

внимания на отличиях от ее конкурентов, подчеркнуть своеобразие смысла жизнедеятельности организации. Последнее позволяет создать абсолютно уникальный имидж компании.

Наконец, стандарты поведения и внешнего вида, которые определяются во время закладки фундамента, обуславливают действия, соответствующие философии, целям и принципам организации. При помощи стандартов сотрудники организации могут поддерживать ее имидж, образ, который складывается в глазах потребителя. В общем, стандарты включают целый ряд аспектов, начиная от формы одежды сотрудников, заканчивая их поведением.

Второй частью мастер-плана является формирование внешнего имиджа, который, в свою очередь, состоит из нескольких элементов. Наиболее важный из них - качество продукта. Ни одна реклама не сможет уберечь внимание потребителя к продукту, качество которого ухудшилось. Согласно постепенно уменьшаться доверие к организации - производителя такого продукта и портиться ее имидж.

Первое впечатление, которое складывается у потребителя, является самым важным. Это, так называемый, осязаемый имидж, который создается по восприятию потребителем организации с помощью пяти чувств. Его впечатление складывается из того, что он видит, слышит, чувствует, вдыхает и к чему прикасается. Поэтому важны все аспекты, начиная от названия организации и ее девиза, заканчивая интерьером офиса и фирменным бланком. Кроме того, неотъемлемой частью программы по созданию внешнего имиджа остается укрепление общественных связей с общественностью. На сегодня все более существенными становятся взаимоотношения организации и средств массовой информации. Последние могут существенно влиять на мнение потребителя путем манипулирования, например, порядком, очередностью и местом размещения рекламы компании-заказчика.

Необходимым аспектом программы по формированию корпоративного имиджа являются отношения с инвесторами. Ничто не сможет привлечь инвесторов в компанию, если она пользуется дурной репутацией в глазах общества.

Важным элементом внешнего имиджа также остается индивидуальность и внешний вид сотрудников, через который создается первое впечатление потребителя об организации. Очевидно, что внешний имидж должен быть понятным и привлекательным для потребителя. Его необходимо периодически перестраивать, постоянно укреплять, унифицируя все его составляющие с целью усиления влияния на клиента.

Внутренний имидж, который является третьим элементом мастер-плана, можно охарактеризовать как психологическое восприятие и отношение к организации ее

сотрудников, руководителей, дочерних предприятий, образующих внутреннюю среду компании. Внутренний имидж является наиболее недооцениваемой частью формирования делового имиджа организации, хотя на самом деле, он играет важную роль, поскольку атмосфера, царящая внутри организации, достаточно сильно отражается на потребителе, который сразу чувствует любые негативные проявления. В общем, отрицательный внутренний имидж однозначно приводит к потере организацией своей репутации. В то же время, дружеская обстановка в ней стимулирует к слаженной, более эффективной работе, что положительно сказывается на внешнем виде компании, позиционируя ее в глазах потребителя как устойчивую, профессиональную организацию.

Для распространения позитивной информации об организации, стимулирования взаимодействий внутри коллектива используются различные каналы, например, выпуск внутренней газеты, организация личных встреч руководства компании с сотрудниками, проведения общего собрания и брифингов. Кроме того, формированию положительного внутреннего имиджа способствуют: организация мероприятий для совместного проведения нерабочего времени; создание атмосферы позитивного соревнования, стимулирование взаимоуважения, взаимопомощи и доверия, оказания психологической помощи; обеспечение повышения квалификации работников; представление сведений об истории организации, ее достижения, привлечения работников к инновационным проектам, поощрения их инициативы.

В общем, к программам, влияющие на создание внутреннего имиджа организации, можно отнести:

- Кадровую политику, в которой включают уровень заработной платы, полномочия сотрудника той или иной должности, возможность продвижения по служебной лестнице, внутренние коммуникации;

- Ориентацию и тренинги сотрудников, которые являются не только способом получения определенных знаний и мотивации, а и возможностью определить, насколько эффективно персонал устанавливает эмоциональные связи сначала с компанией, а потом с покупателями, насколько компетентно и профессионально будет выполнять свои обязанности;

- Программы поощрения, становятся эффективным способом создания весомой мотивации к работе, чувство своей значимости у сотрудников организации.

Завершающим элементом мастер-плана является, так называемый, неощутим имидж, который целиком строится на ощущениях. Это все то, что может сказать о компании рядовой человек. Именно от этого элемента имиджа зависит, сможет ли компания установить связь с

потребителем и влиять на его эмоциональное состояние. Последнее определяет возможности организации по укреплению ее рыночных позиций и обеспечения конкурентоспособности продукции.

Литература

1. Алешина И. Н. Паблик рилейшнз для менеджеров и маркетологов / И. Н. Алешина. – Москва, 2009. – 283 с.
2. Бурцева Т. В. Исследование корпоративного имиджа / Т. В. Бурцева, Н. П. Миронова. – Киев, 2013. – 437 с.
3. Даниленко Л. В. Все об имидже: от подходов до рекомендаций / Л. В. Даниленко. – Харьков, 2009. – 481 с.
4. Королько В. Г. Основы паблик рилейшнз / В. Г. Королько. – Киев, 2011. – 528с.
5. Почепцов Г. В. Имиджелогия / Г. В. Почепцов. – Киев, 2011. – 327 с.

УДК 334.716:331.107 (043)

Сфіменкова К. О.

ОРГАНІЗАЦІЯ СКЛАДСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Актуальність теми. Складське господарство є важливою і невід'ємною частиною кожного підприємства. Його завдання – це збереження запасів сировини і матеріалів, готової продукції. Воно відіграє важливу роль в процесі руху матеріальних цінностей, сировини, матеріалів, топлива, інструментів, обладнання, запчастин, спецодягу і інших виробів, а також готової продукції, напівфабрикатів, відходів виробництва.

Метою роботи є вивчення підходів до організації складського господарства.

Складське господарство – система складів, обладнання, технологічних транспортних мереж та засобів, людських та інших ресурсів, які задіяні в процесі переробки та зберігання запасів.

До основних завдань складського господарства належать:

- організація постійного і безперервного постачання виробництва відповідними матеріальними ресурсами;
- забезпечення їх кількісної та якісної схоронності;
- максимальне скорочення витрат, пов'язаних зі здійсненням складських операцій;
- комплектування деталей та інших матеріальних цінностей, підбір, дозування та інші операції підготовчого або заключного характеру.

Структура складського господарства залежить від специфіки виробничого процесу, типу виробництва та обсягу випуску продукції.

Складське господарство підприємства складається з різних складів і комор, які можна класифікувати за такими ознаками:

За призначенням і підпорядкованістю:

- матеріальні підпорядковуються відділові матеріально-технічного постачання; приймають і зберігають використовувані у виробництві матеріали і видають їх у виробництво;

- збутові належать відділові збуту; приймають, зберігають і відпускають готову продукцію заводу для її реалізації;

- виробничі перебувають під керівництвом виробничо-диспетчерського відділу; це різного роду цехові комори і загальнозаводські склади, що забезпечують виробничий процес предметами і засобами праці;

- склади запасних частин підпорядковуються відділові головного механіка, приймають, зберігають і відпускають деталі й інші матеріальні цінності для проведення всіх видів ремонтів устаткування й інших видів виробничих фондів;

- інструментальні склади належать інструментальному відділові; приймають, зберігають і відпускають цехам усі види інструментів та пристосувань;

- склади відділу головного енергетика, відділу автоматизації та механізації, відділу головного метролога, відходів і утилю.

Оскільки, за масштабами роботи розрізняють центральні, загальнозаводські, прицехові та цехові, то центральні і загальнозаводські склади обслуговують весь завод і займають, як правило, окрему площу на території заводу (невиробничу). Прицехові склади функціонують при цехах, служать для збереження матеріальних цінностей групи цехів (спецодягу, мила, господарчих товарів та інших цінностей). Цехові склади є цеховими підрозділами, обслуговують визначений цех і займають його виробничу площу. Вони поділяються на склади матеріалів, заготівель, напівфабрикатів, інструменту та ін.

Слід розрізняти такі функції, які здійснюються системою складського господарства:

- Функція постачання виробництва;
- Функція збереження балансу (функція вирівнювання);
- Функція зберігання;
- Функція перетворення;
- Функцію надання сервісних послуг.

Виходячи з функцій, здійснювані на матеріальних складах роботи можна звести до наступних основних операцій: приймання матеріалів, розміщення їх, зберігання, підготовка до виробничого споживання, відпустка виробничим і іншим ділянкам підприємства й облік матеріальних цінностей [4, с. 232-234].

Процес прийняття рішення в організації складського господарства складається з трьох основних частин.

На першому етапі необхідно визначити цілі організації складського господарства, проаналізувати параметри вантажопотоку і складських операцій, визначити критерії ефективного функціонування.

Аналіз альтернативних варіантів всіх необхідних складових повинен здійснюватися в певній послідовності.

Вибір оптимального варіанту системи в цілому здійснюється з урахуванням техніко-економічної оцінки кожного з них. Організація нового або реорганізація існуючого складського господарства повинні спиратися на певні принципи:

- Механізації і автоматизації технологічних операцій;
- Оптимального використання площі і ємності складських приміщень;
- Організації наскрізного "прямоточного" товарного потоку;
- Планомірності і ритмічності складських робіт;
- Повного збереження товарів;
- Діяльність складів щодо своєчасного і ритмічного виконання планів постачання або розподілу;
- Чітку роботу складів з приймання, зберігання, відпуску та обліку матеріальних цінностей;
- Організацію просування матеріалів з найменшими витратами від постачальників до споживачів;
- Забезпечення необхідними площами для зберігання;
- Оснащення стелажимами, підйомно-транспортним та іншим обладнанням;
- Роботу з утримання та ремонту тощо.

Концепція проектування складського господарства вимагає серйозного планування, що передуює технічну реалізацію або організаційні заходи щодо створення складу, які можна підрозділити на кілька етапів:

- Рамкові умови і постановка задачі;
- Збір та розрахунок даних;

- Визначення системи складування;
- Планування та розробка технологічного процесу;
- Документування;
- Уточнення робочого плану;
- Складання Бізнес-плану;
- Реалізація проекту.

Стратегія "*Just in time*" (*Точно в строк*) в управлінні складськими запасами диктує практично повну відмову від страхових запасів. Нав'язується надзвичайно жорстка виконавча дисципліна, коли менеджери навмисно дають можливість персоналу компанії випробувати на собі негативні наслідки простоїв. Весь персонал, таким чином, залучається до процесу виявлення причин простоїв та пошук шляхів підвищення надійності та запасу міцності системи управління бізнесом.

Відповідно до концепції "*Just in time*", компанія не зв'язується жорстким планом з постачальниками. Навпаки, її діяльність диктується, перш за все, темпом надходження замовлень на продукцію. Ефективність роботи компанії і всього бізнесу багато в чому визначається рівнем достовірності короткострокових прогнозів.

Тож, складське господарство – це сполучна ланка між службою матеріально-технічного забезпечення (МТЗ) і виробничими підрозділами, між цехами, які випускають продукцію, і збутовими органами, а також між підрозділами підприємства. Його діяльність впливає на безперебійну і ефективну роботу основного виробництва, на ритмічний випуск і відгрузку товарної продукції.

Література

1. Белінський П. І. Менеджмент виробництва та операцій : Підручник/ П. І. Белінський; Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. -К.: Центр навчальної літератури, 2005. -623 с.
2. Гевко І. Операційний менеджмент : Навчальний посібник/ Іван Гевко,. -К.: Кондор, 2005. -226 с.
3. Єрмошенко М. Менеджмент : Навчальний посібник/ Микола Єрмошенко, Сергій Єрохін, Олег Стороженко,; Національна академія управління. -К.: Національна академія управління, 2006. -655 с.
4. Осовська Г. Менеджмент організацій : Навчальний посібник/ Галина Осовська, Олег Осовський,. -К.: Кондор, 2005. -853 с.
5. Хомяков В. Менеджмент підприємства : Навч. посібник/ Во-лодимир Хомяков,. -К.: Кондор, 2005. -431 с.

ОСОБЛИВОСТІ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ПРОЦЕСІВ ЗА РАХУНОК РАЦІОНАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ

Актуальність полягає у тому, що трудовий процес — невід’ємна складова частина виробничого процесу, сукупність дій робітника, здійснюваних у ході виробництва. Трудовий процес здійснюється на конкретному робочому місці, в певному соціальному оточенні.

На робочому місці людина проводить третину свого трудового життя. Важливим елементом організації праці на підприємстві є організація робочих місць з метою створення на кожному з них необхідних умов для високопродуктивної і високоякісної праці при якомога менших фізичних зусиллях і мінімальному нервовому напруженні працівника. Тому основним завданням управління є створення оптимальних робочих місць, які б сприяли ефективній реалізації творчого і фізичного потенціалу працівників, що спільно виконують роботу чи якусь операцію.

Робоче місце — це первинна ланка виробництва, зона прикладання праці одного або кількох (якщо робоче місце колективне) виконавців, визначена на підставі трудових та інших діючих норм і оснащена необхідними засобами для трудової діяльності.

В залежності від рівня механізації праці виділяють три види робочих місць:

- робочі місця ручної праці, де робота виконується за допомогою різних ручних знарядь;
- механізовані робочі місця, де працівник управляє робочими машинами і механізмами, за їх допомогою змінює предмет праці;
- автоматизовані робочі місця, на яких механізми і автомати виконують певні технологічні операції за заданими параметрами, а виконавець керує ними за допомогою дистанційних пультів

Організація робочого місця передбачає його планування, устаткування і створення сприятливих умов праці. Організація та обладнання робочих місць працівників, створення відповідних умов для їх праці набувають дедалі більшого значення. З кожним роком збільшується обсяг оброблюваної інформації, все більше застосовуються засоби механізації та автоматизації робіт, техніка стає складнішою (ЕОМ); виникають нові професії тощо. Все це потребує певної організації робочих місць, їх планування, устаткування, створення оптимальних умов для праці.

Вимоги до організації робочих місць можна згрупувати таким чином: інформаційні, економічні, ергономічні, гігієнічні, естетичні, технічні, організаційні.

Комплексне оснащення робочого місця є необхідною передумовою ефективної організації процесу праці. Однак іншою важливою умовою є раціональне просторове розміщення засобів оснащення на робочому місці так, щоб забезпечити зручність їх обслуговування, вільний доступ до механізмів, економію рухів і пересувань працівника, зручну робочу позу, хороший огляд робочої зони, безпеку праці, економію виробничої площі, зручний взаємозв'язок із суміжними робочими місцями, з підлеглими і керівниками. Забезпечення цих умов досягається в ході планування робочих місць, яке ми коротко визначаємо як найраціональніше просторове розміщення матеріальних елементів виробництва, що складають оснащення робочого місця, та самого працівника.

Рівень організації праці на конкретному робочому місці залежить також від якості його обслуговування. Обслуговування робочого місця передбачає своєчасне забезпечення його всім необхідним, включаючи технічне обслуговування (наладку, регулювання, ремонт); регулярну подачу необхідних видів енергії, інформації та витратних матеріалів; контроль якості роботи обладнання, транспортне та господарське обслуговування (прибирання, чистка обладнання, тощо).

Отже, трудовим процесом називають сукупність методів і засобів впливу працівника на предмет праці за допомогою засобів праці задля випуску матеріальних та духовних благ. Трудовий процес здійснюється на робочому місці. Тому робоче місце можна вважати первинною ланкою, з якої найдоцільніше було б розпочинати проводити раціоналізацію.

Література

1. Богиня Д.П. Основи економіки праці: Навчальний посібник/ Д.П.Богиня, О.А.Грішнова.- К.: Знання-Прес, 2002.- 313с.
2. Менеджмент: Навчальний посібник / [Школа І.М., Ореховська Т.М., Козьменко І.Д., Лошенко І.Р., Кравчук В.Р.]; під. ред. І.М.Школи. – Чернівці, 2003. – 596 с.
3. Васильков В. Г., Дзюбенко Л. М. Організація виробництва/ В. Г. Васильков, Л. М. Дзюбенко // Економіка. Управління, 2011. – №2(6) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/kolesnyk6.htm

УДК 659.1:005.511(043)

Монастирська К. О.

РОЛЬ РЕКЛАМИ В РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

В сучасних умовах світового ринку неможливий однаковий успіх усіх існуючих компаній та фірм. Обираючи послуги однієї з них, люди віддають перевагу більш відомій компанії, тій, яка добре зарекомендувала себе на ринку. Очевидно, що найважливішим критерієм вибору є якість наданих послуг, але, водночас з цим, є ще один допоміжний ресурс, який дуже впливає на цей вибір – реклама. Актуальність цієї теми полягає в тому, що інформаційні технології розвиваються дуже стрімко, і важливість наданої інформації безпосередньо зумовлює ставлення людини до вибору тих чи інших послуг.

Сьогодні реклама посідає важливе місце не тільки в розвитку туристичного бізнесу, але й у житті кожної людини. Як відомо, вплив реклами завжди дуже потужний. Саме від реклами зазвичай залежить наш вибір, наша обізнаність та зацікавленість в будь-чому. В загальному плані, реклама є двигуном попиту на різні товари та послуги, тому усі компанії зацікавлені в створенні якісної реклами свого продукту. При цьому дуже важливо враховувати соціально-демографічні особливості тієї групи людей, на яких орієнтована реклама, створити загальне уявлення про товар або послугу, сформувати зацікавленість в даному продукті.

Туризм має свою специфіку, що відрізняє його не тільки від торгівлі товарами, але і від інших форм торгівлі послугами. В традиційному виробництві, яке має конкретний результат праці (товар в матеріально-речовій формі), поняття маркетингу має більш конкретний зміст, що зумовлює особливу роль реклами в туризмі, тому що туристичний бізнес надає послуги, які теж потребують якісної реклами.

Рекламна кампанія – це сукупність рекламних заходів, які спрямовані на конкретну цільову аудиторію з метою викликати реакцію, яка б могла вирішити стратегічні та тактичні завдання підприємства. Процес створення таких заходів повинен базуватися на врахуванні маркетингового плану підприємства, та взаємозв'язку всіх рекламних акцій цієї кампанії. Існує три типи рекламних кампаній, які мають різні спрямованості щодо досягнення результату: економічні, іміджеві та соціальні.

Економічні рекламні кампанії виражають свою мету у збільшенні продаж товарів та послуг, зростанні прибутку, перспективи виходу на нові ринки, або збільшення авторитету на вже займаному ринку. Саме такі цілі є основними в розвитку туристичного бізнесу.

Іміджеві рекламні кампанії спрямовані на створення іміджу підприємства, зростання престижу та популярності. Так як клієнт робить висновки про продукцію будь-якої компанії, судячи з можливих відгуків про якість наданих послуг, то імідж цієї компанії має неабияке значення, і сьогодні саме реалізація іміджевої рекламної кампанії дуже важлива для підприємства.

Соціальні рекламні кампанії мають на увазі рішення проблем охорони навколишнього середовища, поліпшення соціальних умов, збільшення рівня зайнятості населення та ін.

Формування рекламної кампанії – це дуже складний процес, адже саме від обраної стратегії залежить кінцевий результат. Правильно сформульовані цілі рекламної кампанії впливають як на вибір засобів розповсюдження реклами, так і на вартість всієї рекламної кампанії. Крім того, вірно обрана рекламна стратегія фірми приносить великий ефект та суттєво збільшує обсяги продажів. До основних факторів, які впливають на вибір та формування цілей рекламної кампанії, можна віднести стан цільової аудиторії, загальні цілі розвитку підприємств туризму, та маркетингову стратегію розвитку підприємств туризму.

Різні підприємства туристичного бізнесу підходять до організації та реалізації рекламної діяльності по-різному. В більшості випадків цим займається сам директор підприємства, або директор з реклами та зв'язків із громадськістю. Його основною функцією є координація всієї рекламної діяльності підприємства і робота з рекламними агенціями щодо створення та реалізації рекламної кампанії. Такий спосіб організації притаманний невеликим підприємствам. А в великих підприємствах створюються власні відділи маркетингу та реклами, які займаються просуванням продукції і послуг підприємства. Звичайно, таким чином якість реклами значно вище, тому що ці відділи спеціалізуються тільки на даній сфері, вони володіють усією інформацією та безпосередньо зацікавлені в результативності своєї праці.

Розвиток світового ринку, конкуренції по-новому ставить питання про місце та роль реклами у сфері туризму. Реклама повідомляє великим масам людей відомості про передбачувані нові і досконалі товари. Найважливішою умовою ефективної підприємницької діяльності є створення і виробництво нових конкурентоспроможних товарів. Новий товар повинен відповідати потребам, які сформуються у споживачів до моменту виходу виробу на ринок.

Ефективна реклама вимагає грамотного, цілеспрямованого підходу. Реклама ефективна лише в тому випадку, якщо вона включена в загальний процес створення продукції та її просування до покупця. Розрізнені, епізодичні рекламні заходи недостатньо ефективні навіть при високій якості реклами.

Сьогодні реклама вийшла на новий рівень. Вона стала невід'ємною і активною частиною комплексної системи маркетингу, рівень розвитку якої визначає якість і ефективність рекламно-інформаційної діяльності виробника і її відповідність новим вимогам світового ринку. Також реклама відіграє величезну роль у збереженні і зміцненні позицій фірми на ринку. Реклама продукції і діяльності підприємства – це найважливіша складова

частина комплексу маркетингових заходів. При правильній організації реклама дуже ефективна і сприяє швидкої безперебійної реалізації виробленої продукції. Але для того, щоб реклама працювала, потрібно розробити стратегію рекламної кампанії.

Таким чином, ми бачимо, що реклама відіграє неабияку роль в будь-якій сфері діяльності. Успіх реклами напряму залежить від обраних методів реалізації, обізнаності в процесах, які проходять на підприємстві, та від цільової аудиторії. Конкуренція на сучасному ринку дуже потужна, і реклама якраз і дає змогу звернути увагу споживачів саме на товари певної компанії. Також, розповсюдження інформації на сучасному етапі проходить дуже швидко, тому забезпечення якісною та цікавою рекламою допоможе підприємству висунути свої послуги на новий ринок і зайняти передову позицію в порівнянні з іншими компаніями.

Література

1. <http://businesscom.ru/inform/view/1/39/>
2. http://studbooks.net/843552/marketing/spetsifika_znachenie_reklamy_turisticheskom_biznese
3. Морозова Н. С. Реклама в соціально-культурному сервісі та туризмі/ Н. С. Морозова, М. А. Морозов. – М.: Видавничий центр «Академія», 2008. – 288 с.
4. Лебедев А. Н. Психологія реклами – СПб.: Питер, 2002. – 386 с.
5. <http://www.be5.biz/ekonomika1/r2013/2857.htm>

УДК 336.711.65(477)(043)

Новікова С. І.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

Банківська діяльність неможлива для здійснення без впливу на неї різноманітних ризиків, які мають як внутрішню, так і зовнішню природу. Своєчасне попередження цих ризиків, критичне оцінювання й управління ними дає змогу уникнути або значно зменшити неминучі втрати, які виникають у банківській діяльності. Будь-який ризик – це невизначеність, пов'язана з настанням будь-якої події або її наслідками, а невизначеність – це результат неочікуваних змін. Для банку взагалі невизначеність – це результат неочікуваних змін процентної ставки, потоків депозитів, платоспроможності позичальників, валютних курсів тощо. Відсутність точної інформації або прогнозу про них породжує різні ризики. Але всі ці ризики мають фінансову природу, а тому є підстави вважати фінансові ризики – основними ризиками у банківській діяльності.

Головний ефект від управління ризиками - це висока стабільність банку, підкріплена

постійним моніторингом та контролем рівня і концентрації ризиків, що виникають у зв'язку з діяльністю Банку. Функція управління ризиками у Банку здійснюється стосовно фінансових ризиків, а також операційних та юридичних ризиків. Фінансові ризики складаються з ринкового ризику (який включає валютний ризик, ризик процентної ставки та інший ціновий ризик), кредитного ризику та ризику ліквідності. Основними цілями управління фінансовими ризиками є визначення лімітів ризику й нагляд за тим, щоб ці ліміти не перевищувались. Управління операційними та юридичними ризиками має на меті забезпечення належного функціонування внутрішніх процедур та політики, що спрямовані на мінімізацію цих ризиків.

Ефективне управління ризиками є запорукою успішної діяльності ПАТ КБ «Приватбанк». Ретельно відпрацьована політика Банку в області управління ризиками забезпечує ефективне використання капіталу, підвищення рівня рентабельності активів, а також оптимізацію та систематизацію діяльності банківського персоналу в цілому.

Основні категорії ризику, що властиві бізнесу Банку:

- ✓ кредитний ризик, ринковий ризик,
- ✓ географічний ризик,
- ✓ ризик ліквідності,
- ✓ операційний ризик,
- ✓ юридичний ризик.

Ризик-менеджмент Банку дозволяє виявляти та аналізувати перераховані вище типи ризиків, встановлювати допустимі ліміти і проводити відповідний моніторинг на постійній основі, спираючись на передові адміністративні і інформаційні системи. Управління ризиками здійснюється, спираючись на такі принципи:

- ✓ безперервності,
- ✓ інформативності,
- ✓ прогнозованості,
- ✓ інтеграції,
- ✓ документування
- ✓ передбачливості,
- ✓ хеджування.

Завданням груп ризик-менеджерів є виявляти, вимірювати і оцінювати ризики для кожної структурної одиниці і виробити позицію банку по цих ризиках. При цьому, об'єм ризиків, що приймаються банком повинен відповідати загальним принципам стратегії управління ризиками. Як свідчить міжнародний досвід, в таких групах ризик-менеджерів

бувають досить різні конфігурації. Сама структура групи залежить від типу банку, в якому вони створюються. Так, у великих універсальних банках із розгалуженою філійною сіткою, слід формувати групу з управління ризиками по кожному напрямку діяльності і для кожної філії. У свою чергу, в менших банках управлінням ризику може займатися єдина група ризик-менеджерів. Що стосується реалізації напрямку «Ризик-менеджмент» у системі ПАТ КБ «Приватбанк», то у межах зазначеного напрямку виконується аналіз кредитоспроможності банків-контрагентів, здійснюються розрахунки резервів за активними операціями Банку та лімітів для банків-контрагентів, контролюються проблемні активи у кредитному портфелі за кредитними програмами, здійснюється моніторинг дотримання лімітів за міжбанківськими операціями, встановлюється ліміти кредитних повноважень управляючих філіями та відділеннями. Крім того, він визначає стратегію та основні методичні засади системи управління ризиками Банку і контролює дотримання нормативних вимог НБУ та внутрішніх положень Банку.

Досліджуючи систему управління ризиками в банківській системі, необхідно визначити що найбільшу увагу система «Ризик-менеджмент» приділяє виникненню кредитного ризику, кредитний ризик є основним фінансовим ризиком банківської діяльності і саме управління ним є основою фінансового ризик-менеджменту банку. Слід наголосити, що методи та системи управління кредитними ризиками, що використовуються Банком, постійно модифікуються, відображаючи зміни умов ринку і продуктів. Так, у зв'язку з погіршенням політичної та економічної ситуації в Україні з 2014, Банк прийняв ряд змін своїх процедур з управління ризиками, а саме:

- ✓ підвищення ефективності процедури кредитного скорингу та введення додаткових стоп-факторів;
- ✓ зменшення лімітів кредитування за картками з 15 000 гривень до 5 000 гривень;
- ✓ Банк припинив надання кредитів та зменшив ліміти за кредитами позичальникам, що здійснюють діяльність на територіях, непідконтрольних українській владі;
- ✓ Банк змінив процедуру кредитування юридичних осіб з метою зменшення заборгованості позичальників з певних галузей економіки.

Таким чином, зазначені напрями щодо нівелювання виникнення кредитних ризиків та їх наслідків, є запорукою формування стратегії та політики фінансування ризиків в загальних межах банківської установи.

Література

1. Консолідована фінансова звітність ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» за 2015: Офіційний

звіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.privatbank.ua.ua/>

2. Прут М. О. Сутність управління ризиками в банківській діяльності / М. О. Прут// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – С. 46-49

3. Фінансовий менеджмент банку: Навч. посіб./І. В. Сало, О. А. Криклій - Суми: ВТД „Університетська книга”, 2007. – 314 с.

УДК 65.012.32 (043)

Ольховський А. Г.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ І НАДІЙНІСТЮ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ ВИРОБІВ

Інформація про рівень якості продукції та послуг починає реально проявлятися у виробках на етапах проектування виробів, забезпечується на етапах виготовлення та виявляється в процесі використання. Передбачається, що технічні норми на проектування складені відповідно до потреб ринку. Іншими словами, готовий продукт, виготовлений правильно і з якісних компонентів, буде відповідати необхідній якості.

Якщо проектування продукту проведено неякісно, немає ніякої можливості виготовити високоякісний продукт.

Проектування продукту може значно полегшити задачу виробництва по досягненню необхідного рівня якості, хоча, в разі роботи на межі технологічних можливостей єдиним способом досягнення високої якості виробів буде скрупульозна перевірка і тестування.

Фаза проектування - це стартова точка для досягнення виразно рівня якості у виробництві. Тенденції в проектуванні виробів і послуг тісно пов'язані з програмою управління якістю виробництва в цілому.

Є три області, в яких проектування може внести вагомий внесок в якість виробництва.

1. Побудова специфікацій і закупівля матеріалів та компонентів повинні здійснюватися спільно, що дозволить забезпечити надійні поставки належної якості. Таким чином, служби постачання ресурсів, а також майбутні постачальники закладають рівень якості і надійності виробів на етапі проектування.

2. Специфікації на компоненти, вироблені власними силами, повинні враховувати можливості виробничих потужностей. Безглуздо вказувати допуски в $\pm 0,1$ мм, якщо наявні обладнання не дозволяє виготовити деталь з точністю більше $\pm 0,2$ мм. Потрібно міняти або специфікацію, або техпроцес, причому придбання високоточного обладнання та навчання персоналу роботі на ньому вимагає багато грошей і часу.

3. На частоту появи помилок і відсоток браку впливають число складальних деталей і число стадій в технологічному процесі. Якщо ймовірність помилки оператора становить 0,1%, то при 10 стадіях в техпроцесі вона буде дорівнює 1%. Вплив числа деталей ще більш очевидно.

Таким чином, проектувати вироби потрібно так, щоб вони містили мінімум деталей і вимагали мінімально можливе число стадій технологічного процесу. Допуски на всі самостійно виготовляються деталі повинні задовольняти можливостям обладнання, а на все запускаються комплектуючі повинна складатися детальна специфікація, що дозволяє знайти надійні джерела якісних комплектуючих.

Діяльність в галузі стандартизації прослідковується ще з древніх часів. Спочатку ці роботи проводились на основі приватної ініціативи. Розвиток економічних зв'язків між країнами і розширення робіт із стандартизації в промислово розвинутих країнах вимагали їх координації. В зв'язку з цим були створені перші національні організації із стандартизації у Великобританії (1911 р.), Німеччині (1917 р.), Франції, США (1918 р.).

В 1926 р. була створена міжнародна федерація національних асоціацій із стандартизації - ISA, в склад якої ввійшло біля 20 національних організацій із стандартизації. Вона розробила понад 180 міжнародних рекомендацій із стандартизації, але з початком другої світової війни припинила свою діяльність.

В жовтні 1946 р. 25 країн під егідою ООН, створили Міжнародну організацію із стандартизації ISO, яка успішно діє і тепер. Мета створення її була сформульована таким чином: "...сприяти успішному розвитку стандартизації у всьому світі.

Стрімкий розвиток сертифікації сприяв тому, що у 1971 р. для розробки способів взаємного визнання національних і регіональних систем сертифікації та міжнародних знаків відповідності продукції вимогам стандартів та інших нормативних документів, в першу чергу - тих, що стосуються безпеки споживачів, охорони здоров'я населення і захисту навколишнього середовища, був створений Комітет Ради ISO - SERTICO, який в 1985 р. був реорганізований в Комітет Ради ISO з оцінки відповідності - САСКО.

Після отримання незалежності Україна проводить активну політику інтеграції в міжнародні та європейські структури, співпрацюючи також з країнами СНД. 01.01.93 р. Україна прийнята в члени Міжнародної організації ISO, а 14.02.93 р. - в члени міжнародної електротехнічної комісії ІЕС, що дає їй право нарівні з іншими 90 країнами світу брати участь у діяльності більш як 1000 міжнародних робочих органів, технічних комітетів з стандартизації і використовувати в своїй роботі понад 12 тисяч міжнародних стандартів.

КОРПОРАТИВНЫЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ

Корпоративная информационная система (КИС) — это управленческая идеология, объединяющая бизнес-стратегию предприятия (с выстроенной для ее реализации структурой) и передовые информационные технологии. Основную роль при этом играет отработанная структура управления, автоматизация выполняет второстепенную, инструментальную роль.

Обобщенная структура управления бизнесом включает в себя четыре основных блока: сам объект управления, блок управления, ресурсы и математическую модель (которая распадается на три, а иногда и больше разновидности — модель текущего состояния, переходного состояния и конечного состояния). Все остальное — это правила взаимодействия между ними.

«Корпоративность» в терминах КИС означает соответствие системы нуждам крупной фирмы, имеющей сложную территориальную структуру.

Информационная система отдельных составляющих фирму подразделений (финансовых, экономических, маркетинговых и др.) не может претендовать на корпоративность. Только полнофункциональная система может по праву быть охарактеризована как КИС.

Основная задача КИС состоит в поддержке функционирования и развития предприятия. Смыслом существования любого коммерческого предприятия, как известно, является получение прибыли. Несмотря на то, что сферы деятельности предприятий (производство, услуги) могут быть самыми различными, в общем виде задачи управления схожи. Они заключаются в организации управления поступающими на вход предприятия ресурсами для получения на выходе необходимого результата.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что информационная структура фирмы должна быть описана характерными законами управления, регламентирующими управляющие воздействия на систему.

Крупному промышленному предприятию целесообразно использовать КИС, которая соответствует законам управления MRP II. Такие КИС способны предоставить руководителю необходимую информацию о возможности выполнения заявок на поставку продукции. Другими КИС являются интегрированные системы управления предприятием, так называемые ERP-системы.

ERP-системы могут использоваться крупными предприятиями для управления потоками данных и их хранения и способствуют развитию электронного бизнеса предприятия.

Планирование внедрения компьютерных информационных систем, по сути дела, является реформированием системы управления предприятием. Поэтому грамотно подготовленный план позволит избежать множества проблем, возникающих при внедрении системы и ее последующей эксплуатации. Изменение системы управления в первую очередь связано с применением новейших методов работы с информацией. Реформирование касается процессов управления бизнес - процессами, планирования, бюджетирования, контроля.

Применение КИС в определенной степени меняет роль функциональных финансовых подразделений, повышая роль ответственности их руководителей. Происходит это еще и потому, что руководители предприятия получают возможность непосредственного контроля над любыми результатами деятельности каждого подразделения.

Наряду с изменением сущности информационных потоков происходит также снижение трудоемкости выполнения стандартных операций. Один и тот же документ проходит через различные подразделения предприятия, которые вносят в него необходимые изменения. Без применения компьютерной информационной системы каждый отдел создавал бы свои документы с самого начала.

После этапа выбора корпоративной ИС (КИС) наступает этап внедрения, важность которого трудно переоценить.

Действительно, все декларируемые разработчиками корпоративного ПО выгоды и преимущества, получаемые в результате приобретения конкретной КИС, проявятся только в случае ее успешного внедрения.

Процесс внедрения КИС. По своей сути, процесс внедрения КИС является достаточно затратным, поскольку это системы дорогостоящие и сам процесс внедрения занимает много времени.

Кроме того, продолжающаяся интеграция КИС ведет к дальнейшему возрастанию спроса предприятий на высококвалифицированных специалистов, знающих одновременно несколько КИС и различные виды бизнеса (что неизбежно повышает стоимость их услуг).

В то же время, несмотря на растущую популярность использования КИС, не все так гладко и безоблачно на мировом рынке КИС. Особенно это относится к удовлетворенности заказчиков ходом и результатами внедрения КИС.

По мнению аналитиков VCG, КИС являются жизненно необходимыми для предприятий, однако успех внедрения зависит от того, удалось ли адаптировать их в

соответствии с намеченными целями максимально близко к сути происходящего производственного процесса.

Респонденты считают КИС меньшей стоимости лучшими. Формулирование стратегии и целей являются главным фактором успешности внедрения КИС. Проекты, основанные на ясном стратегическом видении и стратегических оценках, достигли положительных результатов в 53% случаев (22% — при отсутствии такого стратегического подхода). Ключевым фактором для успеха внедрения является тщательный анализ текущей ситуации.

Проекты, в которых проводился подробный анализ бизнес-возможностей (с учетом действий конкурента, лучших показателей для ведения бизнеса, а также существующей практики бизнеса), достигли положительных результатов в 56% случаев (и только в 8% случаев, когда такой анализ не проводился). Необходимо часто пересматривать опции и альтернативы.

Проекты, реализованные после тщательной оценки опций и альтернатив (то есть, простого перехода на более современное ПО, проведения перестройки производственных процессов и использования промежуточных решений), достигли положительных результатов в 43% случаев (и только в 9% случаев, когда эти опции во внимание не принимались).

Литература

1. Горев И. Система корпоративного управления / И.Горев. – М.,2003. – 250 с.
2. Мащенко В. Системное корпоративное управление / В. Мащенко. – М.,2003. – 251 с.
3. Дубовицкая Е. Новое в снижении рисков корпоративного управления / Е. Дубовицкая, - М., 2005. – 260 с.

УДК 331.108.2(043)

Шаповалова І. В.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ОФІС-МЕНЕДЖЕРА

Якість і ефективність роботи апарату управління багато в чому визначається вмінням офіс-менеджера зі знанням справи виконувати свої обов'язки, звільнити керівника від нерациональної витрати часу на виконання технічних функцій.

Офіс-менеджер є координуючим центром конкретного структурного підрозділу, що на практиці означає повну обізнаність про місце знаходження осіб свого підрозділу, правильне оформлення листування, підготовку та організацію телефонних розмов. Все це особливо необхідно для оперативного виконання термінового завдання керівництва певним посадовим особам закріпленого підрозділу. Офіс-менеджер не приймає рішень з питань, що входять до

компетенції свого керівника, проте він безпосередньо бере участь у проведенні нарадчих засідань. І тут особисті якості офіс-менеджера, такі, як енергійність, самодисципліна, самоконтроль, рішучість, доброзичливість, почуття справедливості, поряд з особистим чарівністю відіграють велику роль.

Офіс-менеджер є сполучною ланкою між своїм керівником і підлеглими. Офіс-менеджер представляє керівника також і перед іншими установами, і по ній часто судять як про її керівника, так і про її організацію. Механізація і автоматизація управлінської праці вимагають від офіс-менеджера постійного підвищення своєї ділової кваліфікації, діловодства. Одним із шляхів забезпечення високої ефективності роботи апарату управління є правильна організація роботи такої масової категорії допоміжних співробітників як офіс-менеджери. Однак в цій області необхідно відзначити суттєві недоліки: як правило, офіс-підготовка менеджера зводиться головним чином до освоєння технічних навичок - вміння працювати на комп'ютері та іншій офісній техніці, і т.п. Таким чином, офіс-менеджер - один з керівних працівників підприємства, який підпорядковується безпосередньо директору. Його основним завданням є організація та забезпечення роботи офісу. Під офісом в даному випадку розуміється відособлена складова частина підприємства, яка виконує адміністративні функції, призначена для розміщення адміністративно-управлінського персоналу і здійснює взаємодію з клієнтами.

Можна виділити наступні вимоги роботодавців до вакансій офіс-менеджерів і секретарів. Принципово їх можна розділити на ділові та особистісні якості. До ділових відносяться в першу чергу професійні навички (високий рівень базової освіти, добре володіння ПК, оргтехнікою, хороше знання державної та іноземної мови, діловодства). Організаторські якості мають на увазі вміння організувати свою роботу, роботу офісу, поїздки керівника, прийом гостей. У перелік обов'язків офіс-менеджера входять такі, які і забезпечують виконання вищеназваних функцій. Умовно їх можна розділити на п'ять груп:

1. Управлінські.
2. Адміністративні.
3. Господарські обов'язки.
4. Контрольні обов'язки.
5. Звітні.

Як видно з перерахованих обов'язків, офіс-менеджер - працівник, від якого залежить якщо не половина, то досить значна частка успішного функціонування офісу. Організація робочого місця офіс-менеджера з урахуванням вимог наукової організації праці до його планування та обслуговування, а також з урахуванням вимог і можливостей використання

сучасної організаційної техніки, до її обладнання та оснащення є необхідною умовою досягнення високої ефективності, оперативності і якості праці, збереження працездатності протягом усього робочого дня.

Ділове спілкування - є одним з найважливіших факторів успішного функціонування компанії. Щоб ділове спілкування було успішним, недостатньо знати специфіку ділового мовлення, її лексику, граматику та стилістику. Треба навчитися користуватися своєю мовою так, щоб зацікавити співрозмовника, вплинути на нього, завоювати на свій бік, успішно говорити з тими, хто симпатизує вам, і з тими, хто проти вас, брати участь в бесіді у вузькому колі та виступати перед широкою публікою. У діловій розмові офіс-менеджера пред'являються вимоги правильності, точності, стислості і доступності мови.

Одна з головних завдань офіс-менеджера - бути чуйним посередником між керівником і підлеглими. Він повинен докласти максимум зусиль для створення сприятливої обстановки і ділових відносин з іншими співробітниками. Знаючи режим і характер роботи керівника, офіс-менеджер може в разі потреби надати допомогу співробітникам в організації прийому їх керівником; допомогти скласти документ, що задовольняє особисте прохання і т.п. Офіс-менеджеру важливо встановити ділові контакти з співробітниками різних підрозділів свого підприємства. У деяких випадках офіс-менеджеру доводиться виступати від імені керівника. Дуже важливо вміти ввічливо і чітко давати потрібні вказівки, контролювати їх виконання. У повсякденній роботі офіс-менеджер повинен щодня збирати і фіксувати в щоденнику дані, які можуть цікавити керівника і уточнювати їх у фахівців. Керівнику слід представляти тільки достовірну інформацію, перевірену.

У висновку можна сказати, що офіс-менеджер представляє свого керівника, і по ньому судять, іноді, навіть про фірму. Перш за все, у офіс-менеджерів має бути така якість, як доброзичливість, вміння поводитися з відвідувачами, розташувати їх до себе. Для успішної роботи офіс-менеджера, слід мати на увазі, що це - специфічна діяльність, яка пред'являє до людини специфічні вимоги. Наприклад, такі, як компетентність, це означає, що кожен офіс-менеджер повинен знати: що робити і як робити свою роботу якнайкраще.

Література

1. Бондарева Т. Н. Секретарська справа. - М., Вища школа, 1999 г.
2. Устименко М. Офіс починається з офіс-менеджера // Молодість Сибіру. № 52, 2002.
3. Щур Д.Л., Труханович Л.В. Офіс-менеджер. // Кадри підприємства. №3, 2002.

СЕКЦІЯ
РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЙ ТУРИСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

УДК 331.108.2(043)

Бордунова А. А.

БЕЗПЕКА ТУРИСТИЧНОЇ ПОДОРОЖІ

Відправляючись в туристичну чи екскурсійну поїздку, на відпочинок або оздоровлення, на маршрут вихідного дня або у всесвітню подорож, турист стикається з цілою низкою проблем, які при збігу обставин можуть призвести до негативних наслідків для його здоров'я та майна, погано вплинути на настрій та враження від поїздки.

Перебуваючи в незнайомому середовищі, яке відрізняється від місця постійного проживання, активно відпочиваючи, турист постійно знаходиться під впливом ризикових обставин. Він не знає досконало звичаїв, мови, традицій, побуту, не має імунітету від хвороб, поширених у даній місцевості, не пристосований до проживання та інтенсивних навантажень у гірських районах, в пустелі або на воді.

Закон України "Про туризм" у розділі VIII надає гарантії безпечного перебування туристів на території України і зобов'язує органи влади та суб'єктів туристичної діяльності розробити комплекс заходів з безпеки туристів. Зокрема, в статті 26 сказано: "Місцеві органи державної виконавчої влади в галузі туризму розробляють і організовують виконання регіональних програм забезпечення захисту та безпеки туристів, особливо в місцях туристичної активності. Суб'єкти туристичної діяльності розробляють конкретні заходи щодо забезпечення безпеки туристів, екскурсантів, які беруть участь у туристичних подорожах, походах, змаганнях, запобігання травматизму та нещасним випадкам і несуть відповідальність за їх виконання".

В Україні діє міждержавний стандарт (ГОСТ 28681.1-95) "Туристично-екскурсійне обслуговування", який передбачає порядок проектування туристичних послуг, включаючи розгляд можливих ризиків, які можуть викликати негативні наслідки і спричинити шкоду здоров'ю туриста та його майну.

Згідно із Законом України "Про туризм" із метою забезпечення безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані здійснювати:

- підготовку безпечних умов для перебування туристів, облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій, місць проведення змагань, забезпечення туристів справним спорядженням та інвентарем;

- навчання туристів засобам профілактики і захисту від травм та нещасних випадків, інструктаж із надання першої медичної допомоги, а також інформування про джерела небезпеки, які можуть бути зумовлені характером маршруту та поведінкою самих туристів;

- контроль за підготовкою туристів до подорожей, походів, змагань, інших туристичних заходів;

- надання оперативної допомоги туристам, що зазнають лиха, транспортування потерпілих;

- розробку та реалізацію спеціальних вимог безпеки під час організації та проведення походів з автомобільного, гірського, лижного, велосипедного, водного, мотоциклетного, пішохідного туризму та спелеотуризму.

Найбільш поширеним нещасним випадком серед туристів є травматизм. З метою запобігання травматизму використовуються захисні облаштування, огороження туристичних стежок і маршрутів, захисне обладнання канатних доріг, гірськолижних трас, підйомників, індивідуальні страхові мотузки, шлеми тощо.

Значний вплив на життя і здоров'я туриста має навколишнє середовище. Існує також велика загроза інфекційних захворювань, харчових отруєнь та інших біологічних факторів.

При проектуванні туру необхідно брати до уваги вибір сприятливої пори року, вечірнього чи денного часу, раціонально обрати трасу туристичного маршруту, врахувати погодні умови, забезпечення відповідної екіпіровки, засобів індивідуального захисту, повне і своєчасне інформування туристів про можливу небезпеку та ін.

В багатьох випадках туристи самі порушують регламентовані правила поведінки і потрапляють в складні ситуації, відстають через неуважність від груп на екскурсіях, відправляються в райони, не рекомендовані для відвідування туристів.

З метою здійснення практичної роботи по забезпеченню безпеки туристів, наданню їм допомоги і захисту в екстремальних ситуаціях, туристичні підприємства, що спеціалізуються на організації туристичних подорожей з використанням активних форм пересування туристів, створюють пошуково-рятувальні служби або укладають угоди на обслуговування з відповідними службами.

Таким чином, туристська поїздка практично завжди містить елементи нового і суттєво відрізняється від звичного середовища проживання, в тому числі і те, що може становити певну небезпеку для мандрівного особи. Практика туризму показує, що зі збільшенням кількості подорожуючих і розширенням географії поїздок різко зростає необхідність більш повного врахування специфіки поїздок та дотримання заходів безпеки. Перш за все, це

стосується регіонів зі складною соціально-політичною обстановкою. Фактично мова йде про ризик таких поїздок, аж до реальної загрози життю і здоров'ю туристів.

Література

1. Безпека життєдіяльності / За ред. О.Н. Русака. СПб.: Видавництво "Лань", 2000. - 448 с.
2. Біржаков М.Б. Введення в туризм. СПб.: Видавничий Торговий дім "Герда", 2000. - 192 с.
3. Гуляев В.Г. Туристські перевезення. М.: Фінанси і статистика, 2003. - 367 с.

УДК 338.48-1 (043)

Веселов Ф. Ф.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Швидке зростання туристичного руху в останні роки, його комплексний характер і все більший вплив на різні сторони життя сучасного суспільства зумовлюють необхідність вивчення та узагальнення складних і різноманітних процесів туризму в зарубіжних країнах. Світовий досвід розвитку туризму цікавий для нас, безумовно, у всіх відношеннях: починаючи з організації обслуговування і закінчуючи питаннями економічної ефективності. Це дасть можливість використати в Україні всі сучасні форми розвитку туристичної індустрії за кордоном, адаптуючи їх з урахуванням історичних, соціально-економічних, культурних та природно-географічних умов нашої держави.

Кардинальні зміни в житті суспільства, викликані бурхливим науково-технічним та соціально-економічним прогресом у 20-му столітті, суттєво трансформували теоретичне осмислення розвитку міжнародних економічних відносин. Ці зміни, в першу чергу, стосуються соціального статусу людини, оскільки підвищується рівень її життя, скоротився робочий час і збільшився вільний, розширився освітній рівень, зросли психологічні навантаження на людський організм, більш інтенсивними стали умови праці та ритм життя, погіршився стан природного середовища і т.п. У зазначених умовах у людей відбувається природна трансформація цінностей, що проявляється у потребі відпочинку, спілкування з природою, розвитку духовності і т.д. Ці потреби виступають на одному рівні з матеріальними благами. З цих позицій швидко зростає роль і вага рекреаційної діяльності, як складної виробничої галузі специфічних товарів та послуг, які покликані задовольняти відповідні духовні і матеріальні потреби людей. Відбувається подальше зміцнення всебічного співробітництва країн Європи та Америки, розширюються торгові, культурні та науково-технічні зв'язки між ними. У результаті цих процесів розширюються і поглиблюються туристичні зв'язки - активна форма спілкування людей. У свою чергу,

неухильно зростає вплив міжнародного туризму на світове господарство і міжнародні відносини.

Туристичні зв'язки у міждержавних відносинах набувають все більшої ваги, а надходження від міжнародного туризму вже сьогодні становлять одну з найбільш значних частин "невидимого експорту". Подорожі до інших країн, на різні континенти стали для мільйонів осіб популярним способом проведення вільного часу. Міжнародний туризм став найпотужнішою світовою галуззю промисловості: в експорті він посідає третє місце після енергетики та машинобудування. У багатьох країнах і регіонах туризм вже сьогодні є основним джерелом прибутків, а за чисельністю працівників індустрія туризму стала найбільшою у світі. У ній зайнято понад 140 мільйонів чоловік, тобто кожний 14-й працюючий. Надходження з туристичних подорожей у світовому масштабі становлять понад 500 мільярдів доларів США. Найбільші прибутки отримують країни Західної Європи та США. Незважаючи на збройні конфлікти у різних частинах світу, розвиток туризму триває, а Європа залишається континентом, який відвідує найбільше туристів, - 280 мільйонів чоловік тільки у минулому році. Половина світових надходжень з туризму припадає власне на Європу. Підраховано, що до 2002 року туризм стане в Західній Європі найбільшою, з огляду на обіг, галуззю економіки, а щорічні надходження становитимуть більш як 400 мільярдів доларів США. Серед п'яти найбільш відвідуваних країн світу першою є Франція, далі США, Іспанія, Італія, Австрія.

Іноземний туризм часто виступає як стабілізатор у платіжному балансі окремих країн. Так, в Австрії надходження від іноземного туризму дозволяють цій країні щорічно покривати приблизно 80% дефіциту платіжного балансу по розрахункам за товари та послуги. В Італії надходження від іноземного туризму збільшують позитивне сальдо платіжного балансу на 120-130%. У Швейцарії надходження валюти від іноземного туризму займають за своїми розмірами третє місце після доходів країни від експорту продукції машинобудівної, хімічної та фармацевтичної промисловості. В Ірландії прибуток від туризму в 1999 році склав 3,5 млрд. дол. США, з них 1,8 млрд. дол. надійшло до державного бюджету у вигляді податків та акцизних зборів. Надходження валюти у відсотках розподіляється наступним чином: у європейські країни - 62,4%, країни Північної Америки - 16,4%, Латинської Америки - 11,7%, африканські країни - 2,5%, Азію та Австралію - 4,5%, на Близькій Схід - 2,5%. Проаналізувавши ці дані, приходимо до висновку, що частка Європи по доходах менша, ніж по відвідуванню туристів. Це пов'язано в першу чергу з поширенням тут короточасних поїздок у сусідні країни, дещо нижчими цінами на туристичні послуги у ряді європейських країн. Обсяг надходжень від іноземних туристів по окремих країнах

представляє все більш різноманітну картину, обумовлену як різним рівнем розвитку туризму, так і великими коливаннями у розмірах надходжень з розрахунку на одного туриста. У європейських країнах, наприклад, амплітуда цих коливань складає від 10 до 300 доларів і більше. Але для більшої повноти економічної оцінки частки міжнародного туризму для кожної країни необхідне також співставлення надходжень іноземних туристів з витратами на поїздки за кордон власних туристів. Це тим важливіше, що існує певний зв'язок між приїздом іноземних туристів і виїздом за кордон власних туристів, особливо з окремих видів туризму (наприклад, з науково-культурного обміну, спорту, професійного туризму).

Процес створення і споживання послуг у більшості випадків передбачає особистий контакт виконавця послуг і їх споживача, всебічне врахування індивідуальних особливостей та запитів споживача. Саме тому процес надання послуг менше піддається механізації та автоматизації, ніж виробництво товарів. За підрахунками американських вчених, для обслуговування кожної тисячі туристів, проживаючої в готелях будь-якого району США, необхідно 279 посад у закладах, які безпосередньо обслуговують туристів, і 107 посад у галузях, що побічно пов'язані з туризмом, а на кожну тисячу туристів, розташовану в кемпінгах - 57 посад у сфері, безпосередньо пов'язаній з наданням послуг туристам, і 32 посади у допоміжних галузях.

Література

1. Економічна і соціальна географія світу / Б.П.Яценко, В.М.Юрківський, О.О.Бейдик та ін. - К.: Форум, 2006. - С.74-76, 130.
2. Зачиняєв П.Н., Фалькович Н.С. Географія міжнародного туризму. - М.: Думка, 1972. - 263с.
3. Рекреаційні ресурси світу та природоохоронні території // Економічна і соціальна географія світу: Атлас для 10-11 кл. загальноосвіт. навч. закл. - К.: ДНВП «Картографія», 2005. - С14.
4. Організація туристичного обслуговування : підручник / М. П. Мальська, В. В. Худо, Ю. С. Занько ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – К. : Знання, 2011. – 275 с.

УДК 338.48:004.738.5(043)

Єфіменкова К. О.

ІНТЕРНЕТ В ТУРИЗМІ

Туристична індустрія вважається однією з найбільш прибуткових галузей економіки в світі і з кожним роком її вплив на економіку країни все більше і більше посилюється. На

туристичну галузь припадає 12% світового внутрішнього продукту, більше ніж 11% витрат споживачів, 5% світового валового продукту, 7% світових інвестицій, а також кожне 16-те робоче місце. Як прогнозує Всесвітня Туристична організація (WTO), розвиток туризму не буде зупинятися, а навпаки рости з досить високими темпами, зокрема зросте міжнародне туристичне рух з 650 млн. Туристів щорічно до 937 млн., В результаті чого збільшиться і рівень доходу з 450 до 1100 млрд. доларів США.

Останнім часом на розвиток туристичного бізнесу великий вплив мають Інтернет - технології та все частіше у всесвітній павутині можна знайти різноманітні сайти (сторінки) присвячені розвитку туристичної індустрії, туристичним фірмам, агентствам, а також санаторіям, пансіонатам, базам відпочинку та готелям.

Найбільш ефективно використовують переваги Інтернету туристичні фірми та агентства для реклами та надання туристичних послуг. Тому не дивно, що саме продаж туристичних послуг (продаж турів, бронювання авіаквитків, готелів ...) є в першій п'ятірці за обсягами продажу в Інтернет.

Такі показники забезпечуються тим, що Інтернет має багато переваг і можливостей для розвитку туристичного бізнесу, зокрема:

- Можливість, як оперативного розміщення, так і пошуку в Інтернет інформації про "гарячі" тури, місця в готелях, квитках і т.п.
- Можливість бронювання через Інтернет турів, місць в готелях, квитків, а також знижки при бронюванні та замовленні через Інтернет.
- Колосальна, цілодобова, ефективна і порівняно дешева реклама.
- Велика економія коштів при використанні електронної пошти при співробітництві з іноземними партнерами, тур операторами, готелями, транспортними компаніями.
- Можливість бути в курсі інформації важливої туристичним фірмам і туристам, наприклад, нові тури, знижки, політична і економічна стабільність в обраних країнах, новини законодавства по туризму в різноманітних країнах і т.п.

Більшість з перерахованих вище можливостей Інтернету в π варті час використовується в туристській сфері. Однак особливий інтерес у туристичних організації викликають такі форми використання глобальної мережі:

- комунікації і ефективний зв'язок;
- реклама і просування туристичного продукту;
- маркетингові дослідження;
- електронна презентація фірми і її туристичного продукту;

• використання можливостей електронних міжнародних та міжрегіональних туристичних виставок, ярмарків;

- використання системи бронювання і резервування;
- самостійне формування туру і придбання туристської путівки;
- використання електронних каталогів туристського продукту по країнах і напрямках;
- отримання країнознавчої інформації, оперативного прогнозу погоди в різних країнах світу, розкладу руху різних видів транспорту;
- отримання оперативної інформації з тарифами і цінами для готелів, ресторанів, різних перевізників і іншим туристичним послугам;
- використання мережі Інтернету для взаєморозрахунку;
- створення віртуального туристського офісу та ін.

Бронювання через Інтернет в порівнянні з традиційним обслуговуванням в агентстві має ряд істотних недоліків, в першу чергу по оплаті і візової підтримки. Хоча нескладно запропонувати способи усунення цих проблем. Наприклад, для оплати використовувати корпоративну кредитну картку агентства. Підставою ж для видачі візи може служити підтвердження бронювання, автоматично одержуване агентством по електронній пошті. Так що агентствам не варто скидати з рахунків Інтернет. Мережа та її послуги розвиваються стрімко. Мабуть, в найшвидшому часі агентства зможуть працювати в Інтернет по конфіденційним тарифами і використовувати для оплати, крім кредитних карт, і банківські перекази. У будь-якому випадку, вже сьогодні подібні розділи - це прекрасні інформаційні довідники адрес агентств, туроператорів, розклад авіарейсів, готелів, визначних пам'яток і багатьох відомостей, таких необхідних в роботі туристичних компаній.

За кордоном бронювання і резервування туристичних послуг через Інтернет стало невід'ємною частиною технології просування та реалізації туристичного продукту та реальною конкуренцією для туристичних організацій. В Україні загроза конкуренції менше, але з часом така форма роботи стане звичною і для вітчизняних туристичних фірм.

В даний час, поряд з економікою, що розвивається системою резервування послуг перевізників, в Україні набуває поширення система бронювання місць розміщення в готелях, мотелях, кемпінгах, турбазах тощо. Через Інтернет. Можна припустити, що саме ті фірми, які вже зараз почали рух в цьому напрямку, і будуть визначати стратегію розвитку українського турбізнесу в Інтернет на найближчі кілька років.

При всьому різноманітті форм уявлення готелів в Інтернет схема замовлення номера залишається більш-менш загальною:

- пошук потрібної готелю по ряду критеріїв (наприклад, ціна і відстань до аеропорту);

- докладне вивчення правил роботи з обраної готелем (комісійні агентам, терміни відмови від броні і т. Д.);

- заповнення форми бронювання (терміни проживання, імена клієнтів і т. Д.) І отримання або підтвердження про прийом бронювання в обробку, або підтвердження самого бронювання.

Принципово різняться бронювання, зроблені на трьох типах серверів: на сервері готелю або готельного ланцюжка; на сервері туроператора і на сервері центру резервування.

Більшість серверів готелів чи готельних ланцюжків орієнтоване на прийом бронюванні від приватних осіб, а не від турагентів і туроператорів, які вже мають налагоджену технологію взаємодії з готелем. Пропоновані на цих серверах ціни трохи нижче базового тарифу і не включають агентську комісію.

Це одні з основних переваг Інтернету, які відіграють найбільшу роль.

Щодо України, то зараз тут туристичні фірми найбільш активно використовують Інтернет як альтернативне рекламний засіб для своїх послуг. Нині спостерігається значне відставання українського Інтернету від загальносвітового. Зараз, коли в світі нараховується близько мільярда документів, розміщених в Інтернеті, в Україні ця цифра становить менше мільйона.

Література

1. Ванштейн Г. Интернет как фактор общественных трансформаций // МЭ и МО. – 2002. – №7. – С.17.

2. Мальський М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу. - К: Центр навчальної літератури, 2004. - 272 с.

3. Школа І. М., Ореховська Т. М., Козьменко І. Д. Менеджмент туристичної індустрії. - Чернівці, 2003. - 596 с.

УДК 338.486(043)

Лысак А. О.

ВНУТРЕННИЙ ТУРИЗМ В УКРАИНЕ

Внутренний туризм - подразумевает путешествие внутри своей страны, не выезжая за ее пределы. Во многих зарубежных странах внутренний туризм занимает ведущие места, поскольку туристы в первую очередь стремятся изучить свою страну, а уже после этого знакомятся с культурой и историей других стран. В Украине же ситуация немного другая. Население стремится выехать за пределы страны, считая более престижными и выгодным

путешествия за границу, нежели внутри своей стране. Часто можно наблюдать парадокс, когда иностранные туристы, приезжающие в Украину, знают о ее истории и выдающихся местах намного больше, чем ее жители. Также иногда можно столкнуться с ситуацией, когда украинские туристы с восхищением обсуждают курорты и достопримечательности других стран, в то время как о своей стране практически ничего не могут рассказать.

Украина объективно имеет все предпосылки для интенсивного развития внутреннего туризма: особенности географического положения и рельефа, благоприятный климат, богатство природного, историко-культурного и рекреационного потенциалов. Не удивительно, что Украина вызывает интерес у западных туристов, однако отсутствие надлежащей инфраструктуры сдерживает интенсивное развитие туристической индустрии в стране. Особенно эти вопросы актуальны для развития регионального туризма. Основной проблемой развития туризма в Украине является неэффективное и нерациональное использование природных ресурсов, а также отсутствие четкой стратегии развития индустрии туризма и четкого его регулирования. Не менее важным и болезненным вопросом остается качество предоставления туристических услуг. По этому показателю Украина значительно отстает от многих государств с похожим рекреационно туристическим потенциалом. Поэтому многие жители Украины предпочитают иностранные курорты, получая фактически за те же деньги гораздо более высокий уровень обслуживания и комфорта, при этом инвестируя в экономику иностранных государств. Поднятие уровня качества отечественных туристических услуг до европейских стандартов значительно бы ускорило развитие внутреннего туризма в Украине. Среди других проблем туристической сферы можно назвать и недостаточную информированность населения о гостиницах, базах отдыха, санаториях, о турах по стране, туристических услугах.

Основные проблемы развития внутреннего туризма в Украине:

- неэффективное и нерациональное использование природных ресурсов;
- отсутствие четкой стратегии развития и регулирования индустрии туризма;
- недостаточно развитая инфраструктура, а также система транспортного обслуживания туристов;
- недостаточный уровень качества туристических услуг.

В первую очередь, в средствах массовой информации населения активно проводится реклама международного туризма и почти отсутствующая реклама внутреннего туризма, за исключением общеизвестных зон туризма и рекреации (Крыма и Карпат). В Украине не развитый сектор туристической индустрии. В ни одном городе Украины не раздаются бесплатные буклеты-путеводители историко-культурных достопримечательностей города.

Кроме того, не во всех городах имеются такие путеводители, что обусловлено узким толкованием туризма и малой осведомленностью о многообразии туристических услуг.

Я считаю что нужно развивать Украинский рынок онлайн-продаж туристического продукта так как это имеет высокий потенциал роста благодаря глобальной популяризации потребления онлайн-услуг. К примеру, в 2015-м в связи с тем, что все большее количество путешественников бронировали отели онлайн, гостиничные бренды люксового сегмента занялись активным улучшением своих сайтов: сделали их более интерактивными и привлекательными, добавив рекламные видео и виртуальные туры по территории и объектам инфраструктуры. Это хороший способ привлечь внимание к внутреннему туризму в Украине

В условиях экономического кризиса наблюдается увеличение количества туристов, путешествующих по территории Украины, что можно рассматривать как позитивный факт в развитии внутреннего туризма.

В целом развитие туристической отрасли в Украине должно стать национальным приоритетом. Тем более что для этого есть все условия - исключительные природно-рекреационные и культурно-познавательные ресурсы. Ну а максимальное объединение усилий представителей туризма с представителями власти поможет сформировать высокорентабельную и конкурентную индустрию, способную удовлетворить потребности туристов в разнообразных туристических услугах, привлекающую интерес мировых туристических брендов и приносящую стабильный доход в бюджет страны.

УДК 338.242 (043)

Пацбина А. Р.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ БРАЗИЛІЇ

У Бразилії існує цілий ряд проблем, пов'язаних з соціальними і екологічними аспектами її розвитку. Ці проблеми виникли почасти завдяки активному економічному зростанню і розвитку країни, в ході якого недостатня увага приділялася екологічній стороні. Це проблеми: вирубка лісів, забруднення навколишнього середовища і брак водних ресурсів. Бразилія в 2004 році занесена в нове видання Книги рекордів Гіннеса як світовий лідер по знищенню лісів, головним чином в Амазонії. Тропічні ліси цього регіону перебувають під загрозою із-за нелегальної вирубки і сільськогосподарських починань. Тільки з липня 2004 по серпень 2005 року було вирубано майже 19 000 квадратних метрів лісів. А в 2003 році було вирубано 600 тисяч гектарів лісу. Щороку в Бразилії вирубується 22,3 тис. кв. км. лісонасаджень. Амазонія вже втратила 17% своєї території, яка спочатку

становила 4,9 млн. кв. км. За останні півстоліття знищені 615 тис. кв. км. амазонських тропічних лісів. Причини вирубки лісонасаджень мають економічну основу: будівництво трансконтинентальної автодороги вздовж всієї Амазонки, насадження земель соєю. Вирубка лісів несе за собою інші проблеми, такі як забруднення повітря. Амазонія переважно відноситься до Північного регіону країни. Швидке погіршення природи – плата за економічний розвиток регіону. В основному забруднення навколишнього середовища міст походить від зростаючої урбанізації. У Бразилії високі темпи урбанізації, якщо в 90-ті роки чисельність городян становила 66%, то в 2005 вже 80%. Глобальна тенденція зменшення запасів води з'явилася наслідком її неконтрольного використання. Той факт, що країна має в своєму розпорядженні 8% питної води всього світу, ще не є перевагою. Все залежить від самої країни. Води Бразилії з недавнього часу не існують паралельно в декількох вимірах як матеріал для виробництва енергії, іригації, оздоровлення навколишнього середовища, навігації і т. д. В деяких районах країни існує реальна нестача водних ресурсів. З цього приводу уряд країни навіть збирається розгорнути річку Сан-Франсіско. Згідно із затвердженим урядом проекту повороту однієї з найбільших річок Бразилії, планується змінити її русло і направити два штучних рукава в традиційно посушливі райони північно-східних територій. Це дозволить передавати до 26 тис. літрів води в секунду для постачання 12 млн. жителів такого штату як Пернамбуку. Крім цього, за останнє сторіччя людство розробило ряд оригінальних способів боротьби з екологічними проблемами. До таких способів можна віднести виникнення і діяльність різного роду «зелених» рухів та організацій. Крім «GreenPeace», що відрізняється розмахом своєї діяльності, існують аналогічні організації безпосередньо проводять природоохоронні акції. Також є інший тип екологічних організацій: структури, які стимулюють і спонсорують природоохоронну діяльність (Фонд дикої природи). Крім різного роду об'єднань у сфері вирішення екологічних проблем, існує цілий ряд природоохоронних ініціатив: природоохоронне законодавство, різні міжнародні угоди або система «Червоних книг». У числі найважливіших шляхів вирішення екологічних проблем більшість дослідників також виділяють впровадження екологічно чистих, мало - і безвідходних технологій, будівництво очисних споруд, раціональне розміщення виробництва та використання природних ресурсів.

На початку XXI століття Бразилія є відносно розвиненою і швидко розвивається новою індустріальною державою з розвиненою галузевою структурою. Вона відіграє одну з провідних ролей в латиноамериканському регіоні і володіє широкими перспективами подальшого розвитку. У той же час існує ряд проблем, які уповільнюють розвиток і можуть виявитися істотними перешкодами на шляху до подальшого процвітання. Так, досі не

вирішено аграрне питання, промисловість потребує модернізації, а соціальні протиріччя досягають критичної позначки і вимагають негайного втручання з боку уряду. Велика кількість населення живе за межею бідності, що свідчить про невирішеність основне завдання будь-якого уряду – підвищення добробуту населення. До тих пір, поки ця задача не буде вирішена, подальший розвиток завжди буде залишатися під загрозою внутрішньої нестабільності. У зв'язку з інтенсивною розробкою природно-сировинної бази регіону стан природних біоценозів сильно погіршився. Основними видами антропогенного впливу стали: зведення тропічних лісів для розширення сільськогосподарських земель, розорювання великих лісових і степових територій, розміщення підприємств «брудних» галузей (металургійної, хімічної, гірничодобувної) і т. д. Все це поряд зі слабим рівнем розвитку охорони навколишнього середовища в регіоні призвело до неконтрольованого відома лісів, скорочення генофонду тварин, прискорення ерозії ґрунтів, появи кислотних опадів. Незважаючи на ряд природоохоронних заходів, екологічна ситуація в цілому по країні залишається незадовільною.

УДК 338.482.22

Руденко Л. В.

ВИДЫ ПУТЕШЕСТВИЙ В ТУРИЗМЕ

Для организаторов путешествий очень важно знать, что побуждает людей отправляться в путешествие, каковы их мотивы. Сейчас люди путешествуют в пределах своей страны или за рубежом по многим причинам, однако едва ли не наиб распространённой из них является туризмом.

Под мотивами туризма понимают все психологические и физические факторы, побуждающие людей выбирать место назначения, в котором они надеются удовлетворить свои туристические потребности и желания. Эти мотивы можно разделить на несколько групп:

1. Природно и климатические мотивы. Эти мотивы туризма преимущественно являются определяющими. Такие природные факторы, как климат, воздух, вода, растительность горы, леса и т.д., играют важную роль в развитии различных видов туризма. Природные и климатические элементы относят к психологическим и биологическим потребностям населения урбанизированных регионов

2. культурных мотивы туризма побуждают людей посещать объекты, которые составляют культурное наследие страны: исторические места, археологические памятники, музеи, картинные галереи, театры, народное искусство.

3. экономических мотивы, в частности, стоимость путешествия, цены в стране назначения существенно влияют на туристов, которые относятся к классу со средними и низкими доходами.

4. Психологический мотивы - это психологические потребности туристов. С ростом доходов людей, а, следовательно, снижением экономической мотивации, психологические мотивы большей степени влияют на выбор мест назначения.

Кроме перечисленных основных мотивов туризма, существуют некоторые специальные, учет которых также имеет значение для формирования туристической политики и развития экономики туризма распространенными специальными мотивами являются: необходимость освободиться от повседневной работы, стремление отдохнуть и расслабиться, желание сменить обстановку и климат, поиск романтики, возможность заняться спортом и и.

Среди множества классификаций туризма наиболее распространенной является его разделение на международный и внутренний.

Международный туризм охватывает поездки лиц, путешествующих с туристической целью за пределы страны постоянного места жительства. Пересечение государственных границ для них связан с определенными формальностями: оформлением загранпаспортов и виз, прохождением таможенных процедур, валютного и медицинского контроля. Эти правила государства вводят в целях борьбы с незаконной миграцией, международным терроризмом, торговлею наркотиками, проституцией и т.д., для соблюдения установившегося порядка въезда в страну или выезда из нее. Специальные службы проверяют соблюдение паспортно-визового режима, требований о вакцинации (привоевления), правил и условий перевозки через границу вещей, товаров, валютных средств и осуществления операций по обмену валюты. Упрощение или усложнение этих формальностей влияет на международные туристические потоки, соответственно увеличивая или уменьшая их.

Национальные и международные туристические организации считают упрощение этих формальностей одним из главных своих задач. Придавая особое значение этой проблеме, UNWTO разработала и приняла пакет рекомендаций по разделам:

- паспортные формальности: децентрализация паспортных служб, сокращение сроков и упрощение процедуры оформления загранпаспортов; введение разумного сбора,

установление срока действия пас спорта не менее пяти лет с неограниченным количеством поездок, сохранение загранпаспорта у владельца без права его конфискации приведения паспортов в соответствие с международными стандартами, что позволяет осуществлять их проверку с помощью компьютерных систем

- визовые формальности: безвизовый въезд на срок до трех месяцев распространении действия визы сроком на 12 месяцев на один или несколько въезде во все пункты и по всем маршрутам, открытым для туристов с использованием любого вида транспорта; взаимном признании визы соседним государствами; в исключительных случаях предоставления разрешения на въезд на контроле но-пропускном пункте; введение единого консульс ького сбора ш зависимости от гражданства туриста

- валютные формальности: разрешение на ввоз валюты в размере, указанном в таможенной декларации, предоставление полной информации потенциальным посетителям и туристам о правилах и курсах обмена валюты; обязательным ове размещения соответствующей информации на контрольно-пропускных пунктах въезда, обеспечение возможности обратного обмена валюты при выезде; из страны пребывания, только добровольный обмен ввозимой вал юты, предоставление права туристам иметь при выезде достаточные суммы в национальных денежных единицах для обратной поездки своей страной

- таможенные формальности: обложения туристов налогами, сборами, включение некоторых налогов и сборов на содержание и обновление туристическое объектов в структуру косвенного налогообложения, в стоимость билетов в: путевок, туров, вместо прямого сбора валюты с посетителей

- медицинские формальности и предоставление медицинской помощи туристам, расширение сотрудничества национальных туристических администрации: с органами здравоохранения в деле предоставления исчерпывающей информации медиц ного характера всем заинтересованным лицам; заключение договоров медицинского страхования и оказания медицинской помощи туристам; оказания неотложной медицинской помощи всем без исключения туристам, в случае забол вания в острой форме или смерти незамедлительное уведомление консульства и родственников; перевозку тела на родину или его захоронение; быстрое оформление необходимых документе.

Формальности, связанные с пересечением государственных границ, обязательно сопровождают международный туризм и является его особенностью Чем больше различаются денежные системы государств, чем больше формальных препятствий по оста на пути свободного передвижения людей, чем значительнее языковые барьеры (хотя они и не

относятся к туристическим формальностей, но, разделяя народы, влияют на развитие туристических контактов), тем самым различия международного туризма от внутреннего.

Другая особенность международного туризма носит экономический характер и раскрывается через влияние, международный туризм оказывает на платежный баланс страны. Иностранцы, оплачивая товары и услуги, обеспечивают поступления валюты в бюджет страны, которая их принимает, и тем самым активизируют ее платежный баланс. Поэтому приезд иностранных туристов получил название активного туризма. Напротив, выезд туристов связан с оттоком национальной денежной единицы из страны их постоянного места жительства. Международные платежи, связанные с такого рода туристскими операциями, фиксируются в пассиве платежного баланса страны - поставщика туристов, а сам туризм называется пассивным.

Деление на активный и пассивный с учетом особенностей отражения финансовых результатов туристской деятельности в платежном балансе присущий только для международного туризма и не распространяется на внутренний.

В международном туризме в зависимости от направления туристского потока выделяют две формы - въездной и выездной. Один и тот же туриста можно классифицировать и как въездного, и как выездного в зависимости от того, относительно какой страны описывается его перемещение. Различают страну происхождения туриста, то есть ту, которую он оставляет, и страну назначения - до которой прибывает. В первом случае речь идет о выездном, во втором - о въездном туризме. Таким образом, путешествия в туризме охватывают не только внутренний, но и внешний туристический рынок и могут быть представлены в различных видах туристической деятельности.

УДК 379.85:642.3 (043)

Свіріна О. О.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ

В умовах розбудови української держави туризм стає дійовим засобом формування ринкового механізму господарювання, надходження значних коштів до державного бюджету, однією з форм раціонального використання вільного часу, проведення змістовного дозвілля, вивчення історії рідного краю, залучення широких верств населення до пізнання історико-культурної спадщини. Зважаючи на місце і роль туризму в житті суспільства,

держава проголошує його одним із пріоритетних напрямів розвитку національної культури та економіки.

Перспективним і одним із самих динамічно розвинених сегментів, як туристичного, так і ресторанного ринкових напрямків у сучасних умовах можна назвати «гастрономічні тури». Цей новий вид туризму має великі перспективи розвитку, а організація «гастрономічних турів» сприяє відродженню національних кулінарних традицій.

Відзначимо, що в сучасній туризмології немає єдиного термінологічного визначення цього виду туризму. Зустрічаються терміни кулінарний туризм, винно-гастрономічний туризм, гурман-тури, гастрономічний туризм.

Слушною є точка зору Д. Басюк, яка вважає найбільш вичерпним поняття гастрономічний туризм, який є похідним від терміна гастрономія (з грецької γαστήρ – шлунок), – наука, що вивчає зв'язок між харчуванням та культурою і відноситься до галузі соціальних дисциплін. Тобто гастрономічний туризм – вид туризму, пов'язаний з ознайомленням з виробництвом, технологією приготування та дегустацією національних страв і напоїв, а також з кулінарними традиціями народів світу. В першу чергу, гастрономічний туризм є засобом пізнання менталітету, вікових традицій і національного духу народів через культуру приготування і вживання їжі. Таким чином, гастрономічний туризм – це більше, ніж звичайна екскурсійна поїздка, оскільки вимагає ретельного підходу до вибору місцевої їжі. Головна родзинка гастрономічного туру полягає в дегустації саме тих страв, які ніде в світі більше не зустрічаються.

Сучасного мандрівника стає все складніше здивувати білим піском, блакитними узбережжями пам'ятниками архітектури та гірськолижними курортами. Тому гастрономічний туризм як можливість спробувати щось нове і випробувати яскраві емоції набирає все більшої популярності. І не дивно, адже знайомство з місцевою кухнею є невід'ємною складовою будь-якого відпочинку.

Під час гастрономічних турів турист може:

1. відвідати ресторани національної кухні;
2. взяти участь в гастрономічних фестивалях;
3. ознайомитися з історією та рецептурою національної кухні відповідно до сезонів;
4. взяти участь у приготуванні національних страв.

Гастрономічні туристи представлені наступними категоріями населення:

- ✓ туристи, яким набрид звичайний туризм;
- ✓ туристи, які хочуть внести різноманітність у свій раціон;
- ✓ гурмани;

- ✓ туристи, чия робота пов'язана з приготуванням та вживанням їжі;
- ✓ представники туристичних компаній зацікавлені в організації власних гастротурів.

Кулінарні тури поділяються на два види: сільські (так звані «зелені») і міські. Їх принципова відмінність полягає в тому, що, вирушаючи до сільської місцевості, турист прагне спробувати екологічно чистий продукт, без будь-яких добавок. Наприклад, «зелені» тури пропонують збирання лісних ягід, овочів і фруктів, полювання на трюфелів або прогулянку по дорогах виноробства. Міський кулінарний тур включає в себе відвідування кондитерської фабрики, ковбасного цеху та ресторанчика, в якому пропонується делікатесне блюдо, виготовлене в цеху.

Інтерес до кулінарних подорожей зростає з кожним роком. Найбільшого поширення вони набули у Великобританії і Перу. Дуже популярними стали знамениті французькі, болгарські винні тури, які пропонують прогулянки виноградниками, збір винограду, дегустацію вин; сирні тури в Голландію, Швейцарію, Італію, де можна покуштувати сорти кращих сирів, відвідати сирний ярмарок; пивні тури Німеччиною, Австрією, Чехією, Бельгією з відвідуванням пивоварень, знаменитих пивних барів та фестивалів.

З року в рік збільшується кількість країн, де прокладені кулінарні туристичні маршрути. Така зацікавленість в гастрономічних турах пояснюється не тільки тим, що набрид звичайний туризм. Люди віддають перевагу цьому виду відпочинку, оскільки часто втомилися від продуктів-напівфабрикатів, хочуть поласувати улюблені страви «в оригіналі».

Кулінарний туризм надає змогу не тільки ознайомитися з кулінарними традиціями певної країни, з укладами матеріальної культури народу, елементами його фольклору і традиційними способами виробництва продуктів харчування, а й доторкнутися до її історичного минулого. Гастрономічний туризм як важлива складова і напрям розвитку туристичної сфери бізнесу потребує більш високого рівня інтеграції з ресторанним господарством і домогосподарствами. Останні мають величезний потенціал культурних та кулінарних традицій. Тому, на сучасному етапі треба шукати найбільш оптимальні структури управління кулінарним туризмом, створювати правову та нормативну базу, більш ефективно використовувати освітній та науковий потенціал галузі й т.п.

Література

1. Географія туризму / под ред. А.Ю. Александровой. - М.: Кнорус, 2015 — 592 с.
2. Басюк Д.І. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні / Д.І. Басюк // Наук. пр. НУХТ – 2012. – № 45. – С. 128–132.

3. Нестеров, А. Как выбрать гастрономический тур: [Электронный ресурс] / А.Нестеров.-2013. - Режим доступа: <http://www.gastronom.by/puteshestvie-gurmana/kak-vibrat-gastronomicheskiy-tur.html>

УДК 331.108.2(043)

Таровик Г. В.

ВИБІР ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

Розвиток українського туризму припадає на початок 90-х. Понад 50 галузей народного господарства залучено до індустрії туризму. Вони тісно взаємопов'язані і в комплексі можуть принести чималий прибуток державі. Необхідно лише створити умови і перш за все цивілізовані «правила гри», які зробили б нашу державу більш привабливою для іноземних туристів.

У сучасному світі ринок диктує закони, згідно з якими всі його учасники повинні мати рівні права та нести однакову відповідальність. Відсутність фінансової відповідальності перед туристами та державою, тіньові махінації, обман клієнтів – все це шкодить інтересам галузі та іміджу України. Наші іноземні партнери визнають, що зі своїм потужним туристично-рекреаційним потенціалом Україна має усі можливості стати туристичною державою світового рівня.

Перш за все, необхідно розвивати внутрішній туризм: сільський, екологічний, оздоровчо-спортивний, релігійний, дитячо-молодіжний, екстремальний, мисливський і багато інших напрямів, які популярні і серед наших співвітчизників, а особливо у гостей України. Серед названих векторів розвитку особливої уваги заслуговує сільський. Україна традиційно сприймається як аграрна країна, одна з європейських житниць, зі збереженням сільського устрою життя, багатою культурною спадщиною, з дивовижною природою та гостинними господарями. Тому розвиток сільського «зеленого» туризму прискорить становлення інших його видів. Якщо розглядати альтернативи, що існують сьогодні перед українським туризмом, то є лише два вектори розвитку.

Саме зараз відбувається той вирішальний момент, від якого залежить майбутнє українського туризму, коли з'ясовується, чи стане туризм однією з головних статей доходу у бюджеті, як це відбувається у більшості цивілізованих країн світу, чи залишиться на тому ж рівні, на якому 26 він існував до сьогодні. Якщо орієнтуватися насамперед на іноземного споживача, то це потребуватиме серйозного перегляду всієї суті самого поняття туристичної послуги як такої. Але навіть обираючи другий вектор розвитку (орієнтація на розвиток

внутрішнього туристичного процесу), постаємо перед вибором, в якому саме напрямку працювати: в'їзний (регіональний) чи виїзний туризм розвивати. Організація поїздок за межі України – справа доволі прибуткова, і на ній заробляють гроші безліч організацій, зокрема й туристичні агенції. Але не слід забувати, що у більшості випадків – це так звані «шоп-тури», які спричинені нестабільною економічною ситуацією в країні і тому не можуть залишатися пріоритетними надовго. Тому більш доцільним, мабуть, є розвиток саме в'їзного туризму, адже він дає додаткові робочі місця та валютні надходження. Згадувалося вже і про «зелений туризм», всі передумови до розвитку якого в нашій державі існують. Адже саме Україна з давніх часів славилася красою та мальовничістю своїх пейзажів. Україна має все необхідне для того, щоб стати туристичною державою. Така кількість зон відпочинку властива далеко не кожній країні. Але цей потенціал використовується все ще не на повну силу. Прискорити розвиток туризму в Україні дозволять: Розробка сітки цікавих туристичних маршрутів міжнародного значення на території нашої країни з урахуванням потреб та інтересів приїжджаючих гостей, потенціалу туристичних ресурсів з подальшим представленням комерційних пропозицій іноземним туристичним фірмам для їх використання; Забезпечення випуску високоякісної рекламно – інформаційної продукції на іноземних мовах, яка висвітлить туристичні можливості, історію, культуру України для розповсюдження серед іноземних туристів та закордонної спільноти. Проведення маркетингового дослідження відносно можливості відкриття туристичними та спортивними організаціями центрів спортивного туризму для іноземців на базі наявної інфраструктури водного, пішого, гірничого, мисливського та інших видів туризму.

Література

1. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу / І.В. Смаль. – Ніжин: Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя, 2010. – 336 с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. –Чернівці: Книги–21, 2003.–300 с.
3. Петрова І.В. Дозвілля в зарубіжних країнах: підруч. / І.В. Петрова.– К. : Кондор, 2005. – 408 с.

УДК 338.242 (043)

Татар Д. В.

ОСОБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ В ІТАЛІЇ

В сучасний час туризм - це одна з найбільш розвинених і перспективних галузей у світовій економіці, яка забезпечує задоволення одного з основних бажань людини - прагнення відпочити і розслабитися.

Є безліч країн, які можуть похвалитися своїми культурно-історичними цінностями, але з цього безлічі слід виділити Італію, адже вона така багата, історією, неповторною архітектурою, культурою, а також вона має величезне значення в туристичній діяльності. Багато хто, вперше відвідавши Італію, прагнуть повернутися туди знову і знову. А хтось навіть починає мріяти купити будинок в Італії, щоб приїжджати сюди на довше.

Країна значно змінилася за останнє сторіччя. Вона набула популярності не тільки з-за випускаються в країні автомобілів, продукції хімічної промисловості, модного одягу і взуття, відомих у всьому світі кінофільмів, але і з-за прекрасних середземноморських пейзажів, білосніжних вершин Альп, апельсинових гаїв Сицилії, виноградники Тоскани й Лаціо, золоті розсипи незліченних пам'ятників багатою італійської культури.

Італія — країна контрастів. Тут поєднуються останнє слово науки і техніки, глибока старовина, багатство і злидні. Великі звершення людського розуму і нескінченні розслідування великих спекулятивних та інших злочинів, що хвилюють країну і донині. Живуть яскравим, насиченим життям великі міста і спокійні тихі майже покинуті гірські села; засніжені вершини Альп контрастують з залитими променями сонця пляжами Сицилії.

Є багато причин, у зв'язку з якими поїздки в Італію дуже популярні і так затребувані для туристів в наші дні:

Чудовий легкий клімат і незрівнянна природа. Дуже мало місць на земній кулі можуть суперничати по красі з мальовничими пейзажами Італії. Вона виступає конкурентом для таких країн, як Франція, Іспанія, Туреччина, Чорногорія, Єгипет. Тут дуже хороший сервіс, відмінно розвинена пляжна інфраструктура, і, якщо до всього цього додати всі багатства природи Італії, то стає очевидним, чому велика кількість туристів часто зупиняє свій вибір саме на Італії. Пляжні берега цієї країни особливо привабливі для туристів.

Дуже багато пам'яток, які дійшли ще з часів далекої давнини. Тут є достаток пам'яток архітектури та історичних місць, тому саме екскурсії по Італії мають величезну популярність. Більше 42 мільйонів туристів щороку відвідують Італію, для того щоб побачити залишки колишньої слави великої Римської Імперії. Грозний Рим, мрійлива Венеція, забавна Флоренція, вечірній Неаполь і загадковий Ареццо - всі ці міста залишать у вашій душі незабутні враження. Відомий у всьому світі Колізей, Венеціанський карнавал, падаюча Пізанська вежа - всі ці цінності італійської архітектури можна перераховувати дуже довго. Відомо всім, що Італія - це країна, в якій творили видатні художники. Тут знаходиться

дуже багато художніх галерей і музеїв, в них можна побачити творіння Рафаеля, Леонардо да Вінчі, Тиціана, Мікеланджело та інших.

Ваш апетит може побалувати розкішна італійська кухня: равіолі, к'янти, ризотто, паста, піца. Саме кухня Італії входить в число самих модних у світі, тому що її кухаря майстерно й оригінально поєднують інгредієнти.

Престижні гірськолижні курорти і, звичайно ж, Альпи. Вони стали популярними давно, а сьогодні - це добре обладнані схили, мережа підйомників, перекинутих на десятки кілометрів і маса розваг, від ресторанів і барів до нічних клубів і дискотек. Альпи - це райське місце для гірськолижників. Найбільшою популярністю користуються: Араба, Альта Бадія, Валь ді Фасса, Вале Изарко, Сан Мартіно ді Кастроцца.

Всім відомий італійський шопінг. Сюди з'їжджаються модники і модниці з усього світу, щоб і придбати покупки на сезонних розпродажах.

Кожен може знайти в Італії щось особливо близьке саме йому. Тому і їдуть сюди туристи з усього світу.

Література

1. Окладникова Е.А.Международный туризм. География туристских ресурсов мира. – М. – СПб.,2002. – 384 с.
2. Романов А.А.Зарубежное туристское страноведение. – М.: Сов. Спорт, 1999. – 158 с.
3. Юрківський В.М. «Країни світу»(довідник 2-ге видання). – К.: Либідь, 2001. – 325 с.

УДК 338.484:477.84 (043)

Татар С. В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Актуальность темы. На данный момент экотуризм можно назвать довольно молодым видом туризма, который только развивается, но стремительно приобретает популярность. Причиной этому является то, что население ощущает негативное воздействие окружающей среды на свой организм и стремится этого избежать, или хотя бы минимизировать. С каждым годом важность и значимость экотуризма в жизни каждого человека стремительно растет, что, безусловно, радует, и порождает надежды на его большие перспективы, и дает понимание, что у него большое будущее.

Наибольшей популярностью экотуризм пользуется у молодой и активной части населения, а также у студентов, которые стремятся увидеть новые интересные места и при

этом стараются экономить деньги. Хотя в последнее время к их числу присоединяются и люди старшего возраста, желающие восстановить свои силы природным путем.

Экотуризм предполагает отдых в экологически чистых регионах. В Украине таких регионов достаточно, что делает страну экологически привлекательной для любителей экологического туризма.

Карпатский биосферный заповедник. За год заповедник посещают в среднем около 100 тысяч только организованных туристов. Здесь представлено все ландшафтное многообразие региона — от речных долин с мягким климатом до горных хребтов, на которых порой даже летом не тает снег. Особая гордость украинских Карпат — вековые буковые леса. Заповедник способствует сохранению быта, промыслов и традиций местного населения — гуцулов, бойков, лемков. В регионе активно развивается "зеленый туризм", когда приезжие могут сполна насладиться не только чистым горным воздухом, но и пожить в условиях простого сельского быта.

Природный заповедник Карадаг. Это одна из самых ярких достопримечательностей Восточного Крыма — легендарной Киммерии. Его уникальность обусловлена живописным рельефом, необычным геологическим строением, разнообразием животного и растительного мира, которое частично имеет балканское происхождение. Береговая линия Карадага сильно изрезана, здесь много гротов и небольших пещер. Естественная арка Золотые Ворота, через которые может проплыть небольшой катер, является визитной карточкой заповедника. В последнее время здесь организованы конные маршруты.

Украинский природный степной заповедник «Каменные могилы». Среди ровного, как стол, безбрежного моря травы поднялись над степью гранитные массивы, за миллионы лет сглаженные ветрами и непогодой. "Каменные могилы" — горная страна среди равнин, остается последним нетронутым участком обширных Приазовских степей. Среди выветрелых скал скрывается небольшая живописная долина с необычным ландшафтом. Сама местность заряжает приезжих энергетикой душистых степных трав.

Шацкий национальный природный парк. Удаленность от промышленных центров, крупных населенных пунктов и транспортных магистралей способствует относительно благоприятной экологической обстановке в регионе. В сезон здесь много машин не только с украинскими, но также с белорусскими и польскими номерами. Правда, впечатление от посещения Шацких озер может в определенной степени омрачить низкий уровень развития местного сервиса.

Каневский природный заповедник. Расположен на правом берегу Днепра в одном из самых густонаселенных регионов, поблизости крупнейшего туристического центра Украины

— Канева (Тарасову гору ежегодно посещают около 300 тысяч туристов). В состав заповедника входят покрытые лесами овраги и холмы на правом берегу Днепра, острова Змеиные, Круглик и Шелестов. Для посетителей разработана и действует так называемая экологическая тропа. Популярностью пользуется музей природы в усадьбе заповедника.

Экотуризм в Украине - перспективный и быстроразвивающийся вид Украинской туристической индустрии. С его ростом Украина сможет в полном объеме предоставить всему цивилизованному миру возможность наслаждаться величием и красотой своих природных богатств. Все больше туристов из Западной Европы едут в Украину, чтобы полюбоваться красотами нашей природы. Сегодня на территории страны существуют 4 биосферных и 16 природных заповедников, 12 национальных природных парков. Многие из них — настоящие "жемчужины" дикой природы. По богатству лесов Украина занимает первое место в Европе. Более 70 тысяч рек и 30 тысяч озер.

Этот вид туризма имеет ряд преимуществ, так как не требует больших материальных затрат и при этом максимально позитивно влияет на здоровье и самочувствие человека.

УДК 379.85(477.87) (043)

Трифонова К. О.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

В даній темі ми розглядаємо перспективний розвиток туризму в Українських Карпатах. Це дуже важлива тема, бо зараз в Українських Карпатах найбільш розвинута туристична галузь всієї країни. Завдяки традиціям, історії, туди прямує багатий потік туристів, що приводить до великого прибутку Закарпатського населення і країни. Карпатський регіон задовольняє 60% економічного розвитку України.

Аргументи про ресурсний потенціалі Карпатського краю дозволяють сказати те, що спектр видів туризму які можна було успішно розвивати, занадто широкий. Справа варто лише над інвестиціями і правильної рекламну політику. Однак не треба забувати і тих видах туризму які потребують лише організаційних та творчих зусиль.

З урахуванням наявних в Карпатському регіоні природного, економічного, наукового і технічного потенціалів, а так само його історичних і географічних особливостей, стратегічна мета перспективного розвитку території полягає в тому, щоб на основі оптимального використання природи, матеріально-технічних, трудових та інтелектуальних ресурсів створити ефективну туристичну систему, яка забезпечить матеріальний добробут населення і екологічну безпеку Карпатського краю.

Досягнення поставленої мети передбачається в поетапній реалізації першочергових завдань. Основними пріоритетами Карпатського краю повинні стати галузі, супутні підняття рівня туристичного господарства:

1. АПК-проблема підвищення врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тваринництва надзвичайно актуальна в контексті забезпечення продуктами харчування не тільки місцевого населення, але і великого контингенту відпочиваючих.

2. Знизити ненаситність лісопромислового комплексу, адже запаси деревини в регіоні в розрахунку на душу населення в 4 ... 6 разів перевищують середній показник по Україні. Однак повне ігнорування цієї галузі теж неможливо, оскільки комплекс спеціалізується на виготовленні продукції широко споживаної серед населення і гостро необхідної в туризмі, а так само важливий для зайнятості населення регіону.

3. Необхідний поштовх для більш ефективної співпраці легкої промисловості з рекреаційною сферою, яка випускає різні види тканин, виробів верхнього і білизняного трикотажу, взуття та інших товарів народного споживання.

4. Можливість "конверсії" машинобудівного комплексу на побутові потреби і місцевого населення, і туристів, що дозволить рекреаційній системі бути більш "мобільного".

5. Помірне і по можливості екологічне розвиток в регіоні промисловості будівельних матеріалів, яке спирається на власну сировинну базу.

6. Удосконалення невиробничої сфери, особливо в гірській частині регіону.

7. Охорона навколишнього середовища, збереження і відновлення історико-культурної спадщини, а так само поліпшення законодавчої бази в цій сфері.

Створення необхідних умов для розвитку цих галузей і сфер людської діяльності забезпечить підйом його загального соціально-економічного рівня, який повинен визначатися потребами та інтересами самого регіону - суб'єктів господарювання, які тут розміщені, і населення, яке тут проживає.

У найближчі роки в основу рекреаційної політики необхідно вкласти такі пріоритети:

1. Необхідно забезпечити державну підтримку в туристичній сфері, як одного з найбільш перспективних регіонів.

2. Створити сприятливі податкові умови для залучення іноземного капіталу в розвитку галузі. Одним з найбільш ефективних шляхів є створення спільних лікувально-оздоровчих і туристичних підприємств.

Отже, для розвитку Карпатського регіону пріоритетним є освоєння його туристичного потенціалу. Для того щоб туризм розвивався, нам необхідно виробити нестандартні ходи і рішення при виборі пріоритетів у видах туризму, розвиток яких забезпечив би прогресивні

зміни в економічному житті регіону, що, в свою чергу, ініціювало б приплив капіталу (і в тому числі - іноземного). Аналіз географічних, природних, історичних і економічних умов показує, що Карпатський регіон має унікальний шанс стати своєрідним полігоном, де розумна економічна політика зможе успішно поєднувати регіональні, державні і міжнародні інтереси країни, забезпечивши при цьому і прогрес в його соціально-економічного життя. Зараз нам необхідно всіма силами розвивати туризм в країні, бо він є одним із головних. Якщо керуватися тим, що Карпати є географічним центром Європи, а в природному відношенні - унікальною екосистемою на Заході України, то при формуванні політики освоєння цього краю необхідно розумно використовувати його геополітичні переваги і зберегти екологічний феномен території. Інакше кажучи, майбутня туристична модель Карпат має бути економічно вигідною для України і екологічно сумісною з прилеглими територіями сусідніх країн

УДК 331.108.2(043)

Ходос Д. О.

ОСОБЛИВОСТІ Й СТРУКТУРА СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТУРИЗМІ

Використання інформаційних технологій у туристській сфері є одним із ключових моментів розвитку й здатне значно збільшити її економічні і якісні показники. Більшість туристських компаній, як туроператорських, так і турагентських, успішно використовують різні програмно-технологічні продукти для автоматизації процесу обробки заявок і оформлення документів; велике поширення одержують також програми пошуку й бронювання тур продуктів.

Сучасна ситуація вимагає від туристського бізнесу узагальнення вітчизняного й закордонного досвіду використання ІТ, об'єднання зусиль у роботі за цим напрямком, визначення найбільш ефективних шляхів розвитку цієї частини технологічного процесу, галузевого підходу до проблеми, протистояння новим ризикам і викликам.

Створення інформаційних технологій на сьогоднішній день має велике значення для розвитку суспільства. Вони активно перетворюють інші технології матеріального і нематеріального виробництва, в кінцевому підсумку формуючи новий стиль роботи, спосіб життя в цілому.

Суть інформаційних технологій становлять методи і засоби формування та підтримки інформаційних потоків в системах управління об'єктами, у тому числі, підприємствами сфери туризму.

Прийняття важливих управлінських рішень з метою досягнення очікуваного кінцевого результату – прибутку, може відбуватися лише способом використання потоку правдивої та своєчасної інформації. Це життєво необхідно для успішної діяльності туристичної фірми. Учасники туристського ринку обмінюються інформацією протягом дня, саме тому виникає необхідність у вмінні збирати та опрацьовувати її. Отже, розвиток інформаційних технологій (ІТ) в туризмі має першочергове значення.

Інформаційними ресурсами в сфері туризму є:

- нормативно-правова база;
- договірна база (договори, укладені з туристами, і договори, укладені між підприємствами туристської індустрії);
- друковані видання (книги, газети, журнали), довідники, буклети, бюлетені, відео і аудіопродукція;
- телевізійні й радіо - програми туристської тематики;
- Інтернет-ресурси підприємств туристської індустрії, громадських організацій і професійних об'єднань, агентства по туризму України, регіональних туристських адміністрацій;
- різні електронні бази даних;
- туристські інформаційні служби.

Як відомо, рішення про придбання туристичного продукту (послуги) здійснюється на основі попередньо отриманої інформації. Тому особливий інтерес становлять такі форми використання глобальної мережі:

- прямий маркетинг;
- використання системи бронювання, резервування;
- електронна презентація підприємства та її туристичного продукту (послуги);
- можливість використання електронних міжнародних та міжрегіональних виставок, ярмарок;
- використання електронних каталогів туристичного продукту за країнами та напрямками;
- отримання інформації про країни, оперативний прогноз погоди в різних країнах світу тощо;

- отримання оперативної інформації про тарифи та ціни в готелях, ресторанах та інші туристичні послуги;
- використання мережі для взаєморозрахунків;
- самостійне формування туру та придбання туристичної путівки;
- електронна торгівля;
- рекламний канал.

Нині все більше українських туристичних підприємств починають використовувати у своїй повсякденній діяльності можливості мережі Інтернет. У туристичному бізнесі до послуг Інтернет звертаються споживачі (туристи), турагентства, туроператори та постачальники послуг. Споживач здійснює в мережі пошук інформації про туристичні фірми, країни, окремі послуги. Для отримання необхідної інформації, він повинен володіти знаннями щодо способів пошуку та пошукових систем, знати адреси туристичних сайтів, вміти користуватись системами бронювання.

Для туристичного агентства важливим є пошук туроператорів, роздрібних і корпоративних клієнтів, оперативний зв'язок з туроператорами та постачальниками послуг, придбання туристичних послуг в Інтернеті, можливість бронювання послуг, отримання підтвердження і розрахунків вартості туру, отримання оперативної інформації.

Туроператор в Інтернеті отримує необхідний оперативний зв'язок з постачальниками та продавцями послуг, можливість бронювання та продажу послуг і підтвердження проведення відповідних операцій. Одним із суб'єктів туристичного ринку є постачальники послуг, які рекламують та продають свої послуги через Інтернет. Крім того, вони отримують оперативну інформацію, надійний та ефективний зв'язок, можливість використовувати системи бронювання і резервування, оперативного пошуку та оплати "гарячих" турів, квитків та інших послуг, участь в електронних міжнародних та міжрегіональних туристичних виставок та ярмарків. З появою та розвитком Інтернет змінюються психологія споживача, функції і політика діяльності туристичних підприємств. На думку деяких спеціалістів, туристичні підприємства з часом перекваліфікуються в гідів по комп'ютерних мережах, тобто основним завданням підприємств стане допомога в пошуку необхідної інформації в Інтернеті.

Таким чином, у вітчизняному туризмі склалася певна інформаційно-технологічна структура, і спостерігається тенденція до росту активності використання як самої інформації, так і інформаційних технологій і систем. Крім того, окремі компоненти туристичної галузі тісно взаємозалежні одне від одного — адже багато турвиробників вертикально або горизонтально залучені в діяльність один одного. Усе це дозволяє розглядати туризм як

високо інтегровану послугу, що робить його ще більш сприйнятливим для застосування інформаційних технологій в організації й керуванні.

Література

1. Атанасов М. Вплив інформаційних технологій на розвиток підприємства [Текст] / М.Атанасов, О. Йона // Гармонізація суспільства – новітній напрямок розвитку держави: Всеукр. наук. конф. аспірантів та молодих вчених, 25 березня 2014 р. : матер. конф. Одеса, ОНЕУ. — С. 54-61.

2. Буй В. М. Інформаційні системи в економіці [Текст] / В. М. Буй, О. В. Орлик // Гармонізація суспільства – новітній напрямок розвитку держави : Всеукр. наук. конф. Аспірантів та молодих вчених, 25 березня 2014 р. : матер. конф. — Одеса, ОНЕУ. — С. 109-116.

3. Орлик О. В. Інформаційні системи в сфері управління організацією [Текст] / О. В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2002. — № 12. — С. 188–191.

4. Скопа О. О. Інформаційні технології у професійній діяльності фахівця [Текст] / О. О. Скопа // Наукові праці УДАЗ. — 2000. — № 1. — С. 103-106.

5. Шаховалов Н. Н. Интернет-технологии в туризме [Текст] : учеб. пособ. / Н. Н. Шаховалов. — Барнаул : Издательство АлтГАКИ, 2007. — 251 с.

УДК 331.108.2(043)

Шаповалова І. В

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ЄВРОПІ

У II столітті нашої ери, люди подорожували далеко і часто, навіть просто у туристичних цілях: багатьом діставало радість побачити чужі міста і країни. Але, звичайно ж, не туризм дав початок поїздкам і походам. Такий мотив міг з'явитися лише тоді, коли античні держави вже стабілізувалися, дороги стали доступні і безпечні, засоби зв'язку відповідали потребам та інтересам подорожуючих, а рівень культури зумовив широке прагнення до пошуку і пізнання чогось нового.

За визначенням ООН, турист - це особа, що перебуває в даній місцевості терміном більш ніж на одну ніч і менш ніж на рік.

Початок сучасного туризму було закладено в 40-і роки XIX століття, коли англійський підприємець Т. Кук організував всередині країни кілька екскурсій і подорожей, а потім в 1885 році і першу закордонну поїздку в Париж на Всесвітню виставку. Сьогодні туризм

отримав розвиток на всій планеті. Крім Європи (традиційного туристичного центру), активно відвідують країни Америки, Африки, Азії, Австралії та Океанія.

Становлення і розвиток капіталістичних відносин в світі сприяли виникненню організованого туризму. Капіталістичне суспільство зіграло важливу роль у формуванні економічних, політичних і соціальних передумов, необхідних для міжнародного туризму. Однією з перших країн, в якій перемогла буржуазна революція і почав розвиватися капіталізм, була Англія. Саме тут і утворилися перші туристичні організації, розвинули свою діяльність спочатку всередині країни, а потім і за її межами. У 1854 році в Англії видається перший довідник по готелях, адресований мандрівникам і туристам. У ньому було зазначено близько 8 тисяч готелів. З 1856 Кук починає організовувати туристичні подорожі в інші європейські держави.

Провідне становище Європи в міжнародному туризмі визначається не тільки кількістю іноземних відвідувачів і сумою валютних доходів, але і потужністю матеріально-технічної бази іноземного туризму, яка в певній мірі перевершує можливості туристичної індустрії інших районів світу, зокрема, засобами пасажирського транспорту, готельного розміщення, екскурсійними і видовищними об'єктами. Вирішальна роль в міжнародному туризмі в Європі належить туристському обміну між європейськими народами. На частку європейських держав припадає близько 90% всього іноземного туризму в Європі.

Іноземний туризм є зараз однією з найбільш динамічних галузей економіки Франції, Німеччини, Іспанії.

Вперше спроба визначення кордонів індустрії туризму була зроблена у Франції, де в 1979 році в системі національного рахівництва був розроблений «рахунок-сателіт» з туризму. Цей факт тим більше примітний, що туризм до останнього часу не входив в систему національного рахівництва в жодній країні, оскільки не існує підприємств, які виробляють тільки туристичні послуги. Будь-яке дослідження конкретного району з метою розвитку в ньому туризму має, перш за все, виходити з визначення тих видів туризму, які найбільшою мірою відповідатимуть специфіці цього району. Можна стверджувати, що поїздкам по кожному із зазначених видів туризму відповідає і клас обслуговування.

Одними з основних видів туризму Європи є :

1. Рекреаційний туризм. Цей вид туризму є для багатьох країн наймасовішою формою. Поїздки іноземних туристів до Іспанії, Італії, Болгарії переслідують, перш за все, саме цю мету, причому характерна велика тривалість всієї поїздки, менша кількість міст, що входять в маршрут, і відповідно, велика тривалість перебування в одному місті.

2. Екскурсійний туризм. Для екскурсійного туризму, як і для рекреаційного, характерні поїздки як на індивідуальній, так і на груповій основі. Цей вид туризму включає поїздки з пізнавальними цілями.

3. Діловий туризм. Поїздки з діловими цілями розглядаються як одна з найважливіших складових частин сучасного міжнародного туристського обміну. Більш того, цей вид поїздок вважається одним з найперспективніших, оскільки він базується на об'єктивній закономірності подальшого міжнародного поділу праці. Однією з різновидів ділових поїздок є також поїздки для участі або для відвідин міжнародних і національних виставок і ярмарків. Досить поширеною формою ділових поїздок є конгреси і наради різних міжнародних організацій. Ще однією формою ділового туризму є поїздки у складі спеціалізованих груп по професіях

Туризм отримав розвиток у всьому світі, проте в різних регіонах його зростання було неоднаковим. Так, якщо збільшення обсягів міжнародного обміну в Європі, Африці і Латинській Америці, включно з країнами Карибського басейну, було на рівні середньосвітових показників, то в країнах Близького Сходу воно перевищувало їх більш ніж в 3 рази, в країнах Південної Азії - більш ніж в 5 разів. Країни Європи і Північної Америки в останньому десятилітті століття залишилися провідними як по прийому іноземних туристів, так і по напрямку своїх громадян за кордон. Велике значення для розвитку туризму має зростання міського населення, оскільки індустріалізація відноситься до числа основних передумов збільшення туристичних поїздок у світі.

Розвиток туризму між соціалістичними країнами забезпечує більш повне задоволення потреб населення у відпочинку, духовне і культурне збагачення, сприяє більш широкому спілкуванню братніх народів, зміцненню довіри, взаєморозуміння і поваги, таких необхідних у боротьбі за мир на Землі.

У висновку можна сказати, що стійке економічне зростання всіх країн, неухильне підвищення добробуту і збільшення вільного часу населення, зміцнення матеріальної бази туризму дозволили багатьом країнам суттєво розширити географію, збільшити обсяг туристичного обміну та внести конструктивний внесок в розвиток міжнародного туризму.

До групи соціальних факторів, що сприяють розвитку туризму, слід віднести поліпшення оплати праці та підвищення матеріального забезпечення громадян в індустріально розвинених країнах. Крім того, важливу роль відіграє збільшення тривалості оплачуваної відпустки, що призводить до збільшення кількості вільного часу у робітників і службовців.

Література

1. Біржанов М.Б. Введення в туризм. - СПб.: Герда, 1999..
2. Ерамов Р.А. Фізична географія зарубіжної Європи. - М.: Думка, 1976.
3. Квартальков В.А. Іноземний туризм.: Фінанси і статистика, 1999.

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

УДК 338.23(043)

Антоненко Ю. В.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ

Проблеми фінансово-економічної безпеки країни є дуже актуальними на всьому протязі існування суверенної України. Однак, у сучасних динамічних та економічно, політично складних умовах проблеми та забезпечення фінансово-економічної безпеки постають вкрай гостро. Тому виникає потреба у постійному моніторингу особливостей та стану фінансово-економічної безпеки країни та всіх її складових. Так до складових фінансово-економічної безпеки країни відносять фінансово-економічну безпеку кожного її регіону. Вивчаючи, сучасний стан та загрози фінансово-економічної безпеки окремих регіонів можна вчасно виявити проблемні напрямки.

Враховуючи, що фінансова безпека є складовим елементом економічної безпеки, розглянемо більш детально особливості економічної безпеки регіонів.

Економічна безпека регіону – це здатність регіональної економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення, тобто стійкого економічного зростання, максимально забезпечувати прийнятні умови життя та розвитку особистості для більшості населення. Економічна безпека на регіональному рівні – це також спроможність економіки протистояти дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних чинників, а також не створювати загрози для інших елементів регіону та зовнішнього середовища. Економічна безпека регіону – це діапазон рівнів економічних і соціальних показників, у межах яких регіон протягом довготривалого періоду розвивається стійко [1].

Своєчасна економічна діагностика та моніторинг економічного стану регіонів дозволить своєчасно виявити проблеми та впровадити механізми їх подолання.

А. Сухорокув та Ю. Харазішвілі пропонують проводити оцінку економічної безпеки за таким алгоритмом: [2]

- виявлення функціональних характеристик економічної безпеки;
- виокремлення структурних складових економічної безпеки;
- визначення індикаторів економічної безпеки;
- встановлення нормативних значень індикаторів економічної безпеки;
- моніторинг індикаторів, ієрархічне узгодження результатів та їх аналіз.

На сьогодні національній економічній безпеці загрожує невирішеність наступних проблем:

- залежність внутрішнього ринку від зовнішньоекономічної кон'юнктури, недостатня ефективність роботи щодо його захисту від несумлінної конкуренції з боку українських монополістів та імпортерів, а також стосовно боротьби з контрабандою;

- недостатня ефективність використання матеріальних ресурсів, переважання в структурі промисловості галузей з невеликою часткою доданої вартості, низький технологічний рівень вітчизняної економіки;

- наявні валютні ризики, неефективне використання коштів Державного і місцевих бюджетів;

- недосконалість законодавства для прискорення розвитку національної економіки на інноваційних засадах, відносно високий рівень тінізації економіки, відсутність достатніх стимулів для легалізації доходів населення та зменшення тіньової зайнятості;

- надмірний вплив іноземного капіталу на розвиток окремих стратегічно важливих галузей національної економіки, небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу в таких галузях.

Враховуючи вище наведені проблеми економічній безпеки на базі аналітичної довідки «Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ» розглянемо більш детально фінансово-економічний стан регіонів країни який характеризує економічне зростання та економічну безпеку країни.

1. Промисловість. За підсумками 2014 р. обсяги промислового виробництва скоротились у 16 регіонах (від 0,5 % в Одеській до 42,0 % у Луганській областях). Істотне зменшення промислового виробництва зафіксовано у м. Києві (на 14,3 %), у Сумській (на 12,1 %), Дніпропетровській (на 7,7%) та Полтавській (на 7,2%) областях.

2. Інвестиційна активність. У всіх регіонах, крім Івано-Франківської (у якій обсяг освоєних капітальних інвестицій зріс на 26,9 %) і Хмельницької (на 2,6 %) областей. Водночас зростає регіональна диспропорційність інвестування: розрив між максимальним і мінімальним обсягом капітальних інвестицій на одну особу збільшився з 12,9 разу у 2013 р. до 13,4 разу у 2014 р. Як наслідок, 54,5 % обсягу освоєних інвестицій припало всього на 4 регіони: м. Київ (29,7 %), Дніпропетровську (9,5 %), Київську (9,0 %) і Донецьку (6,3 %) області.

3. Зовнішня торгівля. За підсумками 2014 року експорт товарів зменшився у 14 регіонах, найбільш помітно – у Луганській (на 46,2 %), Донецькій (на 32,2 %), Сумській (на 21,1 %), Полтавській (на 19,9 %), Черкаській (на 19,0 %), Миколаївській (на 15,5 %) і

Дніпропетровській (на 11,5 %) областях. Збільшилися обсяги експорту товарів у 11 регіонах: від 1,1 % у Львівській до 26,1 % у Чернігівській областях. Імпорт товарів зменшився у всіх регіонах, де скорочення варіювало від 1,3 % у Полтавській до 47,7 % у Донецькій областях.

4. Доходи обласного бюджету. Доходи обласного бюджету у рейтингових списках загальному та на 1 особу декілька відрізняються. Так перші позиції у рейтингу по загальному доходу обласних бюджетів мають м. Київ, Дніпропетровська область та Львівська область, а у рейтингу на 1 особу перші три позиції займають відповідно м. Київ, Волинська область, Рівненська область. На нашу думку, більш об'єктивний рейтинг можна вважати складений на 1 особу.

5. Доходи та витрати населення. Дослідження статистичних даних показують що найбільші доходи та витрати населення переважно у м. Києві, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій областях. [4]

Отже, економічна безпека регіонів є найбільшим індикатором стану економіки будь-якої країни, однак сучасна економічна та політична криза в Україні не дає можливості підвищити та стабілізувати економічну безпеку регіонів країни. Це виражається у незадовільних економічних показниках, які було наведено по всіх регіонах України. Тому подальшими напрямками наукових досліджень повинні бути сформовані та вжиті сучасні та ефективні заходи подолання кризових явищ.

Література

1. Основные понятия менеджмента: глоссарий / Н. Д. Найденев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vocable.ru/dictionary/916/word/yekonomicheskaja-bezopasnost-regiona>
2. Сухоруков А.І Теоретико-методологічний підхід до інтегральної оцінки та регулювання рівня економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі // Банківська справа. – 2011. – № 4. – С. 13 – 32. – С. 21.
3. Указ Президента України. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 р. «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389/2012>
4. Державна служба статистики. Експрес-випуск від 20.01.2016 №9/0/02.5вн-16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/express/expres_u.html

УДК 658.011.3(043)

Бурдіна І. І.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЕКТІВ

Проблема управління ризиками є надзвичайно широкою та важливою, адже виникає у найрізноманітніших галузях діяльності людини. Проектна діяльність також відбувається в умовах невизначеності, що породжується зміною внутрішнього та зовнішнього середовищ. Під невизначеністю розуміють відсутність повної та достовірної інформації про умови реалізації проекту.

Управління ризиками визначається як процес вироблення і здійснення рішень, що мінімізують широкий спектр впливу випадкових чи зловмисних подій, які спричиняють збитки.

При оцінці проектів найбільш суттєвими є наступні *види невизначеності та інвестиційних ризиків*:

- невизначеність політичної ситуації, ризик несприятливих соціально-політичних змін у країні та регіоні;
- ризик, пов'язаний з нестабільністю економічного законодавства та поточної економічної ситуації, умов інвестування та використання прибутку;
- зовнішньоекономічний ризик (можливість введення обмежень на торгівлю та постачання, закриття кордонів тощо);
- неповнота та неточність інформації про динаміку техніко-економічних показників, параметрах нової техніки та технології;
- коливання ринкової кон'юнктури, цін, валютних курсів, невизначеність природно-кліматичних умов, можливість стихійних лих;
- виробничо-технологічний ризик (аварії, виробничий брак тощо);
- невизначеність цілей, інтересів та поведінки учасників; неповнота та неточність інформації про фінансовий стан та ділові репутації підприємств-учасників (можливість несплати платежів, банкрутств, зривів договірних зобов'язань)

У процесі розробки системи інтегрованого управління ризиками проекту необхідно вирішити наступні завдання:

- розробка і застосування однакових і послідовних підходів до виявлення, оцінки та елімінування ризиків проекту;
- виявлення ризиків, які найбільшою мірою впливають на результати реалізації проекту, і розробка ефективної системи заходів щодо їх елімінування;
- формування можливості для акціонерів (власників) задавати і відстежувати якість управління ризиками проекту на основі чітких і зрозумілих критеріїв;
- організація цілеспрямованої діяльності з управління ризиками з метою зниження їх до прийняттого рівня, або передача третій стороні;

- оперативне реагування на виникаючі ризикові події, відстеження змін зовнішнього і внутрішнього бізнес-середовища;
- забезпечення комплексної роботи з управління ризиками на регулярній основі, чітко розмежувавши відповідальність за настання ризикових подій між різними напрямками діяльності та рівнями управління;
- забезпечення функціонування внутрішнього контролю та аудиту, а також розкриття інформації по ризиках;
- зниження можливих ризикових збитків (втрат) та оптимізація витрат на всі заходи, спрямовані на Елімінування ризиків;
- впровадження інформаційної системи інтегрованого управління ризиками інноваційного проекту.

Стадії (етапи) основного процесу управління ризиками проекту можуть бути класифіковані по-різному. З урахуванням існуючої практики процес управління ризиками проекту, як правило, включає в себе наступні стадії:

- 1) розробка цілей і стратегій з управління ризиками;
- 2) ідентифікація ризиків;
- 3) оцінка та аналіз ризиків;
- 4) елімінування ризиків;
- 5) моніторинг ризиків.

Система управління ризиками проектів повинна реалізувати такі основні функції: виявлення, оцінювання, аналіз ризиків та управління ними. Чим триваліший процес планування проекту, тим більше повинні використовуватися методи стратегічного планування, а на ближчих – більшого значення набувають власне процеси координування, управління, і на коротких проміжках часу – диспетчерування, оперативне управління ресурсами. Повноцінно реалізувати процес управління ризиками можливо лише за умови побудови ієрархічної моделі, що буде використовуватися в контурі управління. Така модель повинна містити декілька ієрархічних рівнів для роботи з ризиками (зазвичай три рівні), множину взаємопов'язаних підмоделей та методів, що дозволять як виявляти, оцінювати та аналізувати ризики та взаємні зв'язки між ними, так і імітувати реакцію як проекту, так і навколишнього середовища за різних умов.

Література

1. Балашов А.И. Управление проектами: Учебник и практикум / А.И. Балашов, Е.М. Рогова, М.В. Тихонова и др. - Люберцы: Юрайт, 2016.

2. Трифонов Ю.В. Выбор эффективных решений в экономике в условиях неопределенности: Монография/ Ю.В. Трифонов, Л.Ф. Плеханова, Ф.Ф. Юрлов – Н. Новгород: Изд-во ННГУ, 1998.

3. Загірняк М. В. Економіка підприємства: магістерський курс. Підручник. Частина I/ М. В. Загірняка, П. П. Перерва, О. І. Маслак – Кременчук, 2015.

УДК 658.15 (043)

Величко М. О.

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСОБЛИВА ФУНКЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Фінансовий менеджмент являє собою систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, зв'язаних з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства й організацією обороту його коштів.

Ефективне управління фінансовою діяльністю підприємства забезпечується реалізацією ряду принципів, основними з яких є:

1. Інтегрованість із загальною системою управління підприємством. У якій би сфері діяльності підприємства не приймалося управлінське рішення, воно прямо або побічно впливає на формування грошових потоків і результати фінансової діяльності. Фінансовий менеджмент безпосередньо зв'язаний з виробничим менеджментом, інноваційним менеджментом, менеджментом персоналу і деяких інших видів функціонального менеджменту. Це визначає необхідність органічної інтегрованості фінансового менеджменту з загальною системою управління підприємством.

2. Комплексний характер формування управлінських рішень. Всі управлінські рішення в області формування, розподілу і використання фінансових ресурсів і організації грошового обігу підприємства найтіснішим образом взаємозалежні і роблять прямий або непрямий вплив на результати його фінансової діяльності.

3. Високий динамізм управління.

4. Варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень. Реалізація цього принципу припускає, що підготовка кожного управлінського рішення в сфері формування і використання фінансових ресурсів і організації грошового обігу повинна враховувати альтернативні можливості дій. При наявності альтернативних проектів управлінських рішень їхній вибір для реалізації повинний бути заснований на системі критеріїв, що визначають

фінансову ідеологію, фінансову стратегію або конкретну фінансову політику підприємства. Система таких критеріїв устанавлюється самим підприємством.

5. Орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Ефективний фінансовий менеджмент, організований з урахуванням викладених принципів, дозволяє формувати ресурсний потенціал високих темпів приросту виробничої діяльності підприємства, забезпечувати постійний ріст власного капіталу, істотно підвищувати його конкурентну позицію на товарному і фінансовому ринках, забезпечувати стабільний економічний розвиток у стратегічній перспективі.

З урахуванням змісту і принципів фінансового менеджменту формуються його мети і задачі.

Головною метою фінансового менеджменту є забезпечення максимізації добробуту власників підприємства в поточному і перспективному періоді. Ця мета одержує конкретне вираження в забезпеченні максимізації ринкової вартості підприємства, що реалізує кінцеві фінансові інтереси його власників. У процесі реалізації своєї головної мети фінансовий менеджмент спрямований на рішення наступних основних задач.

До головних завдань фінансового менеджменту належать:

- виявлення фінансових джерел розвитку виробництва;
- визначення ефективних напрямків інвестування фінансових ресурсів;
- раціоналізація операцій із цінними паперами;
- налагодження оптимальних стосунків із фінансово-кредитною системою, суб'єктами господарювання.

Фінансовий механізм підприємства - це система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати його діяльності. Оптимальна взаємодія фінансових відносин досягається використанням усіх фінансових категорій (виручка, прибуток, амортизація, оборотні кошти, кредит, бюджет, податки), нормативів, різного роду стимулів, пільг, санкцій та інших фінансових важелів.

Структура фінансової служби підприємства.

1. На бухгалтерію покладаються обов'язки вести бухгалтерський облік підприємства та формувати його відкриту публічну фінансову звітність у відповідності до встановлених вимог та положень.

2. Аналітичний відділ зобов'язаний аналізувати й оцінювати фінансовий стан підприємства, виконання планових завдань по прибутку, обсягам виробництва та реалізації, підтримувати ліквідність та рентабельність підприємства.
3. Відділ фінансового планування розробляє плани та бюджети підприємства (баланс доходів і видатків, бюджет руху грошових коштів, баланс активів і пасивів тощо).
4. Оперативний відділ виконує збір рахунків, накладних, простежує їх оплату, забезпечує ефективні взаємовідносини з банками з приводу безготівкових розрахунків та отримання готівкових коштів, контрагентами – з приводу оплати товарів, послуг, вирішення спірних питань, державою – з приводу сплати податків, обов'язкових платежів, штрафів, пені та інших заходів економічного впливу на підприємство.
5. Відділ по роботі з цінними паперами займається формуванням й управлінням портфелем цінних паперів, забезпечує його ефективність з позиції доходності і ризику.

Отже, функціонування будь-якої ефективної системи управління фінансами здійснюється в рамках чинних законодавчих актів і нормативної бази.

Література

1. Бланк И.А. Управление использованием капитала / И.А. Бланк - К.: «Ника-Центр», 2000.- 656 с.
2. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк - К.: «Ника-Центр», «Эльга», 1998.- 544с.
3. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Брейли Р., Майерс С.; [Пер. с англ.] / - М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 1997.
4. Бригхем Ю.Ф. Энциклопедия финансового менеджмента / Ю.Ф. Бригхем - М.: РАГС- Экономика, 1998.-823с.
5. Бригхем С.Ф. Основы финансового менеджмента / С.Ф. Бригхем; [пер. з англ.]. - К.: Молодь, 1997.-1000 с.
6. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Ван Хорн Дж. К.; [пер. с англ.]. - М.: Финансы и статистика, 1996.-780с.

УДК 658.15:005.934(043)

Дубровська Г. В.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки важливим завданням є розробка системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Особливо ця проблема загострилася останнім часом, коли країна переживає складний період, що характеризується дестабілізацією політичної та економічної ситуації в країні, трансформаційними процесами, пов'язаними з подоланням кризових явищ в усіх сферах.

Зародженню поняття категорії «економічна безпека» в Україні сприяли трансформаційні процеси в економіці країни, що призвели до зміни форм власності підприємств. У сучасних умовах господарювання підприємства мають повну економічну самостійність, тобто самостійно визначають власну економічну політику, організовують виробництво і збут продукції, формують портфель замовлень, відповідають за формування оборотних коштів та погашення зобов'язань. З одного боку, такі умови сприяють реалізації власних інтересів підприємства, а з другого – створюють загрози та небезпеки.

Концепція економічної безпеки є однією з найпопулярніших у межах сучасної економічної думки в країнах, що розвиваються. Але ця концепція вже давно відома і широко вивчається в західних країнах. Зміст цього поняття визначається для суб'єктів господарювання та домогосподарств як «такий стан, за яким наявне стабільне джерело фінансових надходжень, що дозволяє підтримувати достатній рівень функціонування в даний час і в найближчому майбутньому». Крім того, економічна безпека кожного окремого суб'єкта впливає на економічну безпеку країни в цілому.

В зв'язку з цим, актуалізується проблема забезпечення економічної безпеки, що потребує створення на підприємстві власної унікальної системи економічної безпеки в залежності від спрямованої діяльності, виробничого потенціалу, конкурентного середовища тощо.

В свою чергу, фінансова безпека посідає особливе місце в системі економічної безпеки, впливаючи абсолютно на всі сфери діяльності підприємства. Це пояснюється тим, що рівень фінансової безпеки будь-якого підприємства визначає його можливості забезпечувати інші складові економічної безпеки, а зміни в будь-якій сфері підприємства в кінцевому результаті відображаються на його фінансовій безпеці. Існує велика кількість підходів до розуміння поняття «фінансово-економічна безпека» підприємства, але досі немає унітарного концептуального визначення цієї складної, багатоаспектної та міждисциплінарної категорії. Однак водночас не спостерігається фундаментальних розбіжностей в підходах до інтерпретації економічного змісту цього поняття та загальних характеристик фінансової безпеки підприємства. Так, сутність фінансової безпеки підприємства можна визначити наступним чином:

1. Фінансова безпека є одним з основних елементів економічної безпеки підприємства.
2. Фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою комплексу кількісних і якісних параметрів фінансового стану, що відображають рівень його захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз.
3. Фінансова та економічна безпека нерозривно пов'язані між собою категорії, що дозволяє поєднати ці поняття в єдиному визначенні – фінансово-економічної безпеки.
4. Показники фінансової безпеки повинні мати порогові значення, за якими можна судити про рівень фінансової стійкості підприємства.
5. Об'єктом забезпечення фінансово-економічної безпеки виступає сформований комплекс пріоритетних фінансових та економічних інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі здійснення діяльності.
6. Основою формування фінансово-економічної безпеки підприємства є ідентифікація реальних та потенційних загроз внутрішнього і зовнішнього характеру його фінансовим та економічним інтересам;
7. Найважливішою цільовою спрямованістю системи фінансово-економічною безпекою підприємства є створення необхідних передумов для його стійкого розвитку в короткостроковому і довгостроковому періоді.

Слід наголосити, фінансово-економічна безпека підприємства є досить складною системою з певною структурою і механізмом відносин між її елементами, що потребує створення комплексу заходів управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Головна мета управління фінансово-економічною безпекою діяльності підприємства полягає в ефективному управлінні ризиками та мінімізації загроз і нівелюванні впливу зовнішніх деструктивних факторів, дія яких прямо не залежить від зусиль підприємств. Зростання рівня загроз і їх негативний вплив на результати діяльності підприємства пов'язане зі швидкою мінливістю економічної ситуації на національному рівні і у межах кон'юнктури міжнародних ринків, виникненням нових для вітчизняної господарської практики фінансових технологій і інструментів та іншими чинниками.

Метою адаптації підприємства до змін зовнішнього середовища його функціонування повинна бути організація управління фінансово-економічною безпекою шляхом підвищення ефективності використання ресурсів, доступу до ринків, належного рівня взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища та забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Література

1. Куницька І. В. Забезпечення економічної безпеки як основа надійності та ефективного розвитку підприємства / І. В. Куницька // Управління економічною безпекою суб'єктів мікро-та

макрорівня в умовах євроінтеграції України: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (31 травня 2016 р., м. Львів). – Львів: Львівський інститут менеджменту, 2016. – С. 17-19

2. Орлик О. В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>

3. Преображенська О.С. Особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємства О. С. Преображенська// Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №3. – С.384-387

УДК 379.85 (043)

Дяченко О. В.

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Операційна стратегія – це більш вузька стратегія для основних структурних одиниць, таких як підприємство, відділ (внутрішньо функціонального напрямку), торгове регіональне представництво. Заходи, характерні для даного рівня стратегії – вирішення вузькоспеціальних питань і проблем, що пов'язані із досягненням цілей окремого підрозділу. Стратегія операційної системи є однією зі складових частин загальної стратегії та сприяє забезпеченню соціально-економічної стійкості підприємства.

Специфіка стратегії операційної системи полягає в: об'єкті управління; процедурах формування стратегічних пріоритетів; організаційній побудові стратегії операційної системи. Стратегія операційної системи не може бути головним чинником у виборі цілей і пріоритетів бізнесу. Вона має, певним чином, допоміжний характер відносно загальної стратегії. Така її особливість як прив'язка до зовнішніх критеріїв завжди повинна співвідноситися з внутрішніми критеріями системи. На відміну від загальної операційна стратегія не пов'язана безпосередньо із чинниками довгострокових змін зовнішнього середовища .

Операційна стратегія вимагає, щоб вся система була розумно ізолювана від випадкових коливань та змін зовнішнього середовища, тобто формування його соціально-економічної стійкості.

Особлива роль операційної стратегії полягає в тому, що мінімально необхідна довгострокова стабільність функціонування операційної системи є необхідною умовою побудови загальної стратегії, а отже й забезпечення її соціально-економічної стійкості.

Стратегія операційної системи може розглядатися як особлива зона стратегічних пріоритетів (ринкові, організаційні тощо). Операційна система не може відповідати за планування і реалізацію інновацій, істотні зміни в ринковій орієнтації фірми (хоча вона не заперечує таких процесів). Мистецтво керівника полягає в тому, щоб віднайти баланс між мінімально необхідною стабільністю системи і її зміною.

Кількість і зміст контрольних функцій у рамках операційної стратегії мають бути наближені до мінімально необхідного (тобто до такого, що гарантує зберігання керованості операційною системою). Головне в стратегії операційної системи не її підконтрольність, а її керованість – реальна досяжність цілей системи. Система може бути абсолютно підконтрольною, але некерованою; система може бути керованою, але містить у собі непідконтрольні процеси (наприклад, ті, що належать людському чиннику, який практично надає керівнику широке поле для ефективного управління персоналом і процесами).

Вибір між чіткою відповідністю посадового розкладу реальної кваліфікації і професійної підготовки працівників, з одного боку, та бажаністю і корисністю включення в систему працівників із творчими здібностями, з іншої, є прерогативою керівника. Творчий компонент є необхідною передумовою стабільності операційних функцій за умов поточних коливань.

Стратегія операційної системи формулюється та затверджується як складова частина загального стратегічного плану, тому жодне завдання операційної стратегії не може вступати в пряме протиріччя з хоча б однією умовою і метою соціально-економічного розвитку підприємства.

У випадку істотних змін операційної системи завдання керівника включають управлінську інтерпретацію соціально-економічного розвитку; планування та використання мінімально необхідних заходів профілактики негативних наслідків цього розриву. До негативів даної стратегії варто віднести необґрунтоване поширення тактичних критеріїв і процедур на стратегічний рівень або пряме підпорядкування стратегічних обов'язків тактичному рівню управління операційною системою.

Тактика управління операційною системою будується, насамперед, на чітких критеріях стабільності та рівноваги соціально-економічних критеріїв системи. Головні роль відіграють критичні параметри операційної системи. Крім того, тактика ще будується і на регулярному – неперервному відстежуванні потенційно критичних параметрів операційної системи. Взаємна обумовленість стратегії і тактики управління операційною системою містить у собі ще й такий істотний аспект як розриви та розбіжність. У загальному випадку, швидше за все, не існує абсолютно достатніх методик й процедур взаємного перекладу стратегічних і

тактичних завдань. У протилежному випадку не існувало б проблеми спаду поточної ефективності операційної системи, тобто дотримання соціально-економічної стійкості підприємства та стандартів його розвитку майбутньому.

Шлях до успіху операційної стратегії полягає в тому, щоб максимально точно визначити всі можливі варіанти пріоритетів; зрозуміти, які можуть бути наслідки вибору кожного з наявних варіантів, а також те, на які компроміси прийдеться йти у випадку обрання того чи іншого варіанта.

УДК 336.71(477)

Іллюшко Ю. М.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ

На сучасному етапі можна виокремити дві основні цілі державної участі у національній банківській системі. В одному випадку держава бере участь у вирішенні власних проблем, в іншому – державна участь є вимушеною та фінансово обтяжливою. В останньому випадку державні інвестиції використовуються для санації банківського сектора, що втратив внаслідок різних обставин здатність до самооздоровлення. У двох випадках участь держави у банківському комплексі пов'язана з посиленням її впливу на стратегічне планування розвитку національної банківської системи і оперативне управління її інвестиційною діяльністю.

У 2014 році Україна пережила безпрецедентне поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської кризи. Конфлікт на сході України разом із накопиченими у попередні роки макроекономічними дисбалансами зруйнували макрофінансову стабільність держави. Дії Національного банку у цей складний період були радикальними і системними, що цілком відповідало викликам важкої кризи. Тому, головними викликами, які постали перед Україною у 2015 р. є: ескалація військового протистояння; впровадження структурних реформ; розбалансування державного бюджету; зниження економічної активності; погіршення платіжного балансу; вплив депозитів та суттєве скорочення обсягів кредитування [1]. Відтак результатом негативного впливу даних чинників стало посилення загрози формування інфляційно-девальваційної спіралі.

Слід зауважити, що вирішення складних завдань у кризовий період потребує обґрунтованості та чіткої координації дій. Необхідно бути готовим до тривалого

протистояння, перемога в якому вимагає максимальної консолідації усього суспільства та усіх гілок влади.

Ключовими проблемами банківської системи України на сучасному етапі є: значна девальвація гривні, спад в економіці, військові дії у східному регіоні та анексія АР Крим, що у підсумку зумовило недостатній рівень корпоративного управління зумовили погіршення якості кредитного портфелю вітчизняних банків. Внаслідок зростання рівня негативно класифікованої заборгованості банки були змушені створювати значні резерви за активними операціями, що неминуче негативно вплинуло на рівень капіталізації банківських установ [2]. Необхідно відмітити, що за рік банки здійснили відрахувань у резерви на суму 103 млрд. гривень. Це стало визначальним чинником повернення банківської системи до збитковості. Так, за підсумками 2014 р. збитки банківського сектору України склали майже 53 млрд. грн. [3]. Швидкому вирішенню проблеми накопичення негативно класифікованої заборгованості не сприяє існування низки невирішених питань, зокрема у податковій сфері. Так, інтенсифікації потребує процес реформування судової системи України та боротьби з корупцією [4].

Банківський ринок перебуває у трансі від курсового стрибка, втрати активів у Криму та зоні АТО (втрата більше 15 % активів та пасивів банків), падіння рівня кредитоспроможності клієнтів, масового скорочення персоналу і продовження серії дефолтів фінансових установ. Масовий відтік коштів населення строкових депозитів склав 10 млрд. дол. США з валютних вкладів та понад 40 мільярдів з гривневих [2].

Істотне скорочення депозитів в іноземній валюті в банківській системі України призводить до браку валюти в економіці країни. Тому в таких складних умовах НБУ вдався до реалізації адміністративних дій щодо обмеження видачі депозитів в іноземній валюті починаючи з 28.02.2014 р. У 2015 році. продовжують діяти адміністративні обмеження відповідно до постанови НБУ від 01.12.2014 № 758 «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» [5]. Однак, такі обмеження, введені НБУ, не тільки не зупинили відтік депозитів із банківської системи України, а навпаки, сприяли прискоренню даного процесу та зростанню недовіри населення до банків, що підтверджується відповідними даними аналізу динаміки депозитів в національній валюті.

Тому, в такій складній ситуації цілком логічно, що обмеження спонукають власників депозитів до вилучення готівкової валюти з вітчизняної банківської системи, а потенційні нові клієнти не ризикують вкладати свої кошти, оскільки потім потрібен буде великий термін часу для їх повернення. До того ж додатковим фактором, який активізує процес відтоку

депозитів з банківської системи України, є затвердження заходів оподаткування доходів за депозитами, які набрали чинності з 01.08.2014 р. [5].

З метою забезпечення ефективного вирішення проблем підвищення рівня ліквідності, надійності та фінансової стійкості установ банківської системи України, доцільно забезпечити ефективну реалізацію комплексу ключових заходів оптимізаційного характеру, а саме:

1. Забезпечення оптимальною структури та поліпшення якості капіталу для досягнення достатнього рівня покриття ним ризиків, що приймаються банківськими установами.

2. Забезпечити більш активне залучення власного банківського прибутку для здійснення інвестування капіталу, що дозволяє звільнити від оподаткування ту частину капіталу банку, яка спрямовується на підвищення рівня капіталізації кредитних установ. Заохотити інвесторів звільненням від податків на прибуток частки капіталу інвестора, яка спрямовується а збільшення обсягу власного капіталу банківської установи.

3. Активізувати приплив капіталу у банки за рахунок активного залучення коштів акціонерів, у тому числі портфельних інвесторів.

4. Реалізувати ряд обґрунтованих заходів щодо удосконалення нормативно правового поля діяльності банківських установ через внесення відповідних змін до законодавчої бази в частині систематизації обов'язкових економічних нормативів, що дасть змогу підвищити ефективність процедур банківського регулювання та нагляду.

5. Активізувати процеси реорганізації та реструктуризації банків, як засобу зміцнення їх фінансової стійкості, а також забезпечити економічну ефективність банків- правонаступників, шляхом здійснення стимулюючих заходів щодо зменшення капіталу проблемного банку, який приєднується до фінансово стійкого, на суму безнадійних та сумнівних до повернення боргів.

Функціонування вітчизняних банків у кризовий період розвитку економіки відбувається в умовах високих ризиків, що спричинило значні збитки банківських установ і є свідченням недостатнього фінансового рівня їх стабільності. Високі ризики в діяльності банківської системи України є стримуючим чинником кредитування економіки та населення і свідчать про необхідність вдосконалення регулювання діяльності банків, впровадження нових підходів до процедури нагляду. Масштабний рівень збитків в діяльності банків свідчать про недооцінку ризиків у докризовий період і недостатній рівень їх хеджування, недосконалість інструментів регулювання діяльності банків та необхідність переходу від проциклічного до антициклічного регулювання діяльності банківських установ. Крім того, слід орієнтуватися на кращі прогресивні міжнародні практики банківського нагляду,

впровадження нових підходів до реалізації процедур нагляду, що передбачають протистояння та попередження високих ризиків нестабільного зовнішнього середовища.

Література

1. Геєць В. М. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи / В. М. Геєць // Економіка України. – 2014. – № 2. – С. 5–23.
2. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua
3. Банківська статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: bankografo.com/analizbanku/bankivska-statystyka
4. Римар М. В. Банківська система України: процес становлення і проблеми розвитку / М.В. Римар, А.Р.Тушницький [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18785/1/12-47-51.pdf>
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 336.74(043)

Ключкова В. В.

КОНЦЕПЦИЯ И ИНСТРУМЕНТЫ ОЦЕНКИ СТОИМОСТИ ДЕНЕГ ВО ВРЕМЕНИ

Стоимость денег во времени - концепция, в основе которой лежит утверждение, что равные суммы денег в разное время имеют разную стоимость.

Главными причинами изменения стоимости денег во времени является инфляция, риск и склонность к ликвидности.

Инфляция - это процесс, который характеризуется повышением общего уровня цен в экономике определенной страны и снижением покупательной способности денег. Инфляция проявляется в переполнении сферы обращения товаров деньгами вследствие их чрезмерного выпуска или в сокращении товарной массы в обращении при неизменном количестве выпущенных денег. Главными факторами инфляционных процессов является не обусловленная возрастанием товарной массы в обращении эмиссия денег, нарушение пропорциональности производства и обращения, а также ошибки в политике ценообразования.

Риск - это нестабильность, неуверенность в будущем. Через неуверенность в будущем риск с течением времени возрастает, люди хотят избежать риска, поэтому выше ценят те деньги, которые есть сегодня, чем те, что будут в будущем.

Склонность к ликвидности - это преимущество, отданное имеющимся деньгам перед другими ценностями и рискованными вложениями. Когда люди вкладывают свои деньги, надеясь на будущие поступления, они ожидают высокого вознаграждения как компенсации за потерю ликвидности, что и влияет на ценность денег во времени.

В проектном анализе при оценке эффективности инвестиционного проекта сравнение текущих и будущих затрат и выгод осуществляется путем приведения (дисконтирования) их реальной денежной стоимости к начальному периоду (периоду принятия решения, базового периода).

Основой дисконтирования является понятие «временного преимущества» или изменения ценности денег во времени. Это означает, что раньше полученные деньги имеют большую ценность, чем деньги, полученные позднее, что предопределяется возрастанием рисков и неопределенности во времени.

Дисконтирование означает перерасчет выгод и затрат для каждого расчетного периода с помощью нормы (ставки) дисконта. При дисконтировании с помощью приведенной процентной ставки, которая определяется альтернативными инвестиционными возможностями, осуществляется расчет относительной ценности одинаковых денежных сумм, получаемых или выплачиваемых в разные периоды времени.

Приведение к базисному периоду затрат и выгод t расчетного периода проекта удобно осуществлять через их умножение на коэффициент дисконтирования a_t , который определяется для постоянной нормы дисконта E как:

$$a_t = \frac{1}{(1 + E)^t}, \quad (1.1)$$

где t - номер шага расчета.

С точки зрения инвесторов, сумма, которую они получают когда-то в будущем, имеет тем меньшую ценность, чем дольше ее приходится ждать, поскольку большей будет сумма утраченных за период ожидания доходов.

Результат сравнения двух проектов с разным распределением затрат и выгод во времени может существенным образом зависеть от нормы дисконта. Вопрос определения величины нормы дисконта довольно важен.

В стабильной рыночной экономике величина нормы дисконта относительно собственного капитала определяется из депозитного процента по вкладам с учетом инфляции и рисков проекта. Если норма дисконта будет ниже депозитного процента, инвесторы захотят вложить деньги в банк.

Норма дисконта относительно заемного капитала представляет собой соответствующую процентную ставку, которая определяется условиями процентных выплат и погашения займов.

В случае смешанного капитала норма дисконта приблизительно может быть найдена как средневзвешенная стоимость капитала (Wtighted Average Cost of Capital), рассчитанная с учетом структуры капитала, налоговой системы, условий выплат и т.п.

В условиях переходной экономики, когда депозитный процент по вкладам не определяет реальной цены денег, возможно использование двух подходов.

Для оценки эффективности с позиций экономического анализа норма дисконта должна отображать не только чисто финансовые интересы государства, а и систему предпочтений (предоставление государством льгот и приоритетов тем или иным предприятиям и организациям в целях создания благоприятных условий их деятельности) членов общества об относительной значимости доходов в разные временные промежутки. В этом случае значение нормы дисконта устанавливается государством как особый социально-экономический норматив.

Для оценки эффективности с позиций финансового анализа норма дисконта определяется субъектом хозяйственной деятельности с учетом альтернативных и доступных на рынке вложений со сравнимым риском.

Для получения корректных результатов при проведении расчетов критериев эффективности инвестиционных проектов необходимо соблюдение следующих условий:

1. Начальный расчетный период проекта может быть четко обозначен как нулевой или как первый. Если предполагаются значительные капитальные вложения в начальном расчетном периоде, часто применяется система с нулевым периодом.

2. Выбор момента времени для дисконтирования денежных потоков может быть согласован к началу расчетного периода для всех затрат данного периода.

Процесс, при котором денежные средства движутся от настоящего времени к будущему (при заданной первоначальной сумме и ставке процента), является накоплением (компаундированием - сложное начисление). Процесс, при котором денежные средства движутся от будущего времени к настоящему (при заданной будущей сумме и ставке дисконта) является дисконтированием.

Компаундирование - это определение будущей стоимости денег.

Дисконтирование - определение текущей стоимости денег.

При определении будущей стоимости инвестиций, при использовании сложных процентов применяют формулу:

$$FV = PV * (1 + r)^t, \quad (1.2)$$

где FV - будущая стоимость инвестиций через n лет;

PV - первоначальная сумма инвестиций;

r - ставка процента;

n - количество лет в расчетном периоде.

Т.о, ключевую роль в осуществлении различных расчетов, связанных с потоками денежных средств в разные периоды времени играет оценка стоимости денег во времени. Ее суть в том, что стоимость денег с течением времени изменяется с учетом нормы прибыли на финансовом рынке. Одна и та же сумма денег в разные периоды времени имеет разную стоимость; эта стоимость в настоящее время всегда выше, чем в любом будущем периоде.

Литература

1. Бланк І.О., Інвестиційний менеджмент: підручник/ І.О. Бланк, Н.М. Гуляєва. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 398 с.
2. Бланк И.А. Управление денежными потоками / И.А. Бланк. - К. : Ника-Центр; Эльга, 2007.
3. Савчук В.П. Анализ и разработка инвестиционных проектов: Учебное пособие / В.П. Савчук, С.И. Прилипко, Е.Г. Величко. – К.: Абсолют – В, Эльга, 1999. -304 с.

УДК 330.341(477)(043)

Лисенко О. В.

ТЕНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Національна безпека є одним з основних аспектів існування будь-якого суспільства, нації, держави. Саме тому проблеми національної безпеки держави стоять найбільш гостро перед молодими вченими демократичних держав, до яких відноситься і Україна.

У нещодавно розробленій Стратегії національної безпеки визначені принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Головною метою стратегії визначено забезпечення такого рівня національної безпеки, який би гарантував поступальний розвиток України, її конкурентоспроможність, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, подальше зміцнення міжнародних позицій та авторитету Української держави у сучасному світі [2].

За перші півріччя найбільш масштабними та розповсюдженими фінансовими порушеннями, які призвели до втрат ресурсів, є:

— реалізація суб'єктами господарювання товарів, робіт чи послуг безоплатно або за заниженими цінами – понад 293,2 млн. грн.;

— ненарахування та неперерахування державними та комунальними підприємствами частини прибутку до бюджету – майже 152,1 млн. грн.;

— незаконні витрати внаслідок оплати завищеної вартості виконаних робіт та/або наданих послуг, а також зайві виплати внаслідок завищення кількості чи вартості придбаних товарів – близько 163,1 млн. грн.;

— незаконне відчуження майна – понад 35,8 млн. грн.;

— втрата доходів через списання дебіторської заборгованості – 32,6 млн. грн.;

— покриття за рахунок загального фонду кошторису витрат спеціального фонду (без відновлення касових видатків загального фонду) – майже 32,1 млн. грн.;

— безпідставне покриття витрат фізичних або юридичних осіб при відсутності в обліку дебіторської заборгованості – 31,8 млн. грн. [4].

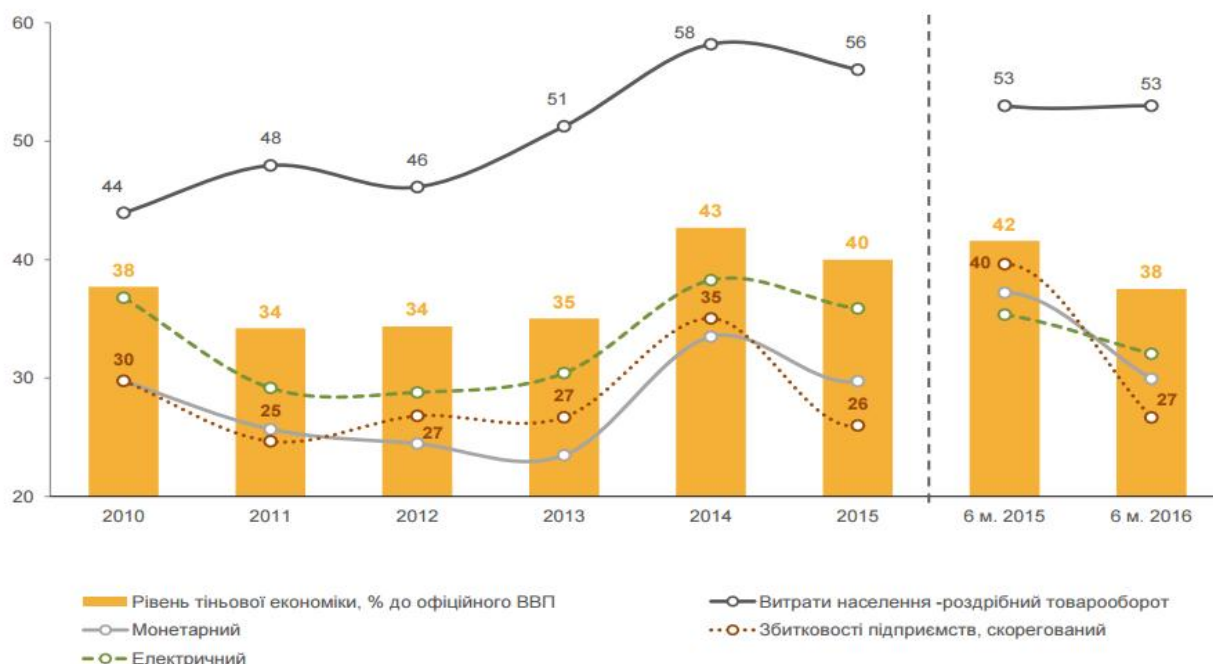

Рис. 1. Динаміка рівня тіньової економіки за окремими методами, % від обсягу офіційного ВВП

Три методи з чотирьох, з використанням яких здійснюється оцінка рівня тіньової економіки, показали зменшення рівня порівняно з I півріччям 2015 року. Зокрема:

— за методом збитковості підприємств зменшення рівня тіньової економіки склало 13 в.п. (до 27% від обсягу офіційного ВВП), що значною мірою відбулося завдяки зменшенню обсягу отриманих збитків підприємствами переважної більшості ВЕД (за виключенням ВЕД “Освіта”) поряд з покращенням фінансового становища підприємств ВЕД “Професійна, наукова та технічна діяльність”;

— монетарний метод показав зменшення рівня тіньової економіки на 7 в.п. (до 30% від обсягу офіційного ВВП);

— електричний метод зафіксував зменшення рівня тіньової економіки на 3 в.п. до 32%.

— за методом “витрати населення – роздрібний товарооборот” рівень тіньової економіки порівняно з I півріччям 2015 року залишився незмінним (53% від обсягу офіційного ВВП).

— показник рівня тіньової економіки, розрахований за методом збитковості підприємств, у I півріччі 2016 року склав 27% від офіційного ВВП, що на 13 в.п. менше, ніж у відповідному періоді 2015 року [3].

Такий результат значно мірою був отриманий завдяки:

— зменшенню обсягу збитків, отриманих підприємствами переважної більшості ВЕД (за виключенням ВЕД “Освіта”), в умовах послаблення негативного впливу девальвації обмінного курсу гривні на результати діяльності суб’єктів господарювання;

— покращенню фінансового становища підприємств ВЕД “Професійна, наукова та технічна діяльність” на тлі збільшення тарифів на газ.

Крім того, слід зважати на те, що I-II квартали 2015 року були періодами безпрецедентного зростання рівня тіньової економіки, оціненого за методом збитковості підприємств, спричиненого зневірою суб’єктів господарювання у покращення економічної та політичної ситуації на тлі поширення цінових та девальваційних шоків, а також збереження напруженої ситуації на сході країни.

Зміцнення основ макроекономічної стабільності на тлі поступового відновлення й формування нових міжгалузевих зв’язків в економіці, а також адаптування суб’єктів господарювання до нових умов функціонування сприяли активізації виробничої та інвестиційної діяльності. Це, у свою чергу, обумовило поступове покращення фінансового результату діяльності національних підприємств (завдяки значному скороченню рівня збитків) та, як наслідок, зменшення рівня тіньової економіки, що є основним стратегічним напрямком посилення національної безпеки України.

Література:

1. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/128466>
2. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/kontrolno-perevirochna-robota/>;
3. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
4. Офіційний сайт Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 34(477):332.12(043)

Орлова А. С.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Діяльність державних органів управління, в основному спрямована на компенсацію збитків або подолання негативних тенденцій від дії загроз безпеці економічного розвитку регіонів України. Тому питання державного управління економічною безпекою розвитку регіонів займає ключове місце у системі регіональної політики України.

Регіональна політика – це комплекс заходів, спрямованих на розроблення та реалізацію ефективних механізмів управління економічним, соціальним, культурним, екологічним розвитком регіональних спільнот на основі узгодження державних і регіональних інтересів та раціонального використання специфічного потенціалу регіонів. У цьому контексті регіональна політика тісно пов'язана з іншими сферами державної політики, що реалізуються на різних рівнях територіальної організації влади.

Державне управління регіонами (пряме державне управління на місцях) – це управлінська діяльність, яка здійснюється через адміністрацію, призначену центральними або іншими вищими органами влади [1].

Місцеве самоврядування – це гарантоване державою право і реальна здатність територіальної громади самостійно чи під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах існуючого державного законодавства [2].

Управління регіональною безпекою економічного розвитку в Україні здійснюють суб'єкти управління соціально-економічним розвитком регіонів. Їх перелік та завдання представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Суб'єкти управління безпекою економічного розвитку регіонів в Україні

Суб'єкти управління безпекою економічного розвитку регіонів України	Завдання безпекою економічного розвитку регіонів України
1. Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади	З метою запобігання загрозам економічній безпеці регіонів України: <ul style="list-style-type: none"> – визначення основних напрямів внутрішньої політики та створення нормативно-правового поля регіонального розвитку; – спрямування процесів комплексного соціально-економічного розвитку регіонів; – моделювання інструментів та механізмів регіонального розвитку.
1. Місцеві органи виконавчої влади	Задіяння інструментів та механізмів регіонального розвитку, визначених державою, на місцевому рівні з метою запобігання загрозам економічній безпеці регіонів України та розв'язання найбільш актуальних проблем економічного і соціального розвитку.
2. Органи місцевого самоврядування	Задіяння інструментів та механізмів регіонального розвитку на місцевому рівні, ґрунтуючись на місцевій ініціативі й з урахуванням інтересів територіальних громад.

Склад і структура регіональних органів державного управління фінансово-економічною безпекою та місцевого самоврядування регулюються Конституцією України, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації» та іншими правовими документами [3].

До складу центральних органів державного управління фінансово-економічною безпекою регіонів входять Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства, державні комітети, інші органи.

Президент України є глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади України.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. До системи центральних органів виконавчої влади України входять міністерства, державні комітети та інші центральні органи виконавчої влади.

До складу регіональних (обласних) органів державного управління входять: обласні та районні ради; місцеві державні адміністрації; сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

На виконання зазначеного Закону Кабінетом Міністрів України прийнято Постанову «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» за № 385 від 6 серпня 2014 р., вона визначає цілі державної регіональної політики та основні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, спрямовані на досягнення зазначених цілей, а також передбачає узгодженість державної регіональної політики з іншими державними політиками, які спрямовані на територіальний розвиток.

Питань безпеки економічного розвитку регіонів України торкаються окремі норми Бюджетного та Земельного кодексів. Однак не існує базового закону щодо регулювання розвитку регіонів та управління національною фінансово-економічною безпекою, в тому числі на регіональному рівні. Таку прогалину нині намагається заповнити Закон України «Про засади державної регіональної політики», проект якого розроблено за дорученням Кабінету Міністрів України як реалізація Концепції державної регіональної політики. Як зазначено в пояснювальній записці до цього законопроекту, Закон є умовою для створення правової основи реалізації нової державної регіональної політики її суб'єктами.

Досягнення комплексного розвитку регіональних господарських систем є метою забезпечення належного рівня економічної безпеки та стратегії регіонального розвитку. В основу стратегії повинно бути покладено вирівнювання умов фінансово-економічної діяльності у регіонах з раціональним використанням їх виробничо-ресурсного потенціалу.

Ситуація із нестабільністю економічного стану України та перебіг кризових явищ, на сучасному етапі посилюють асиметрію регіонального розвитку, тому потребують удосконалення механізми регулювання становища в економіці та усунення передумов до виникнення соціальних напружень. Тобто важливою складовою Стратегії є механізм управління регіональним розвитком та забезпечення його фінансово-економічної безпеки.

Комплексне управління регіоном передбачає активізацію внутрішніх зусиль кожного регіону для досягнення власних цілей розвитку. Відповідно державне регулювання фінансово-економічного розвитку регіонів реалізується через систему взаємоузгоджених елементів, що разом і складають механізм управління економічною безпекою та регіональним розвитком. Інструментами такого управління і запровадження державної регіональної політики виступають: нормативно-правова база, бюджетно-фінансове регулювання та вибіркоче підтримання окремих регіонів, пряме державне інвестування,

державні регіональні програми соціально-економічного розвитку, функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, розвиток міжрегіонального та прикордонного співробітництва.

Здійснюючи аналіз нормативно-правової бази державного управління безпекою економічного розвитку регіонів України можна стверджувати, що в державі існує правове поле для ефективного розвитку регіонів та місцевого самоврядування, однак воно не достатнє. Основним завданням нормативно-правового забезпечення регіонального розвитку є створення сприятливих умов для розвитку регіонів, встановлення необхідного балансу між ними та зміцненням демократичних основ розвитку держави. Успішна регіональна політика забезпечить оперативне вирішення проблем кожного регіону та сприятиме подальшому їх розвитку, а, відтак, і держави в цілому.

Література

1. Дохолян А. С. Проблемы устойчивого развития экономики региона / А. С. Дохолян // Современные проблемы науки и образования. – 2011. – № 5 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/99-4975>

2. Гаркавая В. Г. Интегрированная оценка устойчивости развития регионов / В. Г. Гаркавая [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/CCN/Economics/13_garkavaja.doc.htm

3. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: зауваження та рекомендації : Звіт групи експертів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.narda.org.ua/sap/spaw/files/235747_870684.doc

УДК 330.1:351(477)(043)

Осауленко О. В.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

У кінці ХХ – на початку ХХІ ст. високі темпи накопичення зовнішньої заборгованості виступили характерною ознакою глобальної економіки, невід’ємним аспектом сучасної фінансової глобалізації. Глобальні зміни, що відбулися в системі міжнародних ринків капіталу, та загострення проблеми «боргового навісу» в системі глобальних індикаторів безпеки економічного простору обумовлюють необхідність їх врахування при моніторингу рівня безпеки національної економіки.

У даному контексті доцільно виділити поняття економічної, фінансової та боргової безпеки. Економічна безпека відповідно до методики розрахунку рівня економічної безпеки України – це такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави. Об'єктами економічної безпеки є не лише держава, її конституційний лад, суверенітет, територіальна цінність і недоторканність, її економічна система, а й суспільство, його духовні, моральні, культурні, матеріальні та інтелектуальні цінності, природне та навколишнє середовище, а також людина і громадяни, їхні конституційні права і свободи. Суб'єктами забезпечення економічної безпеки в Україні виступають: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Національний банк України, суди загальної юрисдикції, Прокуратура України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, громадяни та об'єднання громадян України.

Основними завданнями системи економічної безпеки, відповідно до нормативно-правового забезпечення системи економічної безпеки, є: забезпечення пропорційного та безперервного економічного зростання, зменшення рівня інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки та розвинутого ринку цінних паперів, скорочення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту та підвищення якості життя населення, підтримка стійкості національної валюти тощо. Ці завдання визначають стратегію економічної безпеки як формування та обґрунтування стратегічних пріоритетів,

У період посилення глобалізаційних процесів особливої актуальності набуває фінансова безпека держави, оскільки саме фінансова система забезпечує всю економіку необхідними ресурсами. Фінансова безпека – це насамперед складова економічної безпеки держави, що розглядається як стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.

За визначенням З. С. Варналія, фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх домогосподарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами. Достатніми для задоволення їх потреб і виконання зобов'язань. Фінансова безпека також повинна забезпечувати захист національних інтересів та ефективне функціонування соціально-економічного розвитку держави в цілому. Визначення національних економічних інтересів має першочергове

значення для створення системи економічної безпеки, оскільки від цього залежить вироблення ефективних засобів їх реалізації та захисту.

Стан фінансової системи насамперед залежить від гармонійного взаємозв'язку та розвитку всіх її складових, а саме: бюджетної безпеки, валютної безпеки, грошово-кредитної безпеки, боргової безпеки, безпеки страхового ринку, безпеки фондового ринку, банківської безпеки, податкової безпеки.

Фінансова безпека – це складна багаторівнева система, до складу якої входять самостійні підсистеми із власною структурою та логікою розвитку. Система фінансової безпеки повинна формуватися на основі розроблення відповідної наукової теорії, концепції, стратегії і тактики проведення адекватної політики, наявності необхідних інститутів, застосування засобів і методів її забезпечення. Критерієм фінансової безпеки є стабільний, збалансований розвиток фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної та фондової систем, а також ціноутворення, що характеризується стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи.

Література

1. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом» № 461 від 16.06.2010: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» № 964-IV від 19.06.2003: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>.
3. Економічна безпека : навч. посібник / [за ред. З. С. Варналія]. – К. : Знання, 2009. – 647 с.

УДК 330.341(477)“2013/2016”(043)

Панченко М. Ю.

ОСНОВНІ ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Тіньова економіка в Україні є однією з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграції в європейське співтовариство. Вона є відображенням активної криміналізації економічних процесів, високої корумпованості органів державної влади та низької правової і податкової культури юридичних та фізичних осіб. Вирішення цих проблем — серйозний виклик Україні після політичних змін у 2013-2014рр.

Негативні очікування суб'єктів господарювання та макроекономічна нестабільність під час кризи спричинили активізацію відпливу капіталів з легального сектору та зростання рівня тінізації економіки України, який у докризовий період мав тенденцію до скорочення. З одного боку, тіньові економічні відносини пом'якшили кризові впливи. Завдяки таким відносинам суб'єкти господарювання адаптували свою поведінку відповідно до виникаючих ризиків. З іншого боку, високий рівень тінізації об'єктивно призводить до руйнування важелів управління економікою, подальшого розшарування населення, підриву довіри до влади та гальмування реформ.

У зв'язку з цим, скорочення масштабів тінізації економіки є невід'ємною складовою стратегії реформ.

Пріоритетами детінізації економіки у контексті реалізації економічних реформ є детінізація фінансових потоків та легалізація ринку праці.

1. Посилення ринкового регулювання економіки та проведення антикорупційної реформи.

- Замість існуючої радянської системи регулювання економіки необхідним є впровадження системи регулювання економіки з новою структурою та принципами. Реформування повинні зазнати органи влади та регуляторні акти, які сприяють надмірній бюрократизації. Підвищення ефективності роботи державних органів та покращення законодавчого забезпечення підприємницької діяльності дозволить значно зменшити стимули до тіньової діяльності та покращити контроль державної влади за тіньовими операціями [1].

- Проведення антикорупційної реформи можливе лише за допомогою великої кількості заходів.

Найбільші зусилля повинні бути направлені на інституційну реформу та законодавче забезпечення системи спеціалізованих заходів профілактики корупції, а також покарання за корупційні дії. Першим кроком стало створення Антикорупційного бюро, що відповідає за ефективну координацію комплексної антикорупційної програми в державі.

- Покращення ІТ-інфраструктури державного управління — впровадження нових інформаційних систем в державному апараті вбиває корупцію і скорочує цей апарат .

2. Податкова реформа має бути направлена на реалізацію наступних пріоритетів:

1) забезпечення всім суб'єктам господарювання однакових умов оподаткування;

2) зменшення податкового навантаження;

3) забезпечення ефективного податкового адміністрування та стабільності державних фінансів.

Для реалізація даних пріоритетів ми визначаємо необхідними такі заходи:

- Провести податкову амністію на основі прозорості та чіткої процедури, що дозволить підвищити довіру бізнесу до держави та держави до бізнесу та збільшити надходження до державного бюджету;

- Збільшити роль електронних систем в адмініструванні податків, що дозволить зменшити фізичний контакт податківців з платниками податків і покращить прозорість податкового контролю;

- Зменшити податкове навантаження та скоротити кількість обов'язкових платежів та податкових пільг, що забезпечить рівні умови для всіх платників податків і скоротить стимули до зменшення випадків мінімізації податкових зобов'язань;

- Реформувати спрощену систему, щоб вона включала лише дійсно малі підприємства, а не була інструментом для тінізації фінансових потоків;

- Вирішити проблеми заборгованості із повернення ПДВ для підтримки експорту та підвищення довіри бізнесу до держави;

3. Реформа банківської системи

- Поширення безготівкових розрахунків дозволить більш повно контролювати джерела доходів, оперативно виявляти факти витрачення коштів у розмірах, що перевищують доходи.

Ф.Шнайдер у своїх численних дослідженнях підтверджує, що існує сильна негативна кореляція між частотою електронних платежів і тіньовою економікою — розмір тіньової економіки більший в тих країнах, де люди використовують менше електронних платежів;

- Внесення змін до законодавства щодо забезпечення розкриття інформації про кінцевих власників банків та небанківських фінансових установ;

4. Реформа ринку праці

Передумовою детінізації ринку праці є реформа пенсійної системи. Адже наявна система пенсійного забезпечення не створює стимулів для детінізації ринку — відрахування до пенсійного фонду є надто високими на тлі незадовільної системи пенсійного забезпечення [2].

Основною причиною цього є те, що пенсійна система України значною мірою ґрунтується на радянських принципах і є неефективною. Наслідком цього є значні видатки з державного бюджету на постійне покриття дефіциту Пенсійного фонду та високі пільги для деяких категорій пенсіонерів на тлі низьких пенсій для більшості пенсіонерів.

Для бізнесу необхідним є посилення застосування адміністративних заходів, зокрема, посилення відповідальності за ухилення від оформлення трудових відносин між працівником і роботодавцем, а також за ухилення від сплати податків і страхових внесків.

Для працівників важливим є перерозподіл податкового навантаження між працівником та роботодавцем, зменшення податкового навантаження. Зазначений вище ефект досягається виключно за умови зміни рівня ЄСВ та ПДФО державою, тоді як підприємство одночасно збільшує офіційну середню ЗП. Тобто тільки за умови солідарної відповідальності досягнення цієї цілі є можливим.

Для державних органів — дотримання положень Податкового кодексу. Однією з основних проблем є надмірна частота та непередбачуваність змін податкового законодавства. Тому чітке дотримання норм податкового законодавства, а також якісніший аналіз проектів змін до податкового законодавства, дадуть змогу зменшити ризики економічної діяльності і поліпшити планування бюджету організації [3].

Основною метою детінізації економіки України є створення необхідних умов для покращення інвестиційного клімату, зниження податкового та регулятивного тиску на підприємницьку діяльність, захист прав власності та трудових відносин. Дані реформи також дадуть поштовх до забезпечення економічного розвитку, що за умов високих показників тіньової економіки є неможливим.

Література:

1. Іонін Є.Є. Фінансові важелі детінізації економіки / Є.Є. Іонін // Збірник наукових праць «Економічний аналіз». Том 20, – Тернопіль:Економічна думка, 2015, С. 145-150.
2. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія / Є. В. Невмержицький. – К.: КНТ, 2008. – 368 с.
3. Приварникова І. Ю. Тіньова економіка України : причини, обсяги та шляхи їх зменшення / І.Ю. Приварникова, К.В. Степанюк // Держава та регіони. Сер : Економіка та підприємництво. – 2010. - № 2. - С. 163 - 167.

УДК 8. 18010014

Поліщук А. В.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Актуальність обраної теми, полягає в тому що, чи не найбільше з усіх пострадянських республік, надзвичайно актуалізувала питання національної безпеки, передусім економічної, саме Україну. Після набуття незалежності Української держави, важливі рішення, які закладали основи стратегічного економічного розвитку часто приймалися спонтанно та під тиском обставин, без належного наукового обґрунтування і врахування національних інтересів, що призвело до початку руйнування значного економічного потенціалу.

Сьогодні економічна безпека України забезпечується без жодних офіційних документів її регламентації. Існує певна хаотичність дій та суттєві прогалини у даній сфері. Проект Стратегії забезпечення економічної безпеки України до 2005 року, переданий на розгляд Кабінету Міністрів, ще у січні 2002 року, не був реалізованим. Схвалені та опубліковані фахівцями апарату РНБОУ матеріали щодо захисту економічної безпеки України складаються з трьох оболонок: чутливості, вразливості і розпаду. Дана побудова вносить певні вади, адже в життєвих ситуаціях час має важливе значення, тому несвоєчасність реагування частково або цілком знецінює протидію і завдає державі шкоду.

Забезпечення безпеки України сьогодні побудоване на реагуванні та на відхиленні від безпечних рівнів. Утворення аномалії може спонукає до дій лише тих, хто займається забезпеченням безпеки, що призводить до втрати можливості своєчасного реагування, бо держава існує лише завдяки значній інерції. Такий метод називається пасивним забезпеченням безпеки. Така система є небезпечною для її основного й найслабшого елемента – громадянина. Держава є виконавчим механізмом суспільства, який також страждає від негараздів окремої людини менше за цю людину. Країна – поєднання території з населенням, яка сприймає зазначене погіршення ще з меншою чутливістю. Активний захист ґрунтується на випередженні дій, що містять у собі загрозу для економічної безпеки держави. Теоретично, розроблені системи діаграм безпеки дозволяє через використання «компасу безпеки» заздалегідь визначати противників (тих, що несуть негаразди) та те, які саме загрози можуть від них надійти з часом. Система дає можливість визначити, з якою з країн в найближчі часи немає сенсу мати економічні стосунки, а з якою – є. Проте це - лише теоретичні розробки. А будь-яка теорія має визнання та значення, якщо здатна принести практичні результати. Створивши згадану теоретичну розробку, ми не застосовуємо її через відсутність механізму реалізації, організаційно-нормативної та правової основи використання.

Визначення національних економічних інтересів має першочергове значення при створенні системи економічної безпеки, яка є складовою цілісної системи національної безпеки України, оскільки від цього залежить вироблення ефективних засобів їх реалізації і захисту. Національні економічні інтереси (НЕІ) невіддільні від історії і традицій українського народу, системи господарювання, менталітету, культурних і духовних цінностей. В ролі виразника і гаранта захисту НЕІ повинна виступати держава. Однак в Україні досі відсутні чітко визначені НЕІ, не сформовано їх цілісну систему. Це дає змогу урядовцям різних рівнів виправдовувати будь-які свої дії, запевняючи, що вони повністю

відповідають НЕІ. Така ситуація (скільки чиновників – стільки ж і трактувань НЕІ), таїть значну загрозу економічній безпеці України.

Таким чином, виявлення загроз економічної безпеки і прогнозування їх наслідків відбувається на основі моніторингу (систематичного співставлення дійсного стану економіки з бажаним) показників економіки України. Безпосередній відбір показників (індикаторів) для моніторингу вимагає спеціального опрацювання для точного визначення "діагнозу" стану економіки, для виявлення і усунення небезпечних тенденцій необхідна комплексна оцінка порогових значень всіх показників (індикаторів), що, в свою чергу, вимагає додаткового поглибленого дослідження на основі класичної і некласичної залежності економічних параметрів з урахуванням зміни базису суспільства і особливої специфіки України.

Література

1. Економічна безпека: навч. посіб. / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін.; за ред. О. М. Джужі. — К.: Алерта; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. — 368 с.

2. Сіденко В. Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів глобальної трансформаційної кризи / В. Сіденко // *Економіка України*. – 2016. – № 5. – С. 18–31.

3. Вачевський М. Маркетинг світового господарства та Україна в міжнародних економічних відносинах // *Вища школа*. – 2016. – № 2. – С. 60–67.

УДК 658.15.012.4(043)

Цвігун В. С.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

На господарську діяльність підприємства впливає багато зовнішніх і внутрішніх факторів, які можуть оказувати як позитивний так і негативний вплив. Основними факторами що впливають на господарську діяльність треба вважати:

1. стабільність національної кредитно-грошової системи;
2. пільгово-стимулюючу систему оподаткування підприємницьких структур (окремих підприємців);
3. державну фінансову та інфраструктурну підтримку різномасштабного і насамперед малого підприємництва;
4. ефективний правовий захист інтелектуальної і промислової власності;

5. науково обґрунтоване й ринкове спрямоване ціноутворення;
6. сформованість колективних та індивідуальних матеріальних стимулів;
7. інтеграцію підприємництва у світовий економічний простір;
8. достатню привабливість іміджу господарської діяльності [1].

Управління підприємством в сучасних умовах нестабільної економіки, коли набирають інтенсивності рейдерські захоплення та поглинання, корпоративні конфлікти, конкурентна боротьба, фіктивне підприємництво та інші правопорушення у сфері підприємницької діяльності, вимагає формування в системі менеджменту такої складової, яка зможе адекватно реагувати на виклики зовнішнього середовища та протидіяти загрозам нормальному функціонуванню підприємства. Саме така ситуація є передумовою створення системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

Дослідження наукових результатів багатьох вчених показують, що поняття фінансово-економічної безпеки немає однозначного тлумачення. У більшості наукових досліджень фінансова та економічна безпека підприємства розмежовуються. При дослідженні сутності економічної безпеки застосовують декілька підходів та розглядають їх на різних рівнях: на національному, регіональному та галузевому рівнях, на рівні підприємств.

Фінансово-економічна безпека підприємства є складною системою, яка включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання корпоративних ресурсів за кожним напрямом діяльності. Таким чином безпеку варто розглядати через призму її функціональних складових, що дозволяє: здійснювати моніторинг чинників, які впливають на стан як функціональних складових, так і фінансово-економічної безпеки загалом; досліджувати процеси, які здійснюють вплив на забезпечення фінансово-економічної безпеки; проводити аналіз розподілу і використання ресурсів підприємства; вивчати економічні індикатори, що відображають рівень забезпечення функціональних складових; розробляти заходи, які сприятимуть досягненню високого рівня складових, що призведе до посилення фінансово-економічної безпеки підприємства загалом [2].

Складність та багатогранність поняття фінансово-економічної безпеки обумовлює необхідність застосування у процесі вивчення та реалізації її організаційних засад системного підходу. Системний підхід до аналізу фінансово-економічної безпеки передбачає розгляд діяльності підприємства як багаторівневої структурної системи та базується на принципах цілісності об'єкта дослідження, що забезпечує можливість виявлення взаємозв'язків між елементами системи та розробки рекомендацій щодо їх раціонального використання на основі синергетичного ефекту.

Системний підхід передбачає дослідження якомога більшої кількості зв'язків між елементами системи та об'єктами зовнішнього середовища для виявлення та аналізу найістотніших з них. Однією з основних проблем застосування системного підходу до дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства є правильна специфікація системи, виявлення усіх істотних її елементів та встановлення всієї сукупності зв'язків між ними. В основі розроблення комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, як основного складника економічної безпеки, повинна лежати визначена концепція, яка враховує такі аспекти:

- кожне підприємство є системою, яка включає різні, пов'язані між собою складові, які з метою забезпечення належного ступеня захисту від можливих негативних впливів необхідно розглядати комплексно;
- зміст та структура системи фінансово-економічної безпеки залежать від специфіки та характеру діяльності, потенціалу підприємства, ринків, на яких працює підприємство, менеджменту тощо;
- система фінансово-економічної безпеки підприємства повинна бути комплексною та незалежною від аналогічних систем суб'єктів господарювання.

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства спрямоване на виконання трьох задач:

- встановлення системи економічних інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства, зокрема пошук ефективних методів максимізації ринкової вартості підприємства;
- ідентифікація та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз реалізації економічних інтересів підприємства;
- забезпечення ефективної нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства.

Аналіз загроз фінансово-економічній безпеці підприємства включає такі операції, як виокремлення множини загроз фінансовій безпеці підприємства, оцінювання ймовірностей їх настання, розрахунок розміру можливих збитків від реалізації сподіваних або реальних загроз, також дослідження часткових чинників, які спричинили настання збитків [3].

Процес оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства включає такі кроки, як вибір критерію ефективності фінансово-економічної безпеки, який характеризує ступінь наближення підприємства до безпечного стану; побудову множини показників (індикаторів) фінансової безпеки; визначення порогових значень показників (індикаторів);

моніторинг вибраних показників і зіставлення їх фактичних значень із пороговими; визначення інтегрального рівня фінансово-економічної безпеки підприємства за обраними показниками та розробку експертних висновків.

Література

1. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: Монографія / О.М. Алимов, А.І. Даниленко, В.М. Трегобчук та ін. – К.: Об'єднаний ін.-т економіки НАН України, 2007. – 540 с.

2. Мочерний С.В. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посібник / С.В. Мочерний, М.В. Довбенко – Львів: Світ, 2013. – 200 с.

3. Таран О.В. Сучасні питання проблематики ризиків фінансової сфери діяльності підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз / О.В. Таран. – Х.: Константа, 2009. – 110 с.

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

УДК 330.322(043)

Акопян Л. Э.

ВИДЫ ИНВЕСТИЦИЙ

Существует множество видов инвестиций. У каждого вида свои преимущества и недостатки, но главный критерий это доходность/риск. Для каждой ситуации подходит свой финансовый инструмент. Понятие инвестиций может относиться к финансовым операциям (если деньги помещаются в ценные бумаги), а также к определенным действиям лица, совершаемым с целью получения прибыли и с риском утраты как прибыли, так и самого капитал [1].

Средства, предназначенные для инвестирования в производство и в объекты непромышленной сферы, в своей подавляющей массе выступают первоначально в форме денежных средств. Превращение последних в инвестиции может происходить разными путями. Наиболее простой путь имеет место в тех случаях, когда сам хозяйствующий субъект, обладая определенными собственными средствами, использует их для расширения и совершенствования производства или создания непромышленных объектов [2].

В зависимости от объектов вложения капитала выделяют реальные и финансовые инвестиции. Под реальными инвестициями понимается вложение средств (капитала) в создание реальных активов (как материальных, так и нематериальных), связанных с осуществлением операционной деятельности экономических субъектов, решением их социально-экономических проблем. Под финансовыми инвестициями понимается вложение капитала в различные финансовые инструменты, прежде всего в ценные бумаги [3].

Стратегические инвестиции - это инвестиции, направленные на создание новых предприятий, новых производств либо приобретение целостных имущественных комплексов в иной сфере деятельности, в иных регионах и т. п.

Базовые инвестиции - это инвестиции, направленные на расширение действующих предприятий, создание новых предприятий и производств в той же, что и ранее сфере деятельности, том же регионе и т. п. [4].

Финансовые инвестиции либо имеют спекулятивный характер, либо ориентированы на долгосрочные вложения. Формами финансовых инвестиций являются вложения в долевые и в долговые ценные бумаги, а также депозитные банковские вклады [5].

Спекулятивные финансовые инвестиции ориентированы на получение инвестором желаемого инвестиционного дохода в конкретном периоде времени. Финансовые инвестиции, ориентированные на долгосрочные вложения, как правило, преследуют стратегические цели инвестора, связаны с участием в управлении объекта, в который вкладываются капиталы.

По характеру участие в инвестировании различают следующие виды инвестиций: Прямые инвестиции, когда непосредственно инвестор принимает участие в отборе объектов инвестирования. Также под прямыми инвестициями может подразумеваться инвестирование в уставной капитал хозяйствующего субъекта, с целью извлечения дохода и получения прав на участие в управлении объектом инвестирования. Косвенные инвестиции – когда объекты инвестирования определяет не сам владелец инвестируемого капитала, а различные инвестиционные фонды, консультанты, компании, паевые фонды и другие финансовые учреждения [6].

В зависимости от доходности инвестиции делятся на: высокодоходные инвестиции, которые отличаются высоким уровнем дохода, существенно превышающим средний показатель доходности на инвестиционном рынке. Среднедоходные инвестиции, чистая инвестиционная прибыль по которым приблизительно равна средней доходности на инвестиционном рынке. Низкодоходные инвестиции, доходность по которым меньше, нежели средняя норма прибыли на рынке. Бездоходные инвестиции, которые осуществляются не с целью получения прибыли, которой собственно по этим видам вложений не имеется. Такое инвестирование в основном преследует цели получения социального, экологического или любого другого внеэкономического эффекта.

Ко всему изложенному выше следует добавить небольшое уточнение: такие понятия как инвестирование и финансирование, хоть они и взаимосвязаны между собой, термины далеко не идентичные. Хотя многие эти понятия путают. Если под финансированием подразумевается формирование и предоставление финансовых ресурсов, которые направлены на создание имущества, то под инвестированием следует понимать их использование и преобразование в капитал [7].

Литература

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. Учебный курс / И. А. Бланк.- СПб. : Киев, 2009.-18 с.
2. Бочаров В. В. Инвестиционный менеджмент./ В. В. Бочаров.-СПб: изд-во «Питер», 2009.- 85 с.

3. Воронцовский А. В. Инвестиции и финансирование./ А. В. Воронцовский.- СПб: изд-во Санкт-Петербургского университета, 1998.
4. Долан Э. Дж., Кэмпбелл К. Д., Кэмпбелл Р. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика.,Пер. с англ./ Э. Дж. Долан, К. Д. Кэмпбелл.-М.:Академия,1991.
5. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег // Антология экономической классики./ М., Дж. Кейнс.- М.: Академия ,2008.
6. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент./ В. В. Ковалев.- М.: Финансы и статистика, 1999.
7. Макконел К. Р., Брю С. Л. Экономика. / К. Р . Макконел , С. Л. Брю.- М.:Академия, 2002. – 24 с.

УДК 658.84:368(477)(043)

Бобровський М. А.

МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В умовах глобалізації відбувається постійне посилення конкуренції між страховими компаніями. Саме через це виникає необхідність активізації й пошуку шляхів інноваційного розвитку страхового маркетингу та комунікаційної підтримки страхових послуг на інноваційній основі. Вищезазначене зумовлює актуальність теми дослідження. Сьогодні дуже мала кількість публікацій присвячується застосуванню інноваціям страхового маркетингу. Існує велика кількість праць, у яких розглядаються проблеми використання інноваційного маркетингу у сфері фінансових послуг (таких як банківська справа), які загалом можуть бути адаптовані та застосовані саме у страховій справі.

Діяльність страхових компаній з іноземним капіталом на вітчизняному ринку посилює конкуренцію та зобов'язує українських страховиків використовувати шукати інноваційний підхід до страхових продуктів та каналів їх збуту.

Станом на початок 2015 року до Єдиного державного реєстру страховиків (перестраховиків) України внесено 371 страхову організацію, в 2015 р. їх стало вже 371, тоді як в 2009 році налічувалось 469 страхових компаній [1]. У першому півріччі 2015 року загальна кількість страховиків скоротилося в порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 7% — до 371 страхової компанії. З них 43 СК "life" і 328 СК "nonlife".

Однією з причин скорочення кількості учасників ринку стало посилення жорсткої політики державного регулятора щодо несумлінних компаній. За минулий рік Національна

комісія з регулювання ринків фінансових послуг анулювала ліцензії 21 української страхової компанії, призупинила ліцензії 14 компаній, виключила з реєстру фінансових установ ще 5 страховиків [2,с.312].

Загалом на українському ринку страхування представлено майже всі великі світові страхові групи: німецький "Allianz", голандський "Fortis", італійсько-німецький холдинг "Generalli PPF Holding", польська "PZU", американська "AIG", шведська "SEB", російські страхові компанії "Росгосстрах", "Ингострах", "Русский стандарт", австрійські "UNIQA", "GRAWE", "ECCO", австралійська "QBE" та інші. Але, на жаль, наслідками приходу нерезидентів є те, що на ринку майже не залишилося конкурентоздатних українських страховиків і практично всі великі страхові інститути цілком або частково належать іноземцям [1].

Таким чином використання інноваційних напрямків страхового маркетингу дає українським страховикам можливість підвищити свою конкурентну перевагу на страховому ринку серед інших страхових компаній, в тому числі й з іноземним капіталом. Страховий маркетинг — це система взаємодії страховика та страхувальника, спрямована на взаємне врахування їх потреб та інтересів [4,с.280].

Комплекс страхового маркетингу, як і маркетингу взагалі, включає: — проведення маркетингових досліджень, сегментацію і позиціонування щодо їх результатів; — розробку нових чи адаптацію існуючих страхових продуктів (послуг) з урахуванням вимог ринку; — формування конкурентних цін (тарифів) на страхові продукти; — формування ефективної системи збуту (розподілу) страхових продуктів, управління цією системою; — здійснення заходів щодо просування страхових продуктів. Метою страхового маркетингу є успішна реалізація страхового продукту шляхом врахування основних потреб споживачів та тенденцій страхового ринку.

Згідно з Законом України "Про інноваційну діяльність" інновації — це створені (Засновані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукти або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного та іншого характеру, які істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери, а інноваційна діяльність — це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок, що зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [5].

У розрізі даної проблематики слід також розглянути поняття страхових маркетингових інновацій. Страхові маркетингові інновації — це використання новітніх технологій задля удосконалення існуючих видів страхових продуктів та послуг або для розроблення нових, які

врешті □ решт приносять прибуток. Тобто маркетингові страхові інновації для вдосконалення або створення нових страхових продуктів і послуг при цьому оптимізуючи витрати й збільшуючи прибутковість від даних продуктів або послуг.

Найбільш насичені конкурентні страхові ринки вдаються до нетрадиційного маркетингу в страхуванні. На мою думку, такий зарубіжний досвід для українського страхового ринку є достатньо актуальним, тому що специфіка страхової галузі формує необхідність переоцінки традиційних інструментів просування та інтеграції в бік нестандартних та новітніх видів маркетингових комунікацій, поєднання особливостей різних їх видів для кращого привернення уваги споживачів до страхових послуг.

Основними видами нетрадиційного маркетингу є прихований та вірусний маркетинг. Його суть полягає в тому, що інформація про наданий продукт розповсюджується за допомогою реклами у фільмах, у токшоу, через YouTube, Facebook тощо. Прикладом партизанського маркетингу служить практика, що використала голландська страхова компанія "Centraal Beheer" спільно з рекламним агентством "DDB Амстердам". Вони провели PR-акцію, що проходила під гаслом "Просто подзвони Нам", розробивши і створивши в різних місцях міста конструкції, які наочно зображували різні страхові випадки. [6]

Інформація про такі заходи поширюється в ЗМІ, в мережі Інтернет, а також в соціальних мережах й має рекламний характер. Іншим видом нестандартного маркетингу є епатажний або шоківий маркетинг. Він є результативним, дешевим, але ризикованим способом просування послуг.

Прикладом шоківого маркетингу служить реклама одного російського страхового брокера "Енерджі Лайф", у PR-акції якого було використано непристойне в суспільстві слово. Компанія мала дуже малий бюджет на просування своїх послуг, але результат дійсно приголомшив страховий ринок. Через кілька місяців після початку рекламної кампанії "Енерджі Лайф" почала формувати партнерську мережу, уклавши за перший місяць роботи сотні договорів з приватними особами.

Страховий маркетинг в Україні в останні роки зазнав істотного розвитку, але все ж таки ще багато чого слід вдосконалити.

Отже, високий рівень конкуренції на страховому ринку, економічний спад в країні, вибагливість споживачів, низький рівень купівельної спроможності населення, науково □ технічний прогрес людства — усе це ті чинники, що спонукають страхові компанії України проводити інноваційні процеси у своїй діяльності. При цьому страховий маркетинг відіграє роль так званого інструменту інноваційної діяльності.

Література

1. The official site of State Commission for Regulation of Financial Services Markets of Ukraine (2016), available at: <http://www.nfp.gov.ua>. (Accessed at 15 February 2016).
2. Базилевич В.Д. / Історія економічних учень [Текст]: підручник у 2-х ч. — Т. 2. — К.: Знання, 2006. — С. 312—324.
3. Башинська І.О. Маркетингові комунікації підприємства у соціальних мережах // Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент". — 2012. — Вип. 9 (34). — Ч. 1. — С. 36—41.
4. Ковальчук С.В. Актуалізація маркетингових стратегій в контексті інноваційного розвитку промислових підприємств: монографія / С.В. Ковальчук. — Хмельницький: ТОВ "Поліграфіст-2", 2012. — 280 с.
5. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nfp.gov.ua>
6. Охріменко. О.О. Страхування туристів: інноваційна модель страхового продукту [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>

УДК 656.224.072.44 (043)

Веселов Ф. Ф.

ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Туристичний бізнес в Україні зазнає жорсткої конкуренції з боку інших держав, та ми й самі нерідко віддаємо перевагу закордонним вояжам. Останніми роками в Україні прийнято низку державних рішень на зміцнення та розширення законодавчої бази з туризму. Туризм визнано одним з пріоритетних напрямків національної культури й економіки. І це повністю погоджується з світовими тенденціями, які свідчать, що туристична сфера буде індустрією XXI століття. Саме на структури Держкомтуризму України покладено організаторські та координуючі функції з виконання державних рішень у цій галузі, опрацювання концепцій її розвитку.

Нині в країні ліцензовано понад 2100 туристичних фірм і більшість з них лише починає робити перші кроки. Допомогти їм працювати відповідально, цивілізовано, аби примножувалися туристичні маршрути України, - постійна турбота структур Держкомтуризму, про що й засвідчила робота колегії.

Недостатня увага приділяється таким факторам підвищення туристичної привабливості держави, як спрощення прикордонних і митних формальностей, паспортно-візового режиму

тощо. У цьому контексті не може бути залишений осторонь факт початку функціонування Міждержавної Ради по туризму країн СНД, поява якої створила усі умови для відновлення єдиного туристичного простору, тісної інтеграції та співробітництва в напрямку уніфікації державних галузевих стандартів і нормативно-правової бази, розробки спільних туристичних маршрутів, проведення узгоджених дій щодо гарантій захисту туристів та забезпечення виконання угод і домовленостей.

Існують різні шляхи впливу на досягнення оптимальних розмірів туристичного балансу. Наприклад, у Єгипті введено правила, згідно з якими турфірми отримують право відправляти туристів за кордон тільки за умови прийняття у себе в країні втричі більшої кількості іноземних гостей. З цією метою адміністративно-економічні заходи були свого часу вжиті й в Російській Федерації.

Незважаючи на досягнуту результативність, загалом, очевидно, що методи примусового характеру спрямовані скоріш на симптоми хвороби, ніж на її причини. Відтак в Україні назріла потреба в розробці принципово нових підходів до управління туристичною сферою, кардинальної перебудови його організаційної структури.

Тривалий час спеціалісти наголошують на доцільність створення в нашій країні неурядової Національної туристичної асоціації (НТА), яка постала б колегіальним опонентом з боку туристичного ринку в його по суті односторонньому “спілкуванні” з державними органами влади.

Значно активнішого застосування в галузі туризму нагально вимагає і регіональна політика, покликана децентралізувати державні управлінські функції шляхом делегування широкого обсягу адміністративних, соціально-економічних та фінансових прав місцевим владним структурам. В більшості країн світу поточне управління туристичною індустрією здійснюються саме там, де виробляється рекреаційний продукт і зосереджені відповідні ресурси.

Окрім підвищення ефективності управління, така політика, особливим чином акцентована на певних регіонах і територіях, може стати неабияким чинником їх перспективного загальноекономічного зростання. Приміром, створення об’єктів інфраструктури туризму або пільгових умов їх діяльності у віддалених та слабкорозвинених регіонах сприяє відновленню їх демографічного потенціалу, надає поштовх розвитку сільського господарства, збільшує зайнятість населення, наповнює місцеві бюджети.

Ефективному вирішенню розглянутих вище проблем вітчизняного туризму перешкоджає насамперед відсутність узгодженості зусиль окремих міністерств, відомств, фінансових і комерційних структур, фірм та організацій, що працюють як в туристичній

сфері, так і суміжних з нею галузях - громадському харчуванні, торгівлі, зв'язку, транспорті, виробництві сувенірної продукції та ін. Актуальним залишається питання, чи не є сенс замість проголошеної Законом "Про туризм" позавідомчої Національної ради по туризму сформувати відповідний орган у складі Верховної Ради.

Отож, значення туристичного бізнесу постійно зростає. Це пов'язане із підвищенням його впливу на розвиток міжнародних зв'язків, пожвавлення економічного стану країни та окремих регіонів, можливістю поповнення валютних надходжень. За рахунок проведення послідовної економічної та культурної політики між різними народами світу туризм виступає стабілізатором налагодження та укріплення відносин між державами, дійовим фактором посилення престижу країни в світовому співтоваристві, ділових колах.

Туризм позитивно впливає на процес диверсифікації економіки, оскільки надає певний обсяг робіт для суміжних галузей системи господарства, які безпосередньо беруть участь в обслуговуванні туристів під час мандрівки. Це стосується роздрібною торгівлі, громадського харчування, готельного господарства, побутового обслуговування, зв'язку, виготовлення сувенірів та інших товарів туристичного призначення, сільського господарства, будівництва, рекламної індустрії, екскурсійної діяльності, культури та сфери розваг.

Надання туристичних послуг є вигідним для держави з точки зору використання ресурсів. Зарубіжні туристи платять за туристичний продукт, не вивозячи його з України. Історико-культурні та архітектурні пам'ятки, природний потенціал залишаються на місці.

Особливістю туристичних послуг є те, що споживачі (туристи) мають можливість корисно провести своє дозвілля, отримати приємні враження від мандрівки, оздоровитись, здійснити шоп-тури, розширити культурно-пізнавальний кругозір, поєднати навчання з відпочинком, реалізувати свої потенційні можливості у видах туризму спортивного спрямування.

Таким чином, соціальне значення туризму полягає в забезпеченні відновлення життєвих сил людини, раціонального використання вільного часу, підвищення освітнього рівня дітей, підлітків, студентів та інших груп населення.

Туристи виявляють інтерес до української культури, своєрідності побуту та місцевих традицій, бажають ознайомитись із видатними пам'ятками стародавньої історії, археології, архітектури міжнародного та національного значення, скористатись цілющим кліматом, відомими лікувальними мінеральними джерелами.

Література

1. Гайдук А. Інтегрований туристичний концерн – сучасна форма туристичного підприємства в умовах глобалізації // Регіональна економіка. 2006. - №2. – С.204- 212.

2. Статистичний щорічник України за 2015 рік. – Київ, 2015. – С. 522.
3. Руденко Л.Г., Бочковська А.І., Козаченко Т.А. та ін. Національний атлас України - новітня інформаційна база держави // Україна: географічні проблеми сталого розвитку: 36. наук, праць. В 4-х т. - К.: ВГЛ Обрії, 2004. - Т.1.
4. Бочковська А.І. Карти рекреаційні // Географічна енциклопедія України: В 3-х т. - К.: «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 1990.-Т.2.-С.125.
5. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. - К.: ВПЦ «Київський університет», 2001. - 395 с.

УДК 314.18(477)(043)

Дмитрієва Я. А.

СТАН ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Дослідження кризових явищ у державі нерозривно пов'язане з виявленням особливостей демографічного руху, який поділяють на види та підвиди за причинами, покладеними в їх основу. Для природного руху – це народжуваність і смертність, для механічного – імміграція та еміграція, для соціального – переміщення населення в межах соціуму між окремими соціальними групами.

Офіційна статистика свідчить, що за 25 років незалежності України населення держави скоротилося на більш ніж 9 млн. осіб [1].

Основною причиною загострення демографічної кризи в Україні є зниження показників народжуваності до критичного рівня. Їх сучасний стан такий, що забезпечується лише половина потрібного для відтворення населення.

Систематичне проведення переписів населення протягом ХХ століття дає змогу достовірно відтворити найбільші зміни чисельності населення України за цей період.

Кризові процеси 90-х років негативно вплинули на демографічну ситуацію в Україні. Бурхлива міграція населення, викликана появою можливостей вільного переміщення у межах і за межі території країни, зниження народжуваності та зростання смертності внаслідок економічних і соціопсихологічних чинників спричинили загальне скорочення чисельності населення України. Лише у 2003 році, внаслідок стабілізаційних процесів та стабільного зростання національної економіки, в Україні намітилася низка позитивних тенденцій, які в подальшому вплинули на покращення демографічної ситуації.

Процес зниження народжуваності в сучасних умовах має глобальний характер і зумовлений низкою економічних, соціальних та біологічних причин [2].

Для сучасної демографічної ситуації в Україні характерні:

- різке зменшення народжуваності, збільшення смертності і відсутність природного приросту;
- постаріння населення, збільшення «навантаження» на працездатну його частину;
- скорочення тривалості життя як чоловіків, так і жінок;
- погіршення здоров'я нації;
- інтенсифікація міграційних процесів, вплив яких на демографічні та соціально-економічні показники суперечливий і нерідко негативний [3].

Переважно, через низьку народжуваність та високий рівень смертності українське населення становить 42760,5 тис. осіб у 2015 р. що на 168,8 тис. менше порівняно з 2014 р. (без урахування тимчасово окупованої території АРК і м. Севастополя, також приблизними є дані щодо неконтрольованих Україною територій на сході країни) [1].

Основним чинником, що обумовлює скорочення чисельності населення України, є режим його відтворення, який характеризується тенденціями зростання депопуляції, що не забезпечує навіть простого заміщення поколінь.

Аналіз статистичних даних за період 2014-2015 рр. свідчить, що кількість померлих 1227091 осіб перевищує кількість живонароджених на 349426 осіб [1].

На демографічну ситуацію в Україні суттєво впливає стан здоров'я населення (приблизно 50%), який останніми роками помітно погіршується. Здоров'я як соціальна категорія тісно пов'язана з конкретним середовищем проживання і характером діяльності людини.

Відбувається зростання смертності від інфекційних та паразитичних хвороб, що є ганебним явищем для цивілізованої країни. Зросла смертність від туберкульозу. Швидко збільшуються масштаби смертності населення внаслідок неприродних причин смерті.

Існує тенденція значного погіршення здоров'я нинішніх дітей і підлітків. Лише один з чотирьох-п'яти може вважатися цілком здоровим. Проблема поліпшення здоров'я населення перетворилися у проблему його елементарного збереження.

Негативно позначається на формуванні стану здоров'я і несприятлива екологічна ситуація, зокрема забрудненість ґрунту, води, повітря (їх внесок дорівнює приблизно 20 %).

Соціальну значущість здоров'я можна оцінити через показники працездатності, інвалідності й смертності. Тимчасова непрацездатність й особливо цілковита втрата працездатності завдають соціальної та економічної шкоди не лише конкретній особі, а й

суспільству в цілому. Підвищення рівня захворюваності, інвалідності та смертності – це пряма втрата трудового потенціалу, що негативно впливає на хід розширеного відтворення.

Істотне значення має стан генетичного фонду, який не менше як на 20 % визначає рівень здоров'я населення. Безпосередньо на охорону здоров'я, тобто якість медичної допомоги, на ефективність медичних профілактичних заходів припадає до 10 % рівня здоров'я населення [3].

Техногенне та радіоактивне забруднення атмосфери, ґрунтів, водойм у більшості областей України спричиняє численні мутантні ушкодження генів, які можуть у майбутньому лавиноподібно поширюватися. Наслідком цього стане біологічно зумовлене зниження народжуваності, зростання потворності серед новонароджених, поширення спадкових хвороб і виявлення їхніх нових форм.

Таким чином, у сучасних умовах, коли суспільне життя продовжує знаходитись у стані кризи і невизначеності, коли не вироблена обґрунтована економічна стратегія на державному рівні, демографічна ситуація перетворилася на велику проблему. З метою подолання кризових явищ, поліпшення демографічної ситуації необхідно спрямувати соціально-економічну політику на розв'язання найгостріших проблем сім'ї, а саме: стимулювання народжуваності, підвищення якості медичного обслуговування, посилення заходів щодо охорони та оплати праці, поліпшення побутових умов і впровадження здорового способу життя шляхом створення широкої мережі державних та недержавних служб соціальної допомоги.

Література

1. Державна служба статистики України. Демографічна ситуація в Україні у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://ukrstat.gov.ua/>.
2. Демографічна ситуація в Україні: причини та наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://vuzlib.com/content/view/1832/103/>.
3. Аналіз сучасної демографічної ситуації в Україні та перспективи її розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://buklib.net/books/27382/>.

УДК 338.48:331.53(043)

Єфіменкова К. О.

ВПЛИВ ТУРИЗМУ НА ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ

Актуальність теми полягає в тому, що в даний час індустрія туризму є однією з найбільших форм міжнародної торгівлі послугами, яка розвивається динамічно. В останні 20

років середньорічної темпи зростання числа приїжджих іноземних туристів у світі склали 5,1%, валютних надходжень - 14%. Тобто і кількість працюючих, залучених в цій сфері, теж зростає, що сприяло зростанню зайнятості населення. Мета роботи: показати позитивні і негативні сторони впливу туризму на зростання зайнятості населення.

Туризм є однією з найбільш доходних і динамічно розвиваються сфер мирового бізнесу. Збільшення тривалості вільного часу, зростання рівня благосостояння населення, ускладнення структури потреб призвели до розширення туристичної галузі: появи нових напрямків подорожей, збільшення кількості туристичних підприємств. У багатьох країнах туризм стає основним бюджетоутворюючим фактором, основною галуззю місцевої економіки.

Однак навіть в індустріально розвинених країнах туризму виявляється серйозна, в першу чергу фінансова і правова підтримка, оскільки очевидним став той факт, що підприємства сфери туризму швидко окупаються. Структура ринку праці та зайнятості значно впливає на розвиток туризму. У свою чергу туризм має великі можливості щодо збільшення зайнятості населення. Кількість маючихся і новостворюваних робочих місць є одним з найважливіших економічних показників вкладу туристської галузі економіки в народне господарство. Крім найбільш дослідюваних категорій зайнятих в готельному, курортному та туристичному господарстві ("прямий ефект зайнятості"), існує також непряма зайнятість, тобто зайнятість в суміжних з туризмом галузях.

Туризм охоплює безліч різноманітних секторів економіки, і це ускладнює точну оцінку чисельності працівників, зайнятих у сфері туризму. Зростання туризму створює в країнах незалежно від рівня їх розвитку багато робочих місць. Тому такий вплив туризму на зайнятість може стати визначальним для багатьох невеликих країн, які су-громадської залежать від даного сектора економіки. У цих країнах більше 50% працездатного населення залучено в діяльність, яка прямо чи опосередковано пов'язана з туризмом в певну пору року. На відміну від невеликих держав у великих індустріальних країнах в туристській галузі працює тільки 5% працездатного населення. У розвиваючихся ж країнах в індустрії туризму створюється більше нових робочих місць, ніж в інших галузях економіки.

Крім кількісного аналізу впливу туризму на зайнятість повинен проводитися і якісний аналіз. Тут основним показником є рівень майстерності.

Згідно з інформацією Міжнародного бюро праці приблизно 100 млн. Чоловік у всьому світі зайняті в сфері туризму і половина з них працює в готельному господарстві. Однак ця пропорція різна для різних країн. У країнах, що розвиваються число працівників, зайнятих в готельному господарстві, дуже велике, оскільки праця там дуже дешевий, готелі будуються у

віддалених місцевостях і вимагають більшої технічної оснащеності. Таким чином, показник чисельності людей при обслуговуванні одного номера в цих країнах приблизно становить від 1,6 до Кенії до 1,8 на Сейшельських островах. Кількість новостворених робочих місць в готельному господарстві в цілому хоча і дуже велике, але можливість їх створення залежить від категорії готелів, яка, в свою чергу, визначається величиною інвестицій.

«Показники зайнятості в туризмі - дуже важливий індикатор для економіки, оскільки нові робочі місця в туріндустрії тягнуть цілий ланцюжок і сильно стимулюють розв'язання пов'язаних з туризмом галузей. За розрахунками, одне робоче місце в туристичному секторі веде до появи не менше 20 робочих місць в супутніх галузях.

Підводячи підсумки, хотілося б відзначити, що розвиток туризму має позитивні тенденції. На прикладі багатьох країн світу, велика увага приділяють туризму, можна зрозуміти, наскільки значними можуть бути доходи від туризму при зваженому підході до розвитку туристичної галузі. Залишилося лише усвідомити, що туризм в нашій країні буде приносити прибуток тільки в тому випадку, якщо йому буде надаватися державна і спонсорська фінансова підтримка. У свою чергу динамічний розвиток туристичної індустрії в нашій країні призведе до вирішення багатьох проблем в сфері турбізнесу, в тому числі і в області зайнятості і працевлаштування фахівців соціально-культурного та туристичного сервісу.

Література

1. Борушак М. А. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів [Текст]: монографія / М.А. Борушак. – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 288 с.
2. Мальський М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу. - К: Центр навчальної літератури, 2004. - 272 с.
3. Школа І. М., Ореховська Т. М., Козьменко І. Д. Менеджмент туристичної індустрії. - Чернівці, 2003. - 596 с.

УДК 658(043)

Капранова А. И.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УКРАИНЕ

В современной экономике большинство хозяйственных задач решается на основе определенных проектов, то есть сначала определяются цели, а затем делается попытка достичь их с учетом временных, ресурсных и финансовых ограничений на альтернативной

основе. Планирование проектов в сочетании с процессами регулирования и контроля внедрения образуют процесс управления проектами.

Под проектом понимают комплекс научно-исследовательских, проектно-конструкторских, социально-экономических, организационно-хозяйственных и других мероприятий, связанных ресурсами, исполнителями и сроками, соответственно оформленных и направленных на изменение объекта управления, который обеспечивает эффективность решения основных задач и достижения соответствующих целей за определенный период. Конечными целями проектов является создание и освоение новой техники, технологии и материалов, способствующих выходу отечественной продукции на мировой уровень.

В современных условиях интеграции Украины в мировое экономическое сообщество вопрос инвестиционной привлекательности украинских компаний становится особо важным. Именно потому прозрачность ведения бизнеса и четкая регламентированность процессов внутри компании являются одними из ключевых факторов для привлечения, в первую очередь, западных инвесторов.

Существенный вклад в изучение проектного менеджмента, который прочно вошел в обиход украинской бизнес-среды, внесли такие деятели науки как: Л. Батенко, В.Безкоровайный, И. Бланк, В.Михеев, Г.Секлетова и др.

Необходимость управления проектами, а именно необходимость координации использования человеческих и материальных ресурсов на протяжении жизненного цикла проекта с помощью современных методов и техники управления для достижения соответствующего уровня доходов участников проекта, высокого качества продукции, связана с массовым ростом масштабов и сложности проектов, ростом требований к срокам их осуществления, качеству выполняемых работ.

Основными инициаторами и участниками процесса развития проектного менеджмента в Украине стали компании Microsoft-Украина, TechExpert и UPMA (Украинское представительство Международной Ассоциации Управления Проектами). Формирование именно такой команды неслучайно. UPMA является основным носителем развивающегося проектного менеджмента в Украине. В состав Украинской ассоциации управления проектами входят одни из ведущих проектных менеджеров не только Украины, но и всего мира. В то же время, компания Microsoft, как ведущий мировой разработчик программного обеспечения, активно развивает свои продукты, связанные как с управлением проектами, так и с коллективной работой. Непосредственно компания Microsoft в Украине активно содействует развитию проектного менеджмента в Украине. Компания TechExpert, как

партнер IPMA и Gold Partner корпорации Microsoft, является тем звеном, которое соединяет интеллектуальные услуги в сфере управления проектами и непосредственно информационные технологии. Высококвалифицированный штат компании позволяет реализовывать проекты, связанные с внедрением проектного офиса, начиная от этапа предпроектного исследования и изучения процессов внутри компании и заканчивая обучением пользователей систем и последующей поддержкой.

Поскольку одним из важнейших этапов развития проектного менеджмента является подготовка и сертификация специалистов по проектному менеджменту, компания TechExpert и ее подразделение Учебный Центр "Сетевые Технологии" первыми из тренинговых компаний в сфере IT получили право на подготовку менеджеров проектов к международной сертификации соответствие сертификационной программы IPMA 4-L-C правилам IPMA. Более чем 8-летний опыт компании TechExpert в этой сфере и высокая квалификация преподавателей позволяет готовить к сертификации проектных менеджеров как в области методологии управления проектами, так и в области использования информационных систем.

Т.о. сегодня проектный менеджмент - это признанная во всем мире методология решения организационно-технических проблем, это философия руководства проектами.

Литература

1. Батенко Л.П. Управління проектами / Л.П. Батенко, О.А. Загородніх, В.В. Ліщинська. - К.: КНЕУ, 2003. - 231 с.
2. Бланк І.О., Інвестиційний менеджмент: підручник/ І.О. Бланк, Н.М. Гуляєва. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. – 398 с.
3. Грей К.Ф. Управление проектами: Практическое руководство / К.Ф. Грей, Е.У. Ларсон; пер. с англ. - М.: Дело и сервис, 2003. - 528 с.
4. Электронный ресурс: <http://www.training.com.ua/> «Проектный менеджмент в Украине».

УДК 330.341.1 (043)

Лук'янова А. В.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Одна з найважливіших задач розвитку підприємства і країни в цілому, нерозривно пов'язана з ефективністю виробництва, забезпечення випуску необхідної кількості сучасних виробів та покращення якості, досягнення конкурентоспроможності продукції на ринку.

Загострення конкурентної боротьби (за збут своєї продукції, за місце на ринку) поміж фірмами-виробниками змушує шукати їх нові засоби впливу на рішення покупців. Одним з таких шляхів є створення товарів покращеного рівня якості.

Передовий закордонний досвід свідчить, що якість, безперечно, є найбільш вагомою складовою конкурентоспроможності, але разом з тим, можливості реалізації продукції, крім якості, визначаються значним числом параметрів і умов, більшість з яких розповсюджується не тільки на товар, але і на підприємство, фірму і навіть країну.

Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції в умовах подальшого розвитку економіки пов'язана, насамперед, з розробкою системи управління конкурентоспроможністю. Завоювання й утримання конкурентних переваг - ключові фактори успіху підприємства в конкурентній боротьбі. Особливої гостроти ця проблема досягає в умовах посилення інтенсивності конкуренції на окремих ринках, де від виробників продукції потрібно постійно відслідковувати зміни попиту, покращення якості, вартості сировинних ресурсів, а питання рентабельності активів прямо залежить від ступеня використання новітніх підходів у сфері стратегічного маркетингу. Формування конкурентних відносин сприяє створенню розвиненого, цивілізованого ринку, що включає сферу виробництва й товарообміну. Завдяки активному інтересу до проблем підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, що виник внаслідок розвитку ринкових відносин, з'явилася велика кількість розробок, спрямованих на вирішення цієї проблеми.

Для сформованих концептуальних підходів до управління конкурентними перевагами характерна безліч відмінностей, що стосуються не тільки понятійного апарату, а й постановки цілей, теоретико-методологічної практичної бази процесу дослідження й аналізу ринку. Незважаючи на значні досягнення в теорії й практиці управління конкурентоспроможністю підприємства, є ряд проблем, які залишаються предметом дискусій і обговорень вчених-економістів. Так, у більшості наукових праць вітчизняних і закордонних учених використовується універсальний підхід при розгляді ролі конкурентних переваг підприємства в процесах збільшення присутності на ринку, з урахуванням посилення інтенсивності галузевої конкуренції. При цьому недостатньо систематизовані поняття й методологія для вивчення рівня конкурентоспроможності підприємства як найважливішого інструмента посилення позицій підприємства в конкурентній боротьбі, слабо досліджені питання розробки практичного використання кількісного підходу для оцінки результатів

управління конкурентними перевагами. Особливості конкуренції на різних ринках диктують специфічний підхід до вивчення конкуренції в галузі. Реалізація цього підходу можлива шляхом розроблення маркетингової стратегії з урахуванням результатів конкурентного аналізу, також результатів оцінки сильних і слабких сторін підприємства, послідовного моніторингу діяльності ключових конкурентних гравців у рамках конкретної галузі.

В умовах розвитку міжнародної торгівлі і споріднених їй видів діяльності, усіх окремих підприємств та галузей економіки на зовнішньому і внутрішньому ринках повністю залежить від того, наскільки їх продукція або послуги відповідають стандартам якості. На кожному часовому етапі якість продукції повинна бути оптимальною, тобто такою, що максимально задовольняє потреби споживачів при відносно мінімальних затратах на її досягнення.

З розвитком науково технічного прогресу проблема якості не спрощується, а, навпаки, стає складнішою. Тому вирішувати її традиційними методами, тобто лише шляхом контролю якості готової продукції, практично неможливо. Повинен бути комплексний, системний підхід, реалізація якого можлива лише в рамках системи управління якістю. Відомий американський спеціаліст Едвард Демінг ще в 1950 р. Писав, що на 85% вирішення проблеми якості залежить не від людей, а від системи управління якістю.

Значну роль в підвищенні якості продукції відіграють стандарти, які є організаційно-технічною основою систем якості. На перших порах мала місце практика внесення в контракти вимог до систем якості, що доповнювали вимоги до продукції, а також до перевірки систем якості на підприємстві у виробника. Для регулювання процесу перевірки систем якості в ряді країн (США, Канада, Великобританія та інших) були створені національні стандарти, що встановлюють вимоги до систем якості, а в 1987 р. Міжнародною організацією із стандартизації ISO були розроблені і впроваджені міжнародні стандарти серії 9000, доповнені в подальшому стандартами 10000, які сконцентрували досвід управління якістю, нагромаджений в різних країнах, і в багатьох із них були впроваджені як національні.

В останні десятиліття одним із важливих механізмів гарантії якості стала сертифікація, яка переросла в норму торгових відносин будь-якого рівня. Якщо на ранніх етапах появи і розвитку сертифікації в її проведенні був зацікавлений головним чином виробник (з метою одержання гарантій відповідності певних характеристик виробів) і споживач, то зараз до вирішення задач сертифікації залучені громадські і приватні виробники, споживачі та науково-технічні організації, уряди більшості країн і навіть міжурядові організації. При цьому сертифікація з продукції поширилась на системи якості. Сертифікація продукції пов'язана з оцінкою показників її якості, тобто вимірюванням їх з використанням певних засобів вимірювання, достовірність і точність яких вивчає метрологія. Тому значно зростає

роль метрологічного забезпечення якості продукції. Проблема забезпечення якості продукції є комплексною: науковою, технічною, економічною і соціальною, і у вирішенні її повинні приймати участь висококваліфіковані спеціалісти, які вільно володіють сучасними методами управління якістю, незалежно від того, в якому секторі вони працюють: державному чи приватному, на великих підприємствах чи в малому і середньому бізнесі, тому що загальні принципи організації і забезпечення високої якості продукції та послуг не залежать від розміру підприємства. Зараз виготовляється багато продукції яка б могла стати конкурентоспроможною на світовому ринку, але їй не вистачає забезпечення якості. Це може бути обумовлено тим, що підприємці не знають як досягти більш високої якості без великих витрат, або допускаються деяких помилок при забезпеченні якості своєї продукції. Тому я вважаю що ця тема потребує детального обговорення. Актуальність даної теми полягає в тому, що проблема забезпечення і підвищення якості продукції актуальна для всіх країн і підприємств. Від її вирішення в значній мірі залежить успіх і ефективність національної економіки. При цьому необхідно враховувати те, що підвищення якості продукції - задача довгострокова і безперервна. Рівень якості продукції не може бути постійною величиною.

Конкуренція - процес управління суб'єктами своїми конкурентними перевагами для утримання перемоги або досягнення інших цілей у боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних або суб'єктивних потреб у рамках законодавства або в природних умовах. Конкуренція є рушійною силою розвитку суб'єктів і об'єктів керування, суспільства в цілому.

Конкурентоспроможність об'єкта визначається стосовно конкретного ринку, або до конкретної групи споживачів, формованої по відповідних ознаках стратегічної сегментації ринку. Якщо не зазначений ринок, на якому конкурентоспроможний об'єкт, це означає, що даний об'єкт у конкретний час є кращим світовим зразком. В умовах ринкових відносин конкурентоспроможність характеризує ступінь розвитку суспільства. Чим вище конкурентоспроможність країни, тим вище життєвий рівень у цій країні.

Українське законодавство, що регулює економічну конкуренцію, зароджувалося насамперед як антимонопольне законодавство. Його основу становили прийнятий у лютому 1992 р. Закон України „Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності ” та Закон України „Про Антимонопольний комітет України” від 26 листопада 1993 р. Відповідні норми закріплено в Конституції України (ст.42): „Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополієм становичем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом”.

Конкурентні переваги показують, у яких областях (у даному випадку в рамках комплексу маркетингу) підприємство досягло більш високих результатів, чим конкуренти. Конкурентні переваги дозволяють правильно виробити стратегію позиціонування товарів і послуг на ринку, вибравши цільові ринкові сегменти і сконцентрувати там фінансові ресурси підприємства.

Поняття конкурентоспроможність має універсальне значення і все більш застосовується не тільки стосовно продукції (послуг) у цілому, а й стосовно окремих фірм і навіть країн.

Управління якістю - це один з пріоритетних факторів який впливає на конкурентоспроможність продукції. Якість, реалізована у виробничих процесах, товарах і послугах, може забезпечити фірмі величезні конкурентні переваги на ринку. Виробництво конкурентоспроможних товарів найвищої якості можливо лише при використанні ефективних програм забезпечення якості, здійснюваних на стадії розробки продукції. Якщо якість не забезпечуватиметься належним чином на етапі розробки нових видів продукції, то не можна буде добитися і реального забезпечення якості. Якщо фірма не спроможна розробляти нові види продукції, то вона може опинитися на межі банкрутства. Інакше кажучи, їх розробка має бути найважливішою турботою фірми. Як би ретельно не перевірялася продукція, завжди існує імовірність того, що контролери можуть щось пропустити, і відвантажуванні партії її виробів все ж міститимуть якийсь процент продукції з дефектами. Покладатися тільки на контроль неекономічно - акцент слід перенести на управління виробничим процесом, хоча сучасний рівень виробництва не виключає необхідності проведення контролю. По суті, останнім часом відбувається переоцінка значення контролю, що безпосередньо пов'язане з проблемою відповідальності за якість продукції, її вирішення вимагає збирання даних, які б свідчили про якість. Управляти якістю - означає робити в усіх галузях промисловості те, що треба. Управління якістю, яке не дає відчутних результатів, - це не управління якістю. Управління якістю починається з підготовки кадрів і завершується підготовкою кадрів. Для впровадження комплексної системи управління якістю необхідно організувати безперервне навчання всіх і кожного - починаючи з президента фірми і завершуючи виробничим персоналом. Управління якістю допомагає виявити в кожній людині все найкраще, завдяки чому вона зможе випускати конкурентоспроможну продукцію. А це є одним з головних факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Якщо забезпечення якості здійснюється на етапі розробки нових видів продукції, то в управлінні якістю та її забезпеченні можуть брати участь усі підрозділи фірми. До них належать дослідний і плановий відділи, конструкторське

бюро, відділи дослідного виготовлення, матеріально-технічного постачання, субпідрядних договорів і організації виробництва, виробниче відділення, відділи збуту і до обслуговування. Нерідко теоретичне вивчення методів управління якістю практично марне. Теорія і практика повинні йти пліч-о-пліч з самого початку етапу розробки нової продукції. Важливого значення набуває загальна участь в управлінні якістю та її забезпеченні. В цій діяльності повинні брати участь весь персонал і всі підрозділи фірми - починаючи з тих, хто займається плануванням збуту і вивченням ринку, і закінчуючи тими, хто зайнятий реалізацією продукції та до обслуговуванням.

Варто підкреслити, що незважаючи на велику увагу до вивчення взаємозв'язку між ступенем маркетингової орієнтації і результатами діяльності підприємства, а також взаємозв'язку між конкурентоспроможністю і результатами діяльності, у більшості досліджень результати економічної діяльності підприємств розглядаються як наслідок підвищення конкурентоспроможності і розвитку маркетингової орієнтації.

Література

1. Басовский Л.С. Менеджмент. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 216с.
2. Бурмістаров А., Газенко Н. Які методи підвищення мотивації персоналу є найбільш дієвими? // Управління персоналом, 2002. - № 7. - С.48-49
3. Варданян І.С. / Управління персоналом, 2005. - № 11. - С.39-41
4. Варданян І.С. Дослідження системи управління мотивацією персоналу // Управління персоналом, 2005. - № 16. - С.58-63
5. Веснін В.Р. Основи менеджменту: Підручник. - М.: інститут міжнародного права та економіки. Видавництво «Тріада, Лтд», 1996. - 384 с.
6. Виханский О.С., Наумов А.І. Менеджмент. - М.: Гардаріки, 2000. - 528с.
7. Генкін Б.М. Економіка і соціологія праці. - М.: Норма, 1999. - 412с.

УДК 658.8.(043)

Марченко А. Г.

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Маркетингова стратегія - елемент стратегії діяльності підприємства, направлений на розробку, виробництво і доведення до покупця товарів і послуг, найбільш відповідних його потребам.

Особливо важливу роль грає вибір маркетингової стратегії при розробці інвестиційного проекту. Під інвестиційним проектом в загальному випадку розуміємо інвестиції грошових коштів, направлені на зміну стратегічного ринкового потенціалу підприємства. Основні елементи потенціалу: виробничий комплекс, продуктовий асортимент, можливості представити продукцію підприємства на різних географічних ринках.

В даний час, в більшості випадків в якості інвестиційних проектів прийнято розглядати або відкриття нового підприємства, або збільшення виробничих потужностей вже функціонуючого виробництва. Розробка ефективної маркетингової стратегії для інвестиційного проекту залежить від точності проведення маркетингового аналізу.

Стратегія – це напрям діяльності або розвитку підприємства для досягнення стратегічної мети. Стратегія маркетингу – це раціональна логічна побудова, керуючись якою, організація розраховує вирішити свої маркетингові завдання, що включають конкретні стратегії по цільових ринках, комплексу маркетингу і рівню витрат на маркетинг.

Суть стратегічного маркетингу - це планування, розробка і реалізація стратегічних напрямів розвитку підприємства з використанням засобів і методів маркетингу. Круг завдань стратегічного маркетингу полягає в наступному:

- систематичний і постійний аналіз потреб і вимог ключових груп споживачів;
- розробка концепцій ефективних товарів і послуг, що дозволяють компанії обслуговувати вибрані групи покупців краще, ніж конкуренти;
- забезпечення виробника товарами стійкої конкурентної переваги.

Роль стратегічного маркетингу полягає у визначенні тих груп потреб потенційних споживачів, які можуть бути задоволені через створення того або іншого товару або послуги. З точки зору маркетингу покупець не стільки потребує товару, скільки бажає вирішення проблем, яке може забезпечити товар.

Виявлені товарні ринки - це економічні можливості, привабливість яких слід оцінювати. Привабливість товарного ринку кількісно вимірюється поняттям потенціалу ринку, а динамічно характеризується тривалістю свого існування або життєвим циклом. Для конкретної фірми привабливість товарного ринку залежить від її конкурентоспроможності, іншими словами, від її здатності задовольнити потреби покупців краще, ніж конкуренти. Конкурентоспроможність існуватиме до тих пір, поки фірма утримує конкурентну перевагу, або завдяки особливим якостям, що відрізняють її, або в силу вищій продуктивності, що забезпечує їй перевагу по витратах.

Стратегічний маркетинг є чинником економічної демократії, тому що він створює систему, яка:

- а) прислухається до голосу покупця;
- б) орієнтує інвестиції і виробництво на передбачені потреби;
- в) враховує різноманітність потреб через сегментацію ринків;
- г) стимулює інноваційну і підприємницьку діяльність.

Завдання стратегічного маркетингу полягає в тому, щоб націлити підприємство на привабливі економічні можливості, тобто на ті, що адаптовані до її ресурсів і ноу-хау, забезпечують її потенціал для зростання і рентабельності. Процес стратегічного маркетингу має середньо- і довгострокові горизонти, полягає в уточненні місії фірми, визначенні цілей, розробці стратегії розвитку і забезпеченні збалансованої структури товарного портфеля.

Процес стратегічного планування маркетингу складається з ряду послідовних етапів. Одним з перших стратегічних рішень, що приймаються підприємством, є визначення ринку, на якому воно хоче вести конкурентну боротьбу. Вибір свого цільового ринку має на увазі сегментація ринку, тобто її ділення на чіткі групи покупців з схожими потребами і поведінковими або мотиваційними характеристиками, кожною з яких можуть потрібно свої товари і комплекс маркетингу.

Перший етап. включає аналіз потреб і сегментацію ринку.

Мета другого етапу полягає в здобутті оцінки привабливості економічних можливостей для бізнесу в кожному з сегментів, для того, щоб уточнити вирішення по вибору цільового сегменту. Об'єктом такого аналізу є вимір і прогнозування об'єму продажів, життєвого циклу товару і потенціалу прибули для кожного сегменту або ринку.

Третім етапом стратегічного маркетингу є аналіз конкурентної ситуації на кожному ринку товару і подальша оцінка природи і міри конкурентних переваг, якими володіють на цих ринках різні суперники. Облік своїх сильних і слабких сторін в порівнянні з конкурентами може внести свої корективи до оцінки, яку підприємство дає привабливості того або іншого ринку.

Завдання четвертого етапу полягає в портфельному аналізі діяльності підприємства. Для того, щоб зробити свій вибір стратегії маркетингу, підприємство повинне визначити переваги своїх стратегічних господарських одиниць з точки зору конкурентних переваг, якими на кожному з цих ринків володіє фірма. Портфельний аналіз діяльності підприємства займає особливе місце в стратегічному аналізі, на основі якого зіставляються різні варіанти стратегії розвитку.

П'ятий етап полягає в розгляді різних стратегій маркетингу, між якими підприємство повинне зробити свій вибір. Аналіз, проведений на попередніх етапах, допомагає зробити цей вибір.

На шостому етапі, після визначення позицій підприємства на ринку, портфельного аналізу, визначення пріоритетних цілей і вибору загальної стратегії маркетингу фірма може почати розробляти план маркетингу

Ревізія і контроль маркетингу є сьомим завершальним етапом стратегічного маркетингу.

Таким чином, стратегічний маркетинг орієнтує і приводить у відповідність всі види діяльності підприємства в напрямках, що забезпечують її розвиток і рентабельність.

Література

1. Данченко Л.А. Основи маркетингу. – М.: Московський міжнародний інститут економетрики, інформатики, фінансів і права, 2003. – 238 с.
2. Фатхутдінов Р.А. Стратегічний маркетинг. – М.: ЗАТ "Бізнес школа "Інтел-синтез", 2000. – 407 с.
3. Бурцева Т.А., Сизов В.С., Цень О.А. Управління маркетингом. – М.: «Економіст'», 2005. – 272 с.
4. Шмельов Н.А., Ваганов А.С., Данченко Л.А. Стратегічний маркетинг. – М.: Московська фінансово-промислова академія, 2004. – 77 с.

УДК 339.56(477)(043)

Олексюк І. О.

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ В УКРАЇНІ

Міжнародна торгівля України – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та інших держав, яка має місце як на території України, так і за її межами і яка зводиться до посередництва між виробниками і споживачами по здійсненню угод купівлі-продажу товарів або послуг.

Зовнішня торгівля України поділяється на експортну (вивізну) – рух товарів або послуг від українського виробника до іноземних споживачів, та імпорتنу (ввізну) – рух товарів/послуг від іноземного виробника до українських споживачів.

Основні показники зовнішньоторговельного балансу України за 2014-2015 роки надано в таблиці 1.

Таблиця 1

Зовнішньоторговельний баланс України за 2014-2015 рр. (млн.дол. США) [1]

	Експорт		Імпорт		Сальдо	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Усього (товари і послуги)	64106,8	46647,9	60750,6	42583,4	3356,2	4064,5

Країни СНД	18890,8	11319,2	18441,2	11257,9	449,6	61,3
Інші країни світу	45216,0	35328,7	42309,4	31325,5	2906,6	4003,2
у т.ч. країни ЄС	20383,0	15287,1	24207,6	17956,0	-3824,6	-2668,9
Товари	53901,7	38134,8	54428,7	37502,3	-527,0	632,5
Країни СНД	14882,3	7808,7	17276,9	10473,1	-2394,6	-2664,4
Інші країни світу	39019,4	30326,1	37151,8	27029,2	1867,6	3296,9
у т.ч. країни ЄС	17002,9	13017,5	21069,1	15343,8	-4066,2	-2326,3
Послуги	11520,8	9551,1	6373,1	5144,4	5147,7	4406,7
Країни СНД	4034,3	3518,5	1204,0	842,1	2830,3	2676,4
Інші країни світу	7486,5	6032,6	5169,1	4302,3	2317,4	1730,3
у т.ч. країни ЄС	3991,6	2859,2	3148,8	2616,5	842,8	242,7

Аналіз зовнішньоторговельного балансу України за 2015 рік (див. табл. 1) показав, що обсяг експорту товарів та послуг, за аналізований період, становив 46647,9 млн. дол. США, а імпорту – 42583,4 млн. дол. США. Порівняно із 2014 р. експорт скоротився на 27,2 %, а імпорт – на 29,9 %. Позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу становило у 2015 р. 4064,5 млн. дол. США (у 2014 р. також позитивне – 3356,2 млн. дол. США).

Експортно-імпортні операції у міжнародній торгівлі товарами в Україні домінують у порівнянні з послугами. Так питома вага експорту товарів у міжнародній торгівлі України товарами та послугами складає більш ніж 80 %, а імпортується товарів майже 90 %.

Динаміку зовнішньої торгівлі України товарами за 2010-2015 роки представлено рис. 1, з якого видно, що показники експорту та імпорту товарів мають однакову тенденцію розвитку. Так, з 2000 по 2008 роки, обсяги міжнародної торгівлі товарами в Україні постійно зростали і за цей час експорт товарів збільшився в 4,6 рази, а імпорт в 6 разів, досягнувши найбільшого значення у 2008 році – 85535,3 млн. дол. США за останні 15 років.

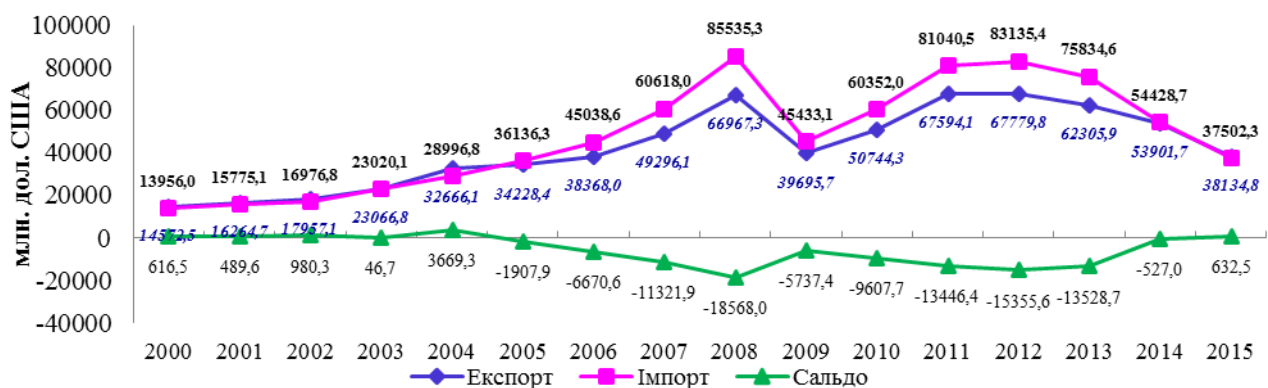

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі України товарами за 2010-2015рр. (млн. дол. США) [2]

У зв'язку з світовою фінансовою кризою в 2009 році відбувся суттєвий спад показників зовнішньої торгівлі України товарами, а наступні три роки (2010-2012 рр.) спостерігається відновлення тенденцій розвитку експортно-імпортних операцій: у 2012 р. показник експорту товарів України досяг свого найбільшого значення за період, що аналізується і склав –

67779,8 млн. дол. США; також в цьому році майже вдалося приблизитися до значення показника обсягу імпорту товарів рівня 2008 року.

На протязі останніх трьох років (2013-2015 рр.) відбувається процес доволі радикальної трансформації української зовнішньої торгівлі, яка характеризується стрімким зниженням показників. За цей час експорт товарів в Україні зменшився в 1,8 рази (на 44%), а імпорт в 2,2 рази (на 55%), тобто показники міжнародної торгівлі товарами Україна знизилася до рівня 2006 року.

У 2015 р. експорт товарів становив 38134,8 млн. дол. США, імпорт – 37502,3 млн. дол. США. Порівняно із 2014 р. експорт скоротився на 29,3 % (на 15766,9 млн. дол. США), імпорт – на 31,1 % (на 16926,4 млн. дол. США). Позитивне сальдо становило 632,5 млн. дол. США (у 2014 р. негативне – 527,0 млн. дол. США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,02 (у 2014р. – 0,99).

Аналіз стану зовнішньої торгівлі України говорить про її неефективну товарну структуру, що базується переважно на ціновій конкуренції у сфері напівфабрикатів та продукції з невисоким рівнем доданої вартості, незначним рівнем технологічності.

Економічні потрясіння початку 2015 року, пов'язані з різкою девальвацією гривні і ескалацією військового конфлікту, негативно позначилися на обсязі зовнішньої торгівлі України. З початку 2015-го спостерігається просадка як експорту, так і імпорту. У той же час, наслідком девальвації стало поліпшення балансу зовнішньої торгівлі, який починаючи з лютого був позитивним, тобто експорт товарів стабільно перевищував їх імпорт.

Останні тенденції на ключових для України світових ринках сировинних товарів – зернових, енергоносіїв і промислових металів – були негативними. Ціни на пшеницю знизилася на третину зі свого піку кінця 2014 року, на стільки ж впали з початку осені 2014 року ціни залізну руду. Однак, найсильніше впали ціни на енергоносії – нафту марки Brent впала з вересня 2014 р. більш ніж у два рази [3].

Такі цінові тенденції також позначилися на українській зовнішній торгівлі, в якій за підсумками 2015 р. спостерігається зниження як експорту аграрної та металургійної продукції – двох основних експортних спеціалізацій України – так і імпорту енергоносіїв, які Україна не виробляє в достатній кількості для покриття своїх потреб.

Особливо сильно впав експорт промислових металів, що, втім, пов'язано не тільки з зовнішніми тенденціями, але і з втратою частини металургійних виробництв в охоплених війною регіонах Донбасу. У той же час, зниження цін на енергоносії знизило витрати громадян України на їх імпорт з-за кордону.

Нинішній механізм здійснення зовнішньоторговельних відносин в Україні, який відбиває соціальні, економічні, суспільно-політичні та інші інтереси (що створюють стимули до змін чи, навпаки, збереження попереднього стану), є малоефективним як з погляду відповідності викликам глобалізації, так і економічного розвитку загалом. Останнє означає, що Україна сьогодні, як не прикро, не демонструє явної потреби в якісному розвитку економіки. Соціальна, технологічна привабливість стандартів життя провідних країн не трансформувалася в економічний попит на інститути та механізми освоєння цих стандартів. Декларативно Україна прагне розвитку, але за умови збереження чинних традицій і порядків.

Література

1. Експрес-випуск «Зовнішня торгівля України товарами за 2015 рік», Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
References

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Сидяга. Б. Проблеми розвитку торговельного потенціалу України [Текст] / Б. Сидяга // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2014. – Вип. 1 (10). – С. 250-256. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2014/14sbvtpu.pdf>

УДК 658.84(043)

Ольховский А. Г.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ТОРГОВОЙ МАРКИ И БРЕНДА В МАРКЕТИНГЕ

Понятие «торговая марка» в маркетинге представляет собой совокупность определенных свойств, ассоциаций, образов, которые позволяют товару данной торговой марки выделяться на рынке от конкурентов. Весь процесс брендинга начинается с создания торговой марки товара. Она представляет собой некую точку старта для всех остальных действий.

Атрибутами марки являются:

1. Определенные свойства товара, с которыми ассоциируется марка.
2. Преимущества товара - свойства товара, представленные в виде функциональных или эмоциональных выгод покупателя.
3. Система ценностей производителя..

4. Индивидуальность (уникальность) торговой марки. Наиболее долговечными качествами марки являются ее ценность и индивидуальность. Именно эти качества определяют суть каждой торговой марки.

По принципу распространенности торговой марки различают:

- индивидуальную товарную марку;
- единую марку для группы (семейства) товаров;
- единую марку для всех товаров фирмы (единая торговая марка);
- сочетание названия фирмы с индивидуальной маркой.

Индивидуальные названия торговых марок. Компании Unilever и Procter & Gamble разработали торговые марки для каждого из своих продуктов (Persil, Surf, Whisk, Domes-tos, Fairy, Liquid, Comfort, Radio и т. д.) и редко упоминают в рекламе собственные названия.

Группы торговых марок. Некоторые компании объединяют группы изделий под одной (родовой) торговой маркой. К примеру, корпорация Matsushita поставляет электронную технику под четырьмя родовыми именами: National, Panasonic, Technics и Quasar.

Единая торговая марка компании. Имена таких торговых марок, как Philips, Mercedes Benz и Heinz, совпадают с названиями соответствующих компаний и присвоены большинству производимых ими товаров.

Сочетание фирменных и индивидуальных названий. Компания Kellogg s (Kellogg s Cornflakes , Kellogg s Raisin Bran и др.) избрала золотую середину, давая своим товарам двойные персонально-фирменные названия.

Торговая марка – ярлык товара (по аналогии с ярлыком объекта на компьютере), живущей своей собственной жизнью, хотя и связанной с товаром.

Политика продвижения торговой марки нацелена на создание брэнда. Часто понятия марка и брэнд ошибочно считают идентичными.

Брэнд – образ марки товара в сознании покупателя, выделяющий его среди конкурирующих товаров.

Торговая марка является важным нематериальным активом фирмы, который имеет рыночную стоимость и может быть внесен в бухгалтерский баланс. Этим активом необходимо грамотно управлять, как и всеми другими активами фирмы.

Марочный принцип управления заключается в выделении отдельных брэндов в самостоятельные объекты маркетинга.

Признавая важность управления торговыми марками, некоторые западные фирмы вводят должность управляющего маркой (brand manager). Считается, что система brand management родилась в фирмах Procter & Gamble и General Food .

Усилия по управлению торговой маркой должны быть направлены на то, чтобы:

Торговая марка стала известна потребителям, то есть попала в ячейку сознания, где хранится информация о той товарной категории, к которой принадлежит данная марка.

Отношение потребителя к торговой марке, попавшей в его сознание, стимулировало человека потреблять именно эту марку товара.

Сложившееся в голове потребителя благоприятное отношение к торговой марке сохранялось как можно дольше.

Литература

1. Белова В.Л. О социальной ответственности бизнеса// Социально-гуманитарные знания. - 2004. - №5. - С. 241-253.

2. Важенина И.С. Имидж, репутация и бренд// ЭКО. - 2008. - N 8. - С. 3-16. 6. Важенина И. Ценность и цена бренда// Маркетинг. - 2007. — N 3. - С. 16-28.

3. Волков А. Стратегический бренд-менеджмент и капитализация организации// Маркетинг. - 2007. - № 1. - С. 3-13.

4. Капферер Ж.-Н., Торговые марки. Испытание практикой. Новые реальности современного брендинга. М., 2005.

УДК 334.012.6 (477) (043)

Отченашенко І. А.

МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ

Актуальність даної теми полягає в тому, що розвиток і ефективне функціонування малого та середнього бізнесу є надзвичайно гострою проблемою в сучасних умовах кризового стану економіки України у зв'язку з наявністю ряду невирішених проблем, серед яких складна політична ситуація, корупція, суперечливе і неоднозначне законодавство, високе податкове навантаження і, як наслідок, значна тінізація економіки.

На сучасному етапі формування ринкових відносин в Україні особливого значення набуває питання розвитку нових форм господарювання. Світовий досвід свідчить про те, що одне з провідних місць у господарських системах розвинутих країн належить малим підприємствам. Саме мале і середнє підприємство дозволяє в найкоротші терміни здійснити

структурну перебудову економіки, сприяє насиченню ринку товарами та послугами і формуванню середнього класу [1].

Проблемою для малого та середнього бізнесу завжди був недолік ресурсів для здійснення запланованих ідей та інвестиційних проектів. Дана тенденція в українській економіці простежується вже довгі роки. Це стало причиною пошуку середнім і дрібним бізнесом фінансових джерел, завдяки як їм стало б можливим залучити ресурси (грошові кошти), за вартістю своєї дозволяють отримати максимально можливий прибуток. Виходячи з таких об'єктивних причин виріс попит на різного роду кредитні продукти банків, що задовольняють потребам бізнесу. Вітчизняні банки відреагували негайно.

Дійсно, конкуренція між банками в сегменті ринку малого та середнього бізнесу останнім часом стрімко посилюється. За оцінками експертів, на даний момент обсяг ринку кредитування середнього та малого бізнесу становить близько 4,5 млрд. доларів. Цьому сприяє і прискорення процесу перетворення корпоративних банків на універсальні. Якщо раніше банки впевнено почувалися за рахунок одного-двох великих клієнтів і не приділяли належної уваги ні роздрібному сегменту, ні малому бізнесу, то сьогодні фінансові структури усвідомили ризики слабкої диверсифікації портфеля клієнтів і активно включилися в боротьбу за дрібного підприємця.

Чималу роль грає прихід на банківський ринок України іноземних гравців, що володіють величезним досвідом роботи з населенням і невеликими підприємствами, а також значними і дешевшими фінансовими ресурсами [2].

Розвиток бізнесу в Україні котрий рік залишається на низькому рівні. Така ситуація спровокована нерозвиненим регуляторним середовищем, слабким доступом до фінансування і низьким зростанням конкуренції (рис. 1).

Рис. 1 Кількість підприємств за їх розмірами, усього одиниць [3]

Кількість підприємств малого бізнесу за період 2010-2015рр. зменшилась на 29 427 одиниць, що в загальному обсязі складає 15,7%. Відповідно, кількість підприємств середнього бізнесу зменшилась на 5 780 одиниць, що в загальному обсязі складає 13,6%.

Можна сказати, що на сучасному етапі в Україні кількість малих та середніх підприємництва поступово зменшується. Це може бути викликано рядом причин.

По-перше, держава не в змозі повною мірою впливати на підтримку малого та середнього бізнесу.

По-друге, погіршується економічний стан держави, а як результат цих причин – збільшуються ризики в бізнесі.

Саме тому, актуальною є проблема розробки методів і різних механізмів, дія яких буде направлено на підтримку суб'єктів малого та середнього бізнесу в Україні, а значить і на формування економічної стабільності країни.

Необхідність забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу обумовлена тим, що саме малі та середні підприємства створюють більшу частину валового внутрішнього продукту в країнах з розвиненою ринковою економікою.

Отже, розвиток малого та середнього бізнесу відповідає загальносвітовим тенденціям до формування гнучкої змішаної економіки, поєднанню різних форм власності та адекватної їх моделі господарства, в якій реалізується складний синтез конкурентного ринкового механізму і державного регулювання великого, середнього і дрібного виробництва [4].

Література

1. Первоисточник: блог БИЗНЕС ОНЛАЙН / Основные проблемы развития малого и среднего бизнеса в Украине [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://newkitty.ru/34-busines.html>

2. ПАРУС Интернет – Консультант / Документ: Поддержка малого и среднего бизнеса [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://cons.parus.ua/d.asp?r=04M5Y21bdf05bf152907a185062183dfb6b87>

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підруч. для вузів / О. С. Іванілов. – К.: Центр учбової літератури, 2009. –727 с.

УДК 351:65.012(043)

Папакиця В. С.

Вибір Європейського вектору розвитку для України означає рух унапрямку європейської у всіх сферах життєдіяльності суспільства і держави. Такий вибір зумовлено пошуками місця України у Світовому співтоваристві, необхідністю радикального підвищення конкурентоспроможності країни, її відходу від статусу третьорозрядної держави. Реалії такі, що навіть самий толерантний підхід щодо питання, чи конкуренто - спроможна Україна, виводить на однозначну негативну відповідь. Дослідники стверджують, що природна еволюція на підставі переважання існуючих тенденцій, факторів і конкурентних переваг протягом 10 – 15 років не приведе до економіки нової якості, до оновлення країни в цілому – чудес не буває [1]. Наголосимо, що роль публічної влади в переведенні країни на передовий рівень першорядна: у сучасному світі існує вже багато прикладів, коли держави, що не володіють явними природно-ресурсними й матеріальними перевагами, виходять на високий рівень і якість життя завдяки професійному й сучасне інструменталізованому демократичному врядуванню.

Отже, не даремно сьогодні в українському суспільстві очевидна стурбованість низькою якістю публічного управління, невідповідністю суспільних витрат на здійснення публічної влади й віддачою, що отримує суспільство. Починаючи з кінця ХХ сторіччя, публічне адміністрування в передових країнах світу постійно реформується, намагаючись ефективно відповідати на зростаючі вимоги громадян-виборців. Лейтмотивом цих реформ стало завдання відійти від традиційного бюрократизованого адміністрування й організувати владу для досягнення демократичних цілей, створити результативну ринково орієнтовану систему, стратегічно спрямовану на клієнта громадянина.

Запропоновані нові моделі публічного управління [2] теоретично обґрунтовували доцільність залучення підходів і інструментів результат орієнтованого менеджменту, який довів свою ефективність для боротьби за клієнта в конкурентному бізнес-секторі. І сьогодні можна говорити, що теоретично модельовані очікування значною мірою перетворилися в розвинутих країнах на реальність, а багато елементів активно дискутованих свого часу моделей стали парадигмальними складовими нового публічного менеджменту. Якою мірою це відноситься до України? Очевидно, що в сучасному управлінні, коли передовий світ переходить до економіки знань, має бути місце для інновацій. Саме прикладна наука публічного управління повинна імплементувати суспільні цінності в конкретні цілі стратегій, політик, програм і проектів. Можна багато дискутувати про те, як краще сформулювати українську національну ідею. Проте аксіоматично, що прагнення людей фокусуються на належному рівні і якості життя. Тому невіддільним прагматичним аспектом будь-якої

національної ідеї є створення конкурентоспроможної держави, де забезпечується матеріальний і духовний добробут людей.

Найдетальніше європейські стандарти публічного управління опрацьовані на регіональному рівні управління. У контексті досліджень, що проводяться нами для подальшого науково-практичного опрацювання сфери муніципального менеджменту в українському місцевому самоврядуванні, пропонується підхід до визначення принципів та інструментів результативної діяльності у цій сфері у форматі зазначених стандартів. Будемо виходити з того, що в європейському дискурсі поняття «публічне (державне) управління» охоплює три виміри: урядування (governance) як процес колективного вироблення та реалізації стратегічних рішень на основі механізмів консенсусу формування й узгодження політики та координації дій ключових учасників; адміністрування як чіткий розподіл повноважень і обов'язків між учасниками процесу та інформаційно-комунікативне забезпечення вертикальної та горизонтальної координації дій між суб'єктами врядування; менеджмент (management) як сукупність процесів, що спираються на інституційну основу адміністрування і спрямовані на забезпечення виконання стратегічних рішень, прийнятих у системі врядування, за рахунок використання раціональних управлінських технологій, методів, засобів і форм управління. Розподіл численних (і часто змістовно дубльованих) принципів регіонального управління, що представлені у відповідних документах Європейського Союзу і не завжди однозначно тлумачиться різними дослідниками, між згаданими вимірами «урядування – адміністрування – менеджмент» дозволяє певним чином згрупувати принципи, кожна група яких розкриває зміст діяльності за зазначеними вимірами.[3] До концептуальних засобів, які є найбільш загальними і відображують, переважно, діяльнісні підходи до управління, віднесені: управління змінами; програмно-цільовий, корпоративний, реінжинірингові підходи; управління за результатами та вимірювання успішності діяльності; управління якістю; управління ризиками; логістичний підхід; аналіз вигода-витрат; організаційно культурний підхід; інформаційно комунікаційний підхід.

До конкретно інструментальних засобів, яким переважно притаманні визнані технології, віднесені: стратегічні, проектні, маркетингові, бенчмаркінгові технології; Довгоочікувані реформи місцевого самоврядування в Україні неминучі. І місце ва публічна влада має бути добре методологічне та інструментальне озброєною для реалізації принципів результат-орієнтованої діяльності, що є запорукою досягнення європейських стандартів рівня і якості життя. З цього приводу показово, що наведені вище підходи та моделі вже

достатньо широко й успішно застосовуються у країнах ЄС і окремих містах та регіонах України.

Література

1. Полунеев Ю. Технология экономического прорыва / Ю. Полунеев // Зеркало недели. – 2006. – № 41.
2. Шаров Ю. П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: Концептуальні аспекти / Ю. П. Шаров. – К. : Вид-во УАДУ, 2001. – 302 с.
3. Безверхнюк Т. М. Європейські стандарти врядування на регіональному рівні : [монографія] / Т. М. Безверхнюк, С. Є. Саханенко, Е. Х. Топалова ; за заг. ред. Т. М. Безверхнюк. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2008. – 328 с.

УДК 336.102(043)

Рибікова Я. В.

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Одним із найсуттєвіших чинників впливу є економічна політика уряду і її ефективні складові: фінансова, бюджетно-податкова, грошово-кредитна, соціальна політика. В сучасних умовах найбільш суттєвого значення набуває бюджетно-податкова політика. Саме система регулювання економіки значною мірою залежить від зміцнення державних фінансів, через які держава акумулює грошові ресурси для фінансування суспільних потреб.

Термін «бюджетно-податкова політика» складається з двох категорій «бюджетна політика» та «податкова політика». При цьому вихідними категоріями є «політика», «бюджет» і «податки».

В економічній літературі термін «політика» розглядається принаймні у двох напрямках, по-перше, це суспільна наука і, по-друге, це особливий вид діяльності на різних рівнях (макрорівень і мікрорівень) [1].

Економічну сутність бюджетно-податкової політики слід надавати з визначення категорії бюджету. Згідно з Бюджетним кодексом України бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [2].

З економічної точки зору, бюджет – це сукупність грошових відносин, які виникають у державі з юридичними і фізичними особами з приводу перерозподілу національного доходу

у зв'язку з утворенням і використанням централізованого фонду грошових коштів, який призначений для фінансування народного господарства, соціально-культурних заходів, потреб оборони тощо [3].

Формування бюджету будь-якої країни забезпечується за рахунок податків. Податки, у свою чергу, встановлені вищим органом законодавчої влади як обов'язкові платежі до бюджетів та державних цільових фондів, які сплачують юридичні та фізичні особи в порядку і на умовах, передбачених чинним законодавством.

В ринковій економіці податки потрібно використовувати не лише як джерело доходів бюджету, а й як невід'ємний і безпосередній структурний елемент державного регулювання економіки. Це багато в чому залежить від податкової політики держави, яку розробляє і впроваджує уряд країни.

Розмежування бюджетної і податкової політики має умовний характер, оскільки вони взаємозв'язані і реалізуються одна через одну. Саме застосування терміну бюджетно-податкової політики держави вказує на сферу докладання зусиль держави у процесі регулювання соціально-економічних відносин. Виходячи з цього сутність бюджетно-податкової політики виявляється в сукупності правових, фінансових і організаційних заходів держави у сфері регулювання бюджетних і податкових відносин, які спрямовані на формування і використання фінансових ресурсів у системі регулювання економічного розвитку країни. Вона визначається ступенем впливу держави на соціально-економічні процеси і змінюється під впливом інтеграційних процесів, що відбуваються у світогосподарських зв'язках.

Бюджетно-податкова політика залежить від багатьох як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. До внутрішніх факторів можна віднести: структуру та стан розвитку економіки країни, форми власності, рівень добробуту населення тощо. До зовнішніх факторів: економічні взаємовідносини держави з іншими країнами світу, процеси міжнародної інтеграції.

Правові, фінансові і організаційні заходи держави у сфері бюджету і податків визначаються цілями бюджетно-податкової політики, що обумовлені соціально-економічним устроєм суспільства, політичними групами, стратегічними цілями, що визначають розвиток національної економіки, і міжнародними зобов'язаннями у сфері державних фінансів. Крім того, при формуванні цілей бюджетно-податкової політики необхідно виходити із об'єктивних функцій бюджету і податків.

Бюджетно-податкова політика України потребує негайного проведення системних реформ у частині зниження загального рівня податкового навантаження, зміни структури

податкових надходжень бюджету і напрямків використання фінансових ресурсів, покращання податкового клімату, вдосконалення реалізації регулюючої функції податків, реорганізації самої податково-митної служби і т. ін. Причому підготовка реформаційних змін повинна відбуватися випереджаючими темпами, аби не відновлювати наше відставання від Євросоюзу. Орієнтуватися потрібно на динамічні трансформації, що спостерігаються у країнах – нових членах ЄС, які є одними з головних конкурентів України на світових ринках товарів і капіталів.

В умовах гальмування економічного розвитку України, на сучасному етапі потрібно забезпечити виконання наступних реформаторських дій у сфері бюджетно-податкової політики:

- підвищення ефективності бюджетної політики;
- здійснення податкової реформи.

Бюджетна політика повинна бути узгоджена з цілями довгострокового економічного зростання. Необхідно запровадити сучасні підходи та принципи адміністрування державних видатків, що спрямовані на підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів та перетворення бюджетної політики на дієвий інструмент соціально-економічного розвитку в умовах ринкової економіки [4]. Крім того, одним із завдань бюджетної політики України повинна стати реструктуризація видаткової частини бюджету шляхом раціоналізації витрат на загальнодержавні функції управління, виконання соціальних програм; збільшення державних видатків, спрямованих на економічний розвиток, зокрема, реалізацію проектів енергозбереження, а також збільшення ресурсної частини бюджету (зокрема, за рахунок надходжень від приватизації) в обсягах, які відповідають збільшенню бюджетних видатків, спрямованих на економічний розвиток.

Реформування податкової системи України потребує послідовності та наступності економічної політики. Це вимагає поступового зниження рівня податкового навантаження; підвищення рівномірності його розподілу; розширення бази оподаткування; мінімізацію податкових пільг тощо.

Саме реформування ринкової економіки значною мірою залежить від зміцнення державних фінансів, через які держава акумулює грошові ресурси для фінансування суспільних потреб. Поряд з цим бюджетно-податкова політика спрямована на встановлення умов для активізації економічного зростання і підвищення суспільного добробуту.

Література

1. Лазебник Л. Л. Сутність та компоненти фінансової політики / Л. Л. Лазебник // Фінанси України (укр.). – 2006. – № 1. – С. 66-74.

2. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. № 2542-III зі змінами і доповненнями.

3. Лютий І. О. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України / І. О. Лютий, Л. М. Демиденко // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 3–13.

4. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2008 року № 14.

УДК 334.722.24

Солонец Н. А.

ПРОБЛЕМА РАЗВИТИЯ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ

Развитие малого бизнеса отвечает общемировым тенденциям к формированию гибкой смешанной экономики, сочетанию разных форм собственности в которой реализуется сложный синтез конкурентного рыночного механизма и государственного регулирования крупного, среднего и мелкого производства. Особенно актуальна проблема внедрения на рынок малых предприятий в свете последних изменений в экономике нашей страны. В условиях выхода из экономического кризиса нельзя не вспомнить о поддержке малого бизнеса. Появление большого числа фирм приведет к появлению новых рабочих мест, малым предприятием легче управлять в условиях нестабильного курса национальной валюты, да и это принесет реальные деньги в бюджет не только центра, но и регионов, что особенно важно. Развитие малых предприятий необходимо Украине для становления эффективной и стабильной экономики.

Несмотря на увеличение общего числа малых предприятий в стране, темпы роста их количества замедлены. Малый бизнес в Украине поставлен в трудные условия существования, сопряженные с множеством проблем, которые заставляют малые фирмы уходить в тень, действовать за рамками законодательства, либо ведут к разорению и банкротству.

К главным проблемам украинского малого бизнеса относятся:

во-первых, трудности нормативно-правового характера, т.е. непродуманность государственной политики в отношении малых предприятий, неэффективность налогового законодательства, слабая система государственной поддержки малых фирм, воздвигнутые административные барьеры и т.д.,

во-вторых, проблема финансово-кредитного обеспечения.

Хотя в настоящее время мало кто отрицает значение развития малого бизнеса для развития украинской экономики, а критика государственной власти в отношении слабой эффективности экономической политики не прекращается, само государство все еще не уделяет в достаточной степени внимание этой проблеме. Следует признать, что система государственной поддержки малых предприятий в украинской экономике продумана явно недостаточно, и ее эффективность оставляет желать лучшего. Большинство владельцев малых предприятий оценивают государственную поддержку мелкому производству на современном этапе как декларативную, не обеспеченную реальными обязательствами.

Другая серьезная проблема законодательной сферы – неэффективность украинской системы налогообложения, ведущая к чрезмерно завышенным налогам в отношении малого бизнеса и как следствие – создание стимула для развития теневого сектора экономики.

Еще одна проблема украинских малых предприятий, возникающая со стороны государства – неоправданные административные барьеры. Они создаются государственными ведомствами в сфере регулирования предпринимательской деятельности, лицензирования и сертификации. Усугубляет положение избыточный контроль со стороны многочисленных государственных органов. Вкупе Малому бизнесу сейчас необходима защита от административного произвола.

Для решения всех вышеперечисленных проблем существуют способы их решения, пути улучшения сложившейся ситуации.

В области проблем, связанных с взаимоотношениями субъектов малого предпринимательства и государственной власти, логичным и эффективным решением выглядит формирование и дальнейшее развитие в Украине системы общественных объединений. Предпринимательские объединения, союзы, ассоциации и другие виды сообществ малых предприятий должны выполнять функцию заполнения пустот, существующих в настоящий момент между всеми уровнями государственной власти и представителями малого бизнеса.

В области системы государственной поддержки малых предприятий приоритетными направлениями должны стать следующие задачи. Во-первых, совершенствование нормативно-правовых актов. Правовая основа должна быть научно обоснованной и проверенной на практике. Необходимо устранить прецеденты противоречия друг другу отдельных нормативно-правовых актов.

В-третьих, необходимо рациональное сочетание всех существующих мер поддержки малого предпринимательства, как прямых, так и косвенных.

В-четвертых, необходима разработка эффективных программ развития малых предприятий на всех уровнях экономической структуры государства.

Эти программы должны реализовываться в следующих направлениях:

1. Формирование инфраструктуры поддержки – одновременно на всех уровнях государственной власти.

2. Внесение в установленном порядке предложений о налоговых льготах для малых предприятий и ежегодное выделение средств из соответствующих бюджетов на осуществление государственной поддержки.

3. Передача в собственность малым предприятиям на льготных условиях незавершенных и пустующих объектов, а также нерентабельных предприятий.

Лучшим выходом из создавшейся в Украине кризисной ситуации была бы государственная политика правительства, направленная на расширение и развитие предприятий малого предпринимательства в нашей стране.

УДК 658.155.2(043)

Христофорова В. А.

ДИВИДЕНДНАЯ ПОЛИТИКА ПРЕДПРИЯТИЯ

Дивидендная политика, как и управление структурой капитала, оказывает существенное влияние на цену акций предприятия. Дивиденды представляют собой денежный доход акционеров и в определенной степени сигнализируют им о том, что предприятие, в акции которого они вложили свои деньги, работает успешно.

Существуют два различных подхода в теории дивидендной политики. Первый подход - теория начисления дивидендов по остаточному принципу. Основные теоретические разработки в рамках этой теории были выполнены Франко Модильяни и Мертоном Миллером. Они выдвинули идею о существовании так называемого "эффекта клиентуры", согласно которой акционеры в большей степени предпочитают стабильность дивидендной политики, чем получение каких-то экстраординарных доходов. Кроме того, Модильяни и Миллер считают, что дисконтированная цена обыкновенных акций после финансирования за счет прибыли всех приемлемых проектов плюс полученные по остаточному принципу дивиденды в сумме эквивалентны цене акций до распределения прибыли.

Оппоненты теории Модильяни - Миллера считают, что дивидендная политика влияет на величину совокупного богатства акционеров. Основной его аргумент состоит в том, что инвесторы, исходя из принципа минимизации риска, всегда предпочитают текущие

дивиденды возможным будущим, равно как и возможному приросту акционерного капитала. Кроме того, текущие дивидендные выплаты уменьшают уровень неопределенности инвесторов относительно целесообразности и выгоды инвестирования в данное предприятие, тем самым их удовлетворяет меньшая норма дохода на инвестированный капитал, что приводит к возрастанию рыночной оценки акционерного капитала. Напротив, если дивиденды не выплачиваются, неопределенность возрастает, возрастает и приемлемая для акционеров норма дохода, что приводит к снижению рыночной оценки акционерного капитала.

Источниками дивидендов могут выступать: чистая прибыль отчетного периода, нераспределенная прибыль прошлых периодов и специальные фонды, созданные для этой цели (последние используются для выплаты дивидендов по привилегированным акциям в случае недостаточности прибыли или убыточности общества). Поэтому теоретически предприятие может выплатить общую сумму текущих дивидендов в размере, превышающем прибыль отчетного периода. Однако базовым является вариант распределения чистой прибыли текущего периода.

Величина чистой прибыли любого предприятия подвержена колебаниям, не исключена также ситуация, когда предприятие может отработать с убытком. Принятие решения о размере дивидендов в любом случае является непростой задачей. Во-первых, в условиях рынка всегда имеются возможности для расширения производственных мощностей или участия в новых инвестиционных проектах. Во-вторых, нестабильность выплаты дивидендов или резкое изменение их величины чреваты снижением курсовой стоимости акции. Именно поэтому в мировой практике разработаны различные варианты дивидендных выплат. Коротко охарактеризуем их.

Существует две точки зрения на значение дивидендной политики для общей оценки фирмы и задачи максимизации богатства акционеров: одна состоит в том, что дивиденды не играют роли при общей оценке фирмы (теория отсутствия значимости), а другая утверждает, что дивиденды имеют большое значение для оценки фирмы (теория значимости).

Главными защитниками теории отсутствия значимости являются Модильяни и Миллер, которые также выдвинули теорию о том, что структура капитала не имеет значения для оценки фирмы.

Аргументы в пользу значимости дивидендов для оценки фирмы взяты из практики и подтверждаются всей предыдущей практической деятельностью на рынке. Существует четыре основных аргумента: информационное содержание дивидендов, предпочтение инвесторами текущего дохода, качество дохода, полученного в форме дивиденда, и

колебания рыночной стоимости, которые не связаны с эффективностью деятельности компании.

Противовесом этим аргументам в пользу дивидендных выплат является более благоприятное налогообложение доходов от прироста капитала, однако трудностью рассмотрения вопроса о налогообложении является то, что решающим фактором будет налоговый статус отдельного акционера, который часто будет невозможно установить.

Если дивидендная политика является чисто финансовым решением, то количество привлекательных инвестиционных проектов, доступных для фирмы, будет определять уровень выплат. Если внутри фирмы имеются хорошие инвестиционные возможности, то должны анализироваться соответствующие цены заемного капитала и нераспределенной прибыли. Если в настоящее время инвестиционные возможности отсутствуют, но они возможны в будущем, то может быть предпочтительнее выплатить дивиденд, чтобы акционеры смогли индивидуально найти наилучшее применение средствам, а не оставлять в компании избыточные средства в ожидании будущих возможностей с неопределенным результатом.

Чтобы объявить дивиденд, необходимо иметь достаточную текущую или нераспределенную прибыль для его покрытия, но для выплаты дивиденда необходимы наличные денежные средства. Следовательно, при принятии решения по дивидендной политике следует учитывать ликвидность, а также возможности по получению ссуды.

Литература

1. Баліцька В.В. Капітал підприємств України: тенденції, пріоритети / В.В. Баліцька. - К.: Інститут економіки та прогнозування, 2007.
2. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк - К.: «Ника-Центр», «Эльга», 1998.- 544с.
3. Бланк И.А. Управление финансовыми ресурсами / И.А. Бланк. - М. : Омега-Л, 2010.
4. Бочаров В.В. Современный финансовый менеджмент /В.В. Бочаров. - СПб. : Питер, 2006.
5. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Брейли Р., Майерс С.; [Пер. с англ.]/ - М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 1997.
6. Бригхем Ю.Ф. Энциклопедия финансового менеджмента / Ю.Ф. Бригхем - М.: РАГС- Экономика, 1998.-823с.

УДК 658.893(043)

Чабаненко В.О.

АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПОКУПКИ

В даний час економіка багатьох країн дійшла до такого стану, що можливості виробництва і пропозиції значно випереджають попит, посилилася конкуренція між виробниками товарів і послуг. Тому необхідним і важливим для них зараз є пошук нових шляхів залучення покупців. А також розробка ефективних методів впливу на споживачів, яка повинна ґрунтуватися на детальному вивченні поведінки споживачів в процесі вибору товарів і послуг, переваг конкретних марок і, безпосередньо, покупки [1].

Компанія, яка дійсно розуміє, як споживачі реагують на різні властивості товару, його ціну і рекламу, яким чином він поводить на тому чи іншому етапі ухвалення рішення про покупку, отримує значну перевагу перед конкурентами. Для того, щоб успішно функціонувати, фірмам і підприємствам необхідно організувати діяльність таким чином, щоб забезпечити розвиток ринків збуту і збільшення прибутку шляхом найбільш ефективного задоволення своїх потреб і потреб своїх клієнтів. Тому в даний момент вивчення процесу прийняття рішення про покупку і поведінку споживачів на різних стадіях цього процесу є необхідною складовою в роботі будь-якого підприємства.

Поведінка покупця спостерігається і вивчається для розуміння того, як покупець приймає рішення про покупку. Вивчення внутрішніх закономірностей дозволяє організаціям, які виробляють та пропонують товар на ринку, завжди координувати свою продуктово-маркетингову стратегію відповідно до тих змін, які відбуваються в мотивації споживача до покупки товару. Споживачі можуть бути двох видів: споживачі товарів особистого користування або споживачі промислових товарів. Причому, якщо в першому випадку кінцевим споживачем виступає окрема особистість, то в другому - замовником і споживачем є промислова фірма. Товаром в даному випадку виступають матеріали, різна сировина або обладнання, тобто все, що потрібно компанії, щоб виробляти продукцію і надалі, її самостійно реалізовувати, використовувати для потреб організації. Рішення про покупку товарів промислового призначення приймає вже не одна людина, а група фахівців, тому вивчення споживчої поведінки промислових фірм трохи важче, ніж вивчення поведінки одного індивіда [2].

Поведінка споживачів - дія під час придбання, споживання товарів і послуг, а також звільнення від них. Говорячи спрощено, поведінка споживачів традиційно розуміється як з'ясування того, «чому люди купують» - в тому сенсі, що продавцеві легше розробляти стратегії впливу на споживачів, коли він знає, чому покупці купують певні товари або марки.

Змістовну основу поведінки споживачів становлять процеси прийняття рішень споживачами і фактори, що їх визначають. Вихідною точкою поведінки споживачів є

життєвий (організаційний) стиль. Відзначено, що кінцеві споживачі купують для того, щоб підтримати або поліпшити свій життєвий (організаційний) стиль [4].

Процес прийняття рішення споживачем складається з етапів:

- усвідомлення споживачем наявності проблеми;
- інформаційний пошук;
- оцінка і вибір альтернатив покупки;
- купівля;
- використання покупки;
- оцінка рішення;
- звільнення.

З позицій маркетингу поведінка при здійсненні покупки охоплює всі види діяльності, що попереджують та супроводжують рішення про закупівлю, а також наступні після покупки. Як індивід, так і організація беруть активну участь у прийманні рішень для того, щоб здійснювати усвідомлений вибір. Поведінку при здійсненні покупки запропоновано розглядати як процес вирішення проблеми. У зв'язку з цим, всі можливі кроки, які могли б мати відношення до вирішення проблеми, входять в процес закупівлі [5].

Дослідження ринку показує, що покупці розробляють стратегії і методи зменшення ризику, що дозволяють їм діяти з відносною впевненістю і легкістю в тих ситуаціях, коли інформація є недостатньою, а наслідки дій не підлягають розрахунку.

У своїй поведінці при здійсненні покупки споживач мотивований своїм прагненням до винагородження очікування та задоволення від придбання. Основною ідеєю маркетингу є переконання, що покупець здійснює пошук не товару чи послуги, а рішення проблеми, яке може забезпечити цей товар. Ця проста ідея має важливі наслідки для товарної політики [3].

Отже, поведінка споживачів на ринку та характер покупок визначається їх особистісними, культурними, соціальними та психологічними чинниками, вивчення яких є найважливішим завданням маркетингових досліджень. На купівельну поведінку споживача впливає його переконання, тобто його певне уявлення про товар. Переконання можуть ґрунтуватися на реальному знанні, думці, вірі. Вони можуть і не можуть нести емоційний заряд. Маркетологам корисно знати, які уявлення про певний товар має споживач. Очевидно, що негативні переконання перешкоджають здійсненню певних покупок.

Література

1. Академія ринку: маркетинг/ під ред. А. Дайян / К.: Економіка.- 2014. – 492 с.

2. Гембл П. Маркетинг взаємовідносин зі споживачами / П. Гембл. - М.: ФАИР-прес.- 2013. – 511 с.
3. Міротін Л.Б. Обслуговування споживачів/ Л. Б. Міротін.- М.: ИНФРА-М, 2014. – 189 с.
4. Москвін В. Конкурентоспроможність продукції і задоволеність споживача/ В. Москвін // Інвестиції в Росії. - 2014. - №4. - С. 3-11.
5. Семенов І.В. Формування маркетингової стратегії/ І. В. Семенов.- Харків: Маркетинг.- 2012. – 112 с.

УДК 331.108.2(043)

Шаповалова І. В.

ВПЛИВ ТУРИЗМУ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Туризм як сфера господарської діяльності має величезне значення і ряд характерних особливостей. Туризм служить інтересам людини, суспільства в цілому та є джерелом доходів, як на мікро-, так і на макроекономічному рівнях. Туризм стає одним з основних чинників створення додаткових робочих місць, прискорює розвиток дорожнього та готельного будівництва, стимулює виробництво всіх видів транспортних засобів, сприяє збереженню народних промислів і національної культури регіонів і країн. За прогнозами Всесвітньої туристської організації, кількість туристських прибуттів до 2020 р. складе 1,6 млрд. осіб, світові доходи від туризму у 2020 р. зростуть до 2 трлн. дол.

Туризм є фундаментальною основою економіки багатьох розвинених країн світу. Основу сучасного туристського ринку, як в якісному, так і в кількісному відношенні складають оплачувані відпустки працівників. На думку багатьох вчених-аналітиків, в основі розвитку міжнародного туризму лежать наступні фактори-можливості:

1. Економічне зростання і соціальний прогрес призвели до розширення об'єму не тільки ділових поїздок, але і поїздок з пізнавальними цілями.
2. Вдосконалення всіх видів транспорту здешевило поїздки, зробило їх можливими для багатьох верств населення.
3. Збільшення числа найманих робітників і службовців в економічно розвинених країнах і підвищення їх матеріального і культурного рівня підвищили їх прагнення до духовних і пізнавальних цінностей.
4. Інтенсифікація праці і отримання трудящими більш тривалих відпусток передбачають необхідність більш змістовного відпочинку.

5. Розвиток міждержавних зв'язків і культурних обмінів між країнами привело до розширення міжособистісних зв'язків як між, так і всередині регіонів.

6. Розвиток сфери послуг стимулювало технологічний прогрес в області телекомунікацій, збільшило зацікавленість у відвідуванні різних країн і регіонів.

7. Ослаблення обмежень на вивіз валюти в багатьох країнах і спрощення прикордонних формальностей також стимулює розвиток туризму.

Економічні можливості розвитку туризму в міжнародному масштабі створили сприятливі умови для розвитку організаційно-економічних процесів в окремих країнах. Туризм впливає на економіку практично по всіх аспектах фундаментального визначення цієї сфери життя суспільства. В економічному відношенні туризм розглядається:

1) як певна сукупність суспільних відносин у сфері виробництва, обміну і розподілу продукції;

2) частина народногосподарського комплексу країни, що включає певні галузеві види виробництва та економічної діяльності;

3) економічна наука, що вивчає туризм як галузь господарства країни чи регіону (економіка туризму);

4) суспільна наука, що вивчає поведінку в сферах виробництва туристичного продукту, його споживання, розподілу та обміну. Економісти аналізують процеси, що відбуваються в цих сферах, прогнозують їх наслідки для фізичних осіб, організацій і суспільства в цілому;

5) сучасна економічна теорія, що вивчає поведінку людей як господарюючих суб'єктів на всіх рівнях туристської економічної системи в процесах виробництва, розподілу, обміну та споживання туристських послуг у цілях задоволення людських потреб при обмежених ресурсах сім'ї, фірми і суспільства в цілому.

До економічних функцій туризму, в першу чергу відносяться економічні вигоди, які він надає. Так, туризм стимулює розвиток елементів інфраструктури - готелів, ресторанів, підприємств торгівлі тощо. Він зумовлює збільшення доходної частини бюджету за рахунок податків, що можуть бути прямими (плата за візу, митний збір) або непрямими (збільшення заробітної плати робітників спричинює збільшення сум прибуткового податку, що сплачується ними в бюджет). Крім цього, як зазначалося вище, туризм має широкі можливості для залучення іноземної валюти і різного роду інвестицій. Не менш важливою економічною функцією туризму являється диверсифікації економіки, утворюючи галузі, що обслуговують індустрію туризму, забезпечує зростання доходів населення та підвищення рівня добробуту нації.

Також вплив туризму на економічний розвиток виявляється у підвищенні ділової активності та розширенні виробництва товарів і послуг у результаті збільшення платоспроможного попиту за рахунок іноземних та місцевих екскурсантів. З економічної точки зору привабливість туризму як галузі, що надає послуги, полягає у більш швидкій окупності вкладених коштів та отриманні доходу у вільно конвертованій валюті. У багатьох країнах туризм входить у першу трійку провідних галузей держави, розвивається швидкими темпами і відіграє важливе соціальне та економічне значення, оскільки він:

- збільшує місцеві доходи;
 - створює нові робочі місця;
 - розвиває всі галузі, пов'язані з виробництвом туристичних послуг;
 - розвиває соціальну та виробничу інфраструктуру у туристичних центрах;
 - активізує діяльність народних промислів і розвиток культури та сприяє їм;
 - забезпечує зростання рівня життя місцевого населення;
 - збільшує валютні надходження.
- виступає як механізм перерозподілу національного доходу на користь країн, що спеціалізуються на туризмі;
- є мультиплікатором зростання національного доходу, зайнятості та розвитку місцевої інфраструктури і зростання рівня життя місцевого населення;
- характеризується високим рівнем ефективності і швидкою окупністю інвестицій;
 - виступає як ефективний засіб охорони природи і культурної спадщини, оскільки саме ці елементи становлять основу його ресурсної бази;
- сумісний практично з усіма галузями господарства і видами діяльності людини, оскільки саме їх диференціація і дискретність і створюють ту різницю потенціалів рекреаційного середовища, яка викликає потреби людей до зміни місць і пізнання.

Таким чином, туризм здатний надавати активний вплив на економіку регіону (чи країни), в якому він розвивається, на його господарську, соціальну та гуманітарну основи. Існує прямий зв'язок між тенденціями розвитку індустрії туризму та загальними економічними, технічними і соціальними досягненнями.

Література

1. Боголюбов В. С. Экономика туризма [Текст] / В.С. Боголюбов, В.П. Орловская. – 3-е изд. – М. : Академия, 2005. – 192 с.
2. Кабушкин Н.И. Менеджмент туризма [Текст]: учебник / Н.И. Кабушкин. – 7-е изд., стер. – Мн. : Новое знание, 2007. – 408 с.

3. Карпенко И.О. Влияние туризма на экономику государства / И.О. Карпенко, Ю.А. Олишевска // Молодые научные работники – географической науке : материалы научной конференции, Киев, 27 – 28 октября 2006 г. – К., 2006.

4. Менеджмент туризма: экономика туризма [Текст] : учебник / В.М. Козырев, И.В. Зорин, А.И. Сурин и др. – М. : Финансы и статистика, 2001. – 320 с.

5. Менеджмент туристичної індустрії [Текст] : навч. посібник / І.М. Школа, Т.М. Ореховська, І.Д. Козьменко та ін.; за ред. проф. Школи І. М. – Чернівці : ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. – 662 с.

СЕКЦІЯ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 331.101.3:331.108(043)

Ардальянов М. В.

ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ МОТИВАЦИИ

Проблемы мотивации работников предприятий остаются в настоящее время очень актуальными, так как от правильно разработанных систем мотивации зависят результаты деятельности предприятий, особенно при внедрении в производство инновационных технологий и мероприятий научно-технического прогресса. Следовательно, любой человек, занимающийся управлением в коллективе должен владеть умением мотивирования персонала. Мотивирование само по себе является сложным механизмом взаимодействия между управляющим и подчиненным, поэтому, для корректного необходимо понимать его теоретические основы, причины работы мотивации каждого индивида как таковые.

Наука менеджмент предоставляет нам различные классификации мотивации, методы, основных теоретиков (среди коих находится А. Маслоу и Доктор Шейн), и множество прочей информации связанной с этим явлением. Но более глубоко в основу мотивов индивида нас не углубляют, а напрасно, ведь что бы научиться водить автомобиль- достаточно знать куда нажимать и что давить, но для более эффективного взаимодействия с ней, нужны знания о её устройстве и принципах работы, а чем они глубже- тем проще понимание этой системы. Поэтому, в детальном разделе нам поможет такой раздел знаний как этология.

Не секрет, что на формирование любого вида влияет время и условия жизни, в которых они обитают. Наш вид Homo Sapiens населяет нашу планету около 39 тыс. лет. Из которых большую часть времени наш вид жил в условиях дефицита пищи, который и наложил отпечаток на наше развитие. Поэтому наш организм пытается сберечь больше калорий, поэтому человеку свойственна лень. А если вспомнить, что 1,5 килограммовый мозг потребляет около 20% всей энергии тела что является очень внушительной цифрой в условиях дефицита пищи, то становится понятно, почему вместо работы всем хочется отдохнуть, переключиться на что то другое и заниматься тем, что не требует мыслительных операций.

Но, помимо наполнения своего желудка и сохранения жизни, у нас есть и другие настройки в нашем организме, мы должны иметь уважение и статус в стае (т.к. мы существа

социальные) и естественно продолжать род. Отсюда и выплывает 3 главных мотива в жизни человека, это:

- Накопление
- Размножение
- Доминирование

В качестве доказательства справедливости этих слов, можно процитировать З. Фрейда «Миром правят три вещи: жажда власти, секс и чувство голода». И эти мотивы также имеют свою иерархичность как в пирамиде.

➤ Накопление первично, но постоянно так как помогает на выжить и поддерживать свой уровень «прожиточного минимума», а это относится и к голодному специалисту и состоявшемуся президенту компании.

➤ Размножение же является более сильным мотивом, ведь ради него люди готовы тратить то, что получили с помощью первого мотива. Он раскрывает в принципе смысл жизни всех существ на Земле. Поэтому и любовь являясь инстинктом очень сильно влияет на людей, их поступки и образ жизни.

➤ И самым сильным мотивом идет доминирование и самоутверждение в социуме. Ведь тот кто имеет высокий иерархический статус, имеет больше ресурсов и будет иметь больший успех как потенциальный сексуальный партнер, среди прочих равных.

Уместно будет сказать, что все 5 потребностей, которые описывал Маслоу, и прочие подобные классификации исходят из 3х вышеуказанных, и просто являются более развернутым вариантом общей классификации.

Теперь, после изучения глубинных основ мотивации, необходимо применить это на практике. Для этого управляющему необходимо определить, что для каждого из подчиненных более важно (естественно, что иерархичность описанная выше не является окончательной и безоговорочной), и при распределении заданий нужно проговаривать для чего именно человеку должен работать с этим вопрос с полной отдачей. Ведь кто то хочет получать больший оклад, кто то жаждет поста управляющего, а кто то требует признания в коллективе. Поэтому важно для каждого работника индивидуально определять его приоритеты и средства их достижения.

УДК 338.48(043)

Буженінова В. О.

ДЕМОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Аналізуючи перспективи розвитку туристичної індустрії в Україні на наступні десять років, перш за все, необхідно підкреслити, що сучасний туризм - це та сфера економіки і життєдіяльності суспільства в цілому, яка в тій чи іншій мірі інтегрує практично всі галузі. Саме це і визначає одне з перших місць, яке займає туризм у світовій економіці. Саме цей фактор повинен стати головним у формуванні нового державного підходу до туризму як тієї галузі, пріоритетний розвиток якої може позитивно вплинути на економічний і соціальний стан країни в цілому, стимулювати ряд важливих галузей економіки, сприяти зміцненню нового позитивного іміджу України на світовій арені.

Демографічна структура населення України та аналіз вікових груп, які найбільше подорожують, ще раз підтверджують, що в Україні найбільш активна частина населення від 30 до 40 років, на відміну від економічно розвинених країн, де люди старшої вікової групи (55-60 років) відіграють все більш важливу роль у міжнародному туризмі. Тільки в 2010 році у світі зареєстровано майже 120 млн. прибуттів, здійснених людьми старшого віку. Основними постачальниками цієї категорії туристів є США, Канада, Японія та країни Європейського Союзу. Населення цих країн, незважаючи на швидкі темпи старіння, залишається фізично активним і, що не менш важливо, краще забезпеченим.

Поступове збільшення кількості працюючих, забезпечення більш високого доходу на кожного члена сім'ї, підвищення тривалості оплачуваної відпустки та гнучкість робочого часу поступово розширяють такі сегменти туристичного ринку, як поїздки з метою відпочинку і в період відпусток, відвідування тематичних парків і культурних заходів, здійснення ділових поїздок, короткочасних подорожей і маршрутів вихідного дня тощо.

Щорічне збільшення доходів громадян України приведе до більш інтенсивної туристичної діяльності і, зокрема, до збільшення кількості споживачів з високими доходами. В майбутньому населення України буде характеризуватися як таке, що має підвищену якість життя. Відпочинок, подорожі, мистецтво, культура стануть основними елементами, які заповнять вільний час людини. Таким чином, безперечним є той факт, що туризм в Україні знаходиться лише на початковому етапі свого формування та подальші перспективи створення ефективної моделі державного регулювання туристичної діяльності є досить позитивними.

Стратегічною метою розвитку туристичної індустрії в Україні можна визначити створення конкурентоспроможного на світовому ринку туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при збереженні екологічної рівноваги та історико-культурного доквілля. Програма дій, зорієнтована на

досягнення цієї мети, має бути синхронізованою із загальними темпами становлення ринкових механізмів і співвідносною з політикою структурних реформ в економіці. Вона повинна також враховувати накопичений досвід розвитку туризму у світі, що створює сприятливі умови доопрацювання та розроблення відповідної нормативно-правової бази туризму.

Важливими факторами, що впливатимуть у подальшому на розвиток ринку туризму, є демографічні зміни, матеріальний та соціальний стан населення, рівень освіти, тривалість відпустки, професійна зайнятість та багато інших чинників. Розвиток туризму в Україні суттєво впливає на такі сектори економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, і є одним із найбільш перспективних напрямків структурної перебудови економіки.

УДК 349.2(043)

Дрига К. І.

НЕОБХІДНІСТЬ КРОС-КУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Бізнес перетинає кордони, але щоб компанія могла нормально функціонувати на території іноземної держави, необхідно враховувати менталітет місцевого населення, знати специфіку ведення ділових переговорів, особливості культури співробітників. Налагоджувати комунікацію належить крос-культурному менеджеру.

Актуальність моєї теми пояснюється виникненням крос-культурних проблем в міжнародному бізнесі - суперечностей при роботі в нових соціальних і культурних умовах, обумовлених відмінностями в стереотипах мислення між окремими групами людей і необхідністю уміння майбутнього менеджера розібратися в цих проблемах. Так, найбільш характерними областями соціально-економічної діяльності бізнес - організацій, де відбувається перетин, взаємодія, зіткнення різних культур, є:

- Управління міжнародним і міжрегіональним бізнесом;
- Взаємодія професійних субкультур в бізнесі;
- Управління цінностями компанії;
- Комунікація з зовнішнім середовищем компанії;
- Маркетинг;
- Управління людськими ресурсами;

- Переїзд, працевлаштування та кар'єрне зростання в іншому регіоні, країні;

Будь-яка компанія створюється для вирішення певних завдань. За допомогою стратегічних активів компанія створює споживчі цінності:

- матеріальні (місце розташування, обладнання);
- фінансові (структура капіталу, кредит);
- нематеріальні (люди, організаційна культура)\

Використання ресурсів на благо споживачів відбувається шляхом комбінування та об'єднання наявних ресурсів. Різні комбінації ресурсів визначають можливості організації. А можливості, в свою чергу, координують дії організації, впливають на базові, глибинні пласти організаційної культури.

За допомогою зворотного зв'язку (реакції ринку) внутрішні структури організації оформляються і модифікуються. Тут менеджмент компанії спрямований на перетворення можливостей організації в те, що обіцяє вигоду покупцеві.

Якщо компанія є багатонаціональною, або вона співпрацює з іноземними контрагентами, то в такій компанії обов'язково існують чинники культури. І завдання мудрого керівника або ефективного менеджера зробити так, щоб ці чинники культури стали внутрішніми стимулами, що впливають на управління фірмою і її діяльність.

У таких компаній є велика перевага - використовувати культуру як ресурс і всі закладені в ній цінності трансформувати в знання. Адже культура, по суті своїй, являє собою сукупність навичок і технологій. Це дозволяє компанії давати покупцеві щось особливе, за рахунок чого фірма стає ще більш привабливою для споживача.

Крос-культурний менеджмент в даному контексті являє собою сполучну ланку між різними культурами. Досвідчені фахівці правильно застосують свої комунікативні навички, знання мов, вміння слухати і вміння пристосовуватися до обставин, коректно визначають вибір одягу, стиль спілкування, використання імен, титулів і пр., що неодмінно виведе бізнес на якісно новий рівень розвитку.

Формування корпоративної культури передбачає засвоєння людиною як акціонером, як індивідумом, певного мінімуму з системи загальних корпоративних норм та принципів внутрішньої культури (корпоративності) акціонерного товариства. Досліджуючи вплив національного характеру українців на формування корпоративної культури в середині підприємств, виявлено, що для української культури є характерним надання пріоритету не формальному розуму, а нормам морального життя суспільства. Тому слід розуміти, що успіх українських підприємств повинен будуватися на основі об'єднання культури та сучасних інструментів менеджменту. Якщо певний менеджмент-інструментарій ми можемо

запозичити у передових компаній світу, то традиційна культура виробництва має бути максимально наближеною до сучасних вимог.

Отже, державні та промислові управлінці мають по-новому формувати стратегію відносин для досягнення ефективної діяльності підприємств у об'єктивних реаліях часу. У свою чергу це обумовлює зміну громадської думки стосовно проблем власності і появу нових суспільних протиріч.

Е. Холл (1995) порівняв особливості територіальної поведінки в різних культурних системах. У будинку практично у всіх народів священні території - кухня, кабінет, майстерня. Сусід в Америці - як родич, в Англії та Франції набагато холодніше. Офіс - американці поступаються новачкові місце, всі пересуваються, центр належить усій групі, французи не поступаються місцем новачкам, неохоче приділяють куточок. Німці реагують, якщо хтось чужий зупиняється біля їх будинку або квартири на сходовому майданчику і обов'язково запитують - що вам тут треба. Житло захищається подвійними товстими дверима, в установах двері зачинені. Вони заперечують проти тих, хто входить без черги, ігнорує написи «вхід заборонено, службовий вхід», відвідувачі не можуть пересувати стільці в установах. Американці не звертають уваги на людину біля входу у своє житло, територія за межами їх квартири ними не контролюється, в офісах відкриті всі приміщення, контакт регулюється гучністю розмови.

У США адреса визначає соціальне становище людини. Людина може гордо повідомити, що він живе на Беверлі Хілз, - в цьому випадку можна припустити, що у нього пристойний стан, або ретельно приховувати, що квартира у нього на Брайтон Біч, - так як це зазвичай означає, що він емігрант. В Англії адресу мало що говорить. Англійці звикли обходитися без особистого простору і без офісу, рідше вдаються до телефону. Французи приймають гостей в кафе і в ресторанах, вдома живуть скупчено, в офісі головний чоловік розташований в середині.

Доцільність написання статті обумовлена тим, що проблема кроскультурного менеджменту в українській практиці належить до слабо розроблених. Це стосується як більш глибокого вивчення особливостей національної ділової культури, так і закордонного управлінського досвіду та можливості його використання в Україні.

Отже, в межах кроскультурного менеджменту проводиться наступне:

1. Вивчення управлінського досвіду різних країн і груп країн, з виявленням особливостей моделей менеджменту. Особливий інтерес представляють найбільш успішні в своєму економічному розвитку країни. В результаті виявляються найбільш яскраві риси тієї чи іншої системи управління, що особливо актуально у випадку успішності моделі, в такому

разі ці риси можуть бути використані іншими країнами; оцінюється специфічність тієї чи іншої моделі з точки зору можливого використання в інших країнах.

2. Вивчення власного управлінського досвіду, сильних і слабких сторін, а також можливостей впливу на цей досвід.

3. Вивчення тенденцій розвитку моделей менеджменту різних країн, вплив глобалізації на управлінські системи та прогнозування подальшого розвитку подій.

4. Розробка рекомендацій щодо взаємодії з представниками окремих країн, організація процесів по взаємозбагаченню управлінським досвідом.

Серйозним завданням сучасного менеджера, який функціонує в глобальному економічному середовищі, повинне стати уміння поєднати сучасні технології з національними особливостями.

Література

1. Грушевицька Т.Г., Попков В.Д., Садохін А.П. Основи міжкультурної комунікації. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.-352 с.

2. Кочетков В.В. Психологія міжкультурних відмінностей. - М.: ПЕР СЕ, 2002.-416 с.

3. Кочетков В.В. Ділові культури в міжнародному співробітництві. - М.: Соціум, 2002.-115 с.

4. Кочетков В.В. Соціологія міжкультурних відмінностей. - М.: Соціум, 2000.-258 с.

УДК 658.012(043)

Д'яченко О. В.

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Неминучість виникнення суперечностей є виявом закону єдності та боротьби протилежностей, одного з класичних законів розвитку. За цим законом будь-яке явище чи ситуація розглядається як єдність протилежних сторін, що взаємо виключають одна одну, долають опір свого антиподу, проте, водночас, не можуть існувати окремо, обопільно взаємо зумовлюються.

Конфлікт – відсутність згоди між двома або більше сторонами (особами або групами); зіткнення протилежних поглядів, позицій, інтересів.

Типові причини виникнення конфліктів в організації

Виявлення причин виникнення конфліктів визначає вибір методів, шляхів запобігання їм та конструктивного їх вирішення. Без знання рушійних сил розвитку конфліктів важко ефективно впливати та регулювати ними.

Причини конфлікту зазвичай це явища, події, факти, ситуації, що передують конфліктові та викликають його за певних умов діяльності суб'єктів соціальної взаємодії. Причини конфліктів розкривають джерела їх виникнення й визначають динаміку перебігу.

Виникнення та розвиток конфліктів обумовлено дією чотирьох груп факторів: об'єктивних, організаційно-управлінських, соціально-психологічних і особистісних. Перші дві групи факторів носять об'єктивний характер, третя й четверта — суб'єктивний).

Об'єктивними причинами конфліктної взаємодії вважаються ті обставини соціальної взаємодії людей, що призводять до зіткнення їхніх думок, інтересів, цінностей.

Обмеженість ресурсів, що розподіляються (погана забезпеченість), спричиняє недоліки в організації праці. На підприємствах ресурси завжди обмежені, і керівництво зобов'язане грамотно розподіляти матеріали, устаткування, людські ресурси й фінанси між різними групами працівників.

Нестача необхідних для нормальної життєдіяльності благ (низька заробітна плата) істотно підвищує рівень конфліктності в організаціях і в суспільстві. Невлаштована, обділена людина, яка не реалізувала свої можливості, більш конфліктна порівняно з тими, у кого подібні проблеми вирішено.

Погана згуртованість трудового колективу, незадовільні комунікації, несумісність працівників, неможливість потрібного спілкування є каталізаторами конфліктів в організаціях.

Причиною більшості конфліктів є нестача чи перекручування інформації: неповні й неточні факти, чутки, зміна змісту (випадкова чи навмисна). Це призводить до неправильного сприйняття певної ситуації, неадекватної поведінки особистостей, нерозуміння, а потім і до конфліктів.

Об'єктивні умови визначають особливості діяльності для багатьох учасників соціальної взаємодії, але лише для окремих осіб, чий інтерес порушено, вони можуть стати причиною конкретного конфлікту.

На всю мережу об'єктивних детермінант, що зумовлюють виникнення конфліктів, найчастіше накладається дія цілого ряду суб'єктивних факторів, що коріняться в соціально-психологічних особливостях індивідів та в їх міжособистісній взаємодії.

Серед них до виникнення конфліктів найчастіше призводять:

- 1) порушення принципів управління, що виявляються в неправильних діях керівників;
- 2) неправильні дії підлеглих (несерйозне ставлення до праці, особиста неорганізованість, егоїстичні бажання);

3) психологічна несумісність працівників, зіткнення їхніх цілей, настанов, інтересів, мотивів, потреб, поведінки у процесі й результаті спілкування, а також у процесі їхньої співпраці у трудовому колективі;

4) наявність у колективі так званих «важких людей» — «агресивістів», «скаржників», «зануд» і т. п., котрі своєю поведінкою створюють у найближчому соціальному оточенні стан соціальної напруженості, що призводить до виникнення конфліктів;

5) виникнення в міжособистісних контактах працівників колективу суперечностей, які призводять до того, що одні індивіди своїми словами, судженнями, вчинками торкаються чи принижують соціальний статус інших, їхні матеріальні й духовні інтереси, моральну гідність, престиж;

Суб'єктивні причини конфліктів обумовлено індивідуально-психологічними особливостями й безпосередньою взаємодією людей під час об'єднання їх у соціальні групи. В основному це зумовлено значними втратами та перекручуванням інформації в процесі комунікації.

Соціально-психологічними факторами конфліктів є психологічна несумісність, незбалансована взаємодія людей.

Однією з найтипівіших причин конфліктів, що належать до цієї групи, є внутрішньогруповий фаворитизм, тобто надання переваги членам своєї групи перед представниками інших соціальних груп.

Не можна не враховувати той факт, що у визначених ситуаціях джерелом виникнення конфлікту є сам керівник і його дії, особливо якщо він схильний вносити в принципову боротьбу думок багато «дріб'язкового» і дозволяє собі особисті випадки, а також він є злопам'ятним і недовірливим, завжди привселюдно демонструє свої симпатії й антипатії.

Багато конфліктів виникають із вини керівників, які прагнуть знаходити лазівки й обходити директиви та нормативні акти, продовжуючи непомітно усе робити по-своєму. Не виявляючи належної вимогливості до себе, вони понад усе ставлять особистий інтерес і створюють навколо себе атмосферу всездозволеності. Позитивним, функціонально корисним результатом конфлікту вважається розв'язання тієї проблеми, що породила суперечності й викликала зіткнення, з урахуванням взаємних інтересів і цілей усіх сторін, а також досягнення розуміння й довіри, зміцнення партнерських стосунків і співробітництва, подолання конформізму, покірності, прагнення до переваги.

До негативних, дисфункціональних наслідків конфлікту належать невдоволеність людей спільною справою, відхід від вирішення назрілих проблем, наростання ворожості в міжособистісних і міжгрупових відносинах, послаблення згуртованості колективу і т. п.

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Визначаючи місце управлінської діяльності в сучасній системі менеджменту, слід відзначити, що управління здійснюється по загальних законах у всіх складних динамічних системах (соціальних, психологічних, біологічних, технічних, економічних, адміністративних і ін.) і засновано на одержанні, опрацюванні і передачі інформації. Головною ознакою управління в соціальних системах являється виробка рішення на основі аналізу й оцінки інформації суб'єктом управління (керівником). Об'єктом соціально-психологічної теорії управління являють форми взаємодії людей у структурах, групах і колективах, що реалізують правоохоронні, економічні, політичні, виробничі задачі.

Управління персоналом - це специфічна функція управлінської діяльності, головним об'єктом якої є люди, що входять в певні соціальні групи, трудові колективи. Як суб'єкт управління виступають керівники і спеціалісти, які виконують функції управління стосовно своїх підлеглих. Отже, управління персоналом - це цілеспрямована діяльність керівного складу організації на розробку концепції, стратегій кадрової політики і методів управління людськими ресурсами. Це системний, планомірно організований вплив через систему взаємопов'язаних, організаційно економічних і соціальних заходів, спрямованих на створення умов нормального розвитку й використання потенціалу робочої сили на рівні підприємства. Планування, формування, перерозподіл і раціональне використання людських ресурсів є основним змістом управління персоналом.

Управління забезпечується виконанням ряду функцій, під якими розуміють конкретні напрямки діяльності. Функціям управління призначається та багатогранна роль, що виконує суб'єкт управління при реалізації задач як усієї системи в цілому, так і окремих її елементів. За допомогою управління забезпечується, з одного боку, єдність, злагодженість і взаємозв'язок усіх підструктур системи, а з іншого боку – розвиток, зміна, удосконалення кожній із підструктур, що входять до складу даної системи. В рішенні цих задач виявляється двоєдина природа функцій управління. По-перше, вони виявляють себе в системі незалежно від її типу (економіка, політика, право і т.п.). По-друге, вони служать задачам розвитку конкретної системи (наприклад, системи органів внутрішніх справ), досягненню нею конкретних результатів.

Керуючі структури у своїх діях щодо підпорядкованих структур, виконавців спираються на вироблені практикою й узаконені основні правила або принципи управління.

Принципи управління - це основні правила, норми, керуючі установки, на основі яких організується процес управління, науково обґрунтована організація управлінських функцій, вибір адекватних методів і прийомів управлінських впливів.

В теорії та практиці управління виділяють загальні принципи, тобто правила, якими зобов'язані керуватися всі суб'єкти управління незалежно від свого статусу; і галузеві принципи, що діють на галузевих, інституційних, групових рівнях. До найбільше загального ставляться такі принципи:

Соціальна спрямованість - це необхідність для органів управління в процесі виробітки і реалізації управлінських рішень враховувати інтереси товариства, галузі, конкретних організацій і соціально-фахових груп.

Принцип законності в управлінській діяльності складається в тому, що організація і діяльність організації управління і співробітників регулюються нормами права.

Принцип об'єктивності потребує знання й обліку об'єктивних закономірностей взаємодії суб'єкта і об'єкта управління, обліку наявних можливостей, реального стану суспільних процесів.

Принцип системності припускає, що суб'єкт управління при виборі засобів, методів, форм впливу на об'єкт, повинний враховувати всі ті зміни, що здійснюються в оточенні, у межах якого функціонує і розвивається дана система управління.

Принцип комплексності в управлінні полягає в тому, що в кожному достатньо складному явищі необхідно враховувати усі його аспекти: технологічні, економічні, соціальні, ідеологічні, психологічні, політичні.

Принцип гласності - це забезпечення доступності обговорення і компетентної участі всіх представників управлінських відношень у прийнятті рішень на основі широкої інформованості та обліку суспільної думки.

Принцип об'єднання єдиноначальності і колегіальності в процесі управління відбиває взаємодії двох форм прояву владних повноважень.

Методи управління - це сукупність прийомів і процедур підготування і прийняття, організації і контролю виконання управлінських рішень.

Управління персоналом повинно орієнтуватись на тенденції та плани розвитку організації, досягненні основних її цілей, то вимагає врахування таких аспектів в: довгостроковий розвиток організації; забезпечення ринкової незалежності; одержання відповідних дивідендів; самофінансування розвитку підприємства; збереження фінансової рівноваги; закріплення досягнутого. Виходячи з цього, основним завданням управління персоналом є удосконалення:

- ✓ кадрової політики;
- ✓ використання і розвиток персоналу;
- ✓ вибору і реалізації стилю управління людьми;
- ✓ організації горизонтальної координації і кооперації;
- ✓ покращення організації робочих місць і умов праці;
- ✓ визнання особистих досягнень у праці;
- ✓ вибір системи оплати й стимулювання.

Управління персоналом є складним і складовим компонентом управління організацією. Складним тому, що люди за своїм характером відрізняються від інших ресурсів і вимагають особливих підходів і методів управління.

Управління персоналом уданий час повинно акцентувати увагу на таких позиціях:

- ✓ людина - джерело доходу;
- ✓ вся діяльність організації спрямована на досягнення економічних результатів і одержання прибутку;
- ✓ успішна робота можлива тільки при забезпеченні організації високопрофесійним штатом працівників, фірма цінна своїми людьми.

На думку багатьох зарубіжних економістів, головним у роботі з людськими ресурсами є:

- ✓ використання індивідуальних здібностей працівників відповідно до стратегічних цілей організації, в першу чергу, для оволодіння новою технікою й технологіями;
- ✓ інтеграція бажань, потреб і мотивів працівників з інтересами фірми. Суть управління людськими ресурсами в забезпеченні досягнень цілей організації за рахунок комплектування її виробничим персоналом відповідної компетенції.

Таким чином, стратегія управління людськими ресурсами визначення шляхів розвитку необхідної компетенції всього персоналу і кожного її співробітника зокрема. Іншими словами, управління персоналом - це плани, що використовують можливості зовнішнього середовища для зміцнення і збереження конкурентоспроможності організації за допомогою своїх працівників. Управління людьми є основою управління організацією.

Література

1. Герчикова И.Н. Менеджмент: Учебник. 2-е изд./И. Н. Герчикова. – М.: Банки и биржи, 1995. – 480с.
2. Теорія і практика управління персоналом: Навч.-метод. посібник / Авт.-уклад. Г.В.Щокін. – К.: МАУП, 1998. – 256с.

3. Управление персоналом: Учебник для вузов / Под ред. Т.Ю.Базарова, Б.Л.Еремина. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 423с.
4. Хміль Ф.І. Менеджмент: Підручник /Ф. І. Хміль. – К.: Вища шк., 1995. – 351с.

УДК 331.108.5(043)

Кононученко Ю. В.

МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах функціонування ринкової системи господарювання підприємства стоять перед необхідністю діяти у конкурентному середовищі, знаходити і розширювати свою “нішу” на ринку товарів та послуг, оволодівати новим типом економічної поведінки, постійно підтверджувати свою конкурентоспроможність. У зв’язку з цим має зростати внесок кожного працівника у досягнення цілей підприємства. Наявність у працівників належної професійної підготовки, навичок, досвіду не є гарантією високої ефективності праці.

Опрацьовуючи теоретичні і прикладні аспекти мотивації необхідно зосередитися на чинниках, які змушують людину діяти та активізувати її дії. До основних з них, що мають основоположний характер слід віднести потреби, інтереси, мотиви і стимули.

Потреби — це те, що неминуче виникає і супроводжує людину в процесі її життя, те, що є спільним для різних людей, а водночас виявляється індивідуально у кожної людини.

Величезна роль потреб полягає в тім, що вони спонукають людей до дії, тобто породжують інтерес до певної цільової діяльності. Намагаючись задовольнити свої потреби, людина вибирає свій напрямок цілеспрямованої поведінки.

За умови що зміст потреби і можливість її реалізації усвідомлюються людиною, вони приймають форму інтересу до різноманітних благ. Певні інтереси обумовлюють появу спонукальних дій, мотивів. Мотив праці формується, якщо в розпорядку суб'єкта управління є потрібний набір цінностей, що відповідає соціально обумовленим потребам людини; для одержання цих цінностей потрібні трудові зусилля працівника; трудова діяльність дозволяє працівнику одержати ці цінності з меншими матеріальними і моральними витратами, ніж інші види діяльності.

Мотиви з’являються майже одночасно з виникненням потреб і інтересів та проходять певні стадії, аналогічні стадіям формування потреб та інтересів людини. Мотив — це свого роду реакція людей на інтереси, а, отже, на усвідомлені потреби.

У більш розгорнутому вигляді мотиви — це спонукальні причини поведінки і дій людини, які виникають під впливом її потреб і інтересів, що являють собою образ бажаного блага, яке прийде на зміну потреб за умови, якщо будуть виконані певні трудові дії.

Людина здатна впливати на свої мотиви, посилювати або обмежувати їх дію, навіть усувати їх з свого мотиваційного поля.

Поряд з категоріями «мотив» і «інтерес» в теорії і практиці мотивації трудової діяльності широко використовується термін «стимул». Під стимулом розуміється зовнішні спонукання, які мають цільову спрямованість. Мотив — це теж спонукання до дії, але в основі його може бути як стимул (винагорода, підвищення по службі, адміністративна ухвала — наказ, розпорядження тощо), так і особисті причини (почуття обов'язку, відповідальність, страх, благородство, прагнення до самовираження тощо).

Стимул перетворюється на мотив лише тоді, коли він усвідомлений людиною, сприйнятий нею. Наприклад, щоб премія (стимул) стала мотивом поведінки і діяльності конкретного працівника, необхідно, щоб він усвідомлював її як справедливую винагороду за працю. Тоді намагання заслужити премію сприятиме підвищенню ефективності праці. Проте для деякої частини працівників, котрі не мають надії отримати премію (низька фахова підготовка, недисциплінованість тощо) ця можлива винагорода не трансформується в мотив, залишаючись на рівні потенційного стимулу.

У загальному вигляді стимулювання — це процес використання конкретних стимулів на користь людині й організації. Стимулювати — це процес зовнішнього впливу на людину для спонукання її до конкретних дій або процес, що спрямований на усвідомлене пробудження у неї певних мотивів та цілеспрямованих дій.

Мотивація персоналу — це складне і багатопланове явище, яке потребує всебічного вивчення. З'ясовуючи сутність і природу мотивації маю усвідомлювати, що мова йде про процес, який відбувається у самій людині і спрямовує її поведінку у конкретне русло, спонукає її вести себе у конкретній ситуації певним чином. На поведінку людини в процесі трудової діяльності впливає комплекс факторів-мотиваторів, що спонукають до діяльності: зовнішніх — на рівні держави, галузі, регіону, підприємства і внутрішніх — складових структури самої особистості працівника (потреби, інтереси, цінності людини, пов'язані з ними та соціокультурним середовищем особливості трудової ментальності тощо).

Мотивація персоналу включає цілу низку її складових, а саме, мотивацію трудової діяльності, тобто спонукання персоналу до ефективної роботи, що забезпечує необхідні винагороди і задовольняє наявні потреби; мотивацію до стабільної та продуктивної

зайнятості; мотивацію до розвитку конкурентоспроможності працівника; мотивацію до володіння засобами виробництва; мотивацію до вибору нового місця роботи тощо.

Безумовно, ефективність трудової діяльності залежить від мотивації. Проте ця залежність досить складна і неоднозначна. Буває так, що людина, яка під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників-мотиваторів дуже заінтересована в досягненні високих кінцевих результатів, на практиці матиме гірші результати, ніж людина, яка значно менше змотивована до ефективної праці. Відсутність однозначного взаємозв'язку між мотивацією і кінцевими результатами діяльності зумовлена тим, що на результати праці впливає безліч інших чинників, як, наприклад, кваліфікація працівника, його професійні здібності та навички, правильне розуміння поставлених завдань, зовнішнє середовище тощо.

Багаточисельні дослідження і накопичений практичний досвід свідчать, що між активністю людини і результатами її діяльності існує певна залежність у вигляді кривої лінії. Спочатку з підвищенням активності результати зростають. Згодом у певному діапазоні активності результати підвищуються не значно або ж залишаються на незмінному рівні. Цей етап можна розглядати як оптимальний діапазон активності, за якої досягаються найкращі результати. Після того, як рівень активності перевищує оптимальні межі, результати діяльності починають погіршуватися. Звідси випливає, що керівник має добиватися від підлеглих не максимальної активності, а нарощувати їх активність до оптимального рівня. При цьому принципово важливо, щоб активність поєднувалась з спрямованістю дій, які узгоджуються з потребами людини і цілями організації. Адже людина може старанно працювати, бути активною, але не усвідомлювати кінцевих цілей роботи через незадовільні комунікації в організації, не вірне розуміння поставлених завдань тощо.

Література

1. Осовська Г. В. Управління трудовими ресурсами : Навч. посіб. для студ. / Г. В. Осовська, О. В. Крушельницька; Наук.-метод. центр вищ. освіти. - Житомир, 2000. - 303 с. - укр.
2. Колот А. М. Мотивація персоналу: Підручник. — К.: КНЕУ, 2002. — 337 с.
3. Хомяк Н. Н. Власний капітал: Підручник.

УДК 65.012.32(043)

Папакиця В. С.

КОРПОРАТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ У СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬО-ФІРМОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ

У сучасних організаціях більшого поширення набуває орієнтація на інноваційний тип навчання для придбання нових знань, нових моделей мислення, за допомогою яких формується новий виробничий потенціал. Як засвідчує практика, прикладом інноваційного за формою і змістом навчання персоналу в системі внутрішньофірмової підготовки є корпоративне навчання. Корпоративне навчання, на відміну від традиційного «професійного навчання», має характерні риси та пріоритети, серед яких можемо виділити наступні:

1. До системи корпоративного навчання залучені і члени організації. Організації, як і люди, різняться здатністю вчитися. Відсутність в організації цієї здатності негативно впливає на її конкурентоспроможність.

2. Корпоративне навчання має випереджувальний характер стосовно структурних змін та оновлення. Стрімкий розвиток науки і техніки, динамічність соціальних змін призводять до появи нових сфер діяльності, які раніше не існували, утворенню бар'єру між накопиченням знань, підготовленістю персоналу до їх впровадження і ефективного використання. Подолання такого бар'єру можливо за умови, що навчання випереджає потреби практики.

3. Корпоративне навчання є мотивуючим і спрямоване на формування потреби оволодіння новими знаннями, навичками, здібностями, на усвідомлення необхідності саморозвитку та самореалізації. Підвищуючи кваліфікацію і здобуваючи нові навички та знання, працівники отримують додаткові можливості для професійного зростання, як у межах організації, так і поза нею. Професійне навчання також сприяє загальному інтелектуальному розвитку людини, зміцнює впевненість у собі.

4. Корпоративне навчання неперервне – як у набутті професійних знань, навичок та вмінь, так і в соціально-культурному розвитку.

5. Система корпоративного навчання гнучка і мобільна, здатна адаптуватися до постійних змін, що відбуваються в суспільстві, економіці, на виробництві.

6. Метою корпоративного навчання є результативне передавання знань, що передбачає максимальне їх використання у реальній виробничій ситуації і виражається у зміні поведінки працівників, якості їх діяльності, підвищенні продуктивності. Пріоритетом такого навчання є не отримання великого обсягу «найкращих знань», а підвищення ефективності діяльності організації.

7. Корпоративне навчання є інноваційним або креативним [1]. В основі такого інноваційного за формою і змістом навчання міститься ідея командного підходу до процесу навчання. Команда володіє наступними характеристиками: члени коман - ди орієнтовані на спільну мету або завдання; здійснення цієї мети вимагає співпраці членів команди і

координації їх зусиль; взаємодія членів команди здійснюється регулярно [2]. Необхідно зауважити, що команди створюються переважно для розв'язання конкретних, дискретних завдань: для розробки стратегії і політики в певній галузі, для виконання певної функції, для здійснення певних проектів. У командах панує дух співробітництва, рівності, кооперації та прихильності цілям команди, вони залучені у процес швидких змін. Визначення ролей, які можуть грати в команді різні люди, допоможе краще використовувати індивідуальні сильні сторони. Крім того, діяльність в команді має наступні переваги: – можливість об'єднання різноманітних знань та навичок для розв'язання завдання або проблеми; – підвищення цінності особистого внеску кожного учасника; – можливість вчитися один у одного;

– принцип акумуляції знань передбачає роботу в єдиній науковій парадигмі, що дозволяє

при необхідності залучати до проекту корпоративного навчання двох і більше тренерів без зміни якості подачі матеріалу;

– принцип системності передбачає опору на консалтинговий досвід, що дозволяє системно розуміти бізнес-процеси і адаптувати програми навчання персоналу до специфіки діяльності компанії-замовника;

– принцип адаптованості знань гарантує розробку навчальних програм з урахуванням особливостей регіонального менталітету;

– принцип повної залученості орієнтує на довготермінові взаємовідносини з замовником [4].

Доцільно акцентувати увагу на основних підходах до організації корпоративного навчання. Зокрема, А. Карпов у своєму дослідженні виділяє два. Перший підхід – експертний, що припускає можливість підготовки програми розвитку організації, вирішення стратегічних проблем, підготовки управлінського рішення на базі знань і досвіду запрошеного консультанта. Завдання, що стоїть перед консультантом, – провести діагностику і підготувати план розвитку компанії. Відповідно до цього підходу програма навчання забезпечує слухачів знаннями про типові проблеми, з якими вони можуть зіткнутися в професійній діяльності, та шляхами їх вирішення. Таким чином, метою програм корпоративного навчання є передача знань. Другий підхід – процесний, що припускає можливість підготовки програми розвитку організації в процесі спільної роботи з персоналом за участю управлінського персоналу організації. У тих, хто навчається, крім набору професійних знань, формується установка на прийняття змін, оволодіння новими формами індивідуальної поведінки і групової діяльності. У цьому випадку метою програми

корпоративного навчання є не стільки передача знань, скільки формування орієнтації на зміну індивідуальної та групової поведінки [3].

Погоджуємося з думкою вчених про те, що корпоративне навчання персоналу не може бути ефективним, якщо воно представлене тільки разовими подіями: бізнес-тренінгами, семінарами, курсами, тощо. Тому компанії організують власні корпоративні університети для штатного тренінг-центру в тому, що він може розвивати співробітників компанії, організувати навчання за тими напрямками і в таких масштабах, які будуть потрібні, тобто, корпоративний університет не тільки пропонує програми навчання, а й виявляє потребу в навчанні в рамках організації.

Література

1. Внутрикorporativное обучение [Электронный ресурс]. – Режим доступа 22.05.2014: <<http://studall.ru/ref/387-vnutrikorporativnoe-obuchenie.html>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

2. Сыротюк С. Д. Самообучающиеся организации как перспективная форма управления [Текст]/С. Д. Сыротюк. – Вектор науки ТГУ. Серия: Экономика и управление. – 2012. – № 2 (9). – С. 74–78.

3. Карпов В. В. Психолого-педагогические основы многоступенчатой профессиональной подготовки: автореф. дис... доктора. пед. наук: 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования [Текст] / В. В. Карпов. – СПб, – 1992. – 52 с.

4. Юрова И. В. ВІ ТО ВЕ: Консалтинг в зеркале российского бизнеса / Ирина Юрова. – СПб.:БХВ-Петербург, – 2013. – 240 с.

УДК 331.108.37:331.101.262(043)

Солонець Н.О.

HR-БРЕНДІНГ ЯК СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ І УТРИМАННЯ ПЕРСОНАЛУ

HR-брендинг – явище стратегічне, це не тільки новий напрям у маркетингу, а й, насамперед, робота з репутацією компанії як працедавця. Він виконує подвійну функцію з добору персоналу: ознайомлює якнайбільшу кількість потенційних претендентів із ідеологією компанії та об'єднує вже працюючих фахівців у команду ефективних співробітників. Ефективність HR-брендингу багато в чому залежить від широти охоплення аудиторії: з цінностями компанії мають бути ознайомлені не тільки потенційні претенденти, а й потенційні партнери, клієнти, які також розділяють ідеологію компанії.

Фахівці з HR-брендингу вважають, що формування власного HR-бренда, як і в будь-якій області менеджменту, перш за все потрібно сформулювати цілі, а також виявити

потреби і очікування цільової аудиторії і рівень відповідності компанії їм (іншими словами, визначити проблемні зони). Основна мета HR-брендингу це залучення і утримання персоналу, а цільова аудиторія HR-бренду це працюючі і потенційні співробітники компанії. Визначити очікування зовнішньої, конкурсної аудиторії дозволяє моніторинг ринку праці, який можна проводити своїми силами або віддати на аутсорсинг. Вивчити потреби та ступінь задоволеності працюючого персоналу можна, провівши анкетування співробітників.

Можна виділити зовнішній і внутрішній HR-брендинг.

1. *Зовнішній HR-брендинг* спрямований на залучення нових співробітників в компанію. Інформація, яку кандидати отримують від співробітників компанії, є одним з вирішальних факторів при виборі місця роботи. Але імідж компанії сам по собі також вносить свій істотний внесок у формування HR-бренду. У будь-якому місті знайдуться компанії, про які кожен може сказати: «Які перспективи! Хочу там працювати» або «Ні, ні за що!».

Серед складових зовнішнього HR-брендингу можна назвати рекламні та PR-кампанії, слогани. При роботі з зовнішньою аудиторією потрібно презентувати корпоративні цінності і цілі, які самі по собі привертають кандидатів і саме тих, для кого ці цілі і цінності найбільш значимі, а, отже, тих, хто найкраще зможе «Вбудуватися» в команду. Для презентації цінностей найбільш підходить корпоративний сайт, а також всі оголошення про вакансії даної компанії. Приступаючи до формування HR-бренду, раціональніше починати роботу з співробітниками, які вже працюють в компанії, а не з кандидатами. Це робиться для якнайшвидшого попередження відтоку співробітників.

2. *Внутрішній HR-брендинг* спрямований на підвищення лояльності співробітників, задоволеності роботою, гордості за компанію, в якій вони працюють. Задоволених роботою співробітників складніше переманити в іншу компанію більш високою зарплатою. І з іншого боку, горді своєю роботою і компанією люди є, мабуть, найкращою рекламою для компанії на ринку праці: вони розкажуть про неї всім своїм родичам і друзям.

При побудові внутрішнього бренду виділяють кілька етапів.

1. Моніторинг потреб та очікувань персоналу від компанії і роботи в ній. (Який рівень заробітної плати співробітники вважають оптимальним для себе; які нематеріальні стимули для них були б цікаві (наприклад, медична страховка, оплата фітнесу, дитячих садів та ін.); наскільки цікаві для них проводяться корпоративні заходи; який тип відносин з керівництвом міг би позитивно відбитися на їх роботі.) Після отримання цієї інформації можна модернізувати систему мотивації.

2. Трансляція цілей і цінностей компанії у внутрішніх ЗМІ (Корпоративні видання, сайт компанії).

3. «Реклама» компанії для сімей співробітників (різні сімейні свята, спортивні змагання, дні відкритих дверей для дітей).

4. Система внутрішнього корпоративного навчання, яка сприймається як турбота компанії про власних працівників.

5. Робота зі співробітниками, які пішли з компанії. Важливо з'ясування причин такого кроку, і особливо - позитивне розставання (знову ж щоб уникнути негативних чуток про компанії).

Позитивні ефекти HR-брендингу:

1. Внутрішнього:

- Підвищує довіру співробітників до компанії і до HR служби;
- Потужний інструмент посилення корпоративного бренду;
- Полегшує комунікацію компанії зі своїми співробітниками;
- Закріплює співробітників в компанії;
- Знижує витрати на персонал.

1. Зовнішнього:

- Формує позитивний образ компанії-роботодавця;
- Підвищує впізнаваність на ринку праці;
- Підвищує привабливість компанії для потенційних співробітників.

Підводячи підсумок, можна сказати, що HR-брендинг - це, перш за все спосіб залучити кваліфікованих співробітників, але не грошима, як це зазвичай буває, а створенням більш привабливого іміджу роботи в компанії. Люди йдуть працювати в такі компанії, по-перше, піддавшись чарівності бренду і, по-друге, розуміючи, що це хороша рядок в резюме.

Найсильніші HR-бренди роблять ставку не тільки на продукти і послуги компанії, а й на людей компанії, - саме ці три складові - «продукти», «послуги», «люди» - в сукупності і визначають успіх бренду. А як показує практика, на сьогоднішній день проблема залучення в компанію талановитих співробітників варто перед компаніями дуже гостро. Саме вона і сприяє зростанню інтересу до HR-брендингу.

Гарна репутація компанії як роботодавця допомагає скоротити вартість і терміни підбору персоналу, залучити кваліфікованих фахівців, знизити витрати на адаптацію і навчання кадрів, направити зекономлені кошти на нові програми по роботі з співробітниками.

Сьогодні ефективний кадровий менеджмент і внутрішній PR грають все велику роль у процвітанні та прибутковості бізнесу, тому HR-брендинг за визначенням є актуальним і необхідним всім компаніям.

Література

1. Аакер Д. Брендинг-лідерство: нова концепція брендингу / Д. Аакер, Е. Йохімштайлер. - М.: Видавничий дім Гребенникова, 2003. - 380 с.
2. Бук Л. М. Оцінювання і розвиток брендингової діяльності підприємств : автореф.канд. екон. наук : 08.06.01 /Л. М. Бук. – Львів, 2006. – 26 с.
3. Кучмеева О. Коли у бренду виростають крила. До питання про внутрішній брендинг / О. Кучмеева. - Маркетинг і реклама. -. - 2008. - №3С. 23-29.
4. Мороз О. В. Теорія сучасного брендингу : монографія / О. В. Мороз, О. В. Пашенко. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2003. – 104 с.

УДК 331.108.2(043)

Таровик Г. В.

ЗАСОБИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Мотивом вважають спонукальну причину дій та вчинків людини. Основу мотивів утворюють внутрішні причини - первинні (природні) і вторинні (матеріальні і духовні), які здебільшого не виявляються відкрито. Явною формою вияву причин поведінки людини є інтерес, тобто бажання, прихильність, симпатія, любов, чи, навпаки, огида, антипатія, ненависть. Інтереси можуть виявлятися і різноманітних сферах: економічній, соціальній тощо. Мотиви виникають також під впливом зовнішніх причин, стимулів.

Стимул-зовнішній регулюючий вплив на людину (групу), що спонукає до цілеспрямованої дії. На цій підставі мотив можна трактувати як стимул, відображений у свідомості людини (груповій колективній свідомості), внутрішнє спонукання до дій. Один і той самий стимул може трансформуватися в різні мотиви і зумовлювати різні вчинки. Першим психологічним аспектом мотивування дослідив Е. Мейо. У 1923-1924 рр. він провів серію експериментів на ткацькій фабриці в м. Філадельфії. Плинність кадрів на прядильній дільниці цієї фабрики досягла 250%, тоді як на інших дільницях- 4-6% .

Різні матеріальні засоби мотивування не давали ефекту. Вивчивши умови праці на дільниці, Е. Мейо виявив, що ритм праці прядильників не давав їм змоги спілкуватися, а праця прядильника вважалася неprestижною. Мейо зрозумів, що вирішення проблеми лежить у психологічній площині. З дозволу адміністрації з експериментальною метою було

встановлено 10-хвилинні перерви для відпочинку. Результати були надзвичайні: скоротилася плинність кадрів, поліпшився моральний стан 43 робітників, зросла продуктивність праці. Експерименти Мейо тривали більше восьми років. На основі підсумків цих експериментів виник новий напрям у менеджменті-школа руху за гуманні стосунки. Сучасна філософія менеджменту основою мотивування вважає не примушування, а мотиваційні регулятори, побудовані на врахуванні психологічних особливостей людини. Вони є стрижнем багатьох прагматичних теорій (моделей) мотивування. Ефективний менеджмент ґрунтується на поєднанні реальних цілей, життєвих цінностей і установок, очікувань і потреб працівника з цілями організації. Серед різноманітних стимулів, що спонукають працівника добре працювати, немає універсальних. Люди по-різному реагують на різні стимули, і навіть в однієї людини реакція на однакові стимули не завжди однозначна.

Людина звикає до них і перестає реагувати, тому менеджер повинен володіти арсеналом мотиваційних засобів і постійно його оновлювати, тобто створювати мотиваційне поле для співробітників.

Отже, важливою особливістю сучасного менеджменту є підвищення ролі функції «мотивування» в діяльності менеджера, застосування найрізноманітніших форм стимулювання високопродуктивної праці.

Основними елементами ефективного керівництва є здібності та навички індивідуальної роботи з людьми. Для цього потрібно вміти досягнути комплекс внутрішніх спонукань кожного учасника спільної діяльності, розібратися у різноманітності інтересів, мотивів і потреб особистості. Менеджеру необхідно не тільки знати загальні закономірності регулювання групової та індивідуальної поведінки, а й вміти пізнавати психологічні особливості поведінки індивіда.

Література

1. Хміль Ф.І. Основи менеджменту: Підручник. Вид. 2-ге, К.: Академвидав, 2007. – 576 с.
2. Вудкок М., Френсис Д. Раскрепощенный менеджер: Дело, 1999. – 320 с.

УДК 371.13(043)

Чумаченко О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

На сьогоднішній день в Україні у галузі туризму практично відсутня відповідна система для підготовки і перепідготовки кадрів, а також чіткі та адекватні світовим стандартам кваліфікаційні вимоги. Існуючі навчальні заклади у сфері туристичної підготовки

фахівців ще не мають відповідного досвіду. Усе ще залишається актуальним питання гармонізації екологічного стану, попри те, що Україна вже зробила значний крок – порівняно із 1990 роком зменшила забруднення атмосфери на 58,56%. Збільшення туристичного потоку піднімає проблеми визначення оптимального екологічного навантаження на регіони і необхідності визначення максимальної пропускної здатності без шкоди довкіллю та історико-культурній спадщині.

Поряд з цим складнощі митного контролю й несприятливий візовий режим для іноземних туристів, проблеми тіньової економіки, економічна та політична дестабілізація, недосконала правова забезпеченість галузі все ще залишаються головними зовнішніми факторами, які стримують розвиток туризму в Україні. Саме ці зовнішні та внутрішні чинники можуть стати базою, на основі якої формуватимуться пропозиції щодо виходу галузі з кризового становища, допоможуть визначити подальші напрямки її розвитку.

В українській туристичній сфері є лише два шляхи до подальшого перебігу подій. Саме у дійсний час відбувається той вирішальний момент, від якого залежить майбутнє українського туризму: чи стане туризм вагомим джерелом надходжень до державного бюджету, чи залишиться на тому самому рівні, на якому він існував до сьогодні. Все це визначається тими орієнтирами, що будуть покладені в основу політики розвитку туризму. Таким чином, виникає альтернатива: робити акцент на іноземного споживача чи реанімувати внутрішній туристичний процес. У будь-якому разі в обох випадках потребує своєї негайної зміни до міжнародних вимог вітчизняний ринок туристичних послуг. Адже розвиток вітчизняної туристичної сфери неможливий без її зовнішньої інтеграції у світовий туристичний простір. Зрозуміло, що така постановка питання є досить умовною, однак на рівні концептуального обґрунтування програм на найближчу перспективу перевагу слід віддавати другому варіанту. Останнє не означає ігнорування міжнародного туризму, а акцентує на тому, щоб розвиватися за рахунок власних споживачів, і, лише маючи відповідну базу, прагнути максимізувати свої досягнення на світовому рівні. Отже, більш доцільним має бути визначено розвиток саме в'їзного та внутрішнього туризму, адже саме вони створюють додаткові робочі місця в країні та формують валютні надходження. Оцінюючи конкурентоспроможність країн на ринку міжнародного туризму, як правило, досліджують і враховують: стан політико-правової бази регулювання сфери міжнародного туризму в країні; тенденції бізнес-середовища та розвиток туристичної інфраструктури; ресурсний потенціал. У сукупності наявність і забезпечення окреслених умов є необхідними для розвитку та функціонування міжнародного туризму в країні.

СЕКЦІЯ

ПЕРСПЕКТИВИ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

УДК 640.41(477.2-2)(043)

Андрюшко О. О.

УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ В ГОТЕЛІ «ПОСЕЙДОН» (м.МАРІУПОЛЬ)

Обслуговування у готелі - це система заходів, що забезпечують високий рівень комфорту та задовольняють найрізноманітніші побутові, господарські і культурні запити гостей. Висока якість обслуговування постояльців забезпечується колективними зусиллями працівників усіх служб готелю, постійним і ефективним контролем з боку адміністрації, проведенням роботи з удосконалювання форм і методів обслуговування, вивчення і впровадження передового досвіду, нової техніки і технологій, розширення асортименту та вдосконалення якості наданих послуг.

Технологія обслуговування клієнтів у готелі характеризується циклічністю - послідовним повторенням процесу обслуговування гостя від часу його прибуття у готель до остаточного від'їзду з готелю. Етапи технологічного циклу наведено на рисунку 1.

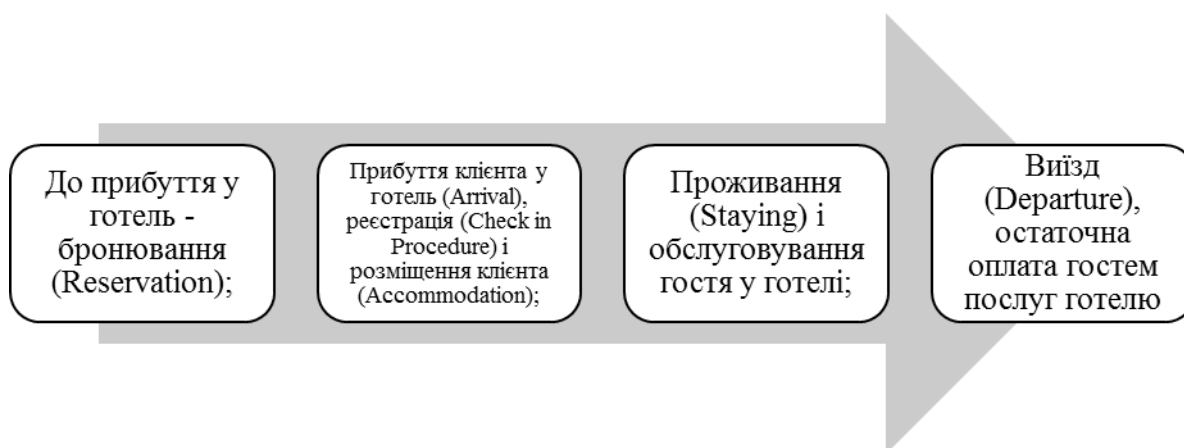

Рис. 1 – Етапи технологічного алгоритму гостьового циклу

Перша фаза гостьового циклу починається з моменту першого спілкування потенційного клієнта з адміністратором готелю задовго до прибуття гостя у «Посейдон». Спілкування здійснюється через телекомунікаційні засоби і пов'язується з можливістю попереднього замовлення (бронювання) послуг готелю.

Інформація про можливість бронювання номерів може надходити з різних джерел. По-перше, це міжнародні та українські системи бронювання, такі як Booking.com, Hrs.com, Bookit.ua, Hotels.ria.ua та багато інших. По-друге, «Посейдон» має зв'язки з турфирмами, які

пропонують послуги готелю своїм клієнтам.

В процесі першого контакту потенційного клієнт отримує від адміністратора готелю «Посейдон» важливу інформацію про структуру послуг, розташування щодо визначних об'єктів, тарифи та ін., або клієнт може підтвердити важливу для себе інформацію про засіб розміщення.

В процесі спілкування адміністратор, що здійснює бронювання, описує відмінності між різними категоріями номерів, зачитує тарифи разом з описом включених у вартість послуг. У разі надання пакета послуг готелем, пояснювати які послуги входять у вартість. Адміністратор повинен дізнаватися адресу того, хто телефонував, номер телефону, номер факсу, чи необхідний гостю трансфер. Наприкінці розмови повторює всі деталі бронювання, пояснює гостю всю процедуру анулювання броні, а також штрафні санкції, дає знати гостю про номер заявки з бронювання та обов'язково подякувати гостю за дзвінок.

Попереднє спілкування завершується внесенням адміністратором заявки клієнта у журнал реєстрації календарного бронювання номерів та обліку клієнтів у готелі, а також відмічає це у програмі HotelLockSistem. Від цього моменту починається офіційний початок гостьового циклу обслуговування клієнта у готелі.

Друга фаза гостьового циклу пов'язується з зустріччю гостей на вокзалі, аеропорту, трансфером у готель, якщо це необхідно, реєстрацією і розміщенням клієнта у готелі.

Зустріч гостей і трансфер у готель відіграють важливу психологічну і анімаційну функцію, адже перші враження від контакту з персоналом, містом, готелем найяскравіше і найдовше запам'ятовується клієнтами. Водночас, зустріч і трансфер менше втомлюють гостей.

З прибуттям у готель друга фаза гостьового циклу пов'язується з організацією поселення гостей. Клієнт отримує інформацію про послуги, особливості організації роботи засобу розміщення, його планування. У цій фазі здійснюється попередня оплата за проживання і наперед обумовлені додаткові і супутні послуги готелю. Треба зазначити, що заселення в готель починається з 14 години, якщо гість приїхав раніше, то це вважається раннім заїздом і оплачується половиною вартості номеру. Після оплати клієнт заповнює анкету, яка зберігається на ресепшені. Анкета наведена у додатку Б. Також заводиться карта клієнта у якій відмічаються послуги, якими користувався гість у готелі.

Як і попередній, цей етап має деякі стандарти. Наприклад, треба прийняти гостя за мінімальний час, зустрічати гостя в теплій і дружній обстановці, запропонувати посильну допомогу гостю, уточнити ім'я гостя і використовувати його в розмові хоч один раз, видавати гостю замагнічену картку, яка буде відкривати його номер. Також треба

обов'язково побажати приємного відпочинку і проведення часу в готелі.

Третя фаза гостьового циклу найтриваліша і пов'язується з обслуговуванням гостей під час проживання у готелі.

Для комфортного проживання, готелі окрім пропозиції номерів повинні надавати згідно категорії, спеціалізації, розмірів тощо, певний обсяг додаткових послуг. Додаткові послуги готелю «Посейдон» поділяються на безкоштовні та платні. Частка доходів від пропозиції додаткових послуг може сягати 30%.

Четверта фаза гостьового циклу пов'язується з повним розрахунком клієнта за проживання і надані додаткові платні послуги. При остаточному розрахунку необхідно перевірити точність рахунку, переглянути разом з клієнтом відповідність всіх нарахувань за термін його перебування у готелі. Необхідно завжди звернути увагу гостя перевірити правильність нарахування суми. Якщо була допущена помилка, необхідно внести відповідні зміни і вибачитись перед клієнтом. Підтвердженням правильності рахунку є підпис клієнта. Виїзд з готелю відбувається до 12 години, якщо гість затримався і виїхав пізніше то це вважається пізнім виїздом і оплачується половиною вартості номеру.

Таким чином, технологія обслуговування у сфері гостинності - це важливий фактор, що зумовлює вплив на якість процесу обслуговування, на фінансово-економічну ефективність функціонування, процес управління готельним підприємством. Технологія обслуговування гостей у готелі «Посейдон» складається з чотирьох кроків: бронювання, розміщення, обслуговування, виїзд.

Література

1. Агафонова Л. Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес : ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: навч. посіб. / Л. Г. Агафонова, О. С. Агафонова. — К., 2002.
2. Байлик СИ. Гостиничное хозяйство. Проблемы, перспективы, сертификация: учеб. пособ. / С. И. Байлик. — 2-е изд., перераб. и доп. — К., 2006.
3. Бойцова М. Усе про облік та організацію готельного бізнесу / М. Бойцова, О. Шроженко. — Х., 2005.
4. Борисова Ю. Н. Менеджмент гостиничного и ресторанного обслуживания / Ю. Н. Борисова и др. — М, 1997.

УДК 061.231:640.41(043)

Базаленко П. В.

ГОСТИНИЧНЫЕ АССОЦИАЦИИ И СОЮЗЫ

Первые гостиничные ассоциации образовались в Европе в XIV в., когда первые гильдии трактирщиков только начинали организовываться. На рубеже XIX-XX вв. создавались синдикаты, корпорации и акционерные общества, объединяющие различные гостиничные предприятия, осуществлялся процесс первоначального накопления капитала в гостиничном бизнесе.

В 1906 г в Лондоне был организован "Союз владельцев гостиниц", который объединил около 1700 отелей Европы. Объединение капиталов гостиничных предприятий в значительной мере способствовало созданию и, соответственно, предложению более качественных гостиничных услуг.

Для того, чтобы в полном объёме понимать феномен гостиничных ассоциаций, для начала необходимо рассмотреть основные факторы, влияющие на стремление владельцев гостиниц к объединению. В первую очередь к ним относятся:

- необходимость полной загрузки гостиницы;
- обеспечение соответствия гостиницы стандартам оснащения и оборудования;
- высокая конкуренция;
- конъюнктура рынка;
- совершенствование гибкой кадровой политики и профессиональной подготовки;
- создание инвестиционных фондов.

Основными целями создания ассоциаций являются:

- обмен информацией через СМИ;
- создание имиджа у гостиниц, входящих в ассоциации;
- представительство на государственном или региональном уровне;
- льготное групповое страхование;
- периодические рекламные компании;
- совместный контроль цен;
- помощь в совершенствовании управления гостиницей.

Наиболее известные ассоциации, которые успешно развиваются на рынке гостиничных услуг:

1. ХОРТЕК (конфедерация национальных ассоциаций гостиниц и ресторанов) - 1200 гостиниц и ресторанов, 22 национальные организации.

2. АН & МА (американская ассоциация отелей и мотелей). Организована в 1910 г. Объединяет 70 американских и 33 зарубежных национальных ассоциаций, 675 предприятий-смежников. Эта ассоциация способствовала появлению МАФО.

3. МАФО (американская ассоциация франшизных ассоциаций).

4. "The Leading Hotels of the World" (1927 г.) включает 315 отелей класса "люкс".

5. МГА (международная гостиничная ассоциация).

Рассмотрим принципы действия гостиничной ассоциации, сотрудничества и кооперации её членов на примере Международной гостиничной ассоциации:

Международная гостиничная ассоциация — ведущая международная организация в сфере гостеприимства — была создана в 1946 г. Основной задачей МГА является защита интересов ее членов в международных правительственных и неправительственных организациях. С этой целью ведутся регулярные исследования в области международного законодательства, в области маркетинга, много внимания уделяется проблемам строительства гостиниц, их классификации, эффективности капитальных вложений.

Международная гостиничная ассоциация подразделяет гостиничные цепи на три категории:

- первая — это корпоративные цепи — гостиничные корпорации, владеющие многочисленными предприятиями;
- вторая — цепи независимых предприятий, которые объединяются для использования общей системы бронирования, концепции маркетинга, рекламы и других дорогостоящих для отдельного предприятия услуг;
- третья — цепи, представляющие управленческие услуги.

Существует много точек зрения на то, что послужило причиной успеха цепей. Однако бесспорными причинами являются постоянство в качестве продукта, идентичность услуг на разных предприятиях, а также доступность цен.

Количественный рост гостиничных цепей, их слияние и объединение создают ошибочное мнение о снижении многообразия предложения и отдыха. Однако на практике наблюдается обратная тенденция: распространение цепей не может удовлетворить всех разнообразных требований туристов, что готовит почву для развития малых независимых гостиниц, делающих ставку на уникальность и неповторимость. Именно такие гостиницы специалисты считают прототипами гостиниц XXI века: комфортабельные, построенные в сельском стиле и предлагающие услуги за умеренную цену, имеющие все необходимое для работы и отдыха, где клиенты могут получить изысканное персонифицированное

обслуговування. Іменно унікальність малої гостиниці є головним інструментом ринкової політики.

За останні роки ніщо так не підвищило професіоналізм і продуктивність підприємств і організацій індустрії гостеприємства, як впровадження нових комп'ютерних технологій, які в корені змінили спосіб ведення гостиничного бізнесу, дозволили власникам підприємств вирішити ряд проблем і створили масу зручностей для клієнтів.

Наведена інформація є наглядним свідченням того, що в світовому гостиничному бізнесі здійснюється процес консолідації гостиничних послуг з метою отримання додаткової прибутку, стимулювання продажів гостиничного продукту і страхування можливих комерційних ризиків.

Література

1. Лойко О.Т. Туризм і гостиничне господарство: навчальний посібник / Лойко О.Т. – Томськ: Видавництво ТПУ, 2005. – 152 с.
2. Сорокіна А.В. Організація обслуговування в готелях і туристичних комплексах: навчальний посібник / Сорокіна А.В. - М.: Альфа-М: ИНФРА-М, 2011. - 304 с.
3. Кабушкін Н.І. Менеджмент готельних і ресторанів: навчальний посібник / Н. Кабушкін, Г. Бондаренко - Мн.: Нове знання, 2001. — 216 с.

УДК 331.108.2(043)

Бордунова А. А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В умовах глобалізації значно зростає роль інформаційних технологій як важливого інструменту в підвищенні ефективності управління підприємствами. Специфічні особливості створення та реалізації туристичних послуг (велика кількість учасників та значна їх географічна роз'єднаність, розгалужена система взаємовідносин суб'єктів туристичного ринку, територіальна диференціація туристичного продукту, віддаленість місця реалізації туристичних послуг від місця їх споживання) обумовлюють необхідність підвищення рівня забезпечення системи управління сучасними інформаційними технологіями (ІТ).

Суть інформаційних технологій становлять методи і засоби формування та підтримки інформаційних потоків у системах управління об'єктами, у тому числі, підприємствами сфери туризму.

Як показала практика, туристична сфера є інформаційно-насиченою, оскільки характеризується різноманітністю ділових зв'язків із партнерами (відповідно до КВЕД з

туризмом пов'язано понад 60 видів економічної діяльності), динамічністю бізнес-процесів, індивідуалізацією туристичних послуг, технологічним удосконаленням та високою конкуренцією. У зв'язку з цим, розвиток туристичного бізнесу стає неможливим без впровадження сучасних інформаційних технологій, які забезпечують:

- інтеграцію і зв'язок;
- покращання якості послуг;
- передачу великого обсягу інформації;
- збільшення швидкості обслуговування та ефективність діяльності;
- можливість враховувати потреби кожного індивідуального клієнта;
- ефективний зворотній зв'язок.

У практичній діяльності туристичних підприємств застосовуються різноманітні види інформаційних технологій, а саме:

- глобальні розподільчі системи;
- системи бронювання та резервування;
- електронні інформаційні системи;
- інформаційні системи менеджменту;
- мобільні системи зв'язку;
- послуги глобальної комп'ютерної мережі Інтернет.

У діяльності будь-якого підприємства можна виокремити п'ять груп функціональних процесів, які виступають об'єктом управління з боку менеджменту: виробництво, маркетинг, фінанси, кадри, облік і аналіз господарської діяльності (екаунтинг). Застосування ІТ при здійсненні цих процесів забезпечить якісне управління підприємством.

Основними цілями автоматизації діяльності підприємства є:

- збір, обробка, зберігання та надання даних про діяльність організації та зовнішньому середовищі у вигляді, зручному для фінансового і будь-якого іншого аналізу та використання при прийнятті управлінських рішень;
- автоматизація виконання бізнес операцій (технологічних операцій), що становлять цільову діяльність підприємства;
- автоматизація процесів, що забезпечують виконання основної діяльності.

Підприємства можуть автоматизувати як окремі функціональні процеси, так і діяльність підприємства в цілому. Різноманітність програмних продуктів можна умовно розподілити на туроператорські, турагентські, універсальні, для інших суб'єктів туристичної діяльності. Найбільш розповсюдженими програмними продуктами серед вітчизняних суб'єктів туристичної діяльності є: "TurWin MultiPro", "Само-Тур", "Само-турагент",

"Мастер-Тур", "Тур-клієнт", "Тур-менеджер LIGHT", "Парус-Турагентство", "Парус-Готель", "Парус-Ресторан", "BS Integrator", "Epitome Enterprise Solutions", "OPERA Enterprise Solution", "Hotel 3" та ін. Наведені системи автоматизації надають змогу організувати управлінські процеси й умови операційної діяльності на підприємстві шляхом об'єднання існуючих операцій та окремих пакетів прикладних програм у єдиний інтегрований процес.

На практиці туристичні підприємства можуть здійснювати і поступову автоматизацію окремих функціональних груп процесів. Специфіка виробничих процесів туристичних підприємств полягає у проектуванні маршрутів і турів.

Вищесказане дозволяє резюмувати, що туристичний бізнес остаточно переходить на технологічні методи роботи, так як автоматизація дозволяє значно прискорити виконання багатьох завдань, що стоять перед турфірмою, економити грошові кошти, підвищити ефективність роботи як кожного туроператора окремо, так і усього туристичного бізнесу в цілому. Це прямо впливає на конкурентноздатність фірми на ринку послуг в наш час.

Література

1. Інформаційні технології управління: Навч. посібник для вузів / Під ред. проф. Г.А. Титоренко. - М.: ЮНИТИ - ДАНА, 2003.

2. Інформаційні системи і технології в економіці / під ред. В. С. Пономаренка. — К.: Вид. центр "Академія", 2002. — 542 с.

3. Ізбачков, Ю.С. Інформаційні системи: підручник для вузів / Ю.С. Ізбачков, В.Н. Петров. - 2-е вид. - Пітер, 2006. - 270 с.

4. Інформаційні системи і технології в економіці та управлінні: підручник / за ред. Проф.В. В. Трофімова. - 2-е вид., Перераб. і доп. - М.: Вища освіта, 2007 р.

УДК 725.7.012.8 (043)

Боровицька В. С.

ВАЖЛИВІСТЬ ІНТЕР'ЄРУ В СТВОРЕННІ ГОТЕЛЯ

Туризм з часів виникнення тримався на трьох основних складових: розміщення, харчування і транспорті. При цьому кожна з них грала важливе значення при наданні туристичних послуг. І якщо раніше готель пропонував мандрівникам тільки нічліг, то на сучасному етапі він повинен створити комфортабельні умови для тимчасового проживання туристів і представити ряд додаткових послуг відповідно до свого призначення.

Вдалі архітектурні та дизайнерські рішення створюють особливий інтер'єр і атмосферу, дають гостю відчуття внутрішнього спокою. А від того наскільки вдасться створити цю атмосферу, буде залежати і повторне перебування гостя саме в цьому готелі.

Інтер'єри висококласних готелів, найчастіше, обладнуються якісними меблями, з дорогими матеріалами в обробці. Вартість такого оформлення не дозволяє часто міняти дизайн в гонитві за сучасними модними стилями. Тим більше що зміна стилю тягне за собою і більш серйозні зміни в концепції готелю. Все це призводить до достатньої консервативності щодо дизайну в готельному бізнесі.

В даний час, коли розвиток туристичного бізнесу в світі досяг небувалих показників, величезний вплив на формування «іміджу» готельного комплексу має і архітектурно-художнє рішення як екстер'єру так і інтер'єру будівлі. При всьому цьому, готель повинен виділятися своїм дизайном. Не останню роль у створенні іміджу готелю грають фірмові кольори.

Фірмовий стиль для готелю дає такі вигоди, як впізнаваність, ідентифікація, конкурентні переваги. В результаті дій, спрямованих на розкручування бренду, ім'я готелю, його репутація для багатьох клієнтів будуть домінуючими факторами при здійсненні вибору, роблячи другорядними критерії цінової політики і поверхневі моменти.

При виборі кольору необхідно прислухатися до думки вчених-гігієністів, що вивчають вплив кольору на життєдіяльність людини, які радять ставитися до вибору кольору забарвлення номера дуже серйозно. Людському організму для нормального функціонування необхідно, щоб близько 80% всієї інформації, яка надходить до мозку, доводилося на колірне сприйняття. Мозок має спеціальну ділянку, відповідальну за розшифровку колірної інформації. Так, поєднання м'яких салатних відтінків створює атмосферу врівноваженості. Вибір кольору залежить від багатьох факторів, таких як кліматична зона, орієнтація вікон, місцевий рельєф і, безумовно, від спрямованості готелю (туристична, ділова, молодіжна, курортна і т.п.).

Наприклад, у південних районах, де завжди багато сонячного світла, стіни повинні бути темного, насиченого кольору: синього, фіолетового, темно-блакитного, кавового, теракотового, шоколадного. Ці кольори здатні «приглушити» світло.

У середніх широтах і на півночі недолік сонячного кольору компенсують шпалерами або іншими оздоблювальними матеріалами світлих відтінків: золотисто-жовтого, світло-помаранчевого, жовтуватого-зеленого, пурпурового. Номери з недостатнім природним освітленням оформляють помаранчевими, салатними відтінками, які роблять кімнату світліше.

Освітлення кімнати сильно впливає на настрій людини. У темній кімнаті приходиться відчувати пригніченість, особливо, якщо кімната прямокутної і витягнутої форми. Для такої кімнати краще підійдуть оздоблювальні матеріали на стіни в теплих пастельних тонах.

Нейтральні тони на відміну від чистих кольорів спектру не викликають особливих емоцій, не привертають увагу, але їх роль в інтер'єрі дуже важлива. Нейтральним називають будь-який колір слабкої інтенсивності, який використовують у якості тону, покликаною підкреслити акценти, архітектурні деталі, меблі та інші деталі інтер'єру. Палітра нейтральних кольорів, від чистого білого до блискучого чорного, дає можливість широкого вибору. Дизайнери із задоволенням використовують кремовий, рудувато-коричневий, попелясто-сірий, колір хаки. Ефектно поєднуються чорний і білий кольори.

У сучасному інтер'єрі колір невіддільний від світла, який також може бути теплим або холодним, приховувати або підкреслювати деталі меблювання, створювати атмосферу.

Озеленення безпосередньо впливає на інтер'єр приміщення, збагачує художню виразність внутрішнього простору, покращує його функціональну організацію, виконує естетичні і утилітарні функції. Озеленення активно впливає на характер формування інтер'єру. За допомогою озеленення можна підвищити художню виразність внутрішнього простору, удосконалити його функціональну організацію. Утилітарна функція рослин полягає в створенні певного мікроклімату в приміщеннях.

Розрізняють активну і нейтральну системи озеленення. Нейтральну створюють в зоні роботи, а активну - у зоні відпочинку. Найбільш широко в готельних приміщеннях використовують озеленення у вестибюлях, холах, коридорах, ресторанах, кафе та у номерах.

Отже, при створенні інтер'єру будь-якого готелю необхідно враховувати наступні фактори:

- готель має гармонійно вписуватися в навколишнє середовище;
- зовнішнє і внутрішнє оформлення повинно бути виконано в єдиному стильовому рішенні;
- інтер'єр повинен відповідати призначенню готелю;
- архітектурне, конструктивне і планувальне рішення будівлі не повинно бути занадто дорогими;
- планування готелю повинне забезпечувати економічність її експлуатації, відповідати функціональним вимогам, відповідати технологічним, екологічним, санітарно-гігієнічним нормам і рекомендаціям;
- при будівництві та плануванні готелю слід враховувати природно-кліматичні фактори, температуру та вологість повітря, кількість опадів тощо; у відповідності з цими факторами необхідно вибирати будівельні та оздоблювальні матеріали.

Таким чином, при створенні готелю питання оформлення його інтер'єру є одним з найважливіших. Необхідно продумати єдину колірну гаму, яка прослідковується у всіх приміщеннях готелю, варіанти використання будівельних матеріалів. Слід пам'ятати, що надто різкий і активний колір перебиває собою деталі інтер'єру. Однак не можна також допускати сірість, блідість і безликість. Колірна гамма фасаду найчастіше продиктована відповідністю архітектурному ансамблю. В інтер'єрі ж колір є не тільки елементом стилю, але і допомагає приховати недоліки і підкреслити переваги приміщення.

Література

1. Волков Ю.Ф. Інтер'єр і обладнання готелів і ресторанів / Волков Ю.Ф. - Ростов на Дону: Фенікс, 2003. - 352 с.
2. Ісмаєв Д.К. Маркетинг і управління якістю готельних послуг / Ісмаєв Д.К. - Москва, 2000. - 95 с.
3. Котлер Ф. Основи маркетингу: Навчальний посібник / Пер. з англ Москва: Вільямс, 2002. - 656 с.
4. Москальова І. Дизайн - новий вигляд готелів ХХІ століття. / Москальова І. -2003.-28 с.
5. Уокер Дж. Введення в гостинність / Уокер Дж. - Москва: ЮНІТ-ДАНА, 2002. - 607 с.
6. Кусков А. Готельна справа / Кусков А. - Вид-во «Дашков і Ко», 2009.
7. Бурнацева Е. Сучасні маркетингові стратегії міжнародних готельних компаній / Бурнацева Е. - Вид-во «КДУ» - 2010.
8. Кабушкин Н. Менеджмент готелів та ресторанів / Кабушкин Н. - Вид-во «КноРус», 2013.

УДК 338.482.2(043)

Веселов Ф. Ф.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРУ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ

Аналізуючи свою щоденну роботу й досягаючи характер кожної операції, керівник може знайти безліч шляхів для економії часу. Систематична, повсякденна, цілеспрямована робота відповідно до розкладу, чітке визначення і проведення зборів, нарад і засідань з детальною підготовкою обговорюваних і розв'язуваних питань, їх регламентованість, ритмічність дозволяють значно зменшити витрати часу. Треба домагатися, щоб підлеглі знали години, дні й час прийому, коли і з ким можна вирішувати питання за відсутності керівника.

Щоденна практична діяльність керівника має бути спрямована на удосконалення порядку і методів виконуваних робіт. Менеджеру слід проаналізувати типову схему його щоденної роботи і визначити, чи важлива саме така послідовність для результатів її

виконання. Чи не витрачає він першу ранкову годину марно на вирішення завдань, які не є терміновими чи важливими? Чи вміє він зачекати з виконанням чергової поточної роботи доти, доки не виконає якусь важливішу справу? Чи виробив він у собі звичку готуватися до будь-якої діяльності. Класики праксеології справедливо відзначають, що секрет гарної імпровізації у ретельній підготовці. Звичайна практика підтверджує більшу частину підготовки в розвитку будь-якого удосконалення. Менеджеру необхідно проаналізувати, чи не надто він захоплюється засіданнями, особливо в перші години роботи. Чи не проводить їх для "галочки" чи за вказівкою зверху. Слід пам'ятати, що це характерно для слабких керівників, що мають невисокі ділові якості.

Раціоналізація витрат часу на нерегулярні і непередбачені роботи. Витрати часу на короткочасні нерегулярні роботи доцільно включати в резерв робочого плану і розкладу, не порушуючи при цьому виконання запланованих робіт. Роботи ж, що призводять до порушення графіка на тривалий час, доцільно виконувати так, щоб вони могли дати максимальні результати, наприклад, в області перспективних рішень, аналізу власної минулої діяльності, пошуку нових шляхів до удосконалення організації та управління. При цьому, корегуючи графік попереднього чи наступного дня, рекомендується перекладати менш важливі завдання на заступника і секретаря. При систематичному характері понаднормових робіт, обумовлених збільшенням завдання, вихід слід знаходити в удосконаленні організації робіт, новому розподілі функцій, поліпшенні методів і техніки роботи менеджера.

Серед заходів, спрямованих на раціоналізацію управлінської праці, особливе місце займає його нормування. Нормування праці - це встановлення міри витрат праці на виконання визначеного обсягу робіт у даних організаційно-технічних умовах. Задачею нормування праці є визначення трудомісткості робіт і необхідної для їхнього виконання чисельності працівників. Без обґрунтованих норм неможлива раціоналізація процесів розподілу і кооперації праці, розробка прогресивних технологій, удосконалення методів роботи апарату управління. Відсутність твердих нормативів на виконання окремих видів робіт веде до того, що одні виконавці не мають нормального навантаження протягом робочого дня, а інші, навпаки, перевантажені. Це породжує конфліктні ситуації, веде до нерационального використання знань і досвіду працівників апарату управління. Особливості управлінської праці помітно звужують можливості впровадження в практику роботи норм і нормативів. Однак зміни у функціях керівництва, викликані переходом до ринкової економіки, свідчать про те, що значна частина управлінських робіт підлягає нормуванню.

Література

1. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Організація праці менеджера: Підручник. — К.: ВД «Професіонал», 2007.
2. Новак В.О., Мостенська Т.Л., Ільєнко О.В. Організаційна поведінка. Підручник.- К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 498с.
3. Менеджмент / П.В. Мельник, М.М. Філаренко, Л.П. Гацька, Н.Е. Кошарська : навч. посіб. – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 154 с.
4. Скібіцька Л.І. Менеджмент : навч. посіб. / Л.І. Скібіцька, О.М. Скібіцький. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 416 с.
5. Сучасні концепції менеджменту : навч. посіб. / за ред. доктора екон. наук, проф. Л.І. Федулової. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 536 с.

УДК 640.43:338.48(043)

Дрига К. І.

ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ

Враховуючи сучасні підходи до менеджменту в організації, можна вважати, що якість відображено не тільки в готовій продукції, але й у системі управління організацією, що може забезпечити конкурентні ринкові переваги. Доцільно застосовувати модель оптимізації доходів фірми від інвестицій у підвищення кваліфікації працівників та соціальні заходи.

Серед основних завдань, що традиційно виконує система управління персоналом на підприємстві можна виділити наступні:

- розробку кадрової політики, стратегії управління персоналом, аналіз кадрового потенціалу, аналіз ринку праці, організацію кадрового планування та прогнозування потреби в персоналі, організацію рекламної діяльності;
- організацію підбору персоналу, співбесіди, оцінки, відбору, обліку зарахування, переміщення, заохочення та звільнення персоналу, професійну орієнтацію організацію раціонального використання персоналу, управління зайнятістю, діло виробництво системи управління персоналом;
- аналіз та регулювання групових та особистісних взаємовідносин, відносин керівництва, управління виробничими конфліктами та стресами, соціально-психологічну діагностику, дотримання етичних норм взаємовідносин, управління взаємодією з профспілками;

- дотримання вимог психофізіології та ергономіки праці, дотримання вимог технічної естетики, охорони праці, військової охорони організації й окремих посадових осіб;
- організацію нормування та тарифікація трудового процесу, розробка систем оплати праці, розробка форм участі персоналу в прибутках, форм морального заохочення персоналу;

В управлінському процесі персонал готельного підприємства виступає в ролі і об'єкту і суб'єкту управління. Як об'єкт управління персонал - це сукупність взаємопов'язаних складових, що характеризують населення, яке має необхідний фізичний розвиток, розумові здібності, вміння та знання для роботи в народному господарстві, його формування, розподіл і використання, які знаходяться у взаємодії з матеріальними і фінансовими ресурсами, та приводяться в рух, функціонують і підлягають впливу та упорядкуванню з боку суб'єктів управління різних рівнів.

В даний час однією з серйозних проблем в готелях України є створення системи якісного обслуговування, що дозволяє забезпечити надання конкурентоздатних готельних послуг. Система якісного обслуговування важлива при проведенні переговорів із зарубіжними інвесторами та відвідувачами, що вважають обов'язковою умовою наявність в готельному комплексі системи якісного обслуговування і сертифікату на цю систему, виданого авторитетним органом сертифікації. Система якісного обслуговування повинна враховувати особливості готельного комплексу, забезпечувати мінімізацію витрат на розробку готельних послуг і їх впровадження. Гість бажає мати упевненість, що якість готельних послуг буде стабільною і стійкою.

УДК 338.46(477)(043)

Кисельова А. С.

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ДИНАМІКА РОЗВИТКУ

Розвиток туристичної галузі сьогодні є надзвичайно актуальним, оскільки туризм є одним із важливих чинників виходу нашої економіки з кризи, стабільного і динамічного збільшення надходжень до бюджету, позитивного впливу на стан справ у багатьох галузях народного господарства, підвищення зайнятості населення, розвитку у ринкових відносинах.

Готельне господарство в Україні, як і вся економіка країни, знаходиться нині в кризовому стані. Переважна більшість готелів не відповідає основним європейським

стандартам. Зроблені тільки перші кроки для розвитку цивілізованого ринку готельних послуг з урахуванням міжнародних вимог до засобів розміщення. Подальша робота в цьому напрямі вимагає створення відповідної законодавчої бази [1].

Готельне господарство є матеріальною базою туризму і характеризується концентрацією обслуговуючих сервісних служб. Особливістю продукту є те, що він являє собою комплекс послуг, пов'язаних не тільки з розміщенням гостей у готелі, але й виробництвом фірмових страв, кондитерських, хлібобулочних виробів, наданням послуг сервісу та розваг, продажем товарів та сувенірів, друкованих видань та інші.

Туристичного буму в Україні в найближчі роки не передбачається. Стан справ українського туризму точно відображає загальну економічну ситуацію в країні. Ринок готельних послуг мало досліджений, хоча в останні роки у готельній галузі відбуваються позитивні зрушення: планується будівництво в Києві престижних готелів, бізнес- і конгрес-холів світового рівня з широким, а іноді й стовідсотковим залученням західних капіталів. Але це все у майбутньому.

У великих адміністративних центрах більшість готелів давно застаріла, прийшла в занедбаність. Якісний стан їх матеріально-технічної бази свідчить про значне відставання від світових стандартів у цій сфері. Будівництво цих готелів здійснювалось за застарілими проектами. Тому в таких готельних підприємствах відсутні конференц-зали, бізнес-центри, великі зали для проведення концертних програм, дискотек, гаражі, басейни та інше технічне обладнання, що дозволяє надавати весь комплекс основних і додаткових послуг [2].

Для вирішення цієї проблеми недостатньо заходів щодо додаткового благоустрою готельного господарства. Потрібне капітальне комплексне переобладнання багатьох готельних підприємств та облаштування їх сучасними меблями, технологічним обладнанням, засобами автоматики та телемеханіки, електронною апаратурою управління.

Не менш важливим у готельній справі є якість обслуговування службою сервісу. Поганий сервіс відлякує заможних клієнтів, а для того, щоб підвищити рівень обслуговування, чи хоча б знайти можливість відремонтувати приміщення, потрібні кошти, які мають надходити від тих же клієнтів.

Ціна проживання в готелі залежить від його розряду, категорії номеру, терміну перебування, розташування готелю. Чим нижчий клас готелю, тим менше послуг він надає, що відповідно впливає на ціну. Ціни на послуги розміщення постійно зростають. В основі цього зростання лежить загальне підвищення вартості проживання, викликане падінням вартості валюти на світовому ринку, зростанням оподаткування [2].

За останні роки Україна стала в основному “віздною” країною. А ті гості, які приїждять до нас з-за кордону, бажають жити в Україні так, як вони звикли у себе вдома. Ось чому вони стурбовані і незадоволені не лише високими розцінками у сфері послуг, але й низькими стандартами українських готелів. Україна відстає “за туристичними показниками” від інших східно-європейських країн.

Туристам заважає приїхати до нашої країни криміногенна та погана екологічна ситуація, низька реклама України за кордоном. Країни, які прийшли до необхідності туристичної реклами, не жаліють на неї коштів. Наприклад: Японія щороку витрачає на рекламу своєї країни за кордоном \$296 млн. із державного бюджету; Австралія – \$106 млн., Франція – \$65 млн., Голандія – \$40 млн., Австрія – \$32 млн., а Україна – практично ні копійки. В туристичній галузі існує велика кількість проблем, які заважають її розвитку, головні з них:

- недостатня законодавча і правова база у питаннях захисту інтересів вітчизняного туристичного підприємництва;

- невідповідність матеріальної бази і якості послуг вітчизняного туризму міжнародним вимогам, особливо у сфері готельного господарства і транспортного обслуговування;

- відсутність ефективного і гарантованого механізму фінансування об'єктів галузі вітчизняними та іноземними інвесторами із недержавних джерел;

- недостатня організація системи аквізиції туристів в Україну (при віздному туризмі) рекламно-інформаційного забезпечення, системи захисту прав подорожуючих.

Важливим для України є також об'єднання зусиль працівників туризму і наукових працівників різних профілів з метою створення програмного матеріалу для подальшого розвитку інфраструктури туризму в країні [3].

Література

1. Ковешников В.С., Бунтова Н.В. Проблеми підвищення ефективності управління готельним господарством в сучасних умовах. // Туризм на порозі ХХІ ст.: освіта, культура, екологія: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. / С.В.Ковешников, Н.В.Бунтова. – К.: Вид-во КІТЕП“, 1999.

2. Кухар О.В. Сучасні проблеми готельного господарства Києва // Туристично-краєзнавчі дослідження. / О.В.Кухар. – К.: 1998. – Випуск 1.–Ч.2.–565 с.

3. Ковешников В.С., Бунтова Н.В. Основные тенденции развития туризма в Украине // Развитие туризма – важное направление подъема экономики Украины: материалы 3 Международной научно-практической конференции. Донецк; ДИТБ, 1999. – 364 с.

КВАЛІФІКАЦІЯ ОБСЛУГОВУЮЧОГО ПЕРСОНАЛУ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕСТОРАНУ

Ресторанний бізнес у сфері обслуговування посідає особливе місце. Тут дуже важливим є працівник, оскільки для того, щоб обслужити одного гостя, потрібно задіяти близько шести-восьми осіб, і саме працівник цієї сфери дев'яносто відсотків свого робочого часу проводить у спілкуванні.

Кожен заклад ресторанного господарства веде боротьбу за кваліфікованого працівника. Попри те, що на ринку праці пропозиція персоналу ресторанної сфери велика, професіоналів тут одиниці. Відповідно, основним завданням менеджера, керівника повинні бути саме навчання та підготовка, а не пошук готових працівників. Системи управління рівнем якості праці працівників закладів ресторанного господарства обумовлюються специфікою даної виробничої діяльності та регламентацією трудових процесів закладів ресторанного господарства.

При прийомі на роботу менеджер керується досвідом роботи працівника, зазначеному в резюме, кількістю та престижністю закладів, у яких йому доводилося працювати, здобутими там вміннями та навичками. Проте слід враховувати, що сьогодні роботодавець вже не вважає великий перелік ресторанів у резюме свідченням значного досвіду, а швидше може зробити висновок про недостатню вірність своєму місцю роботи. Крім того, не варто забувати, що у ресторанній сфері є особлива специфіка роботи, певна категорія гостей, обрана тематика закладу, що впливає на особливості трудового процесу.

Підвищення якості обслуговуючого персоналу ресторанів, барів та кафе неможливе без постійного навчання. Навчання можна проводити безпосередньо на підприємствах силами самих працівників у спеціальних групах (наприклад, гуртках якості, групах з удосконалення діяльності підрозділів та ін.). Процес постійного навчання повинен стати принципом роботи закладів ресторанного господарства.

Щодо специфіки роботи у сфері послуг, то тут слід зауважити: для її працівників вкрай важливі такі якості, як відкритість, комунікабельність, доброзичливість і стресостійкість. Саме їх необхідно виховувати та заохочувати у потенційних та вже працюючих офіціантів, барменів, адміністраторів та інших співробітників. Протягом робочого дня доводиться вирішувати багато поточних питань, долати проблемні ситуації і в той же час залишатися привітним із гостями та колегами. У ресторанах високого класу ретельно підходять до

виявлення всіх вищезазначених якостей: при влаштуванні на роботу кандидату пропонують пройти спеціальне тестування, яке наочно демонструє, наскільки людина готова до роботи в цій специфічній індустрії.

Вагомими проблемами при підборі персоналу є те, що конкуренція у даній сфері невпинно зростає, кожного дня відкриваються нові заклади, а серед працівників переважає молодь із постійним бажанням шукати щось краще, низький рівень мотивації працівників деякими роботодавцями, незначна ймовірність кар'єрного росту, не надто високий рівень оплати праці й престижність роботи у порівнянні із закордонними колегами. З іншої сторони, деякі підприємства ресторанного господарства дають людині, яка прийшла працювати в ресторан, можливість просування службовими сходами, професійне зростання та підвищення кваліфікації і всередині галузі можливість переходити з одного ресторану в інший - заклад більш високого класу в межах однієї мережі або групи ресторанів. Роботу і кар'єру в ресторані сьогодні можна віднести до категорії стабільних.

Для закладів, які тільки відкриваються підбір персоналу, - великий і складний процес, що складається з послідовності етапів: пошук персоналу - його навчання та підготовка - проведення тренінгів та підвищення рівня кваліфікації - проведення атестації - формування команди. Для закладів, які вже функціонують і мають основу персоналу, підбір нових кадрів матиме дещо іншу послідовність: пошук кадрів - влиття в команду - навчання та підготовка - проведення атестації - проведення тренінгів та курсів підвищення кваліфікації.

Природа управління людськими ресурсами визначає ефективність бізнесу і досягнення окремих його членів. Потрібно брати до уваги і невідчутні вигоди, такі як поліпшення моральної атмосфери, задоволення роботою працівників та ін. А отже, керівнику, менеджеру, адміністратору слід постійно займатися підвищенням продуктивності праці свого персоналу. Тому ефективними є проведення курсів із підвищення кваліфікації та тренінгів для працівників. Для цього можна додатково залучати спеціально обізнаних спеціалістів. Оскільки дуже швидко розвиваються технології, розширюється асортимент товару, вдосконалюються і корегуються методи обслуговування та продаж, дуже ефективним є проведення тренінгів по винах, віскі, коньяках, каві, чаю, воді, сигарах, по особливостях обслуговування конфліктних гостей чи гостей різних національностей, по методах ефективних продаж, по вдосконаленню вміння спілкуватися, по етикету, іноземних мовах професійного спрямування, і цей список можна ще довго продовжувати.

Мотивація - ще один ключ до формування "правильного" персоналу. Лише вмотивована людина зможе віддавати роботі більше і краще. Це ще одне завдання для керівника - знайти, що стане мотивацією для його конкретного підлеглого. Останніми

роками основним способом мотивації персоналу підприємств ресторанного господарства виступало матеріальне стимулювання праці. Це пояснюється тим, що керівникам простіше надавати премії та грошові бонуси, ніж розробити нові способи нематеріального стимулювання працівників. Сьогодні використовувати відпрацьовані способи мотивації в умовах обмеженості бюджетів підприємства стає неможливим. На перший план висуваються особисті лідерські якості керівників підприємств ресторанного господарства – уміння швидко приймати управлінські рішення, інноваційність та здатність мотивувати персонал на ефективну роботу без матеріального стимулювання.

Структура системи мотивації персоналу з боку менеджменту підприємства ресторанного господарства представлена матеріальним стимулюванням, підвищенням якості робочої сили, вдосконаленням організації праці, залученням персоналу в процес управління, нематеріальним стимулюванням.

Також важливою вимогою до обслуговуючого персоналу ресторану є висока етична культура. Це значимий критерій при підборі й розстановці кадрів, особливо на посади офіціантів, барменів, метрдотелів, які є центральними фігурами в залі ресторану. Основне правило обслуговування - до всіх без виключення гостей персонал повинен бути ввічливий, уважний і тактовний.

Етична культура праці визначається в першу чергу рівнем кваліфікації та професійної майстерності кадрів, їх загальноосвітньою підготовкою і передбачає достатній рівень їх особистої загальної й професійної культури, етикету, етики та естетики праці. Від працівників ресторану вимагається наявність абсолютної дисципліни у виконанні професійних обов'язків, високого загальнокультурного рівня, дотримання правил службового та професійного етикету. Для етики службових відносин важливими є такі якості, як взаємоповага і взаємодопомога, виконавча дисципліна та творчий підхід до справи, сумлінність та відповідальність, уміння працювати у команді.

Безперечно, вагомим критерієм завжди залишається дух команди, коли кожен знає та виконує свою лінію роботи, коли діє ієрархія в системі керівництва, коли в певній ситуації кожен готовий підстрахувати чи виручити свого колегу, а основне, коли кожен робить усе для гостя. Бо основним об'єктом праці обслуговуючого персоналу ресторану є гість, його потреби, бажання та особливості, його комфортний відпочинок та гастрономічне задоволення.

Література

1. Ресторанный сервис. Основы международной практики обслуживания / [Зигель Л., Зигель С, Ленгер Х. и др.]. - М.: Центрполиграф, 2007. - 288 с.

2. Колот А. М. Мотивація персоналу: підручник/А. М. Колот. - К.: КНЕУ, 2006. - 340 с.
3. Папирян Г. А. Менеджмент в индустрии гостеприимства (отели и рестораны) / Г. А. Папирян. -М.: Экономика, 2000. - 207 с.
4. Дмитренко Г. А. Мотивация и оценка персонала : учеб. пособие / Г. А. Дмитренко, Е. А. Шарапатова, Т. М. Максименко. – К. : МАУП, 2002. – 248 с.

УДК 338.46:640.41(477)(043)

Марченко А. Г.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Необходимость рассмотрения данной темы продиктована тем фактом, что при всем потенциале развития гостиничного бизнеса в Украине количество имеющихся гостиниц недостаточно для страны с богатым историческим прошлым и обширными туристическими возможностями. Украинский гостиничный рынок имеет большие перспективы. Поэтому очень важно проанализировать причины, мешающие его цивилизованному развитию.

Украина находится в тяжелом социально-экономическом положении в связи с последними событиями: война, оккупация АР Крым, экономический кризис. Непосредственно, эти факторы нашли отражение в гостинично - ресторанной индустрии и вызвали ряд новых проблем. Судя по данным государственной статистики (табл.1), одна из самых актуальных проблем – уменьшение потока туристов.

Таблица 1

Год	Поток туристов
2006	1.210.156
2007	1.444.962
2008	1.693.348
2009	1.350.245
2010	1.083.015
2011	1.225.954
2012	940.052
2013	488.496
2014	146.804
2015	137.906

В январе 2016 года Государственный Департамент США опубликовал запись, которая содержала рекомендацию не посещать Восточную Украину. К тому же, эти рекомендации распространяются на Харьков, Херсон, Одессу, Запорожье. По словам Дэвида Дженкинса,

руководителя департамента гостиничного бизнеса компании JLL, загрузка киевских отелей снизилась на 40% по сравнению с предыдущим годом: «Средний показатель загрузки ключевых брендовых отелей в Киеве (под управлением местных и международных операторов) за прошедший год составил 30%. Такое большое снижение произошло из-за капитального падения спроса со стороны российского рынка».

Еще хуже, чем в Киеве, ситуация с отелями на Востоке. Закрыты и так немногочисленные отели в Луганской области, на грани вымирания отельный бизнес в Донецкой области. На фоне этого перспективно развитие отельной индустрии в Западной Украине, куда постепенно переориентируются туристические потоки со всей Украины.

Еще одна серьезная проблема – отсутствие привлекательного инвестиционного климата. Физические и юридические лица переправляют свой капитал за границу, чтобы обеспечить его надежное хранение. Из-за оттока инвестиций довольно трудно обновить устаревшую материально-техническую базу гостиниц, реконструировать гостиничный фонд, повысить уровень обслуживания, пополнить квалифицированный персонал. Всё это приводит к некачественному предложению, уменьшению клиентской базы и нерентабельности предприятия.

Таким образом, главные проблемы гостинично - ресторанной индустрии:

- отток инвестиций, из-за чего отсутствует возможность реконструировать гостиницы и рестораны, а также построить новые предприятия;
- отток туристов, что привело к низкой заполняемости гостиниц и убытку предприятий;
- выезд специалистов, квалифицированных менеджеров за границу;
- политическая нестабильность в стране.

Следовательно, к перспективным направлениям и тенденциям развития рынка гостиничных услуг в Украине можно отнести следующие:

1. Активное развитие малых гостиниц. Это связано с теми предпочтениями, которые формируются у современных туристов: они хотят видеть в гостинице не только средство размещения, но, и хотят в полной мере ощутить домашний уют, уникальность и неповторимость, что как раз является одной из отличительных черт малых независимых гостиниц. Конкурентным преимуществом малой гостиницы является индивидуальное отношение к каждому клиенту, то есть применяют персонализированный подход к гостям, создают атмосферу дома вдали от дома. Преимуществом сегмента мини-гостиниц является достаточно быстрая окупаемость (3-5 лет) при относительно небольших вложениях (\$0,2-2 млн.).

2. Наиболее востребованными станут самые дешевые средства размещения – хостелы (от англ. hostel – молодежное общежитие). Конкуренции среди них практически нет, а спрос огромен, так как большинство приезжих – командированные из регионов, студенты, экономные туристы, которым нужны минимальные удобства и ночлег, и которые не могут себе позволить проживание в «звездных» апартаментах. В Киеве насчитывается немногим более десятка хостелов. Для сравнения: в Кракове работает порядка 100 молодежных отелей. Их организаторами стали собственники мини-гостиниц, пансионатов и многоквартирных домов.

3. Перспективным направлением может стать рынок апарт-отелей, который пока не получил должного развития в Украине. Апартаментами в мировой практике принято называть меблированные гостиничные номера, сочетающие в себе домашний уют и доступ к гостиничному сервису. Чаще всего апарт-отели размещаются на верхних этажах гостиничных и многофункциональных комплексов, расположенных в престижных районах. Апартаменты могут предлагаться как в краткосрочную, так и долгосрочную аренду, а также продаваться. В мировой практике приобретение в частную собственность отдельной резиденции в гостинице уже давно стало нормой, но в Украине аналогичные проекты в большинстве своем пока находятся на стадии реализации. На данный момент в Киеве можно насчитать 5-7 объектов, которые в той или иной степени относятся к категории апарт-отелей. При этом к числу качественных профессиональных объектов можно отнести лишь один – апартаменты «Senator Apartments».

4. В связи с преобладанием в столице и крупных городах Украины представителей деловых кругов, бизнесменов, приезжающих на переговоры или по делам компаний возникает потребность в гостиницах высокого класса типа конгресс-отеля (с большими конференц-залами, банкетными и переговорными залами), расположенных недалеко от офисов и деловых центров.

5. По мере насыщения рынка гостиницами 4-5 звезд произойдет смещение приоритетного направления развития в сторону проектов среднего уровня – гостиниц 2-3 звезд и менее категорийных гостиниц.

6. Развитие отечественных гостиничных сетей – например, «Premier Hotels», «Чёрное море», и их выход за пределы Украины.

Литература

1. Григоренко Ю. Н. Гостиничная отрасль: неуверенное оживление / Ю. Н. Григоренко // Академия гостеприимства. – 2011. – № 1. – С. 8-17.

2. Никольская Н. П. Гостиничный девелопмент в условиях финансового кризиса / Н. П. Никольская // Гостиничный и ресторанный бизнес. – 2009. – № 3. – С. 26-27.

3. Мальська М. П. Готельний бізнес: теорія та практика : підруч. / М. П. Мальська, І. Г. Пандяк. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.

4. Бойко М. Г. Організація готельного господарства : підруч. / М. Г. Бойко, Л. М. Гопкало. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 448 с.

УДК 331.103-057.212(043)

Монастирюк В. І.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ

Актуальність теми полягає в тому, що управлінська діяльність найтіснішим чином пов'язана з усіма іншими основними видами діяльності підприємства: фінансовою діяльністю, маркетингом, кадровою службою і т.д. В умовах ринкової економіки різко підвищуються вимоги до менеджерів підприємств. Вони повинні постійно працювати над собою щоб демонструвати в процесі виконання своїх функцій високі професійні та особисті якості.

Управлінська праця - це планомірна діяльність працівників адміністративно-управлінського персоналу, спрямована на організацію, регулювання, мотивацію і контроль за роботою співробітників організації. Зміст управлінської праці залежить від його об'єкта і визначається структурою виробничих процесів, прийомами праці, її технічним оснащенням, а також взаєминами, що виникають у процесі виконання управлінських функцій.

Управлінська діяльність - специфічний вид трудового процесу. Управлінська праця має свої особливості порівняно з працею продуктивною, внаслідок якої створюються матеріальні цінності. Управління - це перш за все робота з людьми, а їхня трудова діяльність є об'єктом управлінського впливу. Це праця творча, переважно розумова, яка здійснюється людиною у вигляді нервово-психічних зусиль. Процес розумової праці складається з таких елементарних дій або операцій, як слухання, читання, мовлення, контактування, спостереження за дією, мислення, умовивід тощо.

Управлінська праця - праця непродуктивна. Участь у створенні матеріальних благ відбувається опосередковано, через працю інших осіб. Продуктом управлінської праці є рішення, а не товари та послуги, предметом - інформація.

Праця менеджера - це цілеспрямований специфічний вид розумової діяльності щодо забезпечення ефективної роботи керованої системи.

У процесі організації праці менеджер виконує такі функції, як прогнозування, організація, планування, облік, контроль та регулювання. У керованій системі він є не тільки організатором, а й вихователем персоналу. Для цього менеджер застосовує відповідні принципи та методи впливу на людей.

Як і будь-який інший процес, управлінська праця складається з таких основних елементів: предмет праці (те, що підлягає впливу, обробці), засоби праці (те, за допомогою чого здійснюється вплив), сам процес - цілеспрямована діяльність і результат. Ці елементи дозволяють визначити характер і особливості управлінської праці незалежно від посади управлінського працівника, галузі діяльності тощо. Спрощено схему її можна подати як систему, на вході якої інформація (предмет - те, на що спрямована праця), що підлягає в середині системи опрацюванню інтелектом людини за допомогою технічних засобів управління - обчислювальної та організаційної техніки (засоби праці), а на виході - якісно нова інформація, або управлінське рішення (результат праці).

В трудовій діяльності вищого управлінського керівника та керівника первинної ланки саме функції управління в загальному обсязі робіт складають 65-85 % та 5-15 %. Показники коливаються у бік зменшення чи збільшення залежно від рівня органу, керівника, виконавця, їх компетенції, загальної підготовки. Залежать вони і від інших факторів, а саме від цілей і завдань організації. Таким чином, частка управлінської праці у процесі людської діяльності в кожному конкретному випадку різна і залежить від посади, сфери діяльності, працівника, рівня його компетентності, підготовленості, уміння організувати свою роботу та діяльність очолюваних ним колективів.

Таким чином, поняття "управлінська діяльність" є більш широким, ніж поняття "управлінська праця", оскільки в управлінській діяльності беруть участь управління, праця, людина і природа; управлінська діяльність є провідною, направляючою серед решти видів діяльності. Вплив здійснюється не на управління, а на процес його здійснення. Для менеджера прийняття рішення - професійна домінанта і зовсім не постійна, а навпаки досить відповідальна робота. Необхідність прийняття рішення пронизує все, що робить керівник будь-якого рівня, формулюючи мету і домагаючись її досягнення. Навіть одним із показників діяльності менеджера є його здатність приймати правильні рішення..

Література

1. Менеджмент: Навчальний посібник / [Школа І.М., Ореховська Т.М., Козьменко І.Д., Лошенко І.Р., Кравчук В.Р.]; під. ред. І.М.Школи. – Чернівці, 2003. – 596 с.
2. Коротков Є.М. Концепція менеджменту/ Є.М. Коротков.- Харків: Просвіта, 1999.-258 с.

3. Чапало Г. А. Основи регіонального управління та його перспективи / Г. А. Чапало, 2007. – 340с.

УДК 658.011.3(043)

Ольховський А. В.

УПРАВЛЕНИЕ ПРЕДПРИЯТИЕМ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Причины возникновения кризисов на предприятиях могут быть различными, они зависят от специфики функционирования предприятий, особенностей отрасли и состояния внешней среды. Например, возможна ситуация, когда предприятие входит в глубокий кризис даже при весьма благоприятной внешней экономической обстановке. Причиной кризиса также могут быть внутренние факторы развития, такие как деловые и социально-психологические конфликты, неэффективная организация работы, низкий профессионализм персонала, старение технологии, просчеты в экономической стратегии, ошибки в принятии экономических решений, неудачный маркетинг и многие другие.

Независимо от вида и сущности кризиса на предприятии, первым признаком его проявления является относительное снижение прибыльности (именно относительное, так как один из критериев прибыльности - «стоимость капитала» - зависит от изменения рыночных цен, кредитных ресурсов, процентных ставок и др.), которое может привести предприятие к банкротству. Кажется очевидным, что всякий рост прибыльности и доходов повышают финансовую устойчивость предприятия за счет повышения его платежеспособности, однако, это утверждение справедливо лишь при соблюдении определенных условий и финансовых пропорций, так как взаимосвязь между платежеспособностью предприятия и его эффективностью достаточно сложна и требует проведения специальных исследований. Падение прибыльности предприятия до уровня ниже стоимости его капитала следует рассматривать как следствие проявления ряда факторов.

Основная роль в системе антикризисного управления предприятием отводится широкому использованию внутренних механизмов финансовой стабилизации. Успешное применение их позволяет не только снять финансовый стресс угрозы банкротства, но и в значительной мере избавить предприятие от зависимости использования заемного капитала, ускорить темпы его экономического развития. Основные этапы финансовой стабилизации предприятия в условиях кризисной ситуации выражаются в следующем:

Устранение неплатежеспособности. В какой бы степени не оценивался по результатам диагностики банкротства масштаб кризисного состояния предприятия, наиболее неотложной

задачей в системе мер финансовой стабилизации является восстановление способности к осуществлению платежей по своим неотложным финансовым обязательствам с тем, чтобы предупредить возникновение процедуры банкротства. Восстановление финансовой устойчивости (финансового равновесия). Устранение неплатежеспособности предприятия возможно в течение короткого периода за счет осуществления ряда аварийных финансовых операций. Однако, причины, генерирующие неплатежеспособность, могут оставаться неизменными, если не будет восстановлена до безопасного уровня финансовая устойчивость предприятия. Это позволит устранить угрозу банкротства не только в коротком, но и относительно более продолжительном промежутке времени.

Обеспечение финансового равновесия в длительном периоде. Полная финансовая стабилизация достигается только тогда, когда предприятие обеспечило длительное финансовое равновесие в процессе своего предстоящего экономического развития, т.е. создало предпосылки стабильного снижения стоимости используемого капитала и постоянного роста своей рыночной стоимости. Эта задача требует ускорения темпов экономического развития на основе внесения определенных корректив в отдельные параметры финансовой стратегии предприятия. Скорректированная с учетом неблагоприятных факторов финансовая стратегия предприятия должна обеспечивать высокие темпы устойчивого роста его операционной деятельности при одновременной нейтрализации угрозы банкротства в предстоящем периоде.

Санация предприятия проводится в трех основных случаях. Если предприятие в попытке выхода из кризисного состояния прибегает к внешней помощи по своей инициативе до возбуждения кредиторами дела о банкротстве. Если само предприятие, обратившись в арбитражный суд с заявлением о своем банкротстве, одновременно предлагает условия своей санации (такие случаи санации наиболее характерны для государственных предприятий). Если решение о проведении санации выносит арбитражный суд по поступившим предложениям от желающих удовлетворить требования кредиторов к должнику и выполнить его обязательства перед бюджетом. В двух последних случаях санация осуществляется в процессе производства дела о банкротстве при условии согласия собрания кредиторов по срокам выполнения их требований и на перевод долга.

Процесс реорганизации saniруемых предприятий требует предварительной разработки проекта санации. Разработка санации их осуществляется, как правило, представителями санатора, предприятия - должника и независимыми аудиторами. В этом проекте отражаются: экономическое и финансовое состояние предприятия - должника к началу санации; основные

причины, обусловившие критическое финансовое состояние предприятия - должника; цель и формы санирования; план санирования с выделением первоочередных мероприятий по финансовому состоянию предприятия; расчет эффективности предложенной формы санирования; формулировка критериев (условий), обеспечивающих успех проведения санации в предложенной форме.

Цель санации считается достигнутой, если удалось за счет внешней финансовой помощи при реорганизации нормализовать производственную деятельность и избежать объявления предприятия - должника банкротом с последующим прекращением его деятельности и продажей имущества.

В любом случае, целесообразно при устойчивой тенденции падения рентабельности обратиться в консалтинговое агентство, чтобы не допускать пагубных последствий для своего предприятия. В 90% случаев самые простые решения на начальном этапе ухудшения финансового состояния предприятия способны уберечь от антикризисного управления, и действовать в рамках обычного менеджмента, зачастую это связано с психологией или некомпетентностью высшего руководства предприятия – не видят стоящих перед ними проблем, самонадеянно решают о серьезности/несерьезности возникающих трудностей, не вникают в доклады подчиненных и пр. – в таких случаях решить эти проблемы изнутри крайне проблематично.

Литература

1. Бланк И.А. Антикризисное финансовое управление предприятием./ И.А. Бланк.— Киев: Эльга, 2006.
2. Бочаров В.В. Современный финансовый менеджмент. / В.В. Бочаров. — СПб.: Питер, 2006.

УДК 338.46:640.41(477)(043)

Серпокрылова А.С.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Тема данного исследования является актуальной, поскольку гостиницы Украины за последние два десятилетия стали частью международного гостиничного бизнеса, но до сих пор критерии и методики оценки гостиниц и иных средств размещения вызывают сомнения и озадаченность, как среди украинских, так и среди зарубежных туристов и специалистов.

Анализ современных тенденций развития зарубежного гостиничного рынка свидетельствуют о неуклонном росте данного сектора экономики. Сравнивая состояние гостиничного рынка Украины и ведущих стран мира можно выявить ряд проблем присущих гостиничному комплексу Украины. [1]

По данным управления туризма Киева, по состоянию на 1 января 2016 года в столице насчитывалось 12 019 гостиничных номеров, из них в отелях категории пять звезд — 1449 номеров, четыре звезды — 2428 номеров, три звезды — 4139 номеров, две звезды — 891 номер, одна звезда — 175 номеров. Оставшиеся 2937 номеров приходятся на гостиницы без категории. При этом в 2015 году в столице не было открыто ни одной гостиницы под управлением международных операторов, и это первый год за последние пять лет, когда на рынок никто не зашел. Существует средневропейский показатель обеспеченности номерным фондом. В Европе такой показатель равен 7 номеров на 1 тысячу жителей, но комфортным считается 10-12 номеров на 1 тысячу жителей. Украинские показатели демонстрируют значительное отставание в сравнении с Европой. Тем не менее, стоимость номерного фонда в Киеве значительно превышает цены в крупных европейских городах. Средняя стоимость гостиничного номера в отеле уровня 3-х звезд в украинской столице составляет примерно 100 у.е. В ценовом предложении для 3-х звездных гостиниц Киев обогнал Будапешт и Прагу. В то время когда номер гостиницы класса люкс (5-ти звезд) составляет примерно 450 у.е., снова находясь впереди Будапешта, Праги и Вены, немногим не дотягивая до цен Лондона, Москвы и Парижа.[2]

Исходя из вышесказанного, мы выявили ряд основных проблем гостиничной индустрии Украины:

1. устаревший номерной фонд, 60 % от общего номерного фонда было построено более 30 лет назад;
2. нехватка средств размещения категории «3 звезд», для развития не только бизнес-туризма, но и для развития экскурсионного, познавательного туризма и др.;
3. высокие цены на гостиничные услуги (стоимость проживания в гостинице в Украине намного выше проживания в гостинице аналогичного класса в Европе)
4. Отсутствие привлекательного инвестиционного климата.
5. Большие сроки окупаемости гостиничных проектов.
6. недостаточный уровень подготовки специалистов, работающих в сфере туризма, дефицит специалистов среднего и младшего звена, нежелание выпускников высших учебных заведений работать на начальных позициях в гостиницах (горничные, официанты и так далее);

7. отсутствие полноценной государственной статистической информации о состоянии туристской индустрии в Украине;

8. невысокие показатели загрузки гостиниц в регионах, чему способствует состояние региональной туристской инфраструктуры, и в первую очередь транспортной;

9. политическая и экономическая нестабильность страны;

10. проблемой на сегодняшний день остается вопрос классификации гостиниц и иных средств размещения в Украине.

В результате, развитие гостиничного рынка, которое не отличалось высокой динамикой в благоприятных экономических условиях, в нынешней ситуации осложнилось еще больше. [2]

Результаты проведенных исследований, позволили выявить ряд аспектов для повышения эффективности функционирования гостиничных систем:

1. Ориентация на развитие перспективных направлений гостиничной деятельности (происходит трансформация самого понятия гостеприимства; гостиницы более низкого уровня стремятся внедрить организационно-технические методы, технологии и услуги, которые ранее были присущи отелям высокой категории: создание комплексов собственных бизнес услуг, SPA-салонов, прачечных, химчисток и др.);

2. Повышение качества и расширение спектра гостиничных услуг (теперь и гостиницы трех звезд начинают внедрение интерактивного телевидения, автоматизированных систем управления, основанных на принципах «умного дома», широкополосного доступа в Интернет и IP-телефонии);

3. Сокращение операционных издержек и комплексное сопровождение жизненного цикла гостиничного продукта;

4. Гибкий подход к схеме работы с поставщиками и подрядчиками с ориентацией на потребителя;

5. Непрерывное повышение качества профессиональной подготовки и переподготовки кадров, мотивация и удержание персонала (осуществляется инвестирование в непрерывное обучение персонала, создание системы стимулов и преференций для освоения смежных профессий и углубления знаний в области социальной психологии и педагогики, индивидуализации подхода и предвосхищении желаний потребителя, создание командных принципов работы).

Несмотря на вышеперечисленные факторы, в Украине все же есть огромный потенциал для развития объектов гостеприимства. Возможности нашей страны позволяют развивать разные направления туризма, от рекреационного в Западной части до бизнес туров в городах миллионниках, особенно на фоне оживления бизнес активностей внутри страны.

Иностранным компаниям интересен украинский рынок, особенно на фоне низкой конкуренции со стороны локальных гостиничных брендов.

Литература

1. Проблемы и перспективы развития гостиничного бизнеса в Украине. // studbooks.net// [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://studbooks.net/24006/turizm/sovremennoe_sostoyanie_razvitiya_gostinichnogo_biznesa_ukraine

2. Актуальные проблемы развития гостиничного бизнеса в Украине. // tourlib.net/ [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://tourlib.net/statti_tourism/tihonova4.htm

3. Проблемы и перспективы развития гостиничного рынка в Украине. // stud24.ru// [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://stud24.ru/economics/razvitie-otelnogo-biznesa-v-ukraine/330858-995608-page1.html>

УДК 640.41(043)

Смочук А. О.

КЛЮЧЕВЫЕ ТРЕНДЫ, ОПРЕДЕЛЯЮЩИЕ СТРАТЕГИЮ В ГОСТИНИЧНОМ БИЗНЕСЕ

Победа в любом бизнесе – это не просто знание, а обладание такой информацией, такой базой профессиональных знаний, которая дает возможность обобщать и предвидеть. На мой взгляд, именно способность видеть вокруг, обобщать увиденное в тенденции, правила и законы и на основании этого предвидеть будущее, а еще лучше самому формировать его дает нам возможность побеждать во всем в жизни, в том числе и в бизнесе [1].

Проблемы и перспективы современного гостиничного бизнеса. Интуитивно представляется верным утверждать, что в недалеком будущем произойдет существенное изменение в сознании того, что собой представляет гостиничный бизнес, какие рыночные задачи он решает и как осуществляется. Считают, что в условиях сверхдинамичных изменений, касающихся всех сторон жизнедеятельности общества, всех сколь-нибудь значимых процессов (от взаимоотношений в семье до глобальных интеграционных процессов), попытки делать основывающиеся на научном предсказании заключения по поводу того, что собой будут представлять общественные отношения и общественные процессы в будущем тщетны, если даже не сказать более жестко, - опасны и вредны.

Проблема так называемого научного предвидения будущего состоит в том, что оно, используя научные методы логического анализа и синтеза, выводит будущее из прошлого и

настоящего. Интуиция же позволяет увидеть контуры будущего, либо его отдельные элементы безотносительно к сегодняшнему дню [2].

Что характерно, для современных процессов развития гостиничного бизнеса, для процессов трансформации, которые мы сейчас переживаем и наблюдаем?

Во-первых, наиболее актуальной в ближайшее время станет проблема дифференциации. Если еще до недавнего времени мы учились тому, как сравнивать себя с другими игроками рынка (так называемый бенчмаркинг) и как измерять это сравнение, как правильно работать и создавать правильные, стандартные системы, то в недалеком будущем перед каждым игроком гостиничного рынка встанет вопрос: как уйти от стандартов, уйти от общепринятых систем, как быть другим. По-моему, управленческие концепции будут связаны с тем, как разработать такую методологию управления, используя которую гостиница могла бы найти способ отличиться от других. Быть непохожим на других, учитывая то, основным бизнесом отеля была и остается продажа сна, очень трудно. Но это будет основой управленческого успеха в будущем. В странах и регионах, где конкурентная среда достаточно высока, мы можем наблюдать воочию некоторые приемы, направленные именно на создание особенного, уникального продукта, а также на создание уникальной системы менеджмента (использование всей гаммы человеческих чувств, концентрация на особенных предметах интерьера, распространение сферы интересов гостиничного бизнеса на продукты и услуги, ранее предоставляемые предприятиями других отраслей (например, организации питания, досуга, развлечений, выставочной деятельности и др.) [3].

Второй фактор, имеющий принципиальное значение для развития гостиничного бизнеса в будущем, - это соотношение используемых ресурсов и изменение значимости ресурсов для успешности бизнеса. Наиболее значимым, безусловно, станет информационный ресурс. Наиболее актуальными - проблемы получения и сохранения нужной информации и защиты от ненужной, вредной. Кроме того, с изменением коммуникаций между людьми, значительно ослабеет эмоциональный фон, однако, возрастут требования гостей к качеству предлагаемой информации и источникам ее получения [4].

Что касается самого капиталоемкого ресурса, им, на мой взгляд, станет знание. Уже сегодня, чтобы начать и развить собственный бизнес нет необходимости иметь много денег, обладать доступом к материальным или производственным ресурсам. Достаточно обладать неким совокупным знанием, все остальное, как говорится, приложится. Наша компания тому яркий пример [5].

Не смотря на то, что персонификация обслуживания и полная концентрация на запросах и потребностях гостей будет и далее служить основой успешности в гостиничном бизнесе, основным конкурентным преимуществом будет способность создавать потребности.

Кроме того, приемы создания персонифицированного сервиса также изменятся. Основу их будет составлять такой комплекс мер, который позволяет создать гостю некое нейтральное пространство, которое он с легкостью сможет приспособить к своим привычкам особенностям, менталитету и т.п. [6].

Литература

1. Апатовская Т.Т. Брендинг в индустрии гостеприимства как метод конкурентной борьбы малых гостиниц с глобальными цепочками // Бренд-менеджмент, -2004, -№3,-25 с.

2. Блинов В.А. Роль имиджа корпорации // Маркетинг, -2004, -№4. -100 – 105 с.
Богоявленский А.Е. "Понятия "имидж", "репутация" и "образ" в контексте "Критики чистого разума" И. Канта" // Альманах "Акценты", Харьков, -2004,-№ 5-6,-12с.

3. Кабушкин Н.И. Бондаренко Г.А. Менеджмент гостиниц и ресторанов// – Киев,-2005,-№4,-56с.

4. Кабушкин Н.И. Менеджмент туризма/Н.И. Кабушкин: – Киев, -2004,-234с.

5. Квартальнов В.А., Колесник Н.В. Менеджмент иностранного туризма/ В. А. Квартальнов.- М.: ПРИОР, -2006,-21с.

УДК 331.108.2(043)

Таровик Г. П.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

В умовах реформування економіки України зростає потреба в ефективному використанні людських ресурсів. Саме тому все більшого значення набувають соціально-психологічні методи мотивації персоналу.

Актуальність даної проблематики пояснюється тенденціями, які сформувалися у ХХ сторіччі, згідно з якими менеджмент почав розглядатися як процес управління людьми й визначатися як об'єкт управління, а не як частина певного механізму.

Соціально-психологічні методи діють як регулятори соціальних, психологічних, ідеологічних та етичних відносин у колективі. Велика кількість психологічних факторів відображається на результатах праці. Вміння їх враховувати допомагає керівнику цілеспрямовано впливати на окремих працівників і формувати колектив з єдиними цілями.

Крім того, для результативного управління колективом необхідно знати моральні і психологічні особливості окремих працівників, соціально-психологічні характеристики окремих груп.

Звідси, соціально-психологічні методи управління – це способи здійснення управлінських дій на персонал, що базуються на використанні закономірностей соціології і психології. Об'єктом впливу цих методів є групи людей і окремі особи.

Основними принципами соціально-психологічного управління є:

- переплетіння інтересів і сфер життєдіяльності фірми і працівників;
- висока залежність працівників від фірми, надання їм значних преференцій в обмін на відданість фірмі;
- пріоритет колективним формам, заохочення трудової кооперації всередині фірми в рамках невеликих груп;
- атмосфера рівності між працівниками незалежно від їхніх посад;
- підтримання балансу впливу та інтересів трьох основних сил, що забезпечують діяльність фірми: менеджерів, власників і працівників.

Фактично соціально-психологічні методи — це сукупність специфічних прийомів впливу на особистісні відносини, які виникають у трудових колективах, а також на соціальні процеси, які в них відбуваються їх можна поділити на дві групи: соціальні і психологічні.

Соціальні методи дають змогу встановити призначення і місце працівників у колективі, виявити лідерів і забезпечити їх підтримку, пов'язати мотивацію працівників із кінцевими результатами функціонування підприємства, забезпечити ефективні комунікації і вирішення конфліктів у колективі.

До соціальних методів належать:

- вивчення і спрямоване формування мотивів трудової діяльності та їх урахування в управлінні;
- підвищення соціально-виробничої активності (встановлення лідерів, наслідування лідерів, установлення стандартів зразкової поведінки); підтримка соціального наслідування (огляди-конкурси, присвоєння звання "Кращий у професії", святкування ювілеїв і знаменних дат тощо);
- моральне стимулювання;
- соціальне планування;
- зміна структури персоналу;
- підвищення кваліфікації;

- поліпшення умов праці, побуту, охорони здоров'я;
- підвищення життєвого рівня;
- задоволення потреб розвитку (в т. ч. фізичного) персоналу.

Психологічні методи використовуються з метою встановлення найбільш сприятливого психологічного клімату. Вони спрямовані на конкретну особистість і, як правило, персоніфіковані та індивідуальні. Головною їх особливістю є звернення до внутрішнього світу людини, особистості, інтелекту, почуттів, образів і поведінки для того, щоб спрямувати внутрішній потенціал на вирішення конкретних завдань організації.

Психологічними методами менеджменту є:

- гуманізація праці (ліквідація монотонності, кольорове оформлення приміщення, використання спеціальної музики, дотримання встановлених санітарно-гігієнічних норм тощо);
- психологічні-технології, або способи психологічного впливу (переконання, навіювання, прохання, похвала, порада, засудження тощо);
- задоволення професійних інтересів;
- професійний відбір і навчання персоналу;
- комплектування малих груп за критерієм психологічної сумісності працівників;
- встановлення гармоній стосунків між керівниками і підлеглими;
- залучення працівників до процесу управління;
- заохочення творчості, ініціативи, самостійності.

Соціально-психологічні методи включають різноманітний арсенал способів і прийомів, що розробляються соціологією, соціальною психологією, психологією особистості, психологією праці та іншими науками, що вивчають людини і міжособистісні відносини.

Соціально-психологічні методи управління використовуються для вирішення наступних завдань:

- діагностика професійної придатності працівників;
- оптимальний підбір і розстановка кадрів, тобто найбільш раціональне формування персоналу;
- регулювання міжособистісних відносин у колективі;
- підвищення ефективності стимулювання діяльності працівників;
- підвищення ефективності виховної роботи в колективі і зміцнення дисципліни;
- раціоналізація трудових процесів.

Отже, коригування міжособистісних стосунків в колективі шляхом використання соціально-психологічних методів є на сьогодні одним із найважливіших аспектів у менеджменті персоналу. Систематичне застосування цих методів на всіх етапах формування і розвитку колективу дає змогу згуртувати команду, виявити потенційних лідерів, сформуванати корпоративний імідж, встановити корпоративні цінності і стандарти та вирішити проблему неефективної спільної праці колективу, зумовлену невідповідністю економічних типів працівників, їх професійних та моральних якостей.

Література

1. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту : [Підручник] / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. - 2-е вид., випр. та допов. - К. : Академвидав, 2007. - 464 с.
2. Осовська Г.В. Основи менеджменту: [Навчальний посібник]/ Г.В. Осовська. - К.: Кондор, 2003. - 556 с.
3. Крамаренко В.І. Менеджмент: [Навчальний посібник] / В.І Крамаренко. - К.: Центр навчальної літератури, 2000. - 248 с.
4. Сухарський В.С. Менеджмент: теорія, методологія, практика: [Монографія]/ В.С. Сухарський. - Тернопіль: Астон, 2002. - 416 с.

УДК 338.486(043)

Татар Д. В.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ЄГИПТУ

Розвиток рекреаційно-туристичного комплексу в Єгипті є заручником політичної ситуації в країні. У Єгипті місцеві ісламісти, частина з яких є прихильниками поваленого президента Хосні Мубарака та ті, котрі борються за ісламські норми, постійно дають про себе знати. Зокрема, одним із важелів їхньої боротьби є підірвання економічних підвалин Єгипту, які базуються саме на туризмі. Технологія бандитів проста: за допомогою терактів змусити туристів відмовитися від поїздок в Єгипет. Тобто туристи - їхня головна мета.

Міністерство з туризму Єгипту поступово виконує свої обіцянки щодо посилення безпеки туристів під час екскурсійних турів. З лютого 2007 р. абсолютно всі туристичні автобуси країни обладнані приладами примусового обмеження швидкості. Одночасно з цим вступило в дію розпорядження влади про заборону перевезення туристів на рейсових міжміських автобусах. Разом із цим розпорядженням з'явилося інше явище - підпільні екскурсії. При цьому автобуси, на яких здійснюються такі екскурсії, не відповідають

вимогам безпеки: вони не обладнані обмежувачами швидкості, не супроводжуються збройним конвоєм, а водії не мають спеціальних ліцензій і навичок.

Ще однією із проблем індустрії туризму Єгипту прийнято називати низький рівень сервісу як в готелях, так і під час проведення одноденних турів та екскурсій.

Одним із недоліків перебування в Єгипті для мандрівників є низький рівень життя простих людей. Крадіжки в готелях, постійне жебрацтво місцевого населення є неприємним явищем для відпочиваючих.

Невдоволення туристів викликають релігійні мусульманські заборони (на прийняття алкоголю поза готелем, жінкам не можна з'являтися в громадських місцях з оголеними плечима і в короткому одязі).

Здоров'я гостей Єгипту піддається небезпеці через поганий стан питної води у водопроводі та неякісних медичних послуг.

Згідно із даними ВООЗ, єгипетська столиця страждає також від концентрації в межах міста величезної кількості промислових підприємств (близько 12 тисяч); відсутності рекреаційних зон навколо міста; поганого технічного стану двохмільйонного каїрського автопарку, а також відсутності жорстких вимог до концентрації окису вуглецю у вихлопних газах; побутових і промислових відходів; перенаселення; кліматичних умов (сильної спеки влітку, відсутність дощів, а також частих піщаних бур); жахливого стану питної води (водопровідна вода є небезпечною для пиття, а вода в пластикових пляшках, у більшості випадків, є підробленою; задимленості міста внаслідок сезонного спалювання рисової соломи після збору врожаю (щорічно в кінці року навколо Каїру горить 125 тис. т рисової соломи).

Внаслідок цього, концентрація окису азоту в каїрському повітрі знаходиться межах від 300 до 700 мг на кубічний метр, що в десятки разів перевищує всі допустимі норми. Концентрація двоокису азоту, який вважається найбільш небезпечним серед усіх забруднювачів атмосфери, досягає в Каїрі рекордних у світі показників .

Істотним проблемним моментом у плані розвитку туристичної галузі в країні є також нестабільна ситуація на Сінайському півострові, неконтрольованість владою цілого ряду бедуїнських племен і у зв'язку з цим постійна загроза терористичних актів .

Попри всі існуючі проблеми із якими спіткнулася туристична галузь Єгипту, влада цієї країни із оптимізмом дивиться в майбутнє. Міністерство туризму Єгипту встановило мету щодо збільшення іноземних туристів із 8,7 млн до 25 млн осіб.

У світлі такого стану справ Єгипет, як держава, чия економіка більшою мірою орієнтована на іноземних туристів, змушений шукати додаткові кошти для залучення

максимально можливої в таких умовах кількості туристів, які відвідують країну, а для цього відкривати додаткові напрями діяльності туристичних організацій.

Література

1. Воронкова Л. П. История туризма / Л. П. Воронкова. - М. : Моденс, 2001. - 304 с.
2. Вуйцик О. Вплив рекреаційно-туристичного комплексу на розвиток економіки держави / О. Вуйцик // Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини». - Львів, 2008. - № 24. - С. 35-42.
3. Скрипник Н. Я. Рекреаційна географія : навч. посіб. / Н. Я. Скрипник, А. М. Сердюк. - К. : ЦУЛ, 2013. - 296 с.

УДК 640.41(477)(043)

Чернейкина Е. С.

АНАЛИЗ РЫНКА ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В УКРАИНЕ

Нестабильная экономическая ситуация в стране по-прежнему оказывает влияние на гостиничный рынок. Компании, которые привыкли пользоваться пятизвездочными отелями, сейчас экономят и отправляют своих сотрудников в отели уровнем ниже. Также снизилось количество командировок по Украине и мероприятий, конференций, которые проводятся на ее территории [1].

Негативное влияние на гостиничный бизнес оказывает и тот факт, что в глобальных системах бронирования Украина отмечена как страна, въезд в которую не рекомендуется с точки зрения безопасности, аналогичная информация содержится и на сайтах посольств некоторых стран, пишет [2].

В целом же гостиницы перестраиваются и находят новые пути для привлечения клиентов. Радует, что в 2015 году наметилось постепенное возвращение деловой активности.

По данным управления туризма Киева, по состоянию на 20 мая 2015 года в столице насчитывалось 12 019 гостиничных номеров, из них в отелях категории пять звезд — 1449 номеров, четыре звезды — 2428 номеров, три звезды — 4139 номеров, две звезды — 891 номер, одна звезда — 175 номеров. Оставшиеся 2937 номеров приходятся на гостиницы без категории.

В 2015 году в столице не было открыто ни одной гостиницы под управлением международных операторов, и это первый год за последние пять лет, когда на рынок никто не зашел. Даже в 2014 году на рынок вышел отель Hilton на 262 номера, в 2013-м — Radisson

Blu Podil, в 2012-м Ramada Encore и Fairmont, а в 2011 году — Ibis. Но если говорить об Украине в целом, то в прошлом году Ibis появился во Львове.

При этом отельеры массово переносят сроки открытия целого ряда объектов на более поздние даты, порой и вовсе обозначенные как “до улучшения макроэкономической ситуации в стране”. На разных стадиях готовности в Киеве находятся свыше 15 гостиничных проектов, среди которых одна пятизвездочная гостиница Sofitel на 285 номеров (заявлено открытие в 2017 году), шесть четырехзвездочных гостиниц — Sheraton Kiev Olympiysky на 190 номеров (2016 год), Renaissance Kyiv на 173 номера (2017 год), Aloft на 320 номеров (2016 год), Azimuth Hotel на 235 номеров (2017 год), Indigo на 240 номеров (2017 год) и “Санкт-Петербург” на 50 номеров (2016 год), а также три трехзвездочных отеля: Park Inn by Radisson на 196 номеров (2017 год), Best Western Plus на 120 номеров (2017 год) и Ibis на 350 номеров (2016 год) [3].

Часть гостиниц должны были пополнить рынок уже в 2015 году, однако из-за неблагоприятной экономической ситуации вынуждены были перенести даты открытия на более поздние сроки.

Вопрос насыщенности гостиничного рынка стоит рассматривать в двух плоскостях. Если мы говорим о текущей экономической и политической ситуации в стране, то номеров не просто недостаточно, а с избытком. Если же мы оцениваем этот сегмент через призму обеспеченности номерами по сравнению с европейскими столицами, то, безусловно, Украине еще есть куда расти [4].

Основная доля спроса на гостиничные услуги в Киеве до 2014 года традиционно формировалась за счет представителей бизнес-сегмента (около 65-80%), большая часть которых приезжали из-за границы, а около 20% — из регионов Украины. Оставшаяся часть формировалась за счет представителей группового и индивидуального туризма.

По данным экспертов, средний показатель заполняемости хороших гостиниц в столице в 2015 году составил 30-40%.

Вследствие нестабильной экономической и политической ситуации в Украине в 2014 году и последовавшего значительного оттока туристов заполняемость в лучших гостиницах упала с 55% в начале года до 30% в конце. Со снижением напряженности на юго-востоке Украины и вместе с условной стабилизацией национальной валюты на рынке гостиничной недвижимости наметилось небольшое оживление спроса. Заполняемость отелей верхнего ценового сегмента постепенно возрастала и по итогам 2015-го составила 37%. Качественные отели среднего ценового сегмента отработали год с показателем заполняемости на уровне 40-50% [5].

Ответом на продолжающуюся девальвацию национальной валюты стал переход гостиниц категории пять звезд, большинства четырехзвездочных и частично трехзвездочных отелей на ценообразование в евровалюте. Так, по данным Colliers International, средняя стоимость номеров в гостиницах Киева на конец IV квартала 2015 года по сравнению с аналогичным периодом 2014-го увеличилась: в пятизвездочных отелях — на 9% (до 380 евро в сутки), в четырехзвездочных — на 20% (до 134 евро), в трехзвездочных — на 3% (до 58 евро). В гривневом эквиваленте из-за колебаний курса валют цены выросли значительно больше: на 48% (до 9937 грн), на 62% (до 3504 грн) и на 40% (до 1506 грн) соответственно.

На начало января 2016 года средняя стоимость размещения в гостиницах Киева составляет 2905 грн (пятизвездочные гостиницы — 8213 грн (+2096 грн к 2014 году), четыре звезды — 2619 грн (+556 грн), три звезды — 970 грн (+184 грн) [3].

Литература

1. Левыкин В. М. Исследование ключевых факторов, влияющих на прибыль мини-гостиницы в рамках проекта по совершенствованию ее деятельности / В. М. Левыкин, В. В. Дэвон // Технологический аудит и резервы производства. – 2015. – № 2/6 (22). – С. 12–27.
2. Гладких Б.А. Основы системного подхода и их приложение к разработке территориальных автоматизированных систем управления. – Д: Юго-восток, 2002. – 243 с.
3. Писаревський І. М. Дослідження доходності підприємств готельного господарства / І. М. Писаревський, І. В. Сегеда // Технологический аудит и резервы производства. – 2015. – № 4/5 (24). – С. 42–48.
4. Ваген Л. Гостиничный бизнес: Учебное пособие. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. - 416 с.
5. Бунтова Н. В. Стратегічні орієнтири розвитку готельного бізнесу в Україні / Н. В. Бунтова // Ефективна економіка. – 2013. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com>.

**СЕКЦІЯ
МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ**

УДК 519.62(043)

Авдеенко В.В.

УРАВНЕНИЯ НАВЬЕ — СТОКСА

Уравнения Навье — Стокса — система дифференциальных уравнений в частных производных, описывающая движение вязкой ньютоновской жидкости. Уравнения Навье — Стокса являются одними из важнейших в гидродинамике и применяются в математическом моделировании многих природных явлений и технических задач.

$$\begin{aligned} \partial \bar{v} / \partial t &= -(\bar{v} \cdot \nabla) \cdot \bar{v} + \nu \cdot \Delta \cdot \bar{v} - (1/\rho) \cdot \nabla \cdot p + \hat{f} \\ \nabla \cdot \bar{v} &= 0 \end{aligned}$$

Анализ и решение уравнений.

В анализе решений уравнений заключается суть одной из семи «проблем тысячелетия». Для решения необходимо доказать или опровергнуть существование глобального гладкого решения задачи Коши для трёхмерных уравнений Навье — Стокса. Нахождение общего аналитического решения системы Навье — Стокса для пространственного или плоского потока осложняется тем, что оно нелинейное и сильно зависит от начальных и граничных условий. Подтверждённые решения этих уравнений найдены лишь в некоторых частных случаях: существует несколько ситуаций (обусловленных простой геометрией), которые решены в аналитическом виде.

Применение.

Система уравнений Навье — Стокса может описывать конвекцию, термодиффузию в жидкостях, поведение многокомпонентных смесей различных жидкостей и т. п. Система уравнений Навье-Стокса лежит в основе геофизической гидродинамики, в том числе, применяется для описания течений в мантии Земли («проблема динамо»). Также вариации уравнения Навье — Стокса используются в динамической метеорологии для описания движения воздушных масс атмосферы, в частности при формировании прогноза погоды. Для описания реальных течений в различных технических устройствах приемлемую точность численного решения можно получить только при такой расчётной сетке, ячейки которой меньше самого мелкого вихря. Это требует очень больших затрат расчётного времени на современных компьютерах. Поэтому были созданы различные модели турбулентности, упрощающие расчёт реальных потоков.

Литература

1. Темам Р. Уравнения Навье — Стокса. Теория и численный анализ. — 2-е изд. — М.: Мир, 1981. — 408 с.
2. Ландау, Л. Д., Лифшиц, Е. М. Гидродинамика. — Издание 4-е, стереотипное. — М.: Наука, 1988. — 736 с. — («Теоретическая физика», том VI).

УДК 519.1:72(043)

Дейнега Г. О.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ГРАФІВ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЕКТУВАННІ

До теперішнього часу виникла стійка взаємодія архітектури і математики, що має при цьому досить чітку структуру: певне коло завдань містобудування та об'ємної архітектури, що вирішуються певними математичними методами з теорії графів.

Розділ математики «Теорія графів» дає велику різноманітність методів для вирішення архітектурних завдань. Вони дозволяють корегувати функціональні зв'язки всередині об'єктів, оптимізувати пошук проектного рішення, виробляти композиційний аналіз з різних аспектів, відповідно до моделей, які можна викласти на мові теорії графів, тобто більш абстрактно, на основі понять, які акцентують увагу на бінарних відносинах між частинами, з яких компонується ціле.

Одним з методів, що мають великий потенціал для застосування в архітектурному проектуванні, є метод аналізу архітектурної композиції шляхом із зіставлення з ядром графа, який попередньо створюється на основі передбачуваних зв'язків всередині об'єкта. Що стосується розбіжності графа з його ядром здійснюється коректування зв'язків.

Як відомо, граф в прикладному аспекті - це математична модель системи, в якій вершинами позначаються її елементи, а ребрами - наявність будь-якого бінарного відношення між ними. Архітектурна композиція також являє собою систему, будучи сукупністю частин, між якими існують певні відносини, відповідно, граф може бути її моделлю. Однак оскільки модель, як правило, досить схематична, вона відображає тільки частину властивостей об'єкта. Таким чином, ми робимо аналіз за обраними нами окремим аспектам, зокрема, шукаємо в системі ядро, наявність якого говорить про ясність і чіткість планів, фасадів, архітектурної композиції.

Якщо граф збігається з ядром, це означає, що кожне його ребро може бути включено в деяку реберно-незалежну систему, і, отже, все ребра графа можуть вважатися базовими або основними для свого аспекту аналізу. Відповідно, в графі немає зайвих ребер, тобто зайвих

функціональних або будь-яких інших видів зв'язків. Якщо граф не містить ядро або не збігається з ним, то його можна спробувати модифікувати з мінімальними припущеннями, такими як усунення критичного ребра, злиття вершин, введення додаткової вершини.

На рис. 1 представлені два плани квартир проектованого сучасного житлового будинку, фінальна коригування яких буде проведена на основі моделювання та оптимізації функціональних зв'язків методом аналізу архітектурної композиції шляхом зіставлення з ядром графа.

На першому етапі аналізу кожному приміщенню, що входить до складу квартири, ставиться у відповідність вершина графа і встановлюється взаємозв'язок між ними у вигляді з'єднання ребрами за принципом функціональної суміжності. Також лоджії формально об'єднуються з приміщеннями, до яких вони примикають, що зумовлено сучасною тенденцією до збільшення житлових площ за їх рахунок. Отримані ядра графів не збігаються з самими графами. З точки зору архітектури, представленим планам квартир не вистачає чіткого функціонального розмежування на інтимну та громадську зони.

Аналіз варіантів плану «до» і «після» методом пошуку ядра графа показує, що мешканці самостійно трансформували систему функціональних взаємозв'язків своєї квартири в ядро. Таким чином, застосування методу пошуку ядра графа при аналізі функціональних зв'язків дає можливість не тільки перевірити готову структуру на її ясність і чіткість, а й внести корективи.

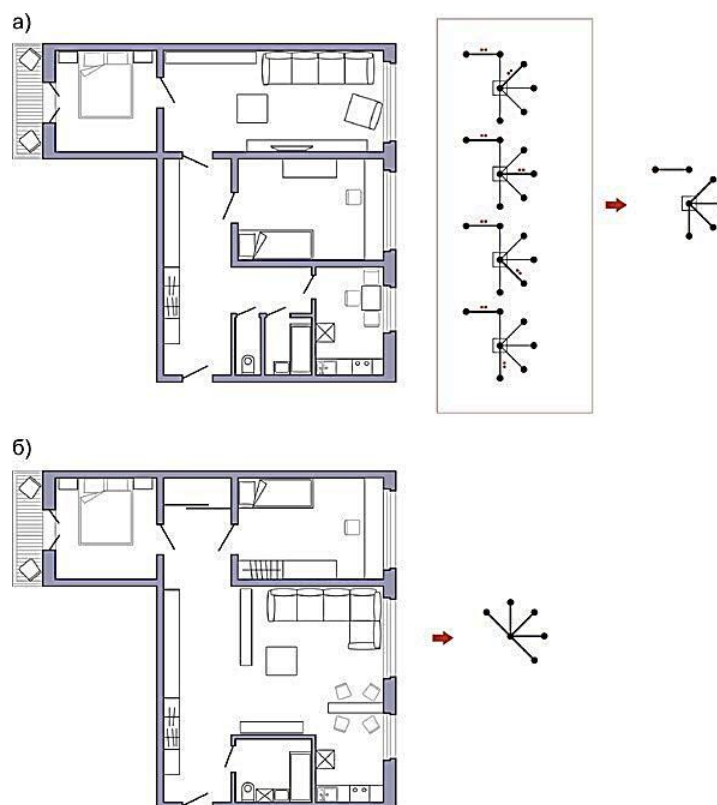

Рис.1. План квартири «до» і «після» аналізу методом пошуку ядра граф

Аналізувати архітектурну композицію за допомогою методів, пропонованих теорією графів, можна з різних аспектів. Розглянута модельна задача - тільки один з варіантів такого прикладного дослідження в рамках тієї або іншої моделі взаємозв'язку частин цілого.

Однак при цьому потрібно враховувати, що системи елементів планування, як і конфігурація зв'язків між ними, змінюються в залежності від епохи, ідеології та інших факторів. Тому для моделей різного часу важливі різні набори базових зв'язків даних систем. Якщо архітектор входить у вже сформовану і стійку модель взаємозв'язків, він повинен враховувати існуючі на момент їх створення ідеологію, соціологію, моделі поведінки.

Література

1. Асельдеров З.М., Донець Г.А. Представлення графів [Текст]: навч. посіб. / З.М. Асельдеров; – К.:Наукова Думка, 2011. – 76 с.
2. Татт У. Теорія графів. Пер. з англ. [Текст]: навч. посіб. / Татт У.; – М.:Мир, 2008. – 58 с.

УДК 519.816(043)

Іншакова К.О.

Малхасян М.М.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ТЕОРІЇ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЛЯ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНОГО ТУР АГЕНТСТВА

Туризм, є одним з провідних і найбільш розвинутих галузей економіки. За короткий період часу туризм досяг найвищих вершин, і він визнаний економічним феноменом сторіччя.

Вирішимо задачу для того щоб визначити найкраще тур агентство по фактору найдешевшого тур агентства. Завдання полягає у виборі оптимального тур агентства, але нам відома тільки ціна за тур. Ця нестача інформації зумовив розвиток декількох критеріїв для аналізу ситуації, пов'язаної з прийняттям рішень. Було використано кілька критеріїв: критерій Лапласа, мінімаксий критерій, критерій Севіджа, критерій Гурвіца.

Ці критерії відрізняються за ступенем консерватизму, який проявляє індивідуум, який приймає рішення, перед обличчям невизначеності. Тому це завдання про вирішуємо за допомогою цих критеріїв.

Прийняття рішень в умовах невизначеності, як і в умовах ризику, вимагає визначення альтернативних дій, яким відповідають платежі, залежні від (випадкових) станів природи.

Користувачеві надано вибір з чотирьох тур агентств, кожне з яких пропонують тур на одного, двох, трьох і чотирьох чоловік. Необхідно порівняти тур агентства і за критеріями вибрати оптимальний, тобто найдешевше.

Тур агентство 1 (A1). Одна людина в турі - 5300 грн., (Ціна за одного), дві людини - 4500 грн. (Ціна за одного), три людини -4000 грн. (Ціна за одного), чотири людини -3100 грн. (Ціна за одного).

Тур агентство 2 (A2). Одна людина в турі - 5200 грн. (Ціна за одного), двоє людей -4900 грн. (Ціна за одного), три людини -4000 грн. (Ціна за одного), чотири людини -3500 грн. (Ціна за одного).

Тур агентство 3 (A3). Одна людина в турі - 5100 грн. (Ціна за одного), двоє людей -4700 грн. (Ціна за одного), три людини -3300 грн. (Ціна за одного), чотири людини -3100 грн. (Ціна за одного).

Тур агентство 4 (A4). Одна людина в турі - 6000 грн. (Ціна за одного), двоє людей -5300 грн. (Ціна за одного), три людини -4100 грн. (Ціна за одного), чотири людини -3900 грн. (Ціна за одного).

Математичне рішення задачі в умовах ризику

Табл.1 – Початкові данні

Тур агентства	Кількість чоловік в турі (ціна за одного)			
	S1	S2	S3	S4
A1	5,3	4,5	4	3,1
A2	5,2	4,9	4	3,5
A3	5,1	4,7	3,3	3,1
A4	6	5,3	4,1	3,9

1. Критерій Лапласа.

При заданих ймовірності $P\{s_j\} = 1/4, j = 1, 2, 3, 4$, очікувані значення витрат для різних можливих рішень обчислюються наступним чином.

$$\max_{a_i} \{1/n \sum_{j=1}^n v(a_i, s_j)\} \quad (1)$$

$$M\{a1\} = (1/4) (5,3 + 4,5 + 4 + 3,1) = 4,23$$

$$M\{a2\} = (1/4) (5,2 + 4,9 + 4 + 3,5) = 4,65$$

$$M\{a3\} = (1/4) (5,1 + 4,7 + 3,3 + 3,1) = 4,05 \leftarrow \text{Оптимум}$$

$$M\{a4\} = (1/4) (6 + 5,3 + 4,1 + 3,9) = 4,83.$$

2. Мінімакний критерій.

Цей критерій використовує вихідну матрицю вартостей.

$$\min_{a_i} \{ \max_{s_j} v_{ij}(a_i, s_j) \} \quad (2)$$

Табл.2 – Розв’язання задачі за допомогою мінімаксного критерія

Ai \ Si	S1	S2	S3	S4	Максимум строк
A1	5,3	4,5	4	3,1	5,3
A2	5,2	4,9	4	3,5	5,2
A3	5,1	4,7	3,3	3,1	5,1 ← Мінімакс
A4	6	5,3	4,1	3,9	6

3. Критерій Севіджа

Матриця втрат визначається за допомогою вирахування чисел 5,1; 4,5; 3,3; 3,1 з елементів стовпців від першого до четвертого відповідно. Дивіться таблицю 3.

$$r(a_i, s_j) = \begin{cases} \max_{a_i} \{v(a_i, s_j)\} - v(a_i, s_j), & \text{если } v - \text{доход} \\ v(a_i, s_j) - \min_{a_i} \{v(a_i, s_j)\}, & \text{если } v - \text{потери} \end{cases} \quad (3)$$

Табл.2 – Розв’язання задачі за допомогою критерія Севіджа

Ai \ Si	S1	S2	S3	S4	Максимум строк
A1	0,2	0	0,7	0	0,7
A2	0,1	0,4	0,7	0,4	0,7
A3	0	0,2	0	0	0,2 ← Мінімакс
A4	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9

4. Критерій Гурвіца

Результати обчислень містяться в наступній таблиці. Альтернатива Мінімум рядків Максимум рядків α (мінімум строки) + $(1 - \alpha)$ (максимум строки).

$$\max_{a_i} \{ \alpha \max_{s_j} v(a_i, s_j) + (1 - \alpha) \min_{s_j} v(a_i, s_j) \} \quad (4)$$

Використовуючи відповідне значення для α , можна визначити оптимальну альтернативу. Наприклад, при $\alpha = 0,5$.

Табл.3 – Розв’язання задачі за допомогою критерія Гурвіца

Альтернатива	Мінімум строк	Максимум строк	0,5(мін строки) + (1-0,5) (макс строки)
--------------	---------------	----------------	---

A1	5,1	5,3	5,2
A2	4,5	5,2	4,85
A3	3,3	5,1	4,2 ← Найкраще
A4	3,1	6	4,55

Оптимальною є альтернатива а3, при $\alpha = 0,5$. Використовуючи значення для $\alpha = 0,25$ оптимальною також є альтернатива а3.

Аналізуючи всі показники за цими критеріями, ми з'ясували, що тур агентство №3 насправді є найоптимальнішим. За критерієм Лапласа оптимумом є тур агентство №3, по мінімаксне критерієм також тур агентство №3 є оптимальним. За критерієм Севіджа так як ми шукали втрати, тобто найдешевше тур агентство оптимальним є тур агентство №3. За критерієм Гурвіца тур агентство №3 так само є найкращим. Всі обчислення за цими критеріями показали, що тур агентство №3 є оптимальним.

Література

1. Ус С.А. Моделі та методи прийняття рішень [Текст]: навч. посіб. / С.А. Ус, Л.С. Коряшкіна; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Д. : НГУ, 2014. – 300 с.
2. Ус С.А. Методи прийняття рішень [Текст]: навч. посіб. / С.А. Ус; Мво освіти і науки, молоді і спорту України, Нац. гірн. ун-т. – Д. : НГУ, 2012. – 212 с.

УДК 511.14(043)

Котко В.П.

ЧИСЛО π (ПІ)

История числа π началась в Древнем Египте. Площадь круга диаметром d египетские математики определяли как $(d-d/9)^2$. В то время число π считали равным дроби $(16/9)^2$, или $256/81$, т.е. $\pi = 3,160...$

Китайский математик Цзу Чунчжи в V в. до н.э нашел более точное значение этого числа: 3,1415927...

Впервой половине XV в. обсерватории Улугбека, возле Самарканда, астроном и математик ал-Каши вычислил π с 16 десятичными знаками. Он сделал 27 удвоенных числа сторон многоугольников и дошёл до многоугольника, имеющего $3 \cdot 2^{28}$ углов. Ал-Каши произвёл уникальные расчёты, которые были нужны для составления таблицы синусов с шагом в 1.

Спустя полтора столетия в Европе Ф.Виет нашёл число π только с 9 правильными десятичными знаками, сделав 16 удвоенных числа сторон многоугольников. Но при этом

Ф.Виет первым заметил, что π можно отыскать, используя пределы некоторых рядов. Это открытие имело большое значение, так как позволило вычислить π с какой угодно точностью. Только через 250 лет после Ал-Каши его результат был превзойдён.

Первым ввёл обозначение отношения длины окружности к диаметру современным символом π английский математик У.Джонсон в 1706 г. В качестве символа он взял первую букву греческого слова "periferia", что в переводе означает "окружность".

Поиски точного выражения π продолжались и после работ Ф.Виета. В начале XVII в. голландский математик из Кёльна, Лудольф ван Цейлен (1540-1610) нашёл 32 правильных знака. С тех пор значение числа π с 32 десятичными знаками получило название числа Лудольфа.

К концу XIX в. англичанин Вильям Шенкс нашёл 707 знаков числа π . Однако в 1945 г. обнаружено с помощью ЭВМ, что Шенкс в своих вычислениях допустил ошибку в 520-м знаке и дальнейшие его вычисления оказались неверными.

Ошибку Шенкса нашёл один из первых компьютеров в 1948 году; а так же подсчитал 808 знаков π . на данный момент известно более 10000000.

Литература

1. Удивительное число "пи"[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://crow.academy.ru/dm/materials_/pi/history.htm
2. Пи (число) [Электронный ресурс] // Википедия. – Режим доступа: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B8_\(%D1%87%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B8_(%D1%87%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE))
3. Жуков А. В. О числе π . — М.: МЦМНО, 2002. — 32 с.

УДК 519.816(043)

Морозова А.О.

Симонова К.Г.

ТЕОРІЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ В КОМП'ЮТЕРНІЙ СИСТЕМІ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Медичний центр «МЕД.КОМ» спеціалізується на проведенні профілактичних медичних оглядів. Працівники, які зайняті на роботах, що потребують професійного добору, повинні надати медичній комісії висновок психофізіологічної експертизи (Наказ МОС України № 246 від 21 травня 2007 року).

Враховуючи зростання в сучасних умовах інтенсивності професійної діяльності та високу "ціну" помилкових дій, наслідком чого може бути зниження якості професійної

діяльності і виникнення аварій і навіть катастроф, великі швидкості і високий темп роботи, дефіцит часу, наявність високого рівня нервово-емоційної напруги, виникає питання про підвищення вимог до психофізіологічних якостей людини.

Для вирішення задачі запропонована комп'ютерна система, яка проводить психофізичну експертизу і робить висновок про профпридатність працівника. Процес проведення тесту комп'ютеризований, для чого створена підсистема «Психофізична експертиза». Також під час проведення тесту паралельно з висновками експертизи лікар робить свої висновки про фізичне та психічне здоров'я досліджуваного за допомогою таких критеріїв: під час всього тесту з періодом пів години лікар вимірює артеріальний тиск у людини що тестується і за шкалою від 1 до 10 лікар, спостерігаючи за досліджуваним виставляє оцінки за такими показниками як: агресивність, тривога, втома, чутливість, стійкість до монотонії, подразливість, сприйняття, активність. Дана інформація заноситься в комп'ютерну підсистему «Визначення стресостійкості» для визначення коефіцієнта стійкості стресом людини що тестується. Прийняття рішення підсистемою «Стресостійкості» здійснюється прямим критеріальним методом.

Психофізіологічна експертиза (далі - ПФЭ) - комплекс заходів, спрямованих на проведення одного з видів професійного відбору працівника і подальшого спостереження за його професійна важливими психофізіологічними якостями.

Головною метою ПФЭ є збереження працездатності, здоров'я працівника, зниження рівня аварійності і травматизму на виробництві, пов'язаних з психофізіологічними причинами, підвищення рівня охорони праці шляхом підтвердження відповідності працівника за професійна важливими психофізіологічними якостями встановленим вимогам щодо можливості виконання конкретної роботи підвищеної небезпеки та тієї, що потребує професійного добору, профілактика формування і розвитку професійного захворювання.

В даній роботі об'єктом комп'ютеризації є процес визначення профпридатності.

Вхідною інформацією є: ПІБ, дата народження, номер і серія паспорта, ідентифікаційний номер, місце роботи, стаж роботи, займана посада, артеріальний тиск, відповіді на експертизу.

Вихідною інформацією будуть результати про профпридатність працівника.

Наведемо приклад прийняття рішення підсистемою «Стресостійкості»: Проведемо аналіз даних групи працівників, що проходять психофізичну експертизу. Лікар за критеріями виставив бали (від 1 до 10):

Таблиця 1. Бали, виставлені кожному пацієнту лікарем

		Пацієнти				
		1	2	3	4	5
Критерії	Агресивність	9	5	2	4	7
	Тривога	1	2	5	6	2
	Втома	2	6	4	3	3
	Чутливість	3	2	2	4	5
	Стійкість до монотонії	4	1	2	5	6
	Подразливість	2	1	4	6	8
	Сприйняття	2	4	6	7	2
	Активність	4	3	5	6	8

Розрахуємо питомі ваги кожного з критеріїв:

Для цього спочатку визначаємо середню арифметичну з чисел, записаних у рядках таблиці:

$$B_i = \frac{\sum_{j=1}^n A_{ij}}{n} \quad (7)$$

Використовуючи отримані дані, визначаємо питомі ваги кожного критерію за формулою:

$$w_i = \frac{b_i}{\sum_{i=1}^n b_i}, \quad (8)$$

де b_i - середня арифметична

Визначимо функції U корисності для кожного з пацієнтів:

$$U_j = \sum x_{ij} * w_i \quad (9)$$

де x_{ij} - оцінка виставлена лікарем по кожному критерію, w_i - відповідний питома вага.

Таблиця 2. Інтегральна оцінка

		Пацієнти					Bi	wi
		1	2	3	4	5		
Критерії	Агресивність	9	5	2	4	7	3,375	0,17
	Тривога	1	2	5	6	2	2	0,10
	Втома	2	6	4	3	3	2,25	0,11
	Чутливість	3	2	2	4	5	2	0,10
	Стійкість до монотонії	4	1	2	5	6	2,25	0,11
	Подразливість	2	1	4	6	8	2,625	0,13
	Сприйняття	2	4	6	7	2	2,625	0,13
	Активність	4	3	5	6	8	3,25	0,16
	U	3,70	3,12	3,77	5,16	5,40		
	T	4	1,2	1,2	2,1	5		

Порівняємо функцію корисності та інтегральну оцінку, яку кожен пацієнт отримав після проходження експертизи на комп'ютері, враховуючи питомі ваги кожного з критеріїв і зробимо висновки.

По першому пацієнтові можна зробити висновок, що і на думку лікаря і на думку комп'ютерної системи підтримки прийняття рішення працівникові не рекомендується виконувати роботу підвищеної небезпеки.

По другому пацієнтові можна зробити висновок, що і на думку лікаря і на думку комп'ютерної системи підтримки прийняття рішення працівникові не рекомендується виконувати роботу підвищеної небезпеки. Так як він швидко втомлюється і це може несприятливо позначитися на виконанні робіт з підвищеною небезпекою.

По третьому пацієнту можна зробити висновок, що і на думку лікаря і на думку комп'ютерної системи підтримки прийняття рішення працівникові може бути допущений до виконання роботи підвищеної небезпеки.

По четвертому пацієнту можна зробити висновок, що на думку комп'ютерної системи підтримки прийняття рішення працівнику не рекомендується виконувати роботи з підвищеною небезпекою, а на думку лікаря даний працівник може виконувати такі роботи. Однак остаточне рішення приймає лікар експерт.

По п'ятому пацієнту можна зробити висновок, що і на думку лікаря і на думку комп'ютерної системи підтримки прийняття рішення працівникові може бути допущений до виконання роботи підвищеної небезпеки.

Література

1. Ус С. А. Теорія нечітких множин у системах прийняття рішень [Текст]: навч. посіб. / С.А. Ус; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. акад. України – Д. : НГА України, 2001. – 86 с.
2. Ус С.А. Моделі та методи прийняття рішень [Текст]: навч. посіб. / С.А. Ус, Л.С. Коряшкіна; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Д. : НГУ, 2014. – 300 с.

УДК 316.4(043)

Пресняков В.О.

КИБЕРСПОРТ

Киберспорт - состязание людей друг с другом, в компьютерных играх! Многие люди считают, что спорт - соперничество людей, требующее приложения физических усилий. Да,

но спорт - это не только сплошные марафоны и жестокие боксерские поединки, но и тренировка своих интеллектуальных способностей.

В пример можно привести Шахматы! Шахматы не требуют никакой физической нагрузки. И при этом являются признанным во всем мире видом спорта. Многие навыки, которые требуются шахматистам также нужны игрокам в Starcraft!

Помимо этого, киберспорт - не просто "игрушки", а настоящая работа. За которую можно получить не плохие деньги. Например призовой фонд на турнире по Dota2, "The International 2016", составил 20 000 000 долларов.

История киберспорта начинается с 1997 года, когда был проведен первый турнир в дисциплине Quake! Соревнования по киберспорту проводятся по всему миру, в том числе и международные. Наиболее значимыми международными турнирами являются ESWC, ESL и WCG. Теперь по подробнее о каждом из них.

WCG - крупнейший международный чемпионат по кибериграм, который ежегодно проводился с 2000 по 2013 год World Cyber Games. Спонсором этого турнира являлся Samsung и Microsoft. Игры всегда начинались с церемонии открытия по аналогии с Олимпийскими играми.

ESL, была основана в 1997 году. Является одной из крупнейших и старейшей киберспортивной лигой. На сайте ESL зарегистрировано более 3.500.000 пользователей, 821.907 команд и ежедневно играет более 10.000 матчей.

Ежегодные соревнования по компьютерным играм, проводятся с 2003 года в рамках Киберспортивного турнира ESWC! Является одним из самых старейших и престижнейших киберспортивных турниров.

Первая и самая популярная оналайн-игра, которая придала киберспорту огромную популярность – это Counter-strike! Counter-strike - популярная многопользовательская игра в жанре командного шутера от первого лица, которая была предшественником культовых серий компьютерных игр.

В начале двухтысячных и конце девяностых, вышли множество культовых киберспортивных игр! Которые навсегда войдут в историю! Такие как: Counter-strike, StarCraft, Quake, Doom, Warcraft.

Многие из этих игр, так и остались ведущими киберспортивными дисциплинами.

Так же помимо ведущих есть и развивающиеся дисциплины, такие как: World of Tanks, Point Blank и др.

Но есть и игры, которые потеряли свою популярность и статус киберспортивных дисциплин. Это Warcraft 3, Need For Speed и Quake. Очень обидно видеть, когда очень перспективная дисциплина "Quake", прародительница киберспорта "заброшена на полку". И никак не развивается.

Киберспорт — очень перспективное направление, которое имеет очень большую нарастающую популярность, которая с течением времени получит еще большее развитие.

Плюсы киберспортивной индустрии:

1. Есть возможность достичь успеха.

Можно годами играть в футбол в своем дворе или отстаивать честь района, но так и не пробиться на олимп. Для этого понадобится просто невероятное количество усилий. Но, играя в доту это сделать намного проще.

2. Доступность.

Киберспорт под силу любому. Все что нужно для игры – наличие компьютера и доступа в интернет. Имея это, даже люди с ограниченными физическими возможностями могут играть наравне с другими геймерами;

3. У киберспорта есть перспективы.

То, что данная индустрия развивается с космической скоростью – ни для кого не секрет. Из пыльных компьютерных клубов киберспорт перебрался на величайшие спортивные арены. А призовые фонды турниров сравнимы с гонорарами профессиональных спортсменов. Да и фанатов у команд достаточно по всему миру;

4. Он подразумевает под собой не только игры.

Если вы увлекаетесь киберспортом, вы можете попробовать свои силы не только в играх. Репортер, менеджер команд, видеоредактор – это те роли, которые вы также можете на себя примерить.

Минусы киберспортивной индустрии:

1. Проблемы со здоровьем.

Вам нравится киберспорт и вы приняли решение играть? Тогда помните, что данное увлечение может привести к проблемам со здоровьем. Чтобы добиться успеха нужно будет пойти на жертвы. И киберспортивная индустрия не является исключением. Проблемы с позвоночником и зрением есть практически у каждого геймера;

2. Недостаток свободного времени.

Хотите стать успешным киберспортсменом? Будьте готовы к тому, что киберспорт займет большую часть вашего времени. Личной жизнью и другими увлечениями вам придется пожертвовать;

3. Недопонимание со стороны окружающих.

Очень часто эта индустрия вызывает недопонимания у старшего поколения. И пускай они уже не так ярко выражают свое недовольство, как несколько лет назад, все же вы можете столкнуться с недопониманием родителей или знакомых.

УДК 004:351.74(477)(043)

Стрелець Л.С.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Останнім часом в Україні спостерігається інтенсивне впровадження сучасних інформаційних технологій практично у всі сфери життєдіяльності держави, у тому числі в діяльність правоохоронних органів. Створюються, впроваджуються та успішно використовуються у боротьбі зі злочинністю міжвідомчі банки даних та інші комп'ютеризовані системи правоохоронних органів України.

В органах внутрішніх справ (ОВС) накопичено чималий досвід застосування сучасних інформаційних технологій, функціонує та постійно удосконалюється система інформаційного забезпечення, яка здійснює інформаційну підтримку ОВС у розкритті, розслідуванні та попередженні злочинів, у процесі встановлення та розшуку злочинців, надає багатоцільову статистичну, аналітичну та довідкову інформацію, допомагає при розв'язанні інших завдань боротьби зі злочинністю.

Інформаційне забезпечення ОВС - це комплекс методів, заходів, засобів різного характеру, які забезпечують створення та функціонування інформаційних технологій, а також їх ефективне використання для вирішення покладених на ОВС завдань.

Система інформаційного забезпечення ОВС - це сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих організаційних елементів та технічних засобів, яка здійснює інформаційне забезпечення ОВС. Програма інформатизації органів внутрішніх справ України передбачає впровадження у діяльність ОВС відповідних інформаційних підсистем, що потребує від працівників ОВС оволодіння відповідними знаннями та навичками у галузі інформаційних технологій.

Основною метою системи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ України є всебічна інформаційна підтримка діяльності ОВС у боротьбі зі злочинністю на основі комплексу організаційних, нормативно-правових, технічних, програмних та інших заходів. Основними завданнями системи інформаційного забезпечення ОВС є:

- забезпечення можливості своєчасного отримання вірогідної інформації у повному, систематизованому та зручному для користування вигляді працівниками та підрозділами ОВС для розкриття, розслідування, попередження злочинів і розшуку злочинців;

- збирання та обробка оперативної, оперативно-розшукової, оперативно-довідкової, аналітичної, статистичної і контрольної інформації для оцінки ситуації та прийняття обґрунтованих оптимальних рішень на всіх рівнях діяльності ОВС;

- забезпечення ефективної інформаційної взаємодії усіх галузевих служб ОВС України, інших правоохоронних органів та державних установ;

- забезпечення надійного захисту інформації від несанкціонованого доступу.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій у світовому просторі призвів до активного використання у боротьбі зі злочинністю комп'ютерних інформаційних систем.

Основними тенденціями розвитку інформаційних технологій у правоохоронній сфері є:

- удосконалення форм та методів управління системами інформаційного забезпечення;
- централізація та інтеграція комп'ютерних банків даних;
- впровадження новітніх комп'ютерних інформаційних технологій для ведення кримінологічних та криміналістичних обліків;
- розбудова та широке використання ефективних та потужних комп'ютерних мереж;
- застосування спеціалізованих засобів захисту інформації;
- налагодження ефективного взаємообміну кримінологічною інформацією на міждержавному рівні.

Разом з цим застосування комп'ютерної техніки при неправильному визначенні її місця та ролі у інформаційному забезпеченні подекуди має і негативні приклади, а саме: низький рівень інтеграції інформаційних обліків; дублювання функцій інформаційних підрозділів в галузевих службах; нераціональне використання коштів на придбання та розробку програмно-технічних комплексів; порушення режиму таємності та незахищеність банків даних тощо. Зазначені реалії сучасного стану інформаційного забезпечення ОВС зумовлюють неможливість ефективної інформаційної підтримки боротьби зі злочинністю, подальше відставання в цих питаннях від деяких країн світу.

Крім того, різке загострення останнім часом оперативного стану в Україні, збільшення обсягів інформації, поставило на передній план питання підвищення ефективності роботи всіх служб МВС шляхом використання сучасних засобів комп'ютерної техніки, новітніх інформаційних технологій, тому для цього потрібна якісно нова система інформаційного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ.

Зробили великий внесок у теорію інформації та інформаційного ринку такі науковці як: Д. Гелбрейт, П. Дракер, М. Кастельс, Д. Мартін, Д. Белл та інші. Необхідно також відмітити роботу українських і російських вчених: В. Глушкова, М. Делягіна, М. Демкової, І. Олексієвої, В. Ільїна і т.д. В роботах вітчизняних і зарубіжних вчених таких як О. Амоші, Я. Бересуцького, Г. Атаманчука, В. Бакуменка та інших, розглядалися проблеми теорії та практики державного управління у сфері інформатизації та інформаційного ринку. Але існують проблеми та загрози розвитку інформаційного ринку. Серед потенціальних і реальних загроз національній безпеці держави в інформаційній сфері правознавець вважає розголошення інформації, яка складає державну таємницю, що є власністю держави або спрямована на підтримку потреб та національних інтересів всієї України.

Виходячи з усього вище сказаного причини, що стримують державне регулювання інформаційного ринку нашої держави це: слабкий розвиток, практичне припинення виробництва обчислювальної техніки на державних підприємствах, економічна криза, яка спричинює недостатню державну фінансову допомогу проєктів інформатизації, а також недостатня надійність і потужність мереж зв'язку і телекомунікацій. Ще можна зазначити, що в Україні упродовж останніх років в сучасних умовах розвитку суспільства інформаційне законодавство потребує якісних змін. За всієї його розгалуженості воно залишається суперечливим, належним чином не систематизованим і не кодифікованим.

УДК 004:34(043)

Урекє А.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНОМУ РИНКУ

Провідною думкою розвитку сучасної країни є величезний вплив інформаційних та телекомунікаційних технологій на всю загальну діяльність людства, що передбачається основними перетвореннями продуктивних сил країни, а також впровадженням нових місцевих інформаційних ринків, які демонструють фундамент цих перетворень. Як об'єкт державного управління інформаційний ринок може стати головним, але в майбутньому почне впливати на соціальне та економічне піднесення країни, завдяки можливості дуже сильно прискорювати інтеграцію окремо взятої країни в загальне інформаційне суспільство.

На сьогоднішній день беззаперечним прикладом цього є інформаційний ринок, який за темпами та масштабами зростання сильно відрізняється в окремо взятих країнах світу. Це може трапитися в процесі еволюції інформаційних технологій. Внаслідок цього інформація перетворюється на повсякденний товар і наймасовіший об'єкт купівлі та продажу. Ось

наприклад у США загальна кількість зайнятих перевищує 50% працівників інформаційного сектора економіки. У розвинених країнах світу вклад інформаційного сектора складає від 10% до 25% ВВП. Що стосується інформаційного ринку нашої країни, то він лише формується. Невідкладне завдання, котре постало перед Україною на початку XXI ст., стало створення інформаційного суспільства, що описує пріоритети розвитку інформаційних ресурсів та інфраструктури, запровадженням новітніх інформаційних технологій, захистом національних, моральних і культурних цінностей, інтеграцією до всесвітнього інформаційного простору, а також забезпеченням конституційних прав громадян на свободу слова та вільний доступ до інформації. Також неодноразово збільшується розмір торгівлі засобів інформатизації: комп'ютерів, телекомунікаційного обладнання, а ще за останні роки значно посилилась технологічна та технічна база. Дуже не великим є вклад нашої держави у галузь виробництва інформаційних та комунікаційних технологій і у сферу інформаційно-комунікаційних послуг, він становить всього 6% ВВП.

Наша держава приєдналась до процесу формування загального світового інформаційного ринку, а також до загальної інформатизації суспільства. Інформаційна експансія нашої країни, стала інформаційним проривом у загальносвітовому потоці. Проте в цілому в Україні, як і раніше, інформаційна діяльність є збитковою. В цілому навіть високий прибуток торговельних служб недостатньо поліпшує результати, здебільшого поки державна спільнота не пододала межі планової втрати і не перейшла хоча б рівень нерентабельної роботи. Беззаперечним є той факт, що інформаційний чинник стає надзвичайно важливим у загальному державотворчому процесі і, передусім, у представленні та відстоюванні інтересів держави. Не викликає сумніву той факт, що інформаційна діяльність потребує чіткого упорядкування з позиції безпеки, а інформаційного забезпечення вимагають всі сфери суспільної діяльності. Таким чином, великий діапазон проблем законодавчого регулювання інформаційного забезпечення інформаційної безпеки України здобуває важливе практичне та теоретичне значення.

УДК 530.145.3(043)

Федирко В.О.

ИССЛЕДОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ РАБОТЫ КВАНТОВОГО КОМПЬЮТЕРА

В далёком 1965 году Гордон Мур говорил, что за год количество транзисторов, вмещающихся в кремниевом микрочипе, увеличивается вдвое. Этот темп прогресса

последнее время замедлился, и удвоение происходит реже – раз в два года. Даже такой темп в ближайшем будущем позволит достигнуть транзисторам размеров с атом. Дальше – рубеж, который переступить невозможно. С точки зрения физического строения транзистора он никак не может быть меньше атомарных величин. Увеличение размеров чипа проблему не снимает. Работа транзисторов связана с выделением тепловой энергии, и процессоры нуждаются в качественной системе охлаждения. Многоядерная архитектура также не решает вопрос дальнейшего роста. Достижение пика в развитии технологии современных процессоров произойдёт уже скоро. Разработчики пришли к пониманию этой проблемы в то время, когда у пользователей только начали появляться персональные компьютеры. В 1980 году один из основателей квантовой информатики, советский профессор Юрий Манин, сформулировал идею квантовых вычислений. Уже через год Ричард Фейман предложил первую модель компьютера с квантовым процессором. Теоретические основы того, как должны выглядеть квантовые компьютеры, сформулировал Пол Бениофф.

Квантовый компьютер — вычислительное устройство, которое использует явления квантовой суперпозиции и квантовой запутанности для передачи и обработки данных. Чтобы понимать, как работает новый процессор, необходимо понимать несколько основных принципов квантовой механики:

1. Состояние или положение частицы определяется только с какой-либо долей вероятности.
2. Если частица может иметь несколько состояний, то она и находится сразу во всех возможных состояниях. Это принцип суперпозиции.
3. Процесс измерения состояния частицы приводит к исчезновению суперпозиции. Характерно, что полученное измерением знание о состоянии частицы отличается от реального состояния частицы до проведения замеров.

В этих законах и заключено разительное отличие вычислений привычного нам компьютера и квантового. Обычный процессор оперирует в своих действиях бинарным кодом. Компьютерные биты могут находиться только в одном состоянии – иметь логическое значение 0 или 1. Квантовые компьютеры оперируют кубитами, которые могут иметь логическое значение 0, 1, 0 и 1 сразу. Для решения определённых задач они будут иметь многомиллионное преимущество по сравнению с традиционными вычислительными машинами. Сегодня уже есть десятки описаний алгоритмов работы. Программисты создают особый программный код, который сможет работать по новым принципам вычислений.

Другая отличительная особенность, которой обладают квантовые компьютеры, это способность квантового вычисления быстро подобрать нужный код или шифр. Обычный

компьютер выполняет решение математической оптимизации последовательно, перебирая один вариант за другим. Квантовый конкурент работает сразу со всем массивом данных, молниеносно выбирая наиболее подходящие варианты за беспрецедентно короткое время

Новый подход в процессе вычислений позволяет работать с огромными массивами данных и выполнять моментальные вычислительные операции. Он создаст предпосылки для научных грандиозных открытий во всех отраслях. Медицина решит многие проблемные вопросы, которых накопилось в последнее время довольно много. Станет возможным диагностика раковых заболеваний на более раннем этапе заболевания, чем сейчас. Химическая промышленность сможет синтезировать продукты с уникальными свойствами. Прорыв в космонавтике не заставит себя ждать. Полёты к другим планетам станут таким же обыденным действием, как и ежедневные поездки по городу. Потенциал, который заложен в квантовых вычислениях, безусловно, преобразит нашу планету до неузнаваемости.

Однако в производстве эффективного квантового компьютера остается еще огромное множество проблем, требующих решения.

Сложность заключается в создании условий, при которых квантовый бит сможет бесконечно долго находиться в состоянии суперпозиции. Каждый кубит представляет собой микропроцессор, который работает на принципах сверхпроводимости и законах квантовой механики.

Вокруг микроскопических элементов логической машины создаётся целый ряд уникальных условий окружающей среды:

1. Температура 0,02 градуса по Кельвину (-269,98 по Цельсию);
2. Система защиты от магнитного и электрического излучения (снижает воздействие этих факторов в 50 тысяч раз);
3. Система теплоотвода и гашения вибраций; разрежение воздуха ниже атмосферного давления в 100 миллиардов раз. Небольшое отклонение окружающей среды вызывает мгновенную потерю кубитами состояния суперпозиции, что приводит к сбою в работе.

Все эти немаловажные условия исследования и моделирования квантового компьютера конечно же очень замедляют процесс его создания, но можно быть уверенным, что в обозримом будущем квантовые компьютеры перевернут наше представление об окружающем мире. И всё человечество в этот момент выйдет на более высокий уровень своей эволюции.

Литература

1. Квантовый компьютер и квантовые вычисления. Глав. ред. В. А. Садовничий, Ижевск: ИЖТ, 1999. — 288с
2. Квантовый компьютер и квантовые вычисления. Под ред. Садовничего В. А.
3. Ожигов Ю. И. Квантовые вычисления. — М.: Макс Пресс, 2003. — 152 с.

УДК 004.42(043)

Хлюстов С.Я.

КЛАСТЕРНОЕ ПРОГРАММИРОВАНИЕ

Кластер - это связанный набор полноценных РС, применяемый в виде одного ресурса. "Кластерное программирование" - это абсолютная компьютерная система, включающая в себя микропроцессоры, память, подсистему ввода/вывода, также операционную систему, подсистемы, прибавления, в общем всё, что потребуется для ее функционирования. Чтобы достичь желаемого результата употребляются индивидуальные компьютеры либо параллельные системы, которые имеют все шансы содержать зодчество SMP причем даже NUMA. Кластеры являются слабыми из-за системами, узловые взаимосвязи используется одна из обычных сетевых технологий (Fast/Gigabit Ethernet, Myrinet) на базе шинной архитектуры либо коммутатора. Поэтому они считаются наиболее дешевой в построении модификацией MPP архитектуры.

Кластерная архитектура параллельных компьютеров. Понятие "единый ресурс" означает присутствие программ, дающего возможность всем юзерам считать, собственно есть исключительно одна сущность, с которой они действуют - кластер. К примеру, система пакетной обработки кластера даёт вероятность отправить задание на обработку кластеру, но не отдельному компьютеру. Примером считаются системы баз данных. У большинства изготовителей систем баз данных наличествуют версии, работающие в параллельном режиме на нескольких машинах кластера. В следствии приложения, использующие информационную базу, не могут заботиться о том, где производится их работа. СУБД отвечает за синхронизацию параллельно исполняемых действий и поддержание целостности базы данных. Компьютеры, образующие кластер, — узлы кластера — постоянно сравнимо самостоятельны, что допускает остановку или выключение любого из их для проведения профилактических работ или установки дополнительного оборудования без нарушения трудоспособности всего кластера. Из определения архитектуры кластерных систем следует, что она содержит в себе очень широкий спектр систем. Рассматривая крайние точки, кластером возможно считать как пару ПК, связанных локальной 10-мегабитной сетью

Ethernet, так и вычислительную систему, создаваемую в масштабах проекта Cplant в Государственной лаборатории Sandia: 1400 рабочих станций на базе микропроцессоров Alpha, связанных скоростной сетью Myrinet.

Таким образом, заметно, что различных вариантов построения кластеров очень много. При всем этом в архитектуре кластера огромное значение имеют используемые коммуникационные технологии и стандарты. Они почти во всем характеризуют круг задач, для решения которых возможно использовать кластеры, построенные на основе этих технологий.

Кластерное программирование базируется на фундаментальных свойствах восприятия и мышления. Если не знать этого, то попутное решение многих больших и маленьких проблем может показаться случайным и естественным в таких ситуациях везением. Дескать, стоит придумать что-нибудь новенькое ещё, и опять повторится чудо. В данном случае, к сожалению, это не совсем так. Нельзя одну конструкцию бесконечно долго приближать или приводить в соответствие по структуре к другим конструкциям – к конструкции компьютера и системе восприятия и мышления человека. Рано или поздно настанет момент, когда на первом этапе откажутся от бесконечных половинчатых и компромиссных решений, связанных с желанием сразу попутно охватить разные направления науки и использовать имеющиеся технологии. Сначала будет достигнуто наиболее полное прямое соответствие между «конструкциями» человека и компьютера, а уже потом в созданную базовую систему включат проблемно-ориентированные технологии как дополнительные возможности.

Литература

- 1) Программное обеспечение повышенной готовности промежуточного уровня в Linux, часть 1: Heartbeat и Web-сервер Apache
- 2) Кластерное программирование. Программа HabibtgKlaster.

УДК 004.925.8(043)

Шульга Л.Л.

3D-МОДЕЛИРОВАНИЕ

3D-моделирование - это процесс создания трехмерной модели объекта. Задача 3D-моделирования - разработать визуальный объемный образ желаемого объекта. С помощью трехмерной графики можно и создать точную копию конкретного предмета, и разработать новое.

Трёхмерное изображение на плоскости отличается от двумерного тем, что включает построение геометрической проекции трёхмерной модели сцены на плоскость с помощью специализированных программ. При этом модель может, как соответствовать объектам из реального мира, так и быть полностью абстрактной.

Для получения трёхмерного изображения на плоскости требуются следующие шаги:

- моделью;
- вывод моделирование — создание трёхмерной математической модели сцены и объектов в ней;
- рендеринг(визуализация) — построение проекции в соответствии с выбранной физической полученного изображения на устройство вывода — дисплей или принтер.

1) Моделирование

Сцена (виртуальное пространство моделирования) включает в себя несколько категорий объектов:

1. Геометрия (построенная с помощью различных техник модель, например, здание)
2. Материалы (информация о визуальных свойствах модели, например, цвет стен и отражающая/преломляющая способность окон)
3. Источники света (настройки направления, мощности, спектра освещения)
4. Виртуальные камеры (выбор точки и угла построения проекции)
5. Силы и воздействия (настройки динамических искажений объектов, применяется в основном в анимации)
6. Дополнительные эффекты (объекты, имитирующие атмосферные явления: свет в тумане, облака, пламя и пр.)

Задача трёхмерного моделирования — описать эти объекты и разместить их в сцене с помощью геометрических преобразований в соответствии с требованиями к будущему изображению.

2) Рендеринг

На этом этапе математическая (векторная) пространственная модель превращается в плоскую (растровую) картинку. Если требуется создать фильм, то рендерится последовательность таких картинок — кадров. Как структура данных, изображение на экране представлено матрицей точек, где каждая точка определена, по крайней мере, тремя числами: интенсивностью красного, синего и зелёного цвета. Таким образом рендеринг преобразует трёхмерную векторную структуру данных в плоскую матрицу пикселей. Этот шаг часто требует очень сложных вычислений, особенно если требуется создать иллюзию реальности. Самый простой вид рендеринга — это построить контуры моделей на экране

компьютера с помощью проекции, как показано выше. Обычно этого недостаточно и нужно создать иллюзию материалов, из которых изготовлены объекты, а также рассчитать искажения этих объектов за счёт прозрачных сред (например, жидкости в стакане). Существует несколько технологий рендеринга, часто комбинируемых вместе. Например:

1. Z-буфер (используется в OpenGL и DirectX 10);

2. Сканлайн (scanline) — он же Ray casting («бросание луча», упрощенный алгоритм обратной трассировки лучей) — расчёт цвета каждой точки картинki построением луча из точки зрения наблюдателя через воображаемое отверстие в экране на месте этого пиксела «в сцену» до пересечения с первой поверхностью. Цвет пиксела будет таким же, как цвет этой поверхности (иногда с учётом освещения и т. д.);

3. Трассировка лучей (рейтрейсинг, англ. raytracing) — то же, что и сканлайн, но цвет пиксела уточняется за счёт построения дополнительных лучей (отражённых, преломлённых и т. д.) от точки пересечения луча взгляда. Несмотря на название, применяется только обратная трассировка лучей (то есть как раз от наблюдателя к источнику света), прямая крайне неэффективна и потребляет слишком много ресурсов для получения качественной картинki;

4. Глобальное освещение (англ. globalillumination, radiosity) — расчёт взаимодействия поверхностей и сред в видимом спектре излучения с помощью интегральных уравнений.

Грань между алгоритмами трассировки лучей в настоящее время практически стёрлась. Так, в 3D Studio Max стандартный визуализатор называется Default scanline renderer, но он считает не только вклад диффузного, отражённого и собственного (цвета самосвечения) света, но и сглаженные тени. По этой причине, чаще понятие Raycasting относится к обратной трассировке лучей, а Raytracing — к прямой.

Вследствие большого объема однотипных вычислений рендеринг можно разбивать на потоки (распараллеливать). Поэтому для рендеринга весьма актуально использование многопроцессорных систем. В последнее время активно ведётся разработка систем рендеринга использующих GPU вместо CPU, и уже сегодня их эффективность для таких вычислений намного выше. К таким системам относятся:

3) Программное обеспечение

Программные пакеты, позволяющие создавать трёхмерную графику, то есть моделировать объекты виртуальной реальности и создавать на основе этих моделей изображения, очень разнообразны. Последние годы устойчивыми лидерами в этой области являются коммерческие продукты: такие как 3D Studio Max, Maya, Lightwave 3D, Softimage, Sidefx Houdini, Maxon Cinema 4D и сравнительно новые Rhinoceros 3D, Nevercenter Silo или

ZBrush. Кроме того, существуют и открытые продукты, распространяемые свободно, например, пакет Blender (позволяет создавать 3D модели, с последующим рендерингом (компьютерной визуализацией)), K-3D и Wings3D.

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖГАЛУЗЕВИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 342.922(477)(043)

Анушкевич А.Д.

ПРАВИТЕЛЬСТВО УКРАИНЫ КАК СУБЪЕКТ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРАВА

Кабинет Министров Украины является высшим органом в системе органов исполнительной власти. Правительство разрабатывает программу деятельности Кабинета Министров Украины, которую в свою очередь одобряет Верховная Рада Украины, тем самым является и актуальным для изучения, так как правительство является не только движущей силой исполнения программ развития страны, а и непосредственно создаёт данную программу, от которой зависит путь развития государства.

Главной целью, является анализ Кабинета Министров Украины, как субъекта административного права и важности его для развития страны в целом.

Правительство рассматривалось такими научными деятелями как В. Авер'янов, Т. Бойко, Б.Данилишин, которые в своих научных статьях пытались раскрыть суть Кабинета Министров и дальнейшее его развитие и модернизацию.

Общие положения административно-правового статуса Кабинет Министров Украины установлены Конституцией, Законом "О кабинете Министров Украины" и Регламентом Кабинет Министров Украины. Действующее законодательство наделяет Кабинет Министров Украины тремя основными функциями управления - направления, координации и контроля.

Кабинет Министров издает на основе и во исполнение Конституции и законов Украины, актов Президента Украины и постановлений Верховной Рады, принятых в соответствии с Конституцией и законами Украины, в пределах своей компетенции постановления и распоряжения, обязательные для исполнения.

К основным задачам Кабинета Министров Украины относятся:

1) обеспечение государственного суверенитета и экономической самостоятельности Украины, осуществление внутренней и внешней политики государства, исполнение Конституции и законов Украины, актов Президента Украины;

2) принятие мер по обеспечению прав и свобод человека и гражданина, создание благоприятных условий для свободного и всестороннего развития личности;

3) обеспечение проведения бюджетной, финансовой, ценовой, инвестиционной, в том числе амортизационной, налоговой, структурно-отраслевой политики, политики в сферах труда и занятости населения, социальной защиты, здравоохранения, образования, науки и культуры, охраны природы, экологической безопасности и природопользования;

4) разработка и выполнение общегосударственных программ экономического, научно-технического, социального, культурного развития, охраны окружающей среды, а также разработка, утверждение и исполнение других государственных целевых программ;

5) обеспечение развития и государственной поддержки научно-технического и инновационного потенциала государства;

6) обеспечение равных условий для развития всех форм собственности, осуществление управления объектами государственной собственности в соответствии с законом;

7) осуществление мероприятий по обеспечению обороноспособности и национальной безопасности Украины, общественного порядка, борьбы с преступностью, ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций;

8) организация и обеспечение осуществления внешнеэкономической деятельности, таможенного дела;

9) направление и координация работы министерств, других органов исполнительной власти;

10) выполнение других функций, определенных Конституцией и законами Украины, актами Президента Украины.

Деятельность Кабинета Министров направляется на обеспечение интересов украинского народа путем выполнения Конституции и законов Украины, актов Президента Украины, Программы деятельности Кабинета Министров, одобренной Верховной Радой Украины, решение вопросов государственного управления в сферах, отнесенных к его компетенции.

Правительство, по-существу, обеспечивает практически повседневное и систематическое государственное руководство хозяйственной, социально-культурной и административно-политической деятельностью всей страны. Тем самым позволяет рассматривать Кабинет Министров как высший орган государственной исполнительной власти, осуществляющий исполнительную власть в общегосударственном масштабе. Создавая программу деятельности, Кабинет Министров Украины становится органом, который создаёт стратегию развития государства в целом и возлагая на себя обязанность выполнения данной стратегии, от которой зависит судьба страны и дальнейшее её развитие либо крах.

Литература

1. Закон України «О Кабинете министров Украины» от 27.02.2014 г. № 794-VII
2. Курс адміністративного права України. В.К.Колпаков, О.В.Кузьменко, І.Д.Пастух, В.Д.Сущенко [та ін.]. Юрінком Інтер. 2013, 864 с.
3. Курс адміністративного права України: підручник / за заг. ред. Коваленка В. В. – НАВС, 2012. – 808 с. 114.

УДК 346 (477)(043)

Арапова А.С.

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Господарські правовідносини були сформовані у площині права приватного, тому забувати про зв'язок цивільних та господарських правовідносин не варто. Найбільшу складність у їх розмежуванні складають відносини майнового характеру. Саме майнові відносини у певному сенсі є основою господарських правовідносин і саме вони є «винуватцем» плутанини між господарськими та цивільними відносинами. Як зазначає О. Шаповалова основним призначенням цивільного права є «утвердження і захист приватного інтересу, правового статусу людини, особистості, закріплення автономії індивідів, їх незалежності від держави» [3, с. 26]. Основною ж метою господарського права є утвердження суспільного господарського порядку в економічній системі України, за якої відбуватиметься підвищення ефективності суспільного виробництва, підвищення соціальної спрямованості такого виробництва [1], що прямо передбачено Господарським кодексом.

Ввирішення проблеми співвідношення цивільних і господарських правовідносин має не стільки теоретичне, скільки практичне значення, бо це буде основою для переходу від дискусій у наукових колах до справжнього та ефективного реформування господарського і цивільного законодавства для забезпечення інтересів економічної сфери, а також прав і свобод усіх громадян.

Отже, у чому ж ця проблема розмежування? У цьому нам допоможуть розібратися дві концепції щодо правого регулювання господарських відносин: цивільно-правової і господарсько-правової, на яких вона, власне кажучи, і базується. Перша науково-правова теорія відстоює думку, що господарські відносини є складовою цивільних відносин і повинні регулюватись цивільним кодексом. Друга концепція базується на тому, що господарські

відносини складають самостійну галузь права і мають регулюватися господарським законодавством.

Перша концепція, тобто концепція правового регулювання господарських відносин цивільним правом, отримала пік свого розвитку у радянські часи, коли усі цивілісти були категорично проти приватного права. У якості прикладу можна навести цитату радянського цивілісту О. С. Іоффе з приводу розробки та прийняття Основ цивільного законодавства Союзу РСР і союзних республік : «У ці акти повинні були включені норми, що регулюють майнові відносини не тільки між громадянами, але і між соціалістичними організаціями, у тому числі норми про поставку, капітальне будівництво, перевезення тощо. Навпаки, у випадку виникнення господарського права у вказаних актах залишаться тільки норми, що регулюють майнові відносини між громадянами або за участю громадян, і за їх межі будуть винесені норми, які регулюють майнові відносини між соціалістичними організаціями» [4, с. 697-698].

Радянські науковці пояснювали неможливість виділення окремої галузі права, якщо не буде доведена самостійність її предмета та метода правового регулювання. [5, с. 51; 6, с. 136-137; 7, с. 112-113]. Предмет при цьому повинен бути однорідним, тобто охоплювати однакові за правовою природою суспільні відносини, а метод правового регулювання - «своїм», тобто належати виключно самостійній галузі права.

Проте, ми розуміємо, що «чистого» виділення галузі права за його предметом та методом апріорі не можливе, окрім цього галузь права повинна відповідати об'єктивно існуючим відносинам, що потребують правового регулювання.

У ст. 1 ЦК визначається предмет цивільного права України, який включає в себе особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

Перше, на що відразу звертається увага, це за словами Н. С. Кузнецової, наявність таких спеціальних характеризуючих ознак як юридична рівність, вільне волевиявлення, майнова самостійність. Це підкреслює, на її думку, приватноправовий характер цивільних правовідносин і відмінність від публічних відносин [8, с. 11].

Господарський кодекс у ст. 1 визначає, що предметом господарського права є господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Як визначено у ст. 3 ГК, сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини.

Господарсько-виробничі відносини мають характеристики, альтернативні до цивільних, і саме на цьому заснована проблема. Для них характерні майновий характер юридична рівність, майнова самостійність і вільне волевиявлення їх учасників, виходячи зі специфіки господарських відносин.

Організаційно-господарські відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю. Противники теорії господарського права вважають їх частиною предмета адміністративного права, і виходить, що господарське право не має свого предмета.

У відповідь на це у ч. 1 ст. 4 ГК, встановлено, що не є предметом регулювання господарського права: а) майнові та особисті немайнові відносини, що регулюються Цивільним кодексом України; б) адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання.

Господарський кодекс дуже грамотно був розроблений, адже він передбачив наукові суперечки з вищепоставленого питання і у ГК у цілому можна виділити такі способи розмежування застосування норм ЦК і ГК.

ГК чітко визначає відносини, що регулюються нормами ГК, і відносини, що регулюються нормами ЦК. Наприклад, у ст. 306 ГК встановлюється, перевезення вантажів регулюється цим Кодексом і виданими відповідно до нього транспортними кодексами, транспортними статутами та іншими нормативно-правовими актами (ч. 5), а відносини, пов'язані з перевезенням пасажирів та багажу, - ЦК та іншими нормативно-правовими актами (ч. 6).

ГК визначає субсидіарне застосування положень ЦК до відносин, які не врегульовані ГК. Наприклад, за ч. 3 ст. 264 ГК основні вимоги щодо укладення та виконання договорів поставки встановлюються цим Кодексом, іншими законодавчими актами. А згідно з ч. 6 ст. 265 цього кодексу реалізація суб'єктами господарювання товарів негосподарюючим суб'єктам здійснюється за правилами про договори купівлі-продажу. До відносин поставки, не врегульованих цим Кодексом, застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України про договір купівлі-продажу.

У ряді статей ГК визначаються відносини, які регулюються виключно цим кодексом і прийнятими відповідно до нього іншими нормативно-правовими актами. Наприклад, згідно зі ст. 278 ГК правові умови створення та діяльності товарних бірж, а також основні правила

здійснення торговельно-біржової діяльності визначаються цим Кодексом, прийнятими відповідно до нього законами та іншими нормативно-правовими актами.

ГК також встановлює умови застосування положень ЦК. Наприклад, за ст. 154 ГК відносини, пов'язані з використанням у господарській діяльності та охороною прав інтелектуальної власності, регулюються цим Кодексом та іншими законами, а положення Цивільного кодексу України - застосовуються з урахуванням особливостей, передбачених цим Кодексом та іншими законами. Це ж правило міститься у ст.ст. 179, 182, 193, 202 та ін.

Господарські відносини існують в особливій сфері - при здійсненні господарської діяльності. У ст. 3 ГК під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Господарську діяльність не можна визнавати приватною? Безперечно, що ні. Адже виключно за результатами цієї діяльності формується ВВП, наповнюється бюджет, пенсійний та інші соціальні фонди, від напряму яких залежить уся соціальна інфраструктура країни.

Окрім того, особливістю є те, що звичайна фізична особа не може стати суб'єктом господарських відносин. Щоб стати таким суб'єктом потрібно пройти через процедуру державної реєстрації, внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Отже, ми можемо зробити висновок, що цивільні і господарські правовідносини є самостійними галузями права зі своїми особливостями правового регулювання, хоча й поєднанні спільною природою майнових відносин, що лежить в їх основі.

Література

1. Господарський кодекс 16.01.2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Цивільний кодекс 16.01.2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

3. Шаповалова О. Шляхи подолання неузгодженостей у цивільному та господарському законодавстві України // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 3. – С. 25–27.

4. Иоффе О.С. Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права». - М. : Статут, 2000. - 777 с.

5. Алексеев С. С. Государство и право: учеб. пособие / С. С. Алексеев. - М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. - 152 с.

6. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. / К. Г. Волинка - К. : МАУП, 2003. - 240 с.

7. Темнов Е.И. Теория государства и права: учебное пособие для вузов / Е. И. Темнов. - М. : Экзамен, 2004. - 320 с.

8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. - 3-є вид., перероб. і доп. / За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - Т 1. - 832 с.

УДК 347.44

Балджи К.В.

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Розвиток суспільних відносин на сучасному етапі безперечно пов'язаний із тим, що наша держава не стоїть на місці. Україна розвивається і відповідно до цього змінюється структура, зміст та специфіка правових відносин. Характер і динаміка правових відносин тісним чином пов'язані з усіма правовими обставинами, які відбуваються в нашій країні в процесі її розвитку, та мають певні юридичні наслідки, тобто з юридичними фактами.

Слід зазначити, що юридичні факти займають провідне місце в механізмі правового регулювання. Їх головне значення – юридично забезпечити виникнення, зміну або припинення правових відносин.

Саме тому, метою дослідження є визначення ознак, які притаманні юридичним фактам як обставинам, діям чи подіям об'єктивної реальності і за посередництвом яких виникають, змінюються і припиняються цивільні права, обов'язки або правовідносини в цілому.

Ступінь вивчення обраної теми досить глибока. Дослідженню юридичних фактів у цивільному праві присвячено багато робіт видатних вчених, як В. Б. Ісаков, В. І. Данілін, Р. О. Халфіна, М. М. Агарков, Н. В. Бровченко, М. В. Матійко, О. Віхров, А. М. Завальний, М. Пленюк, О. Ф. Сурілов та інші.

Здійснивши аналіз поглядів вчених з приводу поняття юридичних фактів, ми дійшли висновків, що майже у всіх них можна побачити багато спільних рис, які і формують найбільш суттєві ознаки юридичних фактів. Зокрема, професор О. В. Сурілов, визначаючи поняття юридичного факту, посилається на позицію Р. О. Халфіної, для якої юридичний факт служить обов'язковою підставою для виникнення, зміни або припинення правовідносин [1].

На думку Є. Трубецького, під юридичними фактами розуміються усі стани і події дійсності, яким властиво встановлювати або припиняти права. Станом є обставина, яка існує тривалий час, безперервно або періодично породжуючи юридичні наслідки [2].

Досить продуктивним є дослідження Ю. Г. Ткаченко стосовно формулювання поняття юридичних фактів. Ткаченко справедливо зауважує, що в нашій літературі юридичні факти здебільшого визначаються як обставини, що ведуть до виникнення, зміни або припинення правовідносин. На її думку, це визначення занадто вузьке, тому що воно не враховує, що юридичні факти можуть породжувати також і правоздатність, дієздатність, і не кореспондуючі один одному суб'єктивні права і юридичні обов'язки [3].

Таким чином, для того, щоб повною мірою зрозуміти природу юридичних фактів, необхідно поглибити дослідження і визначити якомога більше їх ознак.

Варто підкреслити, що теорія юридичних фактів безпосередньо пов'язана з вирішенням практичних завдань юриспруденції. Наприклад, правозастосовний орган повинен не тільки встановити всі необхідні для вирішення справи юридичні факти, а й вірно їх кваліфікувати. Оскільки, неправильна юридична оцінка фактів веде до того, що одним обставинам не надається належного правового значення, іншим, навпаки, приписуються невластиві їм якості [4].

Отже, на основі проведеного аналізу, ми дійшли висновків, що поняття юридичних фактів у цивілістичній доктрині потребує комплексного підходу. Також справедливим є доповнення дефініції юридичних фактів особливими ознаками, адже середовищем, з якого вони походять, є саме життя. Через це юридичні факти можуть виникати з потреб реалій життєдіяльності людини, суспільства і держави, а також з юридичної практики. І що стосується практичного аспекту: вміння працювати з фактами – це необхідний елемент загальної правової культури.

Література:

1. Чувакова Г. М. Юридичні факти в сучасних загальнотеоретичних і галузевих дослідженнях / Г. М. Чувакова // Актуальні проблеми держави і права. – О.:Юридична література, 2003 р. – Вип.18. – с. 78-83
2. Чернадчук В. Окремі ознаки юридичних фактів у бюджетному праві / В. Чернадчук // Право України. -2006. - №5. – с.86
3. Чувакова Г. М. Юридичні факти в сучасних загальнотеоретичних і галузевих дослідженнях / Г. М. Чувакова // Актуальні проблеми держави і права. – О.:Юридична література, 2003 р. – Вип.18. – с.80

4. Пленюк М. Поняття юридичного факту в доктрині цивільного права: історія і сучасність / М. Пленюк // Юридична Україна. – 2014. –с. 61

УДК 342.922:343.224.1(477)(043)

Бобкова А.Л.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ, БАТЬКІВ ТА ОСІБ, ЩО ЇХ ЗАМІНЮЮТЬ

Україна стала на шлях побудови правової держави та створення демократичного суспільства, в якому провідне місце займають загальнолюдські цінності. Необхідною умовою побудови демократичної правової держави є забезпечення прав і свобод людини, особливо дитини. Чинне законодавство України не дає визначення поняття адміністративної відповідальності і тому в теорії адміністративного права існує численна кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища.

Найчастіше в наукових працях зустрічається кілька визначень. Професор Ананьев Б.Г. пояснює адміністративну відповідальність як накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що тягнуть за собою для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру [1, 158].

Авер'янов В. Б. визначає адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [2].

Д. Овсянко визначав адміністративну відповідальність як застосування державними органами, посадовими особами та представниками влади встановлених державою заходів адміністративного впливу до громадян, а у відповідних випадках – і до організацій за вчинені адміністративні правопорушення [3].

А. Комзюк сформулював визначення адміністративної відповідальності як застосування до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права [4].

Отже, адміністративна відповідальність — це один із самостійних видів правової відповідальності, засіб охорони встановленого державою правопорядку, специфічна форма правового реагування з боку держави в особі її компетентних органів на певну категорію протиправних проявів і наслідок винного антигромадського діяння. Вона врегульовується та захищається, як правило, у позасудовому порядку, є одним з видів державного примусу.

Суб'єктом адміністративної відповідальності визнаються саме неповнолітні у віці від 16 до 18 років. У КУпАП відсутнє визначення поняття «неповнолітні», але ст. 13 передбачає відповідальність неповнолітніх, до яких, як можна зрозуміти, відносять осіб віком від 16 до 18 років.

До неповнолітніх віком 16-18 років, які скоїли адміністративні проступки, можуть бути застосовані заходи, передбачені ст. 24 КпАП, а саме: зобов'язання публічно або в іншій формі вибачитись перед потерпілим; попередження; догана або сувора догана; передання неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, або під нагляд педагогічному чи трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання [5].

Ст. 184 КУпАП говорить про вчинення правопорушень неповнолітніми у віці від 14 до 16 років, які ще нібито не є суб'єктами адміністративної відповідальності, але у цьому разі все ж таки настає адміністративна відповідальність у виді накладання штрафу на батьків неповнолітніх або осіб, які їх замінюють. Це за своїм змістом не є адміністративною відповідальністю неповнолітніх, а відповідальністю батьків або осіб, що їх замінюють, за дії неповнолітніх. Таким чином, таке притягнення батьків неповнолітніх до адміністративної відповідальності справляє непрямий виховний вплив на неповнолітніх та вказує батькам на прогалину у вихованні, за допомогою чого здійснюється профілактика вчинення правопорушень, у тому числі повторних [5].

Батьки або особи, які їх замінюють, наділені всіма необхідними правами з виховання і захисту прав та інтересів своїх дітей. Неналежне використання останніх, порушення чи зловживання ними у передбачених законом випадках тягнуть адміністративну відповідальність, яка є одним з видів юридичної відповідальності. Адміністративна відповідальність батьків або осіб, котрі їх замінюють, використовується як засіб правового захисту неповнолітніх, державної допомоги їм, запобігання чи усунення негативного сімейного впливу.

Виникає питання про підстави відповідальності батьків – відповідальність настає за їх власну поведінку чи за протиправні дії дітей? Щодо цього у правовій літературі існують різні думки. Одні вчені вважають: батьки відповідають за свої дії, за те, що не здійснювали

належного нагляду за дітьми або ж, що неналежним чином виховували останніх і не здійснювали нагляд за ними, в результаті чого діти вчинили протиправні дії. Зазначені норми КпАП України, визначаючи батьків або осіб, які їх замінюють, суб'єктами адміністративної відповідальності, не називають ті їх неправомірні дії, за які передбачається така відповідальність. Вони лише вказують на наслідки останніх, тобто на скоєння підлітками протиправних діянь.

Враховуючи, що адміністративна відповідальність настає лише за винні діяння, батьки або особи, котрі їх замінюють, притягаються у даному випадку до адміністративної відповідальності за таке винне невиконання чи неналежне виконання обов'язків з навчання і виховання дітей та нагляду за ними, результатом якого стало вчинення неповнолітніми дій, заборонених нормами адміністративного чи кримінального права. Тому дані суб'єкти відповідають не тільки за «чужу» вину, а й за свою. Разом з тим їх адміністративна відповідальність не може мати місця до того часу, поки не має відповідного протиправного діяння неповнолітнього.

Отже, адміністративні проступки, які є найпоширенішим видом деліктів серед неповнолітніх осіб, становлять негативне соціальне явище, а оскільки до цього виду відповідальності з кожним роком притягають усе більше підлітків, слід знизити вік притягнення до відповідальності та запровадити додаткові заходів впливу, що дозволять у майбутньому уникнути рецидиву проступків та навіть тяжчих правопорушень – злочинів.

Література

1. Ананьев Б.Г. Людина як предмет пізнання. – М.: Вид-во Ленінградського університета, 1968. – 339 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, Р. А. Калюжний [та ін.]; відповід. ред. В. Б. Авер'янов. – К.: Юридична думка, 2004. – Т. 1. – 584 с.
3. Копейчиков В.В. Правознавство (поняття адміністративної відповідальності): підручник / В.В. Копейчиков, А.М. Колодій. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 752 с.
4. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посібник / за заг. ред. А.Т. Комзюка. – 2 вид., виправл. і доп. – Харків: Вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ, 2001. – С. 6
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення// Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Актуальність. Право власності є одним з ключових об'єктів цивільного права, оскільки більшість зобов'язань та прав виникають через право власності, тобто придбання, відчуження, використання майна. Право власності – невід'ємне право кожної людини і є значущим серед речових прав в цілому. Ще у стародавні часи почалося формування інституту права власності та його юридичне оформлення. Найбільш наближеними до сьогодення були акти Римської держави, які закріплювали поняття права власності, його основні принципи та принципи регулювання. В законодавчих актах та кодексах інших держав право власності теж було одним з ключових, але були відмінності у регулюванні права власності, правах та обов'язках власників та у різних мірах захисту власності. Тому вивчення та аналіз виникнення інституту права власності в різний історичний період різних країн світу є досить актуальним. Це допоможе зрозуміти, які були відмінності у розвитку та регулюванні права власності, починаючи зі стародавніх часів і закінчуючи сьогоденням.

Майнові відносини є тим типом суспільних відносин, які існують з найдавніших часів. Згодом, з розвитком людства виникла потреба у правовому регулюванні майнових відносин, зокрема закріплення та захист власності. Це відобразилося у законодавчих актах Стародавнього Єгипту, Стародавнього Вавілону і т.д. У Законах Хаммурапі було закріплене поняття власності, яка розподілялась на декілька видів. Так, наприклад, Землі, як один з ключових об'єктів власності, були царські, храмові, приватні і т.д. Від типу власності залежало виникнення певного типу майнових відносин, їх регулювання та захист, у випадку їх порушення.

Рішучу роль у формуванні права власності, як окремого інституту цивільного права, відіграє римське приватне право. В Законах XII таблиць право власності позначалося терміном *dominium*, до якого додавали *jure Quiritum* - власність за правом квіритів. Цей додаток означав, що право власності (перш за все на землю) первинно належало римському народу, а згодом у вигляді права приватної власності - римським громадянам, - квіритам. Право квіритської власності було недоступне для перегринів і не поширювалося на провінційні землі [1]. Згодом, у римському праві з'являються акти, що регулюють право власності перегринів, визначають рабський пекулій і т.д. Право власності визначалося як необмежене панування власника над річчю, але у деяких випадках вона могла обмежуватися суспільством або державою.

Європейські держави, що утворилися згодом, у регулюванні власності керувалися нормами римського права. Зокрема, у Французькому цивільному кодексі 1804 року право

власності визначається, як «право користуватися та розпоряджатися речами найбільш абсолютним чином». Подібно до цього формує поняття й Німецьке цивільне укладення, згідно якому «..власник речі може розпоряджатися річчю на свій розсуд й усувати інших осіб від всілякого впливу на неї» [2].

В Україні становлення інституту права власності почався ще з часів Київської Русі. У Руській правді не було чіткого визначення власності, проте були закріплені норми захисту як для рухомого, так й не для рухомого майна. Згодом, під час відсутності української державності, право власності на українських землях керувалося законодавчими актами Польщі, а згодом Російської та Австро-Угорської імперії. Спільним для цих актів є те, що виділялися основні форми власності, а також права та обов'язки власника й форми захисту власності. Після Жовтневої революції радянські цивільні кодекси обмежували приватну власність, приділяючи більше уваги державній (соціалістичній) власності [3]. 90-ті рр минулого століття змусили переглянути питання щодо місця й розвитку права приватної власності. Був прийнятий ряд законодавчих актів, що регулюють право власності, зокрема Закон України «Про підприємництво». В цивільному кодексі України 2001 р. право власності, його принципи та захист було закріплено у главі 23 ЦК.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що інститут права власності та механізм його захисту сформувалися ще у найдавніші часи. Римські джерела цивільного права вплинули на сучасне право, в тому числі й на українське, і лежать в його основі.

Література

1. Глиняный В.П. История государства и права зарубежных стран: Учеб. пособие. — Харьков, 2001. — 830 с.
2. Макарчук В.С. Загальна історія і право зарубіжних країн: Навч. посібник. Вид. 3-тє, доп. — К.: Атіка, 2001. — 624 с.
3. Дзера О.В. Розвиток права власності в Україні. – Монограф. – К., 1996.

УДК 342.841(477)(043)

Дудар Н.І.

КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ: ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ, ПРАВОВІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ З НЕЮ

Корупція – це негативне соціальне явище, джерело економічних, політичних і соціальних ризиків для українського соціуму. Насамперед руйнівна дія корупції

проявляється в падінні престижу й авторитету влади на всіх рівнях, руйнування моральних основ суспільства, небезпека розвитку псевдо- громадянських соціальних відносин.

У міжнародно-правових актах корупція визначається теж по-різному. Відповідно до ст.7 Кодексу поведінки посадової особи щодо підтримання правопорядку, прийнятого Резолюцією 34/169 Генеральної асамблеї ООН 17.12.1979 р., корупція охоплює «дію або бездіяльність при виконанні обов'язків або у зв'язку з цими обов'язками в результаті вимагання чи прийняття подарунків, обіцянок або стимулів чи їх незаконне отримання кожного разу, коли має місце така дія чи бездіяльність» [1].

Закон України «Про запобігання корупції» трактує корупцію як «використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей». [2].

Причини процвітання корупції в Україні декілька – і вони в цілому відомі. На думку С. Кононенка, це переоцінка цінностей у суспільстві та недостатньо ефективна діяльність керівництва, що може стати негативним прикладом для підлеглих, фінансові проблеми, недостатній відомчий контроль, недостатній ступінь сприйняття до дій, що можуть спровокувати корупційну поведінку, легковажність, наївність, лабільність (нестійкість) [3, с.5].

Зростання корупції в органах державної влади обумовлене, перш за все, відсутністю чіткого законодавчого регулювання багатьох питань про держслужбу, контролю за доходами державних службовців та їх джерелами [4, с. 82], а також державним апаратом, його чисельністю і структурою. В Україні державний апарат роздутий через намагання компенсувати неефективність «дешевих» чиновників їх чисельністю.

Корупція руйнує політичну систему будь-якої країни. Проблема корупції звернула на себе увагу після того, як стало відомо про використання в багатьох країнах деякими нечистоплотними політичними діячами і посадовими особами у власних цілях результати приватизації, лібералізації, реформ у галузі зовнішніх позик та в соціальній сфері. Ці випадки можна назвати головними причинами провалу політики реформ, спрямованих на досягнення економічного прогресу, створення вільного ринку і розвиток демократичних традицій у суспільстві. Жодна країна не захищена від корупції, в тому числі Україна.

Україна, як сучасна молода держава, повинна взаємодіяти з міжнародними і регіональними організаціями в розробленні заходів запобігання і протидії корупції та сприянні їм. Така взаємодія може включати участь у міжнародних програмах і проектах, спрямованих на запобігання корупції [5].

Міжнародними актами запобігання корупційним проявам рекомендується здійснювати шляхом застосування таких заходів:

- розробка антикорупційних стандартів, які перешкоджають виникненню або обмежують інтенсивність або сферу дії явищ, що сприяють здійсненню корупційних правопорушень;

- пропаганда антикорупційних стандартів;

- встановлення нормативних переліків державних посад і посад в державній службі, а також службі в державних підприємствах, заміщення яких заборонене або обмежене для осіб, що мають судимість за корупційні злочини чи злочини, пов'язані з корупційними правопорушеннями, до закінчення встановлених нормативними правовими актами термінів дії відповідних стягнень;

- діяльність органів дізнання, слідчого, прокурора і визначення судом необхідності усунення причин і умов, що сприяли скоєнню корупційних злочинів.

Ефективна протидія корупції неможлива без забезпечення реальної відкритості влади. Діяльність державних структур та їх посадових осіб має стати прозорою для громадян України. Мова йде про висвітлення "темних кутків" діяльності вітчизняного чиновництва, які є сприятливим середовищем для процвітання корупції. І хоча останнім часом у нашій країні зроблено величезний крок у напрямку відкритості влади (це зумовлено об'єктивними процесами демократизації суспільства), слід констатувати, що звичка утаємничувати геть усе ще міцно сидить у психології української бюрократії. Адекватною є реакція громадян України, більшість яких вважає, що рішення в органах влади приймаються корумповано й нечесно. Це є одним із показників того, що рівень довіри громадян до обраної ними ж влади досяг критичної межі.

Забезпечивши відкритість діяльності владних структур, влада зможе вирішувати три надзвичайно важливих для себе і суспільства завдання:

- повернути віру громадян до офіційної влади;

- створити несприятливі умови для корумпованості суспільства;

- забезпечити реалізацію конституційних прав громадян в інформаційній сфері (статті 32 і 34 Конституції України).

Існують корупційні ризики у сфері надання адміністративних послуг. Так, обмежений час прийому громадян, черги, невпорядкованість особистого прийому, брак комфорту тощо обмежують доступ до органу публічної адміністрації, який надає адміністративні послуги, та є в сукупності однією з перешкод на шляху надання споживачам адміністративних послуг. Все це «відлякує» приватних осіб та заохочує їх шукати неформальних контактів для збереження свого часу та нервів. Для вирішення цієї проблеми рекомендовано:

- Впорядкувати час прийому громадян в органах публічної адміністрації, з метою забезпечення його достатності та зручності для споживачів адміністративних послуг.

- Створити належні побутові умови в приміщеннях, призначених для особистого прийому громадян.

- Удосконалити порядок особистого прийому в органах влади шляхом запровадження «електронної черги» тощо.

Для зменшення корупції суттєвими є чітке, прозоре й підзвітне формування, бюджетування та облік державних доходів, управління державними видатками та фінансовий аудит. Потрібно прагнути до реальних бюджетів, що ліквідує ситуацію бюджетного дефіциту або значного профіциту, за яких різко розширюється сфера «власного розсуду» при прийнятті рішень чиновниками.

Література

1. Кодекс поведінки посадової особи щодо підтримання правопорядку: прийнятий Резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 року. [Електрон. ресурс.]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_282.

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 // ВВРУ країни.–2014.– № 1700-VII

3. Коненко С.Я. Профілактика та боротьба з корупцією в поліції Німеччини: Із досвіду роботи поліції землі Нижня Саксонія. – К. : Знання України, 2006. – 16 с

4. Саинчин А.С. Коррупция должностных лиц как элемент организованной преступности: матеріали міжнародного науково практичного семінару ["Відповідальність посадових осіб за корупційну діяльність"], (Харків, 11-12 травня 2001) / Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2003. – С.80-85.

5. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 р. №ETS173 // Офіційний вісник України. – 2010. – №15.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Актуальність. В даний час питання регулювання правовідносин з опіки і піклування придбали особливу значимість. Важливість та актуальність опіки та піклування у цивільному законодавстві України на сучасному етапі розвитку нашого суспільства, який характеризується кризовими явищами соціально-економічного характеру. Оскільки опіка (піклування) представляє особливу форму державної турботи про нужденних осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права та виконувати обов'язки, потребують сторонньої допомоги. Згідно з чинним законодавством України, а саме ст. 55 ГК України, опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки (ст.55 ЦК). У чинному законодавстві України поняття опіки та піклування розмежовується через особливе поєднання складних елементів або через особливий критерій. Таким особливим поєднанням складних елементів є стан (фізичний або психологічний) повнолітньої фізичної особи та прийняте з урахуванням стану повнолітньої особи рішення уповноваженого державою органу (суду), що вступило в законну силу. У разі коли йдеться про встановлення опіки чи піклування над особою, яка має статус дитини, тобто не досягла повноліття (18 років), таким особливим критерієм є вік дитини.

Згідно зі ст. 56 ЦК органи, на які покладено здійснення опіки та піклування, їх права та обов'язки щодо забезпечення прав та інтересів фізичних осіб, які потребують опіки та піклування, встановлюються законом. Безпосереднє ведення справ з опіки та піклування покладається на відповідні відділи місцевої державної адміністрації районів, районів міст Києва і Севастополя, виконавчих комітетів міських чи районних у містах рад. Ведення справ з опіки і піклування у виконкомів районних (міських) рад покладається: щодо неповнолітніх - на відділи утворення; щодо осіб, визнаних судом недієздатними чи обмежено дієздатними, - на відділи охорони здоров'я; щодо дорослих дієздатних осіб, що потребують піклування за станом здоров'я - на органи соціального захисту населення. Ці відділи виконують усю підготовчу роботу, пов'язану з призначенням опіки (піклування), здійснюють організаційні і контрольні функції.

Що стосується правового регулювання опіки та піклування, то до прийняття ЦК здійснювалось КпШС УРСР та затвердженими Наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України,

Міністерства праці та соціальної політики України від 26 травня 1999 р. № 34/166/131/88 «Правилами опіки і піклування». В наказі відзначається, що опіка (піклування) є особливою фермою державної турботи про неповнолітніх дітей, що залишилися без піклування батьків, та повнолітніх осіб, які потребують допомоги щодо забезпечення їх прав та інтересів. Опіка та піклування як правове явище виявляється у його призначенні та змісті. Основне призначення опіки і піклування полягає в охороні прав і законних інтересів осіб, у яких їх правові можливості із самостійного здійснення своїх прав і реальні потреби не збігаються. Крім основного призначення, є додаткові: контроль за юридично значимою поведінкою підопічних, виховання їх у дусі поваги до вимог закону, співставлення своїх бажань і реальних можливостей.

Таким чином, можна зробити висновок, що органами опіки та піклування є відділи опіки та піклування в органах виконавчої влади районів, міст, районів у містах, селищах. Органи опіки та піклування провадять свою діяльність відповідно до Кодексу і правил, що затверджуються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Можу твердо зазначити, що ці інститути у сучасному житті відіграють неабияку цінність. Я це усвідомлювала, але коли проаналізувала ряд нормативно-правових актів, що регулюють застосування інституту опіки та піклування, зрозуміла ще більшу цінність цього питання. Зокрема, досліджувалися Конституція України, Цивільний кодекс, Сімейний кодекс, Кримінальний кодекс, Правила опіки та піклування.

Література

1. Цивільне право. Підручник під ред. О.А. Підпригора, Д.Б. Боброва. Вентурі, К., 1997, ч.1.
2. Наказ «Про затвердження Правил опіки та піклування» від 26.05.1999 № 34/166/131/88
3. Цивільний кодекс України, К., 1996.

УДК 347.961(477)(043)

Козлова В.В.

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Активне реформування національного законодавства в різних галузях суспільного життя, розбудова правової держави та розвиненого громадянського суспільства, одним із важливих складових якого є інститут нотаріату, роль і місце якого в правовій системі країни стає дедалі більш значимим в умовах подальшого розвитку приватної власності та ринкових

відносин, з одного боку, та з іншого, оновлення адміністративного права та основних засад державного контролю в контексті взаємодії публічного та приватного, аналіз потреб юридичної практики, зумовлюють потребу вивчення проблематики державного контролю за нотаріальною діяльністю.

Державне регулювання нотаріальної діяльності є обов'язковим і необхідним елементом належного функціонування інституту нотаріату. Регулювання допуску до нотаріальної діяльності дозволяє здійснювати відбір фахових спеціалістів для її здійснення, перевірка нотаріальної діяльності, зокрема належного виконання нотаріальних процедур, спрямована на недопущення порушень законодавства з боку нотаріусів при реалізації ними своїх повноважень, а регулювання порядку припинення нотаріальної діяльності спрямоване на забезпечення схоронності архіву нотаріуса, що включає у себе важливу інформацію, яка входить до предмета нотаріальної таємниці.

Державне регулювання нотаріальної діяльності полягає у встановленні порядку допуску громадян до здійснення нотаріальної діяльності, порядку зупинення і припинення приватної нотаріальної діяльності, порядку вчинення нотаріальних дій; визначенні органів та осіб, які вчиняють нотаріальні дії та які здійснюють контроль за організацією нотаріату і нотаріальною діяльністю в Україні, перевірки організації нотаріальної діяльності нотаріусів та виконання ними правил нотаріального діловодства; визначенні ставок державного мита, яке справляється державними нотаріусами; встановленні розмірів плати за надання додаткових інформаційно–технічних послуг та порядку її справляння.

Державне регулювання здійснення нотаріальної діяльності передбачає:

- визначення випадків і порядку зупинення і припинення діяльності;
- встановлення порядку вчинення нотаріальних дій, правил ведення нотаріального діловодства;
- визначення порядку здійснення перевірок нотаріальної діяльності і дотримання правил ведення нотаріального діловодства, застосування заходів стягнення у разі виявлення порушень;
- затвердження штату державних нотаріальних контор та ін.

Наявність суб'єктів державного контролю за нотаріальною діяльністю, які формуються державою (або діють за дорученням держави) та наділені необхідними владними контрольними повноваженнями в межах, встановлених відповідними нормативними правовими актами, є прямим свідченням державно–правового характеру контролю за нотаріальною діяльністю.

Сукупність суб'єктів державного контролю за нотаріальною діяльністю, з одного боку, становить певну організаційно–правову систему, з іншого боку – ця система є важливим структурним елементом всього механізму державного контролю за нотаріальною діяльністю, і поряд із об'єктом, є основною, визначальною ланкою у зазначеному механізмі.

Державний контроль за нотаріальною діяльністю можна визначати як функцію відповідних органів виконавчої влади – опосередковану (наприклад, для органів податкової служби, органів суду тощо) або профільну, одну з основних для Міністерства юстиції та органів юстиції на місцях. Як відомо, контроль може бути зовнішнім, коли він здійснюється органом, що не входить у систему відомства, що перевіряється, і внутрішнім, коли перевірка здійснюється власними силами міністерства, відомства, установи.

Контроль за організацією нотаріату, перевірка організації нотаріальної діяльності нотаріусів, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства здійснюються Міністерством юстиції України, Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі.

Одним із найважливіших елементів державного контролю за нотаріальною діяльністю є відповідні методи його здійснення, оскільки саме за допомогою методів втілюється в життя та реалізуються на практиці суб'єктами контрольної діяльності держави у зазначеній сфері і мета, і завдання, і принципи. Не потребують доведення тези про те, що «вдалий вибір та використання методів та форм контролю – важливі складові організаторської роботи контрольних органів, вони суттєво впливають на результати контролю», а також те, що для успішного контролю, крім знання нормативного матеріалу в даній конкретній галузі, необхідним є практичний досвід роботи з питань перевірки, а також володіння методикою та технікою її проведення.

Основними методами державного контролю за нотаріальною діяльністю, як і взагалі контролю, можна визнати перевірки, які полягають у зібранні інформації про виконання нормативних актів з питань, що перевіряються, та встановленні фактичних даних про те, що і як виконано з тих практичних завдань, що були покладені на орган чи посадову особу, яка перевіряється.

Узагальнення та систематизація результатів перевірок пов'язані з питаннями дієвості, результативності державного контролю за нотаріальною діяльністю взагалі та відображенням відповідних показників стану державного управління нотаріатом.

Крім перевірок, використовуються також такі методи контролю, як інспектування (переважно в управлінських службових відносинах, наприклад, інспектування працівників

відділу нотаріату, працівників державної нотаріальної контори тощо), ревізія, обстеження, експертиза (останні три методи використовуються для більш поглибленого вивчення діяльності підконтрольного суб'єкта або окремих її напрямів, носять комплексний характер, здійснюються, як правило, комісійно, наприклад, експертиза цінностей документів при передаванні їх на зберігання до державного нотаріального архіву проводиться нотаріусом разом із експертною комісією, створеною при обласному управлінні юстиції, або правова експертиза документів для отримання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю, що здійснюється органами юстиції), спостереження за діями підконтрольних суб'єктів, заслуховування звітів, інформації та повідомлень; вивчення ділових та особистих якостей кандидатів на заміщення відповідних посад тощо.

Принциповим для нотаріальної діяльності є той факт, що контроль за законністю вчинення нотаріальних дій може здійснювати виключно суд як єдиний орган, що своїм рішенням може визнати незаконним: нотаріальну дію, відмову у вчиненні нотаріальної дії, нотаріально посвідчені правочини, заповіти тощо. Тільки суд також може визнати нотаріуса зобов'язаним відшкодувати шкоду, заподіяну внаслідок незаконних дій нотаріуса.

Визначення основних шляхів реформування інституту державного контролю за нотаріальною діяльністю та вдосконалення законодавства у зазначеній галузі суспільних відносин тісно пов'язане з питаннями формування найбільш оптимальної його організаційно–правової моделі, яка б забезпечувала максимальну ефективність і результативність такого контролю.

Існуюча законодавча база щодо організації та діяльності нотаріату не завжди вчасно відповідає змінам, що відбуваються у правовій, економічній і соціальній сферах.

На сьогодні залишається непритаманний розвиненим суспільствам поділ нотаріусів на державних і приватних нотаріусів та відмінності в оплаті їх послуг. Потребує законодавчого уточнення визначення нотаріату як публічно–правового інституту, закріплення принципів нотаріальної діяльності, врегулювання порядку оплати нотаріальних дій та інших послуг нотаріусів, визначення основних засад допуску громадян до здійснення нотаріальної діяльності та забезпечення прозорості цих механізмів, визначення статусу та повноважень професійної самоврядної організації нотаріусів.

Література

1. Коротюк О. В. Науково–практичний коментар Закон України «Про нотаріат» / О. В. Коротюк. – Київ: 2013. – 776 с.
2. Фурса Є. Питання к законопроекту «Про нотаріат» / Є. Фурса // Юридична практика. – 2010. – № 32. – С. 16.

3. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383

4. Судовий розгляд справ, пов'язаних із нотаріальною діяльністю (частина перша) [Електронний ресурс] // Юридичний радник. – 2015. – №2 (80). – Режим доступу: <http://yurradnik.com.ua/stati/sudoviy-rozglyad-sprav-pov-yazanih-iz-notarialnoyu-diyalnistyu-chastina-persha/>. – Заголовок з екрана.

УДК 342.9.01(477)(043)

Орлова В.Е.

ИСТОЧНИКИ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРАВА

Источниками административного права являются внешняя форма выражения административно-правовых норм. Это выражение нормы находят в нормативных актах, которые принимаются государственными органами. В отличие от значительного количества иных отраслей права Украины, источниками которых являются один (или несколько) такого рода актов (например, в уголовном праве - Уголовный кодекс, в гражданском - Гражданский, хозяйственном - Хозяйственный), административное право Украины содержит значительное количество нормативных актов, являющихся источниками этой отрасли права. Это связано с тем, что большинство общественных отношений в нашем государстве требуют регулирования административно-правовыми нормами.

Таким образом, источник административного права - это правотворческий акт органа государственной власти, содержащий административно-правовые нормы и в связи с этим регулирует общественные отношения, возникающие в сфере осуществления исполнительной власти и в процессе внутренней организации всех государственных органов и организации.

[1]

Каждый источник административного права отличается от других своими особенностями, обусловленными целевой направленностью и содержанием норм, которые его составляют, их юридической силой, масштабом действия (функционирования). Источник может быть общего и локального действия, обязательным к исполнению всеми органами управления и объектами, независимо от подчинения, или лишь только предприятиями, учреждениями, должностными лицами, подведомственными органу, который издал акт. К системе источников административного права относятся нормативные акты, действующие в пределах Украины, а также такие, которые регулируют работу украинских учреждений за

границей. Могут существовать источники, действующие в пределах области, города, района и т. п.

Специфика источников административного права определяется также их соподчинением, которое в свою очередь отображает действие принципа централизма. Составной частью последнего является положение об обязательности решений вышестоящих органов для нижестоящих. Соподчинение источников выражается в следующем:

а) все они основываются на нормах Конституции и законах Украины, имеющих высшую юридическую силу;

б) источники - нормативные акты органов исполнительной власти всех звеньев служат юридической базой для источников - нормативных актов, которые принимаются низшими органами исполнительной власти;

в) источники - нормативные акты вышестоящих органов исполнительной власти характеризуются большим масштабом действия, чем аналогичные акты низших органов;

г) источники - нормативные акты отраслевого (ведомственного) характера базируются на источниках общего характера. [2]

Согласно положениям теории права источниками права могут выступать нормативно-правовые акты, правовые обычаи, судебные прецеденты, правовые договоры. Административно-правовых нормативных актов довольно мало. Как пример, это Кодекс Украины об административных правонарушениях (далее - КоАП), Закон Украины от 1 декабря 1994 «Об административном надзоре за лицами, освобожденными из мест лишения свободы» и некоторые другие законы.

Если нормативно-правовой акт охватывает, наряду с нормами административного права, нормы других отраслей права (финансового, гражданского и др.), то для административного права он будет источником лишь в той части, что административно-правовой характер.

Заметное место среди источников административного права занимают акты органов местного самоуправления, в том числе так называемые общеобязательные решения, которыми устанавливается административная ответственность. Как правило, они носят локальный характер, однако в них решаются (регулируются) важные вопросы местного, регионального значения.

Судебный прецедент не может признаваться источником права в правовой системе Украины. Однако есть определенные предостережения относительно этого утверждения.

В частности, Конституционный Суд Украины может принимать решения, которые влекут фактическую отмену или изменение норм правовых актов парламента, Президента,

Кабинета Министров Украины, Верховной Рады Автономной Республики Крым. В ст. 74 Закона Украины от 16 октября 1996 «О Конституционном Суде» сказано, что Конституционный Суд может указать на преюдициальность своего решения при рассмотрении судами общей юрисдикции исков в связи с правоотношениями, которые возникли вследствие действия неконституционного акта. Это означает, что решение Конституционного Суда должно иметь общеобязательную силу при решении неограниченного количества индивидуальных споров, то есть фактически приобретает нормативный характер.

Значение источника права может иметь и правовой обычай - правило поведения людей, которое складывается исторически и приобретает общий признания вследствие многократного повторения. Однако на сегодня в Украине не встречается случаев прямого санкционирования государственными органами правовых обычаев в сфере публичного управления, поскольку они уже давно трансформировались в действующее административное право.

Таким образом, источники административного права нужно понимать, как внешние формы установления и выражения административно-правовых норм - акты правотворчества государственных органов и органов местного самоуправления, принятые в пределах их установленной законодательством компетенции, а также международные соглашения и международные документы, ратифицированные Украиной.

Нормативно-правовые акты - наиболее многочисленная группа источников административного права. Они образуют систему, которая построена в соответствии с принципом верховенства закона.

Литература

1. Копыленко О. П. Правоведение: учебник. – Москва: Юристъ, 2013. - 344 с.
2. Битяк. Ю. П. Административное право Украины. 2-е изд., перераб. и доп. - Харьков: Право, 2003. - 576 с.

УДК 347.44

Романова К.О.

ОБМЕЖЕННЯ ДІЄЗДАТНОСТІ ГРОМАДЯН: ПОНЯТТЯ, ПІДСТАВИ, ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

Цивільне законодавство, визначаючи фізичну особу як учасника цивільних правовідносин, виходить з наявності у фізичної особи цивільної правоздатності та

дієздатності. Цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження і не може обмежуватись. Що стосується цивільної дієздатності, то ця категорія має декілька цікавих моментів.

Перш за все, необхідно дати визначення терміну «дієздатність». Згідно із ст. 30 ЦК України цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання [1].

Взагалі, мати дієздатність означає мати здатність особисто здійснювати різні юридичні дії: бути учасником (засновником) юридичних осіб, укладати різноманітні договори, видавати довіреності тощо, а також нести відповідальність за заподіяну майнову шкоду (пошкодження або знищення чужого майна, ушкодження здоров'я), за невиконання договірних та інших обов'язків.

На відміну від правоздатності, якою фізична особа наділяється від самого народження та володіє їй аж до самої смерті, обсяг цивільної дієздатності регламентується законодавством відповідно до досягнення фізичною особою певного віку та ще деяких факторів.

У деяких випадках обсяг цивільної дієздатності може бути значно обмеженим. Проте обмеження дієздатності громадянина здійснюється виключно у судовому порядку. Справа про визнання громадянина обмежено дієздатним може бути порушена лише за заявою: членів сім'ї громадянина, профспілок та інших громадських організацій, прокурора, органів опіки та піклування, психіатричного лікувального закладу.

Цивільний кодекс не вказує вік фізичних осіб, які можуть обмежуватись в дієздатності. А звідси впливає думка, що обмеження дієздатності можливе як стосовно осіб, що мають повну дієздатність, так і щодо осіб, які досягли 14 років.

Першим випадком, коли дієздатність фізичної особи може бути обмежена – це страждання особи на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Про це свідчить ч.1 ст. 36 ЦК України.

Частина 2 ст. 36 ЦК передбачає, що суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами і тим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у важке матеріальне становище. У постанові Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним" від 28 березня 1972 р. №3 підкреслено, що обмеження в дієздатності громадянина внаслідок

зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами спрямовано на боротьбу з пияцтвом і зловживанням спиртними напоями та має більше значення для попередження порушень громадського порядку і виховання громадян у дусі свідомого ставлення до праці, сім'ї, дотримання правил співжиття [2, с. 91].

Обмеження дієздатності фізичної особи можливе тільки на підставах і в порядку, передбаченому законом (гл. 34 ЦПК). Цивільна дієздатність фізичної особи є обмеженою з моменту набрання законної сили рішенням суду про це.

Що стосується правових наслідків обмеження дієздатності, то слід сказати, що вони взагалі можуть мати різний характер, проте всі вони фактично пов'язані з обмеженням певних свобод особи. Після того, як суд визнає особу частково недієздатною, деякі дії юридичного характеру вона (фізична особа) може здійснювати лише за згодою піклувальника. До таких дій можна віднести укладання різноманітних угод з розпорядження майном (наприклад, договір купівлі-продажу, договір дарування, позики тощо), одержання заробітної плати, пенсії або іншого виду доходів і розпорядження ними.

Обмеження дієздатності фізичної особи не впливає на її деліктоздатність. Частина 5 ст. 37 ЦК передбачає, що особа, яка обмежена в дієздатності, самостійно відповідає за невиконання своїх договірних зобов'язань чи за заподіяння шкоди [3, с. 84].

Цивільна дієздатність, що була обмежена може бути відновлена у повному своєму обсязі. Таке відновлення прав може трапитись у тому випадку, коли особа припиняє зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами або у разі її повного одужання.

Порядок поновлення цивільної дієздатності визначається ч. 2 і 3 ст. 260 ЦПК, які передбачають, що скасування обмеження дієздатності особи здійснюється рішенням суду за заявою самої особи, обмеженої в дієздатності, членів її сім'ї, профспілок і інших громадських організацій, прокурора, органів опіки і піклування, психіатричного лікувального закладу, а також за власною ініціативою суду. Рішення суду після вступу його в законну силу надсилається органу опіки і піклування. Воно є підставою для зняття встановленої над особою опіки чи піклування [2, с. 97].

Піклування, встановлене над фізичною особою, припиняється на підставі рішення суду про поновлення цивільної дієздатності.

Отже, за юридичною природою цивільна дієздатність, як і цивільна правоздатність фізичної особи, є специфічним суб'єктивним цивільним правом. З огляду на зміст цивільної дієздатності законодавець справедливо вказує, що її має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Тобто фізична особа повинна бути здатною

адекватно відображати у своїй свідомості значення своїх дій та передбачати їх наслідки. Вольовий аспект дієздатності виявляється в тому, що фізична особа при здійсненні своєї цивільної дієздатності в змозі керувати своїми діями, тобто за допомогою своєї волі робити свої дії відповідними до своїх обов'язків.

Література

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, NN 40-44, ст.356.
2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання третє перероблене та доповнене – Х.: ТОВ „Одіссей”, 2007. – 1200 с.
3. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2 ч. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – К.: Концерн „видавничий Дім „Ін Юре”, 2004. – Ч. 1. – 692 с.

УДК 347.122(477)(043)

Шелуха Ю.С.

ІНФОРМАЦІЯ, ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Актуальність даної теми дослідження полягає в розвиток інформаційних технологій і поява нового виду суспільних відносин - відносин по передачі інформації - змушує замислитися над необхідністю правового регулювання відповідних відносин. Вивчення чинного законодавства, що стосується регулювання відносин, пов'язаних, так чи інакше, з інформацією, приводить до висновку про відсутність на сьогоднішній день достатньо розробленої законодавчої бази для регулювання відносин з обміну інформацією та цивільно-правовий захист прав власників інформації. Як відомо, на сьогоднішній день не розвинений цивільно-правовий інститут, предметом якого б були дані відносини. Наявність у ст. 177 Цивільного кодексу України згадки про інформацію як об'єкті цивільних прав явно недостатньо. Потрібно більш детальна законодавча регламентація. А для цього слід спочатку проаналізувати феномен інформації як правової категорії з теоретичної точки зору і створити теоретичну модель механізму цивільно-правового регулювання відносин з приводу інформації.

Згідно зі ст. 200 ЦК інформацією визнаються документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі. Майже ідентичне визначення міститься в Законі України "Про інформацію".

У сучасному світі інформація набула товарного характеру і виступає як об'єкт договірних відносин, пов'язаних з її збиранням, зберіганням, пошуком, переробкою, поширенням і використанням у різноманітних сферах людської діяльності. Однак її товарний характер і комерційна цінність не перетворюють інформацію на річ: інформація не може бути ототожнена з матеріальним носієм, наприклад з рукописом.

Згідно зі ст. 38 Закону України "Про інформацію" інформація є об'єктом права власності громадян, організацій (юридичних осіб) і держави. Інформація може бути як об'єктом права власності у повному обсязі, так і об'єктом лише володіння, користування чи розпорядження. У цій нормі закріплено так званий "про власницький" підхід до розуміння інформації. Не можна погодитися з можливістю існування права власності на інформацію, яке формулюється через тріаду володіння, користування та розпорядження. Інформація як нематеріальне благо належить до виключних прав. Матеріальна складова (форма втілення) може бути об'єктом майнових відносин, наприклад відносин власності. Однак режим відносин власності не може бути застосований до самої інформації як немайнової складової цих об'єктів.

Особливості інформації як об'єкта цивільних прав:

1) інформація є благом нематеріальним і не зводиться до свого матеріального носія. Інформація може "пережити" свій матеріальний носій в разі його знищення і залишитись у пам'яті людей, а може, навпаки, втратити значення до моменту знищення матеріального носія чи його зникнення, тобто втратити свою цінність. У цьому контексті виникає потреба у засвідченні відповідності змісту інформації та того, що об'єктивовано на носіїві інформації. Цю функцію засвідчення може виконувати нотаріус, автор, центр сертифікації ключів;

2) інформація є неспоживним благом, не підлягає фізичному зносу. Але підлягає моральному старінню;

3) ознака поширюваності. Інформація підлягає необмеженому тиражуванню;

4) має різноманітні форми відокремленості від носія інформації. Фіксація може відбуватися в різних формах: письмовій, візуальній, акустичній тощо. Не можна забувати і про можливість існування інформації у найбільш вразливій формі - усній формі, коли ускладнюється її зберігання, використання, передання, збереження в цілісності і навіть розуміння. Зміст інформації не залежить від форми фіксації і способу пред'явлення;

5) обмеженість доступу до інформації. Існують відкриті інформаційні ресурси, ресурси з обмеженим доступом (державна таємниця), інформаційні ресурси, доступ до яких заборонено обмежувати.

Література

1. Насонова, Е. Н. (Елена Николаевна). Информация как объект гражданского права
2. В.А. Копылов, учебник «Информационное право»
3. И.Л. Бачило, В.Н. Лопатин, М.А. Федотов, учебник «Информационное право»

УДК 349.6(477)(043)

Щавинська Г.В.

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Конституція України чітко встановлює, що природні ресурси є об'єктами права власності Українського народу, від імені якого права власника здійснюють органи місцевого самоврядування. З цього випливає досить важливе питання щодо природних ресурсів як об'єктів комунальної форми власності.

Метою статті є дослідження та визначення чіткості правового регулювання природних ресурсів на рівні місцевого самоврядування.

Суб'єктами права комунальної власності на природні ресурси є територіальні громади сіл, селищ та міст. Згідно із ст. 16 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні місцеві ради» [1].

Для того, щоб розглянути природні ресурси, які згідно із законодавством належать до комунальної власності, потрібно звернутися до класифікації М. В. Троцької. Так, природні об'єкти поділяються: 1) які можуть перебувати у комунальній власності поряд з державною та приватною (земля, ліси, тваринний світ); 2) які можуть перебувати у комунальній власності, але така можливість прямо не вказується в законодавстві (природно-заповідний фонд, надра і рослинний світ); 3) щодо яких право комунальної власності не закріплено на рівні чинного законодавства (атмосферне повітря, води). Дослідженню підлягатиме перша та друга групи зазначеної класифікації, оскільки лише стосовно цих об'єктів на рівні чинного законодавства визначено чіткий або непрямий зв'язок права комунальної власності [2].

В ст. 83 Земельного кодексу від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III (далі ЗК) до земель комунальної власності належать: земельні ділянки, на яких розташовані будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомого майна комунальної власності; земельні ділянки державної власності, які передбачається використати для розміщення об'єктів, призначених для обслуговування потреб територіальної громади. Також в статті зазначені землі комунальної власності, які не можуть передаватися в приватну власність: землі загального користування населених пунктів; землі під об'єктами природно-заповідного фонду, історико-культурного

та оздоровчого призначення, що мають особливу екологічну, оздоровчу, наукову, естетичну та історико-культурну цінність; землі лісогосподарського призначення та ін [3].

Згідно із ст. 6. Закону України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р. № 2894-III Дикі тварини, а також інші об'єкти тваринного світу, які утримуються (зберігаються) підприємствами, установами та організаціями комунальної форми власності, є також об'єктом права комунальної власності [4].

Щодо такого природного об'єкта як ліс, то відповідно до ч. 1 ст. 9 Лісового кодексу України: у комунальній власності перебувають ліси в межах населених пунктів, крім лісів, що перебувають у державній або приватній власності. Окрім того, ч. 2 цієї статті закріплюється, що в комунальній власності можуть перебувати й інші ліси, набуті або віднесені до об'єктів комунальної власності в установленому законом порядку [2].

Дещо умовно до об'єктів права комунальної власності можна віднести корисні копалини та водні об'єкти місцевого значення. Кодекс про надра від 27 липня 1994 № 132/94-ВР не визнає комунальної власності на надра, але в ст. 4 говориться, що народ України здійснює право власності на надра через місцеві ради. Крім того, поділяючи корисні копалини за своїм значенням на корисні копалини загальнодержавного й місцевого значення (ст. 6). Тому можна говорити про існування комунальної власності на надра в Україні, і про суб'єктів цієї власності – органів місцевого самоврядування.

Водний кодекс України теж не оперує поняттям комунальної власності на водні об'єкти, але вона фактично може виникнути стосовно земель водного фонду і відповідного водного об'єкта на них [5]. Так, згідно із ст. 59 ЗК «землі водного фонду можуть перебувати в комунальній власності», «громадянам за рішенням органів місцевого самоврядування можуть безоплатно передаватись у власність замкнені природні водойми» [3].

Оскільки до землі прив'язані інші природні ресурси, то вимоги земельного законодавства щодо набуття права власності на землю поширюються на інші природні об'єкти (землі лісів, землі водного фонду, землі природно-заповідного фонду тощо) [6]. Згідно із ст. 83 Земельного кодексу України територіальні громади набувають землю у комунальну власність у разі: передачі їм земель державної власності; відчуження земельних ділянок для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності; прийняття спадщини або переходу в їхню власність земельних ділянок, визнаних судом відумерлою спадщиною; придбання за договором купівлі-продажу, ренти, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами. Також треба зазначити, що територіальні громади можуть об'єднувати на договірних засадах належні їм земельні ділянки комунальної власності [2].

Цей перелік не є вичерпним, можливі й інші підстави, передбачені законом. Так, однією з підстав виникнення права комунальної власності на природні ресурси є перехід у власність територіальної громади безхазяйного природного об'єкта. В ст. 335 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 № 435-IV зазначено, що безхазяйні природні об'єкти беруться на облік органом, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, на підставі заяви органу місцевого самоврядування, на території якого вони перебувають. Факт взяття безхазяйних природних об'єктів на облік поширюється через друковані засоби масової інформації. Після закінчення одного року з моменту взяття на облік безхазяйного природного об'єкта за заявою органу, уповноваженого управляти майном відповідної територіальної громади, він за рішенням суду передається у комунальну власність.

Основною підставою виникнення права комунальної власності територіальних громад є безоплатна передача природних ресурсів, які перебували у державній власності. Перерозподіл природних ресурсів між державою та територіальними громадами здійснюється шляхом розмежування їх на місцевості з оформленням відповідної землевпорядної та кадастрової документації та наданням державного акта про право власності. У комунальну власність можуть переходити природні ресурси за заповітом від громадян – власників природних ресурсів, у порядку спадкування у разі відсутності спадкоємців за заповітом (законом) або за договором купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами. Ці угоди укладаються згідно з нормами Цивільного кодексу України з урахуванням вимог екологічного законодавства [5].

Таким чином, питання належності природних ресурсів до комунальної форми власності є невід'ємною частиною правових взаємовідносин, які діють для розвитку територій належних відповідній територіальній громаді; охорони та раціонального використання їх завдяки органам місцевого самоврядування; ефективного регулювання питань місцевого значення для сталого економічного, соціального та екологічного розвитку держави в цілому. Але недостатнє правове регулювання питань комунальної власності на природні ресурси (наприклад, водні, атмосферні та ін.), не дає можливості виконувати в повному обсязі заходи та діяльність територіальних громад направлених на ефективне функціонування адміністративно-територіальних одиниць як самостійних утворень держави.

Література

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
2. Природні ресурси як об'єкти права комунальної власності / М. В. Троцька // Проблеми законності. – 2011. – Вип. 117. – С. 55-60.

3. Земельний кодекс України : Закон від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.

4. Про тваринний світ : Закон від 13.12.2001 № 2894-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 14. – Ст. 97.

5. Екологічне право України : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х. : Право, 2009. – 328 с.

6. Комарницький В. М., Шевченко В. І., Слькін С. В. Екологічне право: Навч. посіб. – 3-тє вид. – К.: ЦНЛ, 2006. – 224 с.

УДК 347.155.048 (477) (043)

Щегініна Я.В.

ОБМЕЖЕННЯ ДІЄЗДАТНОСТІ ГРОМАДЯНИНА: ПОНЯТТЯ ТА ПІДСТАВИ

Актуальність теми: за юридичною природою цивільна дієздатність, як і цивільна правоздатність фізичної особи, є специфічним суб'єктивним цивільним правом. З огляду на зміст цивільної дієздатності законодавець справедливо вказує, що її має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними.

Тобто фізична особа повинна бути здатною адекватно відображати у своїй свідомості значення своїх дій та передбачати їх наслідки. Вольовий аспект дієздатності виявляється в тому, що фізична особа при здійсненні своєї цивільної дієздатності в змозі керувати своїми діями, тобто за допомогою своєї волі робити свої дії відповідними до своїх обов'язків. Відповідно, дослідження правового регулювання підстав визнання особи недієздатною є актуальним та потребують з'ясування таких понять, як дієздатність, обмежена дієздатність та не дієздатність фізичної особи.

Розуміти значення своїх дій люди можуть лише з досягненням певного віку і за відсутності хвороб, які позбавляють їх можливості діяти розсудливо. Внаслідок цього закон встановлює ще одну властивість фізичної особи, яка називається дієздатністю. Мати дієздатність означає мати здатність особисто здійснювати різноманітні юридичні дії: укладати договори, заповідати, видавати довіреності тощо, а також відповідати за заподіяну майнову шкоду (пошкодження або знищення чужого майна, ушкодження здоров'я), за невиконання договірних та інших обов'язків. Традиційно вважається, що дієздатність включає в себе правоздатність, тобто здатність вчиняти правочини. Цивільне законодавство, визначаючи фізичну особу як учасника цивільних правовідносин, виходить з наявності у

фізичної особи цивільної правоздатності та дієздатності (ст.ст. 24, 25, 30 ЦК України). Цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження і не може обмежуватись.

Обсяг цивільної дієздатності регламентується законодавством відповідно до віку фізичної особи, який є юридичним фактом цивільного права. Обсяг дієздатності може бути обмежений виключно у випадках і в порядку, передбачених законом, тобто у судовому порядку.

Відповідно до ст.36 ЦК України суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Суд може також обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами тощо і тим самим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище.

Крім того, ч. 5 ст. 32 ЦК передбачає, що при наявності достатніх підстав неповнолітня особа (віком від 14 до 18 років) у судовому порядку може бути обмежена у праві самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією чи іншими доходами або позбавлена цього права.

Окрім цього, фізична особа, яка внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не може розуміти значення своїх дій та (або) керувати ними, може бути відповідно до ст. 39 ЦК визнана. Обмеження дієздатності фізичної особи, як і визнання її недієздатною не означає, що особа повністю позбавляється цивільних прав та обов'язків, хоча і зазначає щодо них істотні обмеження. Однак, такі обмеження повинні мати законодавчо визнані підстави відповідного рішення.

Таким чином, на перший погляд може скластися враження, що визнати недієздатною можна тільки дієздатну фізичну особу при наявності певних обставин, тобто позбавити того, що вона вже має за віком (ч. 1 ст. 34 ЦК), або набула па законних підставах (ч. 2 ст. 34, ст. 35 ЦК). Між тим новелою ЦК є те, що позбавити дієздатності можна і малолітню особу, бо вона має часткову дієздатність, і неповнолітню особу, яка має неповну цивільну дієздатність, якщо внаслідок хронічного, стійкою психічного розладу вони не здатні усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

Фізична особа визнається недієздатною з моменту набрання законної сили рішенням суду про це. Якщо від часу виникнення недієздатності залежить визнання недійсним договору або іншого правочину, суд з урахуванням висновку судово-психіатричної експертизи та інших доказів щодо психічного стану особи може визначити у своєму рішенні

день, з якого вона визнається недієздатною.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996р. / Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, N 30.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, NN 40-44, ст.356.
3. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004, N 40-41, 42, ст.492.
4. Закон України «Про психіатричну допомогу»// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 19, ст.143
5. Лейко В. Р., Первомайський В. Б. Теоретичний аналіз понять «дієздатність», «недієздатність», «обмежена дієздатність» в Цивільному кодексі України у редакції від 16.01.2003 року // Архів психіатрії. — 2007. — Т. 13, № 1–2. — С. 38–42.
6. Сегай М. Я., Первомайський В. Б. Усунення законодавчих протиріч у регламентації призначення судово-психіатричної експертизи та застосування примусових заходів медичного характеру // Колізії у законодавстві України: проблеми теорії і практики:
7. Матеріали міжнародної конференції. — Київ: Генеза, 1996. — С. 82–85.
8. Цивільне право України : Навчальний посібник / За заг. ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. — К.: Істина, 2004. - 224 с.

СЕКЦІЯ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 330(4-01)(043)

Березіна А.Г.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Інноваційно-інвестиційна складова конкурентоспроможності є складною багатокомпонентною системою. Головні фактори, які стимулюють інноваційну активність підприємства, породжуються новими потребами і перевагами у споживачів, скороченням життєвого циклу товарів, підвищенням наукоємності продукції. Достатньо складно досягти високого показника інновації, не маючи достатньо освіченою і всебічно підготовленої робочої сили, здатної реалізовувати новітні технології, які також є складовими конкурентоспроможності. Важливо враховувати і вплив належного рівня фінансування науково-дослідних праць і функціонування ефективного ринку товарів, який надає можливості просування інновацій на ринку. Між конкуренцією і інноваціями існує тісний зв'язок. Інноваційні відносини можна розглядати як породження конкуренції, а використання підприємствами результатів таких відносин посилюють їх можливості перемоги в конкурентній боротьбі.

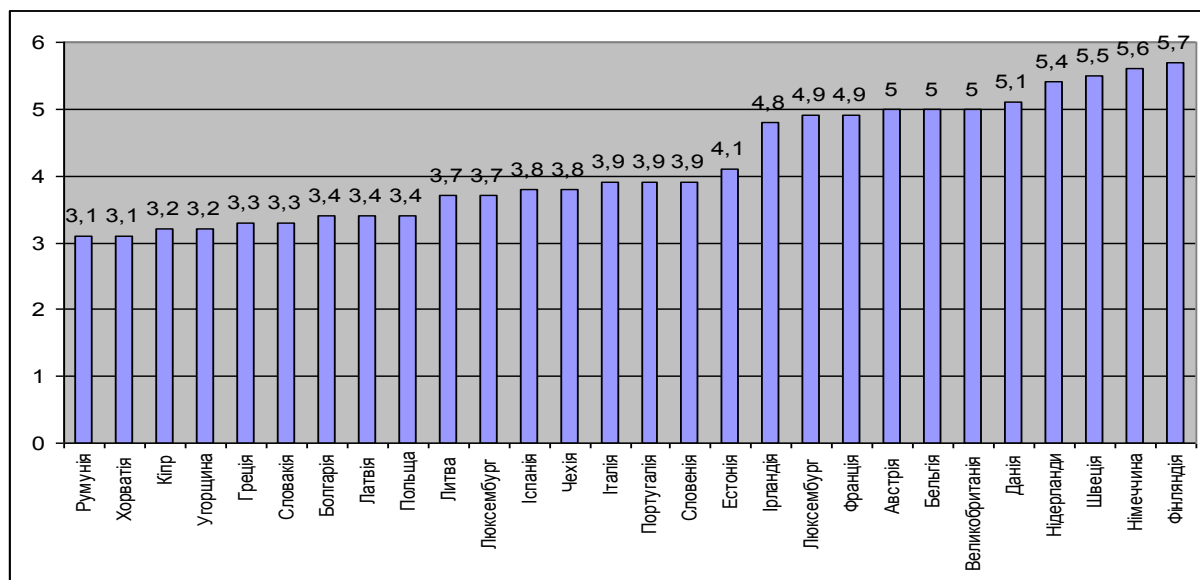

Рис1. Оцінка інноваційної складової Глобального індексу конкурентоспроможності у 2016-2017 роках.

Інновації є складовою Глобального індексу конкурентоспроможності. Згідно звіту Світового економічного форуму у 2016-2017 років середня оцінка інноваційної сфери Європейського союзу склала 4,1 балів. При цьому найвищу оцінку отримали найбільш розвинені країни інтеграційного угруповання. Це Фінляндія, Німеччина, Швеція та Нідерланди. Найменший бал отримали Кіпр, Греція та країни останніх хвиль розширень.

Абсолютний приріст показує що динаміка витрат країн Європейського союзу за останні десять років має позитивну тенденцію. Темп зростання свідчить, що у середньому кожен рік показник зазнає сталого збільшення. Абсолютне значення 1 % приросту показує, що абсолютне значення, що відповідає одному відсотку приросту не зазнало значних змін за період з 2006 по 2015 рока. При цьому необхідно зазначити, що негативного ефекту показник зазнав у 2009 році. Про це свідчать усі показники динаміки витрат ЄС на дослідження і розвиток. Таку ситуацію можна зв'язати з наслідками світової кризи 2008 року.

Таблиця 1

Динаміка витрат ЄС на дослідження і розвиток у 2006-2015 роках, млн. євро

Рік	ВВП на душу (млн. євро)	Абсолютний приріст		Коефіцієнт зростання		Темп зростання		Темп приросту		Абсолютне значення 1% приросту
		Базисні	Ланцюгові	Базисні	Ланцюгові	Базисні	Ланцюгові	Базисні	Ланцюгові	
2006	216 329,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2007	229 582,4	13252,5	13252,5	1,06	1,06	106,1	106,1	6,13	6,13	2163,299
2008	239 942,2	23612,3	10359,7	1,11	1,05	110,9	104,5	10,91	4,51	2295,825
2009	237 421,2	21091,3	-2520,9	1,10	0,99	109,7	98,9	9,75	-1,05	2399,423
2010	246 994,7	30664,8	9573,4	1,14	1,04	114,1	104,0	14,18	4,03	2374,213
2011	259 892,2	43562,2	12897,4	1,20	1,05	120,1	105,2	20,14	5,22	2469,947
2012	270 321,5	53991,5	10429,3	1,25	1,04	124,9	104,0	24,96	4,01	2598,922
2013	274 499,9	58170	4178,4	1,27	1,02	126,8	101,5	26,89	1,55	2703,215
2014	286 121,3	69791,3	11621,3	1,32	1,04	132,2	104,2	32,26	4,23	2745
2015	298 810,6	82480,7	12689,3	1,38	1,04	138,1	104,4	38,13	4,43	2861,213

Найбільша частка витрат на дослідження і розвиток серед країн ЄС також доводиться на найбільш розвинені країни. У 2014 році Франція витратила на дослідження і розвиток 47918,737 млн. євро, Великобританія 37960,055 млн. євро, Італія 22291,054 млн. євро, Швеція 13611,914 млн. євро, та Іспанія 12820,756 млн. євро. Розрив показника навіть серед країн, що займають найбільшу частку, є досить значним. Найменший показник мають Греція та Кіпр. Вони витратили 1488,74 млн. євро та 84,094 млн. євро відповідно. Також незначну

частку займають Люксембург з показником у 629,8 млн. євро, Румунія - 575,12 млн. євро та Латвія - 162,8 млн. євро.

Політика ЄС приділяє велику увагу інноваціям у формуванні конкурентоспроможності. Мета ЄС наздогнати США, в меншій мірі Японію в ряді ключових областей технології, які будуть складати основу майбутніх продуктів і послуг. На 2016 рік стратегія визначила основні ключові сектори, для того, щоб відновити конкурентоспроможність. До них відносяться:

Наукова діяльність: додаткові 15 млрд євро щорічних інвестицій державного сектора в галузі фундаментальних досліджень, поряд з додатковим 10 млрд євро в секторі R&D інвестицій в основному в фармацевтиці та діагностиці персоналізованої приватної медицини.

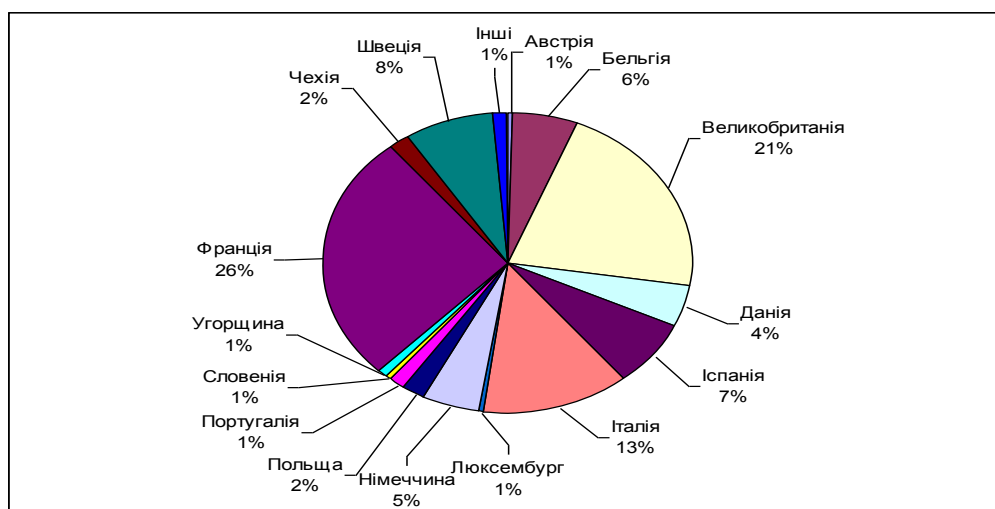

Рис. 2. Географічна структура витрат ЄС на дослідження і розвиток у 2014 році, %.

Напівпровідники: знищення розриву потребує 5 бiльйонiв євро додаткової щорiчної пiдтримки державного сектора, в основному на спiвфiнансуваннi в промислових масштабах пiлотних установок, i 15 млрд євро приватного сектора R&D, в основному для замовних мiкросхем для промислових застосувань.

Програмне забезпечення: додаткові 20 млрд євро щорічно потрібно вкладати в основному для розробки бізнес-процесів і хмарних обчислень програмного забезпечення, в основному з приватного сектора, оскільки ці сфери ближче до комерціалізації.

ЄС показує конкурентні переваги в області передових технологій, транспортного обладнання і енергії та водних ресурсів і відходів технологій. Проте, його позиція все частіше заперечується. Додаткові інвестиції необхідні для того, щоб Європа залишалася на кордоні цих ключових технологій.

Література

1. Федоренко В. Г. Інвестування. Підручник/ В. Г. Федоренко, М.П. Денисенко, Т. Є. Воронкова, О. А. Кириченко, С. А., М.М. Єрохін Єрмошенко, та ін. – К.: «АЛЕРТА», 2012. — 272 с.

2. Світовий економічний форум. Офіційний веб-сайт. Електронний ресурс. — Режим доступу <https://www.weforum.org/>

3. Eurostat. Офіційний веб-сайт. Електронний ресурс. — Режим доступу <http://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>

4. Відновлення конкурентоспроможності ЄС. Офіційний веб-сайт. Електронний ресурс. — Режим доступу http://www.eib.org/attachments/efs/restoring_eu_competitiveness_en.pdf

УДК 336.71(5-15)(043)

Гнідіна В. С.

ІСЛАМСЬКИЙ БАНКІНГ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Зростання інтересу до ісламської фінансової системи як альтернативної та життєздатної обумовлено її стійкістю та нездатністю до утворення криз у порівнянні з домінуючою в сучасному світі західною моделлю. Ісламський банк, що функціонує в мусульманських країнах, поступово починає відігравати все більшу роль в традиційних фінансових системах.

Перший ісламський ощадний банк, заснований за принципом участі в прибутках, з'явився в 1963 році в одному з невеликих міст Єгипту. Через побоювання із приводу можливих обвинувачень у відкритій маніфестації ісламу цей перший сучасний експеримент в сфері ісламського банкіngu був здійснений в обстановці фактичної таємності. До 1967 року таких банків у Єгипті було вже дев'ять. Ці банки не стягували відсотків за позики і не платили відсоток за внески, вони "робили гроші" шляхом участі в торговельних бізнес-проектах, розділяючи отриманий прибуток між вкладниками. Таким чином, вони виступали в ролі не стільки традиційних комерційних банків, скільки ощадно-інвестиційних інститутів [1].

Становленню і закріпленню ісламських економічних структур значною мірою сприяли дві обставини. Перша — саме в межах мусульманської духовності, колективізму громади арабські теоретики мусульманської економіки шукали ключ до консолідації і мобілізації засобів для взаємної допомоги, а потім і в пошуках засобів для розвитку. Друга — підйом ісламської банківської справи був стимульований гігантськими нагромадженнями фінансових ресурсів, акумульованих основними арабськими нафтоекспортними державами, що стали основними провідниками ідеї ісламської економіки в її банківському вигляді [2].

Головна відмінність ісламських фінансів від світової банківської моделі - це відмова від позичкового відсотка. Традиційний банк купує і продає кошти, одержуючи вигоду за рахунок позичкового відсотка, а ісламські банки засновують свою діяльність не на кредитуванні, а на інвестиціях.

Банк відкриває рахунки, на яких вкладники розміщують свої заощадження. Цими грошима банк фінансує підприємців. Але замість традиційної сплати відсотків за кредитом, підприємець ділить з банком, а банк з вкладником як прибутки у справі, так і збитки. Ісламські банки значно частіше, ніж західні, вкладають кошти у реальне виробництво, ігноруючи високоприбуткові, але непевні справи. Таким чином, ісламський банк ризикує значно більше - він тісніше пов'язаний з партнерами, яким дає гроші. Пов'язаний не лише економічно, а й етикою відповідальності, на якій і тримається ділова репутація банку.

У центрі уваги ісламських банків виявляється життєздатність і прибутковість бізнес-проекту, а не якість і величина забезпечення позики. У результаті багато проектів, які були відкинуті традиційними західними банками через відсутність або недостатність забезпечення, можуть бути профінансовані ісламськими банками на умовах участі в прибутках. Це визначає потенційно дуже важливу роль, що ісламські банки можуть грати в стимулюванні економічного розвитку.

Важливим є те, що для акумуляції ресурсів замість традиційних депозитних рахунків використовуються контракти на пайових довірчих засадах, тобто інструменти, виплати за якими наперед не фіксуються і здійснюються на основі розподілу перспективного прибутку з фінансовою установою.

Ще однією суттєвою відмінністю ісламського банкінгу від традиційного є відсутність проблеми "фідучіарних коштів". Фактично ісламський банк займається управлінням грошовими фондами і бере участь у виробництві прибутку, причому на основі жорстких правил і процедур. Ці правила перешкоджають появі ефекту грошового мультиплікатора, коли банківська система створює гроші "з повітря" на основі необмеженого кредиту [3].

На сьогодні налічується більше 300 ісламських фінансових інститутів у 75 країнах світу. Ключові центри ісламського банкінгу представлені на рис.1.

Поряд з цим ісламський банкінг достатньо швидко поширюється в інші країни, зокрема Північної Африки (Судан, Єгипет, Йорданія та Сирія), Азіатського регіону (Індонезія, Гонконг, Сінгапур, Японія, Китай), Західної Європи та Північної Америки (Франція, Італія, США, Канада) [4]. Найбільшим у світі ринком ісламських інвестицій в нерухомість є США.

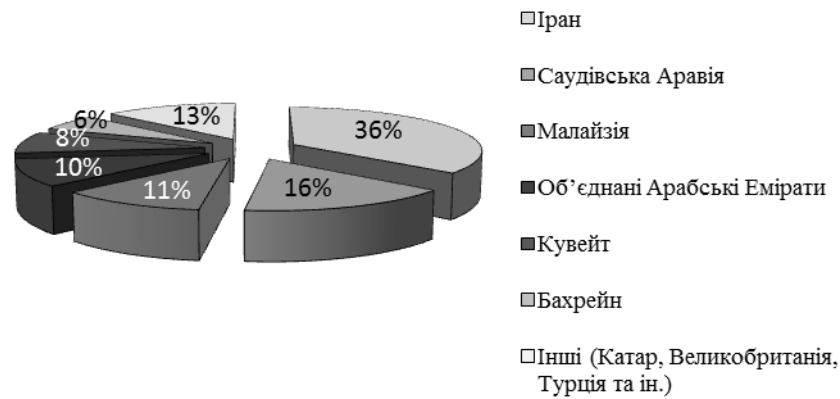

Рис. 1. Головні центри ісламського банкінгу

Європейським лідером ісламського банкінгу є Великобританія, де сукупні активи становлять \$300 млн та 22 англійських банків пропонують фінансові продукти відповідно до законів Шаріату. Лондон є найбільшим у світі ринком ісламських облігацій. Це пояснюється глобальною експансією ісламських фінансів; світовими лідерськими позиціями Великобританії у фінансових інноваціях, що має потужний потенціал правового, бухгалтерського і фінансового інжинірингу; надлишком ліквідності на Близькому Сході [5].

За такими ж принципами може запроваджуватись ісламській банкінг в Україні, з урахуванням того, що країні вкрай потрібні інвестиційні ресурси для вирішення першочергових завдань розвитку національної економіки. Проте, на сьогодні, згідно з ЗУ «Про банки і банківську діяльність», банкам забороняється: надання безпроцентних кредитів (ч. 8, ст. 49); укладання угод з нарахуванням відсотків і комісійних, які менші звичайних (ст. 52). Поряд з цим, деякі норми українського законодавства можна вважати такими, що відповідають ісламським принципам фінансування, але практично їх застосування в Україні має свої обмеження [6].

Фахівці вже припускають, що у швидкому майбутньому ісламські банки потіснять позиції західних банків в арабських країнах. І це створить об'єктивні умови для більш інтенсивного перенесення основ ісламського банкінгу на інші регіони ісламського світу, а потім за його межі. У нинішніх умовах, коли тільки й чуєш про мільярдні збитки американських та європейських банків, кризу ліквідності в багатьох країнах, варто очікувати істотного підвищення ролі банківських установ, що працюють за ісламською моделлю.

Перевагою ісламської системи кредитування є те, що банки не наражаються на надмірні ризики та повніше відповідають потребам розвитку реального сектора економіки. Прихід ісламських фінансових продуктів і залучення на національний фінансовий ринок

ресурсів ісламських банків може зробити вітчизняну банківську систему більш стійкою, дозволить збільшити торгівельний баланс з країнами Сходу, обсяги інвестування високотехнологічних галузей, проектів у сфері наукових досліджень, освіти та культури.

Література

1. Ісламський банкінг: специфіка і перспективи - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/>
2. Особливості кредитно-фінансової системи арабських країн - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.personal.in.ua>
3. Шапран В. Исламские финансы: особенности развития / В.Шапран // Генеральный директор. - 2004. - № 5. - С. 8-13.
4. Корнєєв В. Особливості діяльності та фінансові інструменти ісламських банків / В. Корнєєв // Вісник НБУ. – 2008. – № 9. – С.14–16.
5. ISLAMIC FINANCE 2010 — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zulkiflihasan.wordpress.com/2011/01/04/islamic-finance-and-banking-report-2010/>
6. Фроня Н.В. Правовые аспекты глобализации финансовых рынков: возможности сближения норм права исламской и украинской правовых систем / Н.В. Фроня — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://islam.in.ua/15/rus/full_articles/1124/page/11/

УДК 339.727.22(043)

Голубчикова Д.Р.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ПРОЦЕСУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЇ

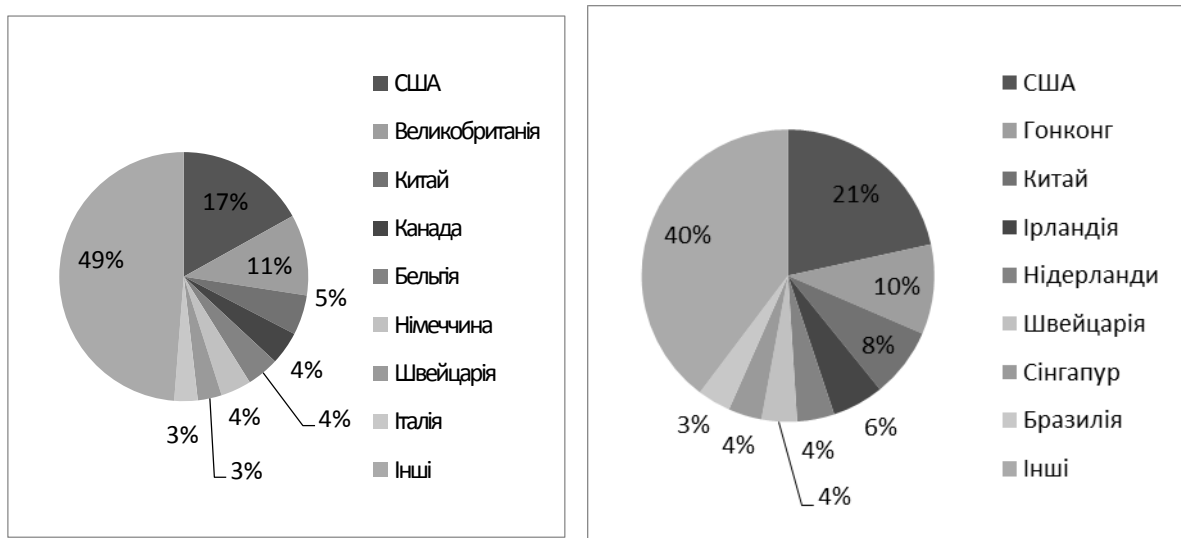
В умовах глобалізації національний економічний розвиток залежить від здатності ефективно використовувати не тільки традиційні, але й, особливо, інтернаціоналізовані ресурси і чинники виробництва постіндустріального суспільства. Під прямими інвестиціями слід розуміти підприємницький капітал за кордоном, що забезпечує контроль над підприємствами, в які він вкладений. Міжнародне інвестування відіграє при цьому провідну роль, формуючи канали передачі фінансових і матеріальних ресурсів, науково-технологічних і організаційно-економічних інновацій на новітній інформаційній основі[1].

Виділяють наступні передумови міжнародного інвестування:

- відносний надлишок капіталу на національному ринку і зумовлена цим можливість його прибуткового застосування за кордоном;

- використання ТНК відмінності між країнами у рівні витрат виробництва (у першу чергу в ціні сировини і робочої сили). У зв'язку з цим широке розповсюдження отримало переміщення трудомістких виробництв з розвинутих держав у країни, що розвиваються, де заробітна плата у багато разів нижча;
- бажання обійти тарифні та нетарифні бар'єри, які є у звичайному комерційному експорті;
- намагання використовувати переваги у застосуванні висококваліфікованої робочої сили розвинутої виробничої та соціальної інфраструктури в інших країнах;
- відмінності в екологічних нормативах і стандартах різних країн, що сприяє вивезенню або створенню екологічно шкідливих виробництв у інших країнах для забезпечення своїх потреб[2].

За останнє десятиліття події в світовій економіці й в інвестиційному середовищі зокрема зазнали значних змін(рис 1.). Структура потоків ПІІ на фоні світового збільшення обсягів ПІІ, характеризується регіональними варіаціями. У 2006 р. у географічній структурі ПІІ світу найбільшу питому вагу мали розвинені країни такі як: США – 237 136 млн. дол.(16,9%), Великобританія- 402 983 млн. дол.(10,5%), Канада 60 294 млн. дол.(4,3%), серед країн, що розвиваються країни найбільшу питому вагу мав Китай- 72 715 млн. дол.(5,1%),країни з перехідною економікою мали незначну частку в географічній структурі ПІІ світу. У 2015 р. так само найбільший обсяг ПІІ світу займали розвинені країни, такі як США - 379 894 млн. дол.(21,5%) та Ірландія - 100 542 млн. дол.(5,7%),але значно збільшилась питома вага країн, що розвиваються, а само Гонконг, як спеціальний адміністративний район Китаю - 174 892 млн. дол.(9,9%),Китай- 135 610 млн. дол. (7,7%),Сінгапур- 65 262 млн. дол. (3,7%)[3].

а) 2006р.

б) 2015р.

Рис 1. Географічна структура прямих іноземних інвестицій у світі за 2006р. (а) та 2015р. (б), % [3]

Для дослідження значимості структурних змін та вияву структурних змін у часі були розраховані коефіцієнт структурних відхилень К. Гатєва та коефіцієнт структурних зрушень. Коефіцієнт структурних змін свідчить, що географічна структура світових потоків ПІІ у 2015 р. порівняно з 2006 р. в середньому змінилася на 16,6%, що є відносно суттєвими змінами відповідно до коефіцієнта Гатєва, що складає 0,389. Такі зміни пояснюються зростанням питомої ваги обсягів ПІІ країн, що розвиваються, зокрема до Китаю та Сінгапур та зменшенням частки потоків ПІІ у розвинені країни, зокрема до Великобританії, Канади та Бельгії.

Отже, зміни у світової географічній структури ПІІ свідчать про те, що з кожним роком привабливість країн, що розвиваються збільшується для інвесторів, це ще раз підтверджує наявність потенціалу економіки країн Центральної Азії.

Література

1. Федорова В.А. Сучасні тенденції розвитку світового процесу прямого іноземного інвестування/ В.А. Федорова // Економіка Криму. — 2012. — № 1(38). — С. 315—319.
2. Козик В. Міжнародні економічні відносини: [навч.посіб.] / В. Козик, Л. Панкова, Н. Даниленко— К.: Знання-Прес, 2003. -405 с.
3. UNCTAD. Офіційний web-сайт [<http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>]-Режим доступу: http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_ChosenLang=en

УДК 339.923(477:4-6ЄС)(043)

Губенко В. Є.

ЄС В СИСТЕМІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ

Процеси розвитку інтеграційного зближення серед країн світу характеризуються різним ступенем глибини та швидкості. Розвиток європейської моделі регіональної інтеграції пов'язаний із домінуванням суб'єктивних факторів формування «об'єднаної Європи», що ґрунтується на розширенні та поглибленні економічної взаємодії та переплетіння національних економік європейських країн і сприяє формуванню єдиного економічного простору в системі світової економіки.

Намір України розбудувати відносини з ЄС на принципах інтеграції був вперше проголошений у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні

напрями зовнішньої політики України». У документі закріплювалося, що «перспективною метою української зовнішньої політики є членство України в Європейських Співтовариствах за умови, що це не шкодитиме її національним інтересам. З метою підтримання стабільних відносин з Європейськими Співтовариствами Україна підпише Угоду про партнерство і співробітництво, реалізація якої стане першим етапом просування до асоційованого, а згодом - до повного її членства у цій організації»[1].

У подальшому стратегічний курс України на європейську інтеграцію був підтверджений та розвинутий у Стратегії інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 11 червня 1998 року, та Програмі інтеграції України до ЄС, схваленій Указом Президента України 14 вересня 2000 року. Зокрема, у Стратегії набуття повноправного членства в ЄС проголошено довготерміною стратегічною метою європейської інтеграції України.

Дорожню карту та першочергові пріоритети становлення та розвитку України як члена європейської спільноти визначено Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року.

Переговори щодо нового базового договору між Україною та ЄС на заміну Угоди про партнерство та співробітництво були започатковані у березні 2007 року (у 2008 році сторони узгодили назву майбутньої угоди – Угода про асоціацію). 11 листопада 2011 року у Брюсселі відбувся завершальний двадцять перший раунд переговорів щодо укладення Угоди про асоціацію, у ході якого були узгоджені всі положення тексту Угоди.

27 червня 2014 р. в ході засідання Ради ЄС Президентом України П.Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС було підписано економічну частину Угоди – розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством».

Враховуючи всі кроки України назустріч інтеграційному об'єднанню Європи слід зауважити на значній двосторонній зацікавленості країн. Темпи нарощення економічного співробітництва України з країнами ЄС ми можемо спостерігати у таблиці 1.

Таблиця 1

Частка ЄС у загальних обсягах експорту, імпорту та ПШ України

Рік	Торгівля товарами		Торгівля послугами		ПШ	
	експорт,%	імпорт,%	експорт,%	імпорт,%	експорт,%	імпорт,%
2004	33,66%	32,33%	27,82%	43,52%	12,81%	56,01%

2005	30,09%	33,80%	27,44%	44,19%	22,26%	54,67%
2006	31,72%	36,04%	29,18%	48,19%	26,70%	71,46%
2007	28,44%	36,75%	31,62%	52,14%	30,74%	75,25%
2008	27,28%	33,84%	33,59%	59,46%	95,64%	95,21%
2009	23,98%	33,96%	29,86%	58,79%	95,25%	88,75%
2010	25,46%	31,53%	25,92%	55,41%	94,90%	77,93%
2011	26,35%	31,24%	24,91%	54,26%	94,95%	77,96%
2012	24,92%	30,98%	26,60%	54,75%	94,44%	78,65%
2013	26,47%	35,13%	29,48%	55,99%	93,23%	78,48%
2014	31,54%	38,73%	34,65%	49,41%	92,77%	61,21%
2015	34,14%	40,86%	30,07%	49,79%	94,57%	72,23%

З таблиці видно, як змінювалася динаміка торгівлі товарами та послугами, а також руху прямих іноземних інвестицій між Україною та ЄС. Слід звернути увагу на те, що з часом спостерігається нарощення показників. Так, станом на 2015 рік 34,14% експорту товарів приходить на країни ЄС, у той час як імпорт зріс майже до 41%. Також значна динаміка спостерігається в русі ПІІ, так, на 2015 рік український капітал у розмірі майже 95% від усього був зорієнтований на Європу, у той час як Європа більше 70% свого капіталу направила в Україну [2].

Дані показники – це лише тимчасовий огляд на співробітництво України та ЄС. Адже з 2016 року очікується поглиблення взаємодії цих країн, через набуття дійсності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що була підписана 16 вересня 2014 року.

Важливим елементом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ). Ними передбачено суттєву лібералізацію торгівлі (усунення тарифів та квот) між сторонами, гармонізацію законодавства і нормативно-регуляторної бази.

Реалізація положень ЗВТ, серед іншого, полягає у наступному:

- скасуванні Україною та ЄС ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на ринки один одного;
- запровадженні правил визначення походження товарів, які є одним із елементів застосування торговельних преференцій;
- приведенні Україною своїх технічних регламентів, процедур, санітарних та фітосанітарних заходів та заходів щодо безпеки харчових продуктів у відповідність з

європейськими, завдяки чому українські промислові товари, сільськогосподарська та харчова продукція не потребуватимуть додаткової сертифікації в ЄС;

- встановленні сторонами найбільш сприятливих умов доступу до своїх ринків послуг;
- запровадженні Україною правил ЄС у сфері державних закупівель, що дозволить поступово відкрити для України ринок державних закупівель ЄС;
- спрощенні митних процедур та попередженні шахрайства, контрабанди, інших правопорушень у сфері транскордонного переміщення вантажів;
- посиленні Україною захисту прав інтелектуальної власності.

Створення ЗВТ між Україною та ЄС відбуватиметься поступово, протягом 10 років. Результатами запровадження ЗВТ між Україною та ЄС стануть тісна економічна інтеграція, створення практично таких же умов для торгівлі між Україною та ЄС, що мають місце у торгівлі всередині Союзу, покращення інвестиційного клімату та прозорі правила ведення бізнесу в Україні, збільшення вибору, підвищення безпечності та якості товарів, зниження цін для українських споживачів, можливість доступ українських підприємств, крім ринку ЄС, до ринків третіх країн у зв'язку з переходом на прийняті в усьому світі стандарти.

Ще до набрання чинності Угодою про асоціацію Європейський Союз запровадив для України режим автономних торговельних преференцій – одностороннє (з боку ЄС) скасування ввізних мит, яке стосується 94,7% від усього обсягу промислових товарів та 83,4% сільськогосподарських товарів та харчової продукції, що імпортуються Євросоюзом з нашої держави (терміном дії до 1 січня 2016 року)[3].

Отже, слід зазначити, що європейський вектор у інтеграційній політиці нашої держави зародився ще за часи становлення незалежної України. Зараз співробітництво з країнами ЄС набуває все більш пріоритетних позицій. Все це визначається в активній трансформації української економіки під стандарти країн Європейського Союзу та в поглиблені взаємозв'язків між країнами.

Література

1. Міністерство охорони здоров'я України [Ел. доступ]: <http://www.moz.gov.ua>
2. Державна служба статистики України [Ел. доступ]: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Міністерство закордонних справ України [Ел. доступ]: <http://www.mfa.gov.ua>

УДК 339.5 (043)

Іванова І. М.

АНАЛІЗ ТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН НАФТА

Економічна інтеграція – це процес економічної взаємодії країн, що приводить до зближення господарських механізмів, який приймає форму міждержавних угод і узгоджено регульований міждержавними органами.

Інтеграційне співробітництво дає суб'єктам, що хазяюють більш широкий доступ до різного роду ресурсів: фінансових, трудових, матеріальних, до новітніх технологій; а також дозволяє робити продукцію в розрахунку на більш місткий ринок. Існує п'ять основних етапів економічної інтеграції, кожне з яких передбачає більш тісний взаємозв'язок країн учасниць.

Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА) дає особливий пільговий торговельний режим для країн-учасниць за рахунок усунення внутрішніх тарифів при їх збереженні в торгівлі з іншими країнами.

Створення в 1994 р. НАФТА відображає новий підхід в теорії і практиці інтеграції. Вперше держава “третього миру” добровільно об'єдналася з двома високорозвинутими країнами. Різниця в розмірах ВВП на душу населення між Мексикою і США досягає 6,6 рази, а з Канадою - 4,1 рази (табл.1). Такий істотний розрив в рівнях економічного розвитку країн-членів утрудняє створення єдиного господарського комплексу.

Таблиця 1

Основні макроекономічні показники країн-учасниць НАФТА у 2014 році

Партнери НАФТА	Канада	США	Мексика	Усього
Населення (млн. осіб)	35 588	323 241	125 386	484 215
ВВП (в млн. долл. США)	1 786 670	17 526 951	1 279 305	20 592 926
Приток ПІІ у країни НАФТА (млн дол.США)	53 864	92 397	22 795	169 056
Експорт та імпорт товарів та послуг (млн долл. США)	478 012	1 635 130	397 866	2 511 008
Інфляція, %	2.0	2.0	3.8	
Рівень безробіття, %	6.9	6.2	4.7	

НАФТА має великий природно-ресурсний, людський, виробничий і фінансовий потенціал. Населення країн, що входять до об'єднання перевищує 480 000 млн. чол., що утворює потенційно широкий ринок для товарів, а також для інвестицій. Вже сьогодні економічні відносини між країнами НАФТА дуже інтенсивні. За чисельністю населення, за об'ємом сукупного валового продукту і ряду базових економічних показників, таких як експорт та імпорт товарів та послуг та приток ПІІ, північноамериканське інтеграційне угруповання можна порівняти з Європейським союзом.

Імпорт товарів та послуг перевищує обсяги експорту об'єднання, але у останні роки простежується тенденція щодо їх збільшення, що відповідним образом позначається на динаміці розрахованого коефіцієнту покриття експортом імпорту (рис.1).

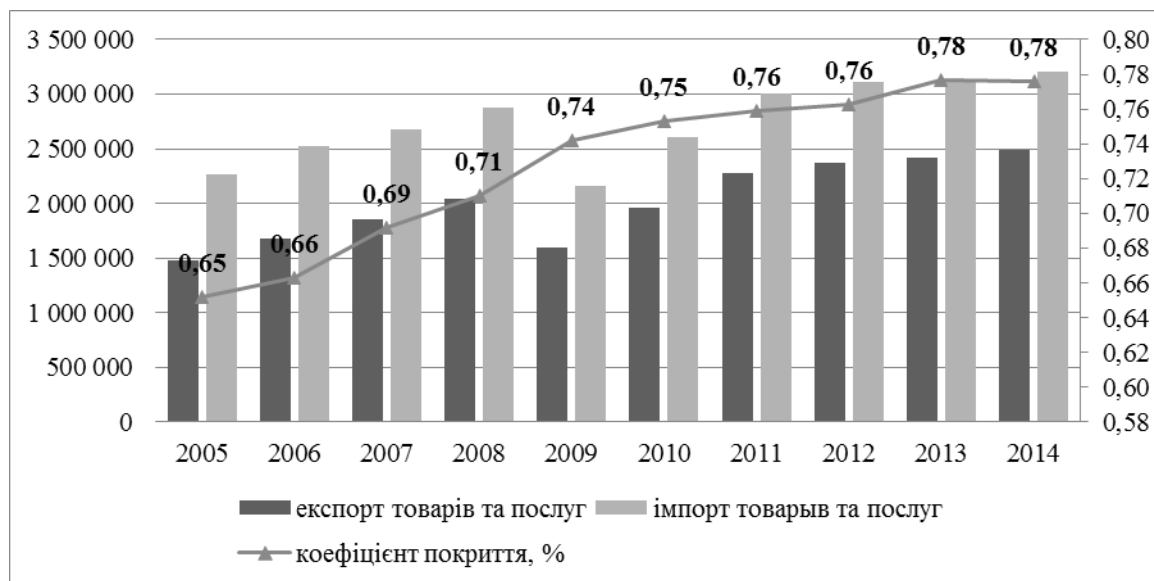

Рис.1. Динаміка експорту та імпорту товарів та послуг НАФТА, млн.дол.США

В цілому НАФТА характеризується тенденцією до розвитку у макроекономічному середовищу, та водночас демонструє уповільнення росту.

Торговельно-економічні відносини залишаються основоположними у розвитку північноамериканського регіону, адже Північноамериканська зона вільної торгівлі є другим світовим експортером та імпортером після ЄС. Створення зони вільної торгівлі в Північноамериканському регіоні сприяло розвитку не тільки зовнішньої, але й внутрішньорегіональної торгівлі.

Слід зазначити, що за період 2006-2014 рр. спостерігається позитивна динаміка показника частки регіональної торгівлі в світовій торгівлі, що свідчить про процес формування інтеграційного блоку. Спад в 2006-2009 рр. можна пояснити світовою економічною кризою, через яку всі макроекономічні показники американської економіки зазнали низхідної тенденції, що й спричинило зменшення обсягу торгівлі регіону. А з 2010р. спостерігається стабілізація частки внутрішньорегіональної торгівлі в світовій торгівлі на рівні, що свідчить про завершення процесу формування торгового інтеграційного блоку.

Частка внутривіснорегіональної торгівлі складає 50,23% від загальної торгівлі об'єднання. В цілому ж НАФТА показує баланс між зовнішньо-та внутрішньорегіональною торгівлею (рис.2.).

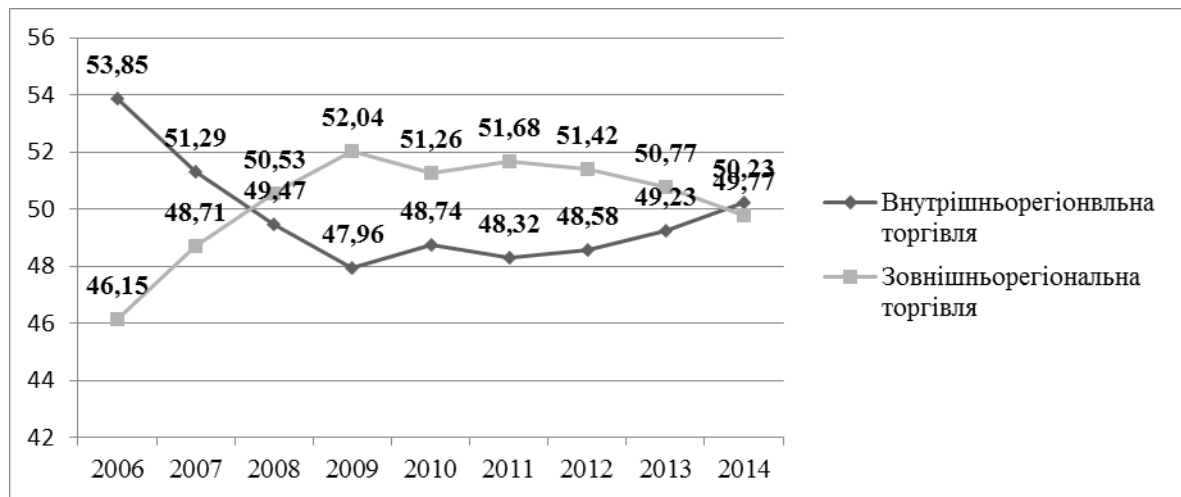

Рис. 2. Динаміка питомої ваги внутрішньорегіональної та зовнішньорегіональної торгівлі НАФТА в світовій торгівлі за період 2006-2014 рр., %

Для визначення тенденції та прогнозування подальшої зміни обсягів експорту НАФТА побудовано трендову модель (рис.3).

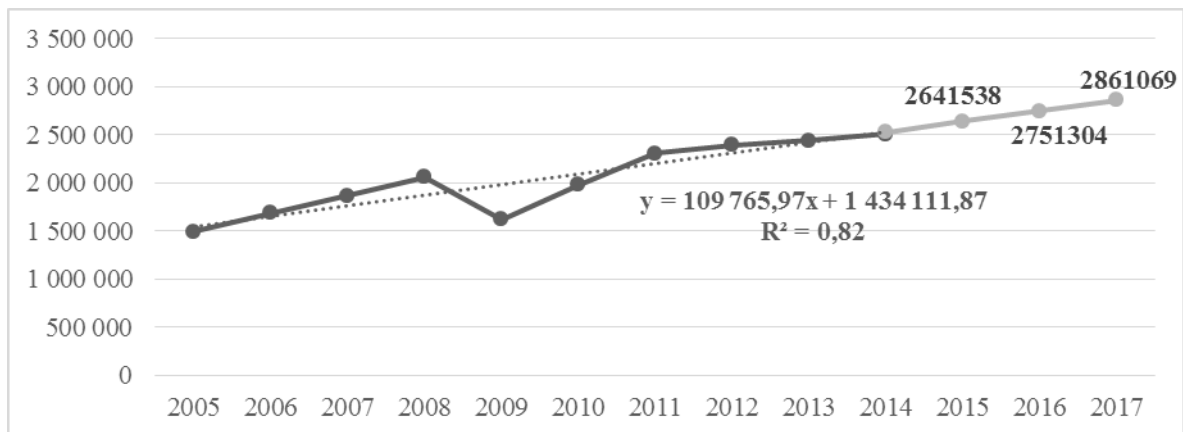

Рис.3. Динаміка фактичних та прогнозних значень експорту товарів та послуг НАФТА, 2005-2017 рр.

Таким чином, згідно з отриманими значеннями, протягом прогнозованих 2016-2017 років, спостерігається тенденція до збільшення показників експорту до 2861069 млн.дол.США.

Література

1. Деркач Т.В. Особливості економічної інтеграції країн-членів НАФТА: [Електронний ресурс]/ Т. В. Деркач. – Режим доступу до статті: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/2010_4/4_5.pdf
2. Терехов Є.М. Регіоналізація та глобалізація економічних світогосподарських відносин: [Електронний ресурс]/ Є.М.Терехов. – Режим доступу до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca_Ekon/2011_34/51.pdf

3. UnctadStat – Statisticaldata base: [Электронный ресурс]. –Режим доступа до материалу:http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en

4. UNWTO World Tourism Barometer:Volume 10, January 2014 – Statistical Annex: [Электронный ресурс]. – Режим доступа до материалу:
<http://www.hatta.gr/LinkClick.aspx?fileticket=msHd6F%2Fh730%3D&tabid=196&>

5. North American Free Trade Agreement (NAFTA)_Office of the United States trade Representative: Executive office of the president: [Электронный ресурс]. – Режим доступа до веб – сайту: <http://www.ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/north-american-free-tradeagreement-nafta>

УДК 334.726:665.7

Ненадовский Е. С.

АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ МИРА

Энергетические ресурсы – все доступные для промышленного и бытового использования источники разнообразных видов энергии: механической, тепловой, химической, электрической, ядерной.

Среди первичных энергоресурсов различают невозобновляемые и возобновляемые энергетические ресурсы. К числу невозобновляемых энергетических ресурсов относятся в первую очередь органические виды минерального топлива, добываемые из земных недр: нефть, природный газ, уголь, горючие сланцы, другие битуминозные горные породы, торф.

К возобновляемым (воспроизводимым и практически неисчерпаемым) энергетическим ресурсам относятся, а также так называемые нетрадиционные (или альтернативные) источники энергии: солнечная, ветровая, энергия внутреннего тепла Земли (в том числе геотермальная), тепловая энергия океанов, энергия приливов и отливов, ядерная или атомная энергия.

Быстрое развитие мировой энергетики в XX в. опиралось на широкое использование минерального топлива, особенно нефти, природного газа и угля, добыча которых до середины 70-х гг. была сравнительно недорогой и в техническом отношении доступной.

Главные области применения ресурсов нефти и газа как ценнейшего технологического сырья стала химическая и нефтехимическая промышленность, в том числе производство

синтетических материалов и моторных топлив. Важным первичным энергоресурсом для электроэнергетики становится в конце XX в. и в перспективе ядерная энергетика.

Сейчас из месторождения извлекают в среднем меньше половины его запасов. Если существующие тенденции сохранятся, то годовое потребление нефти в мире к 2018 достигнет 3 млрд т. Даже допуская, что промышленные запасы существенно возрастут, геологи приходят к выводу, что к 2030 будет исчерпано 80 % разведанных мировых запасов нефти.

Анализируя ситуацию с другим энергоресурсом – углем, то можно утверждать, что уголь долгое время был основой мирового топливно-энергетического баланса, "хлебом" промышленности. С 50-х гг. нашего столетия; его доля в мировом энергетическом балансе стала уменьшаться. Если в 1950 г. она составляла более 50 %, то в 1970 г. – уже только 30 %. Нефть и газ потеснили уголь.

По прогнозам, мировые запасы угля составляют около 15 трлн т. В будущем, когда транспортировка угля станет еще более совершенной, уголь, вероятно, вновь займет почетное место в энергетическом балансе многих стран мира.

Широкое использование газа началось в последние два десятилетия. Ни одна топливно-энергетическая отрасль не развивается сейчас так быстро, как газовая.

Промышленные запасы газа сейчас исчисляются в 42,5 триллиона кубометров. Почти две трети его достоверных запасов сосредоточены в России, США и Иране. По данным газовой ассоциации, США запасов хватит на 30 лет, однако это еще не говорит о том, что через 30 лет наступит "газовый голод". Очень велики прогнозные мировые запасы газа – 110 триллионов кубометров.

Запасы урана в 2012 более или менее достоверные мировые запасы урана оценивались в 1,5 млн т. Дополнительные ресурсы оценивались в 0,9 млн т. Крупнейшие из известных источников урана находятся в Северной Америке, Австралии, Бразилии и Южной Африке. Считается, что большими количествами урана обладают страны бывшего Советского Союза. В 2012 число действующих ядерных реакторов во всем мире достигло 400 (в 1970 – только 66).

Наиболее перспективной представляется солнечная энергия, которая имеет два основных преимущества. Во-первых, ее много и она относится к возобновляемым энергоресурсам: длительность существования Солнца оценивается приблизительно в 5 млрд лет. Во-вторых, ее использование не влечет за собой нежелательных экологических последствий.

Гидроенергетика дає майже третину електроенергії, використовуваної по всьому світу. Норвегія, де електроенергії на душу населення більше, ніж будь-де ще, живе майже виключно на гідроенергії. На гідроелектростанціях і гідроаккумулюючих електростанціях використовується потенціальна енергія води, накопичуваної за допомогою плотин. У 2012 році на гідроенергетику приходило близько 7 % електроенергії, вироблюваної у світі. Гідроенергія – один з найдешевших і найчистіших енергоресурсів.

Таким чином, підводячи підсумок аналізу основних енергетических ресурсів світу, можна спостерігати наступну тенденцію, у 2010 році споживання первинних енергоресурсів на Землі становило 15 млрд т умовного палива, а у 2020 році очікується, що воно може досягти 23 млрд т умовного палива, тобто збільшиться на 50 % при зростанні ВВП за цей час приблизно на 50 %.

Література

1. Бушуєв, В. В. Світова енергетика : Стан, проблеми, перспективи / В. В. Бушуєв // Енергія. – 2007. – 663 с.
2. Гудков І. В. Зовнішні енергетическі відносини ЄС: Нова ініціатива Єврокомісії і рішення суду ЄС по справі "Комісія проти Словаччини" / І. В. Гудков // Енергетическе право. – 2011. – № 2(17). – С. 41.
3. Пашковська І. Зовнішня енергетическа політика Європейського союзу / І. Пашковська // Світова економіка і Міжнародні відносини. – 2007. – №1. – С. 61–69.

УДК 334.726

Плющаків Є.В.

РОЛЬ ТНК У РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Одна з ознак настання ери економічного глобалізму полягає в безпрецедентній транснаціоналізації виробництва, торгової і банківської діяльності. Під цим терміном розуміється створення національними «батьківськими» компаніями численних дочірніх фірм і філій у різних куточках світу. Транснаціональні корпорації (ТНК) перетворилися в головну рушійну силу процесу економічної глобалізації. Лавиноподібне зростання ТНК останнім часом пояснюється багатьма причинами, серед яких на першому місці, мабуть, знаходиться конкуренція, що змушує знижувати витрати, збільшуючи масштаби виробництва і вводячи нові технології, шукати нові ринки, дешеву робочу силу, розміщувати виробництво там, де нижче оподаткування, і т. д..

Міжнародні корпорації є найважливішим елементом розвитку світової економіки, міжнародної торгівлі та міжнародних економічних відносин. Їх бурхливий розвиток в останні десятиліття відбиває загострення міжнародної конкуренції, поглиблення міжнародного поділу праці. Міжнародні корпорації постають як безпосередні учасники всього спектра світогосподарських зв'язків, як «локомотиви» світової економіки. ТНК, з одного боку, являються продуктом швидкого розвитку міжнародних економічних відносин, а з іншого боку, самі представляють могутній механізм впливу на них. Активно впливаючи на міжнародні економічні відносини, міжнародні транснаціональні корпорації формують основні відносини, видозмінюють сформовані їхні форми. Сучасні ТНК на додаток до існуючого міжнародного обміну товарами і послугами створили міжнародне виробництво, відповідну йому міжнародну сферу послуг і міжнародну фінансову сферу, що сприяло перетворенню в основному локальних (міждержавних, регіональних) міжнародних економічних відносин в глобальні ТНК, перетворили світову економіку в міжнародне виробництво, забезпечили розвиток НТП у всіх його напрямках: технічного рівня і якості продукції, ефективності виробництва, вдосконалення форм менеджменту, управління підприємствами. Вони діють через свої дочірні підприємства і філії в десятках країн світу за єдиною науково-виробничою і фінансовою стратегією, мають величезний науково-виробничий і ринковий потенціал, що забезпечує високу динаміку розвитку. Значення ТНК у розвитку глобальної світової економіки системно зростає протягом останніх 50 років [2, 4].

Жорсткість конкурентної боротьби, прагнення здешевити розробку і використання новітніх технологій спонукає найбільші ТНК йти на ті чи інші форми злиття, що стає все більш характерною тенденцією, особливо в авіакосмічній та автомобільній промисловості. Безперечно, що поява нових індустріальних держав та їх індустріалізація багато в чому пояснюються діяльністю ТНК, які сприяли розміщенню у них сучасних виробництв, в першу чергу невисокою або середньою технологічною складністю [3].

Інтегруючи робочу силу різних країн і пред'являючи для робочої сили повсюдно одні й ті ж вимоги, ТНК відіграють важливу роль в поширенні міжнародних стандартів. Таким чином, споживачі в країнах з менш розвинутою економікою, в яких є дочірні компанії, виробляють і споживають товари з таким же рівнем якості, як і в країнах материнських компаній, але за нижчою ціною.

ТНК також пред'являють підвищені вимоги до охорони навколишнього середовища з боку своїх дочірніх компаній, що є ще одним плюсом діяльності ТНК.

Позитивним можна вважати і вплив ТНК на прискорення науково-технічного прогресу, тому що вони володіють великими фінансовими ресурсами. ТНК здатні охопити ринок

науково-технічних кадрів і застосувати технологічні знання в глобальному масштабі. Для утримання лідерства їм необхідно постійно нарощувати і удосконалювати інноваційні можливості. Основною формою передачі технології в рамках системи ТНК є постачання власних афілійованих компаній документацією з центру. Таким чином, ТНК позитивно впливають на зростання продуктивності праці, поліпшення його умов і рівня життя трудящих, економію на витратах виробництва і розвиток науки, технології та комунікацій [1].

Основа світового панування ТНК - вивіз капіталу і його ефективне розміщення. Сукупні закордонні інвестиції всіх ТНК в даний час грають більш істотну роль, ніж торгівля. ТНК контролюють третину продуктивних капіталів приватного сектора усього світу, до 90% прямих інвестицій за кордоном. Прямі інвестиції ТНК за кордоном в підприємства, обладнання та іншу власність в середині 90-х років перевищили 3 трлн. дол. При цьому прямі інвестиції росли в 3 рази швидше, ніж інвестиції в цілому, хоча перші все ще складають приблизно 6% річних капіталовкладень промислово розвинутих країн [2].

Володіючи величезними капіталами, ТНК активно діють на міжнародних фінансових ринках. Сукупні валютні резерви ТНК у кілька разів більше, ніж резерви всіх центральних банків світу разом узятих. Переміщення 1-2% маси грошей, що знаходяться в приватному секторі, цілком здатне змінити взаємний паритет будь-яких двох національних валют. ТНК часто розглядають обмінні валютні операції як найбільш вигідне джерело своїх прибутків.

Транснаціональні корпорації у все більшій мірі стають визначальним фактором для вирішення долі тієї чи іншої країни в міжнародній системі економічних зв'язків. Активна виробнича, інвестиційна, торгова діяльність ТНК дозволяє їм виконати функцію міжнародного регулятора виробництва і розподілу продукції та навіть, як вважають експерти ООН, сприяти економічній інтеграції у світі.

Транснаціональні корпорації встановлюють систему міжнародного виробництва, засновану на розміщенні філій, дочірніх компаній, відділень по багатьох країнах світу. Вони проникають у високотехнологічні, наукомісткі галузі виробництва, які вимагають величезних інвестицій і висококваліфікованого персоналу. При цьому помітно проявляється тенденція до монополізації цих галузей ТНК.

Отже, роль ТНК у глобалізаційних процесах аж ніяк не така однозначна, бо вони загострюють суперечності між національною і глобальною економікою. Та до того ж не можна залишати поза увагою і наявність взаємозалежності глобалізації і ТНК. Експансія ТНК була б просто неможлива без революційних досягнень сучасного технічного прогресу, лібералізації і відкритості національних ринків. З одного боку, їм потрібні ринкові свободи, а

з іншого - зростаюча частка світової торгівлі, здійснюваної в порядку внутрішньофірмового обороту, фактично виключається зі сфери ринкового обміну і прямої конкуренції. Крім того, укрупнення і концентрація господарської діяльності в рамках ТНК полегшує змови між конкурентами, виникнення олігополії і монополій шляхом злиття і поглинань. В результаті вихід нових виробників на світові товарні ринки стикається з серйозними перешкодами, а конкуренція зводиться, головним чином, до суперництва гігантів.

Література

1. Голикова Ю.А. Транснаціональні корпорації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nsu.ru/rs/mw/link/Media:/22753/03.pdf>
2. Лимонова Е.М. Транснаціональні корпорації: основні етапи розвитку та регулювання їхньої діяльності в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://duer.edu/uploads/vidavnitstvo14/evrvek11614/7259.pdf>
3. Намонюк В.Є. Сучасний етап транс націоналізації світової економіки та діяльність ТНК в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/4626/4745>
4. Терехов Є. М. Вплив ТНК на розвиток національних економічних систем / Є. М. Терехов, О. В. Прокопенко // Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2010. – № 1. – С. 23-34.

УДК 338.42

Полахов А. І.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТУ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Транспорт - одна із загальних умов виробництва. Здійснюючи перевезення всередині підприємств, між підприємствами, районами і країнами, транспорт впливає на масштаби суспільного виробництва і темпи його зростання. Вплив транспорту на життя окремої держави різноманітно і багатопланово. Транспорт сприяє прогресивним географічним і структурним зрушень в розміщенні виробництва і населення, зростанню продуктивності праці, підвищенню рівня життя населення. Забезпечуючи міжнародний поділ праці, масовий туризм і культурний обмін, транспорт викликає великі зміни в світовій економіці, культурі та міжнародних відносинах. За допомогою транспорту поглиблюється спеціалізація і розширюється кооперування промислового і сільськогосподарського виробництва в національному та міжнародному масштабах, зміцнюється економічний стан держави в цілому.

Тим часом потреби світової економіки в удосконаленні транспортних процесів та подальший розвиток високотехнологічних, високоінтегрованих схем перевезення вантажів з гарантованою безпекою і дотриманням строго ритмічних поставок продовжують впливати на розвиток транспорту в основних країнах світу. Відповідно довгострокові тенденції розвитку світового транспорту не змінилися. Вони як і раніше спрямовані на розширення світової мережі транспортних комунікацій, підвищення їх завантаження, поліпшення синхронності роботи різних видів транспорту. Однією з форм інтеграції сучасних видів транспорту на доступну для огляду перспективу є спільне їх функціонування при інтермодальних перевезеннях. Комплексне забезпечення таких перевезень в міжнародному масштабі все частіше практикується в рамках так званих "транспортних коридорів".

Найуспішніше прогрес на транспорті здійснюється в розвинених країнах. У США за останні 25 років вантажообіг на внутрішніх перевезеннях збільшився вдвічі, перевищивши 5000 млрд. т-км. Дуже швидке зростання спостерігається на повітряному і автомобільному транспорті, тоді як внутрішні водні перевезення фактично не змінилися, а залізничний транспорт показав скромні результати. Схожі тенденції проявляються і в Західній Європі, де загальний вантажообіг за цей же період також збільшився приблизно в два рази завдяки бурхливому розвитку автомобільного транспорту, при стагнації перевезень по залізницях і внутрішніми водними шляхами. Правда, в останні роки відновилося зростання вантажообігу на європейських залізницях і водному транспорті завдяки їх інтегрування в інтермодальні системи перевезень.

Отже, транспорт виконує інфраструктурну роль в світовій економіці в цілому, а також в народному господарстві окремих країн. Він служить матеріально-технічною базою міжнародних економічних зв'язків. У той же час першорядне значення транспорту в умовах сучасної економіки визначається ще й тим, що завдяки транспорту структурується ринкова економіка, формується єдиний економічний простір. Перспективи розвитку міжнародного транспорту будуть залежати не тільки від загального розвитку світової економіки, її можливостей виходу з кризи і відновлення основних вантажопотоків, а й від здатності самого транспорту (найбільш великих судновласників і авіаперевізників) реорганізувати роботу і адаптувати свої структури до нових післякризових умов і вимог.

Література

1. Панов, Н. А. Ефективність транспортних послуг в сучасних умовах / Н. А. Панов // Економічні науки. - 2006. - № 3. - С. 121-136.

2. Єфімова, Е. Г. Транспорт в світовому господарстві: Транспорт як провідна галузь виробничої інфраструктури світового господарства; Транспортна інфраструктура і її роль у розвитку світового господарства / Є. Г. Єфімов. - М.: Анкил, 2007. - 352 с.

УДК 339.926

Протолюк В. С.

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН

Перш за все, регіональна економічна інтеграція являє собою процес розвитку стійких економічних зв'язків та розподілу праці національних господарств, який, охоплюючи зовнішньоекономічний обмін і сферу виробництва, веде до тісного переплетення національних господарств і створення єдиного господарського комплексу в регіональному масштабі. Проте, процес економічної інтеграції досить складний і суперечливий. Він обумовлений не тільки економічними, але й політичними причинами, хоча основною причиною інтеграції є вимоги високо розвинутих факторів виробництва, які переросли за рамки національних господарств

Сьогодні у світі нараховується близько 20 економічних угруповань. Серед них можна виділити: в Західній Європі - Європейський Союз (ЄС) і Європейську асоціацію вільної торгівлі (ЄАВТ); у Північній Америці - Північноамериканську угоду про вільну торгівлю (НАФТА); в Азіатсько - Тихоокеанському регіоні - Тихоокеанське економічне співтовариство (АТЕС). І на цьому фоні актуально б було розглянути питання про створення нового угруповання - Північноамериканського союзу (НАУ).

На даний момент за заявками офіційних глав трьох країн: США, Канади та Мексики, чітких намірів і дій щодо ведення плану створення та розвитку цього нового інтеграційного угруповання доки що не має. Але, на противагу цьому, ще у 2005 році у доповіді американської Ради з міжнародних відносин був надрукований план під назвою: «Створення Північноамериканської спільноти» з зазначеними наступними цілями:

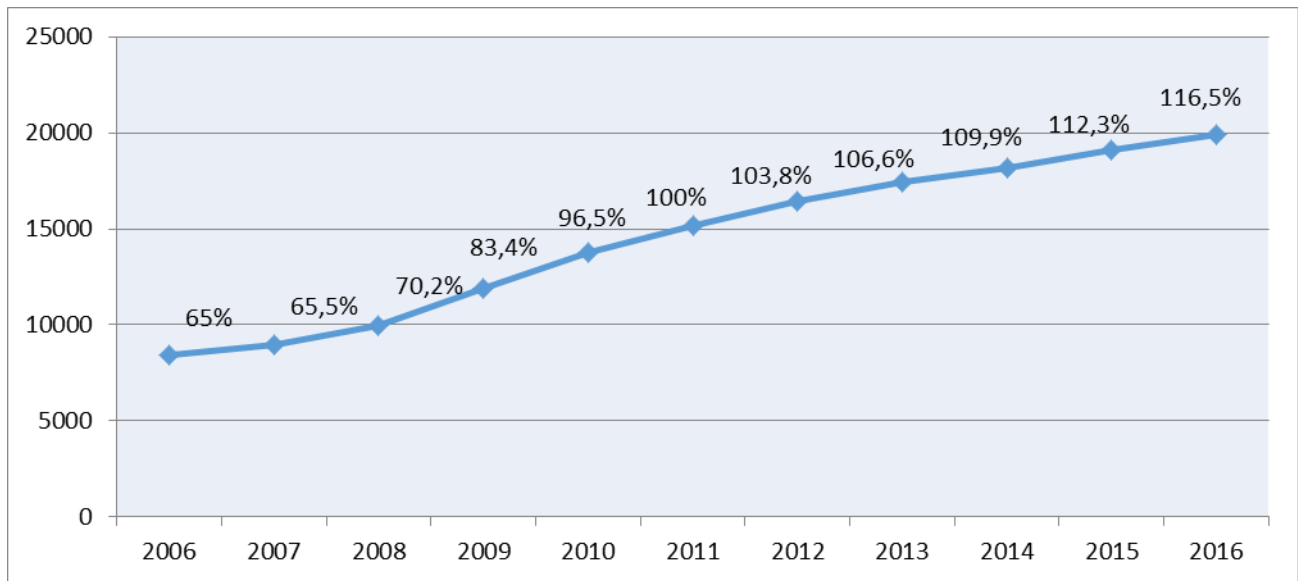
- створення до 2010 року Північноамериканського економічного і військового блоку;
- утворення управлінських структур;
- посилення конкурентоздатності регіону шляхом введення спільних зовнішньоторгових тарифів;
- розвиток вільного руху через кордони громадян країн нової регіональної зони;

- введення в обіг нової спільної валюти – амеро, яка замінить американський і канадський долари та мексиканський песо;

- створення супермагістралі НАФТА, яка буде об'єднувати Мексику, США та Канаду.

На перший погляд досить не загрозливі рішення про подібне утворення, але необхідно чітко розмежовувати вплив країн-учасниць. Основним і ключовим гравцем у міжнародному аспекті виступає США, країна, валюта якої є резервною.

За останніми даними від 25 січня 2016 року у звіті МВФ зазначено, що дефіцит державного бюджету США в грудні 2015 року становив 438,9 млрд. доларів. Профіцит в США в останній раз був зафіксований у 2001 році.

Динаміка державного боргу, млрд. дол. (%ВВП)

За прогнозами відношення державного боргу до доходів у США в період до 2020 року буде в середньому дорівнювати 397% ВВП, а відношення відсоткової ставки до доходів зросте до 17,6% до 2020 року, що на противагу цим даним у минулому фінансовому році становило лише 8,6%. Державний борг вже досягнув рекордного значення і складає 19 трлн. доларів або 116,5% ВВП.

Таким чином, ідея створення Північноамериканського союзу виступає досить актуальним рішенням багатьох проблем розвитку США. Політика країни досить яскраво демонструє цілеспрямованість своїх дій щодо емісії грошових одиниць. Таким чином, США зможе раз і назавжди оголосити банкрутство країни, що дозволить їй розпочати все спочатку і звільнитися від боргового ярма, якого вона вже в будь-якому разі не позбавиться ні самостійно, ні з чиеюсь допомогою.

Стосовно нової валюти регіону, то варто зазначити, що подібні економічні перетворення призведуть до глобальних змін фінансового світу і далеко не позитивних для всіх останніх країн. Розглянемо переваги і недоліки від введення амеро.

Переваги:

- США, проголосивши дефолт, звільняє себе від будь-яких зобов'язань; економіка США отримує можливість почати все спочатку;
- Мексика та Канада повністю потрапляють під управління США;
- для ТНК досить вигідно укрупнення та побудова регіональних центрів.

Недоліки:

- світова економіка отримує могутній удар по фінансовій ліквідності;
- втрата довіри до паперових грошей, що призведе до значної девальвації національних валют;
- повернення до грошових відносин на основі золотого стандарту, що скоротить методи впливу на ринкову економіку;
- неможливі будуть методи стимулювання попиту; ескалація напруження внаслідок зниження рівня життя в багатьох країнах, що сприятиме виникненню серйозних військових конфліктів.

Таким чином, для світової спільноти амеро буде виступати основним фактором занепаду та краху валютних систем. В першу чергу постраждають Китай та країни СНД, в яких значна частка державних запасів зберігається в доларах США.

Єдиним, що залишається запропонувати в такій ситуації, це потроху відходити від фінансової залежності Америки, переводити свої фінансові активи у дорогоцінні метали, енергоносії і т.д., оскільки занадто важко в світлі останніх подій назвати ту валюту, яка забезпечить стабільність і надійність для фінансових систем світу. А тому в деякій мірі відбудуватиметься повернення до золотих стандартів.

Отже, ідея створення Північноамериканського союзу потребує значної уваги міжнародної спільноти, адже це не тільки власна справа Америки, а й величезний вплив на світ. Можна зробити багато припущень, що Сполучені Штати цінують свою репутацію у фінансовому секторі і не зможуть просто покинути весь світ страждати від своїх некомпетентних дій у валютно-фінансовій політиці Уряду. Але факти говорять самі за себе. Досить чітко простежується тенденція до того, що коли постане питання репутації чи врятування економіки країни-гіганта, то буде обрано останнє.

Література

1. Електронна бібліотека: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-4422.html>

2. Council of Foreign Relations: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cfr.org/canada/building-north-american-community/p8102

3. Офіційний сайт МВФ: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.imf.org/external/pubs/index.htm

УДК 339.727.22(4)

Тоцина Є. Р.

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Однією з помітних віх сучасної системи міжнародних економічних відносин є зростання ролі міждержавного інвестиційного співробітництва, що викликано об'єктивною потребою посилення глобалізації на всіх рівнях. Умови, що склалися на світовому ринку та в національних економіках, адекватно відображають велику зацікавленість країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою у збільшенні обсягів залучення іноземних інвестицій.

Разом з тим в країнах з різним рівнем економічного розвитку прямі іноземні інвестиції відіграють неоднакову роль. Суми залучених капіталів залежать і від мотивації, якою керуються іноземні інвестори, і від політики по відношенню до них, і від тих цілей, які ставить перед собою приймаюча країна.

У 2015 р. ПІІ в країни Євросоюзу досягли 439 млрд дол., ознаменувавши закінчення трирічного періоду падіння обсягів іноземних капіталовкладень в ЄС. Зокрема, інвестиції в Нідерланди збільшилися на 146% у порівнянні з аналогічним періодом 2014 р., у Великобританії – на 29%. ПІІ у Бельгії зросли з -8,7 млрд дол. у 2014 р. до 31 млрд дол., а в Німеччину – з 8,8 млрд дол. до 31,7 млрд дол., в основному за рахунок різкого скорочення виплат за внутрішньогруповими кредитами і подвоєння суми реінвестованих прибутків.

Таблиця 1

Прямі іноземні та зарубіжні інвестиції до ЄС та з ЄС за 2005 – 2015 роки [1]

Роки	ПІІ до ЄС	у % до світу	ПІІ з ЄС	у % до світу
2005	472 095	49,7	553 652	67,6
2006	546 079	38,9	661 275	48,9
2007	830 087	43,6	1 216 104	56,2

2008	318 631	21,3	753 360	44,2
2009	390 525	33,1	353 208	32,1
2010	384 945	27,7	478 906	34,4
2011	425 843	27,2	491 730	31,6
2012	446 454	29,5	351 719	26,9
2013	319 457	22,4	272 925	20,8
2014	292 025	22,9	296 362	22,5
2015	439 458	24,9	487 150	33,0

Вхідні ПІІ у Франції збільшилися більше ніж у два рази, з 15,1 млрд дол. до 42,8 млрд дол., в тому числі в результаті придбання Lafarge SA швейцарською компанією Holcim Ltd за 21 млрд доларів. Крім темпів зростання транскордонних злиттів і поглинань на 68%, важливим є також збільшення інвестицій у знову створювані виробництва на 14%, що може бути свідченням повернення до нарощування капіталовкладень у виробничі активи на тлі поліпшення макроекономічної та фінансової ситуації.

Як видно з табл.1 сам Європейський Союз інвестує більше, ніж ПІІ надходять до нього, але ця різниця невелика. Також в рис. 1 представлена динаміка ПІІ та ПІІ Європейського Союзу.

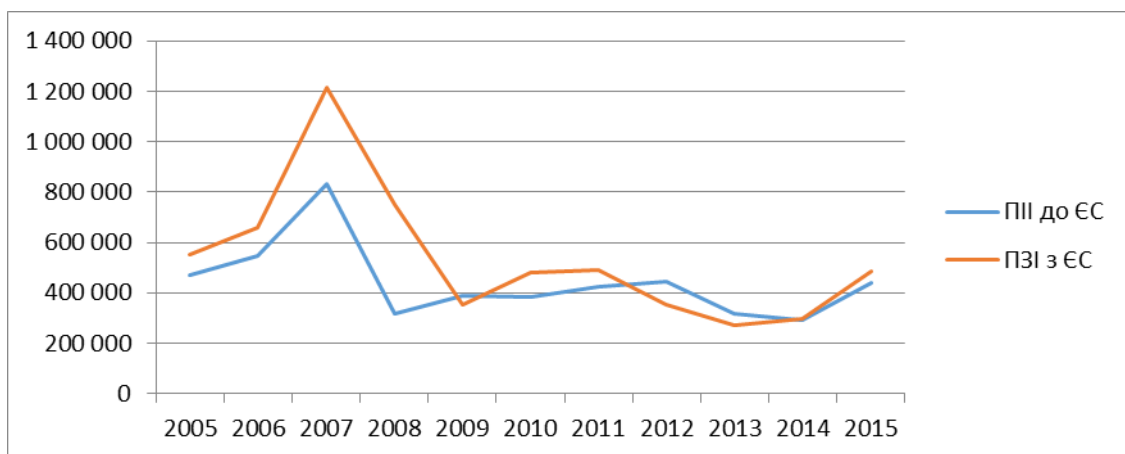

Рис.1 Динаміка ПІІ та ПІІ Європейського Союзу за 2005 – 2015 роки.[1]

Як видно з рис. 1 ПІІ більші за ПІІ. Найбільшого піку вони досягли у 2007 році й у 2008 році відбувся великий спад як ПІІ так і ПІІ через світову кризу й надалі великого росту інвестицій не спостерігається.

Таблиця 2

Країни-лідери в які інвестують та з яких надходять інвестиції [2]

№	Країна	ПІІ	у % до світу	Країна	ПІІ	у % до світу
1.	Ірландія	100 542	5,7	Нідерланди	113 429	7,7

2.	Нідерланди	72 649	4,1	Ірландія	101 616	6,9
3.	Франція	42 883	2,4	Німеччина	94 313	6,4
4.	Велика Британія	39 533	2,2	Люксембург	39 371	2,7
5.	Німеччина	31 719	1,8	Бельгія	38 547	2,6
6.	Бельгія	31 029	1,8	Франція	35 069	2,4
7.	Люксембург	24 596	1,4	Іспанія	34 586	2,3
8.	Італія	20 279	1,2	Італія	27 607	1,9
9.	Швеція	12 579	0,7	Швеція	23 717	1,6
10.	Мальта	9 532	0,5	Австрія	12 399	0,8

З табл.2 видно, топ-10 країн в які надходять ПІІ та які інвестують в інші країни. Також видно, що у ПІІ на першому місці знаходиться Ірландія, на другому – Нідерланди й на третьому – Франція, а у ПЗІ Нідерланди на першому місці, Ірландія посунулась на друге й третє місце займає Німеччина.

Отже, міжнародне переміщення капіталу приводить до збільшення сукупного світового виробництва завдяки ефективнішому перерозподілу і використанню факторів виробництва. Держава заохочує прямих іноземних інвесторів, надаючи їм державні гарантії через страхування, виключення подвійного оподаткування, врегулювання інвестиційних суперечок за допомогою дипломатичних і адміністративних каналів.

Проаналізувавши рух ПІІ та ПЗІ Європейського Союзу можна сформулювати висновок, що ПЗІ перевищують ПІІ й Європейський Союз займає відносно великий відсоток у світі з інвестиційної активності. Також було виділено країни-лідери, до яких інвестують та з яких надходить великий відсоток ПЗІ.

Література

1. Конференція ООН з торгівлі та розвитку: [Офіційний сайт статистики]. - Режим доступу до сайту: <http://unctad.org>
2. Євростат: [Офіційний сайт статистики]. - Режим доступу до сайту: <http://ec.europa.eu/eurostat>

УДК 339.727.22

Уланова Ю. О.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОРТФЕЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Портфельні інвестиції здійснюються заради одержання прибутку й зниження ризику завдяки портфельній диверсифікованості капіталу (в основному це активи, у деяких випадках - зобов'язання). З точки зору приймаючої країни, портфельне інвестування не тягне за собою втрату місцевого контролю над власністю компанії, яка може повністю належати місцевим фірмам, а також бути спільним підприємством або дочірньою компанією ТНК. Портфельні інвестиції - є чисто фінансовими і не передбачають передачі нематеріальних активів (ліцензій, управлінських навичок, ноу-хау). Особливо зросли обсяги міжнародних портфельних інвестицій протягом останніх двадцяти років. Якщо в середині 80-х років міжнародні операції із цінними паперами становили не більше 10% від ВВП у найбільш розвинених країнах світу, то до середини 90-х їхні обсяги зросли до 100% і більше від ВВП цих країн. Понад 90% портфельних закордонних інвестицій розподілено між розвиненими країнами, а темпи їхнього зростання зазвичай випереджають прямі інвестиції.

Інвестиційний портфель цінних паперів – це сукупність всіх фінансових активів у вигляді цінних паперів, якими володіє чи придбає акціонерне товариство (чи будь-який інший інвестор) для досягнення своєї мети.

Цінний папір – документ, що засвідчує право володіння або відносини позики та відповідає вимогам, установленим законодавством про цінні папери. Кожен цінний папір має різне призначення, доходність, ризик, можливість вільного обертання. Чинне законодавство визначає певні цінні папери, які мають обіг на території України, так зокрема Закон України “Про цінні папери та фондову біржу” від 18 червня 1991 року № 1201-ХІІ, з подальшими змінами та доповненнями, передбачає наступні види цінних паперів:

1. акції;
2. облігації внутрішніх та зовнішніх державних позик;
3. облігації місцевих позик;
4. облігації підприємств;
5. казначейські зобов'язання республіки;
6. ощадні сертифікати;
7. інвестиційні сертифікати;
8. векселі;
9. приватизаційні папери.

Як видно з даного переліку цінних паперів, цей перелік є досить обмежений в порівнянні з тим різномаяттям цінних паперів, що обертуються в інших країнах, зокрема у Європейській Співдружності, США (так, в перелік не включені товарні цінні папери – накладні, коносаменти, складські сертифікати; деривативні цінні папери – фінансові

ф'ючерси, опціони, форварди, свопи; бенефіціарні цінні папери – інвестиційні та ссудні трасти та інш.)

Література

1. Мойсеєнко І. П. Інвестування [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/208-nvestuvannya-moysenko-p-.html>

2. Економічна сутність інвестицій [Електронний ресурс]. -Режим доступу: http://pidruchniki.com/13761025/investuvannya/ekonomichna_sutnist_investits

УДК 339.94 (477:4-6ЄС)

Челях О. В.

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

В європейській регіон входять безліч країн, які в тій чи іншій мірі співпрацюють зі своїми сусідніми країнами. Кожна країна має свої переваги та недоліки, обставини склалися таким чином, що не всі в повній мірі забезпечені однаковою кількістю ресурсів. Тому інтеграційні процеси, які є невід'ємною складовою співробітництва країн, впливають на розвиток їх конкурентоспроможності. Розвиток економіки країни потребує чіткого планування та розробки ефективної стратегії. В свою чергу протягом всього періоду існування ЄС, країни учасниці розробляють стратегії, в яких обирається основний курс діяльності країн на подальші роки.

Прийнята в 2000 р. Лісабонська стратегія розвитку ЄС поставила ціль – побудувати до 2010 р. найбільш конкурентоспроможну динамічну економіку, засновану на знаннях. Кінцевим результатом цієї стратегії вбачалось досягнення рекордних темпів економічного зростання, максимального наближення до повної зайнятості та соціальної справедливості. Фактично Лісабонська стратегія охоплювала три складові:

- економічну складову, що має готувати підґрунтя для переходу до конкурентоспроможної динамічної економіки знань;
- соціальну складову, розроблену для модернізації соціальної моделі Європи за допомогою інвестицій в людський капітал та боротьби із соціальним відчуженням;
- екологічну складову (включена в Стратегію в червні 2001 р.) спрямовану на раціональне використання природних ресурсів та охорону довкілля. [1]

Однак вже в 2005 р. Рада Європи розглянула результати Лісабонської стратегії за 5 років і констатувала невиконання наміченого. Євроспільнота приходить до висновку, що

значущість соціальних проблем є надзвичайно вагомою і їх вирішення уможливорює досягнення економічних цілей. В оновленій Лісабонській стратегії основний наголос зроблено на знання, інновації та оптимізацію людського капіталу [2]. Її цілями стає створення робочих місць в ЄС і нарощування потенціалу економічного зростання за допомогою інвестицій в людський капітал. В 2007 р. в документі «Наукова Європа в глобальному світі» [3] визначені основні області суспільного життя, в яких очікується найбільший попит на НДДКР і відповідно внесок науки та нових технологій до 2020 р.: зайнятість у глобалізованому світі; охорона здоров'я, харчування, зміни клімату, стійке зростання та довкілля. Тому європейські експерти запропонували нову концепцію «ключових технологій» – як технологій, здатних відповісти перед усім на основні соціальні виклики, вирішення яких є основою економічних перетворень.

На зміну цим задачам нова десятилітня «Стратегія 2020», що формувалась в умовах посткризового періоду, ставить своїм завданням досягнення цілей зайнятості, продуктивності та соціальної злагоди і тому включає в себе три напрями:

1) «м'яке» зростання, що спрямоване на стимулювання розвитку знань, інновацій, освіти та інформаційних технологій;

2) «стійке» зростання, яке передбачає вирішення проблем довкілля, енергетичних та мобільності, ефективного використання ресурсів та нарощування конкурентоспроможності;

3) «соціальне» зростання, тобто зростання зайнятості, формування умов для професійного росту, розвиток освіти та перекваліфікації, доступність навчання, зменшення диференціації доходів, боротьба із бідністю, досягнення соціальної та територіальної згоди.

[3]

Діюча нині Сьома рамкова програма в якості основної цілі визначила усесторонню підтримку розвитку науки в країнах Європи і створення спільного наукового простору, її кінцевою метою визначено формування єдиної європейської політики щодо розвитку основних напрямів науки та технології в країнах Європи для зростання якості життя її громадян. Порівняно із попередньою ця рамкова програма більше орієнтована на розвиток досліджень, спрямованих підвищити економічну ефективність та конкурентоспроможність євро зони. Однак соціальні напрями досліджень в ній не малозначимі. Фактично кожна із окремих програм в більшій чи меншій мірі направлена на вирішення соціальних проблем. Україна також бере активну участь в співробітництві розвитку науки, приймаючи участь в програмах обміну науковими кадрами та досвідом. Серед яких підписання угод про участь в Болонському процесі, Еразмус програмі, Темпус та інші.

Порівняно із попередніми Рамковими програмами Сьома програма більше зосереджена на реалізації основних тематичних напрямів із врахуванням інтересів приватного бізнесу, а значить поглибленням економічної спрямованості. Поряд з цим на рішення соціальних задач в ній заплановано виділити в 2 рази більше коштів як в Шостій рамковій програмі. [4]

Першочерговості у такому разі набувають завдання розробки і реалізації зваженої та цілісної стратегії регіонального розвитку, яка б спрямовувалася на формування умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів, усунення міжрегіональних диспропорцій. Крім того, нагальною є потреба всебічного розвитку місцевого самоврядування, підвищення ролі регіонів у міжнародному співробітництві, децентралізації влади та перенесення її основної ваги на місця.

Література

1. Беленький П.Ю. Конкурентність на транскордонних ринках/П.Ю. Беленький, Н.А. Мікула, Є.Е. Матвеев. – Львів: ІРД НАН України, – 2015. – 214 с.
2. Горбашко Е.А. Управління конкурентоспроможністю/Е.А. Горбашко, І.А. Максимцева. – Санкт-Петербург, 2012. – 236 с.
3. Макогон Ю.В. Міжнародна економіка/ Ю.В. Макогон, Д.Г. Лук'яненко, Ю.Г. Козака. – К:Центр учбової літератури, 2015. – 345 с.

СЕКЦІЯ
ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН

УДК 339.56.055(477)

Герашенко А. В.

ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ЇЇ ПРИСУТНОСТІ
НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ПОСЛУГ

В Україні є потенціал для розвитку сфери послуг. Так, розвиток науки, технологій і висококваліфікована робоча сила є необхідними передумовами для динамічного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, програмного забезпечення, електронної і мобільної торгівлі, які базуються на основі глобальної мережі Інтернет, що може простимулювати розвиток всієї національної економіки, забезпечити міцні конкурентні переваги на світових ринках. Слід також використати вигідне географічне та економічне положення країни для розвитку транспортної інфраструктури та туризму.

Географічна перевага України криється в транспортній мережі: автомагістралі, залізниці, морські і річкові порти, авіаперевезення. І хоча всередині країни обсяги вантажопотоків зменшилися, транзит через Україну збільшився за рахунок залізничного і авіатранспорту.

Щоб запобігти зниженню обсягів виробництва послуг, державі доведеться або фінансувати транспортну інфраструктуру, не пов'язану з транзитом енергоносіїв, або звернути увагу на внутрішні (не експортовані) сервіси, потенціал зростання яких видається достатньо високим.

Туристичний ринок України є одним із найбільш сталих складових світової економіки. На основі світового досвіду, можна розробити стратегічні напрямки формування і функціонування природно-ресурсного потенціалу територій України в інтересах розвитку туризму і туристичної індустрії як соціально, економічно й екологічно значимого сектора національної економіки.

Транспорт і зв'язок дають лише 25-27 % доданої вартості всіх послуг. Це свідчить не лише про низьку прибутковість галузі, а й про неефективність управління, адже лівова частка належить транспортним галузям і телекомунікаціям. При цьому на торгівлю й медицину, які за оборотами значно поступаються транспортним послугам, припадає близько

30-33 % доданої вартості в цій сфері. Решту 40-45 % прибутку забезпечують дорогі послуги: операції з нерухомістю, освіта, консалтинг та інші .

Членство в СОТ – це чинник стабільного розвитку економіки України. Набуття Україною членства в СОТ справило значний позитивний вплив на розвиток зовнішньої торгівлі і стало запорукою стабільності і передбачуваності розвитку за рахунок забезпечення гарантованого доступу до світових ринків товарів, робіт, послуг.

Розвиток сфери послуг в Україні потребує активізації залучення в цю сферу інвестицій, в тому числі іноземних. Залучення іноземного капіталу в українську економіку буде сприяти надходженню не тільки фінансових ресурсів, а й технічно ефективних методів реалізації послуг, що сприятиме підвищенню їх якості й доступності і значно зміцнить позиції України в міжнародному обміні послугами.

Отже, український ринок послуг ще не набув достатнього розвитку. Найбільшого розвитку набув сектор транспортних послуг. Пріоритетного значення набувають: логістичні, фінансові, інформаційно-комунікаційні, лізингові послуги. Розвиток сфери послуг в Україні потребує активізації залучення в цю сферу інвестицій, в т.ч. іноземних. Залучення іноземного капіталу в українську економіку буде сприяти надходженню не тільки необхідних фінансових ресурсів, але й передових, технічно ефективних методів реалізації послуг, що сприятиме підвищенню їх якості й доступності, культури обслуговування та в кінцевому рахунку – підвищить конкурентоспроможність вітчизняних виробників послуг та значно зміцнить позиції України в міжнародному обміні послугами.

Для подальшого розвитку сектору послуг в Україні першочергового значення набуває розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, і насамперед Інтернет та електронної і мобільної торгівлі, які набувають все більшого впливу не лише на організацію діяльності окремо узятих підприємств шляхом скорочення витрат, підвищення мобільності та конкурентоспроможності, але й значною мірою визначають напрямки та подальші темпи розвитку як інших видів послуг, так і інших галузей економіки країни.

Перспективи розвитку українського ринку послуг та включення його у світовий ринок послуг пов'язані з інтеграцією країни у міжнародні торговельні і фінансові організації.

Література

1. Державний комітет статистики України [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Заблоцька Р.О. Світовий ринок послуг: Підручник / Р.О. Заблоцька. – К. : Знання України, 2009. – 460с.

3. Колесов В. П. Мировая экономика. Экономика зарубежных стран / В.П. Колесов. — Москва: ФЛИНТА, 2002. — 255с.

4. Ломакин В. К. Мировая экономика / В.К. Ломакин. — М.: ЮНИТИ, 2000. — 529с.

УДК 339.56.055(477)

Герашенко Д. В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Оскільки Україна, як і будь-яка країна світу, не забезпечена усіма факторами виробництва, тому деякі товари вона купує в інших країн для забезпечення внутрішнього попиту та розвитку своєї економіки. Міжнародна торгівля України здійснюється відповідно до базового Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», що регулює зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД) за допомогою методів тарифного і нетарифного регулювання, які реалізуються системою відповідних державних органів.

2015-2016 рр. стали роками безпрецедентного для історії незалежної України скорочення торгівлі: за 2015р. експорт товарів скоротився на 33%, імпорт – на 35%. Особливо драматичним стало скорочення торгівлі з Росією в умовах ведення нею “гібридної війни”: експорт товарів – на 55%, імпорт – 42%. Завдяки цьому частка РФ в загальному товарному експорті України впала до 12% (у 2014р. – 18,2%), імпорту – до 20% (23,3%).

Водночас, Україні не вдалося належним чином скористатися вигодами Угоди про асоціацію з ЄС і наданням з боку ЄС односторонніх преференцій доступу до його ринку. Хоча Євросоюз і став найбільшим торговельним партнером України (близько 31,3% у зовнішньоторговельному обігу товарів України), проте за 2015р. товарний експорт скоротився на 32%, порівняно з аналогічним періодом 2014р. Це свідчить про наявність істотних структурних обмежень для присутності України на найбільш перспективних для неї ринках, про низьку міжнародну конкурентоспроможність, яку не можна компенсувати винятково тарифними преференціями.

Негативні процеси поширилися й на приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ): за 2015р. сальдо припливу ПІІ виявилось негативним – понад \$2 млрд. Значні курсові втрати іноземних інвесторів, поряд з іншими інвестиційними ризиками створили додаткові проблеми в частині здійснення необхідних структурних перетворень в українській економіці. Загалом, накопичений у формі акціонерного капіталу обсяг ПІІ в економіку України

становить близько \$44 млрд., що в розрахунку на одну особу складає лише \$1 000 – один з найгірших показників у Європі.

Оскільки міжнародна торгівля для України є невід’ємною складовою забезпечення економічного зростання, держава повинна сприяти розвитку міжнародних торговельних відносин. Водночас сьогодні розвитку міжнародної торгівлі України перешкоджають такі чинники:

- неефективне управління вітчизняними підприємствами;
- недосконалість застосовуваних ринкових механізмів та методів державного регулювання ЗЕД;
- загострення міжнародної економічної конкуренції;
- нераціональність структури експорту-імпорту.

Для поліпшення структури та подальшого розвитку міжнародної торгівлі України, доцільно вжити таких заходів:

- підвищити рівень і якість продукції чорної металургії та важкого машинобудування, що експортується;
- розвивати конкурентоспроможні виробництва аграрно-промислового комплексу;
- стимулювати експорт ракетної та авіаційної техніки;
- розвивати і модернізувати транспортну інфраструктуру країни;
- залучати іноземний капітал для прискорення модернізації;
- створювати нові високотехнологічні галузі виробництва, маркетингові та сервісні мережі на міжнародних ринках;
- збільшити закупівлю за кордоном новітніх технологій, що не мають аналогів в Україні;
- активно впроваджувати міжнародні стандарти і процедури сертифікації; удосконалити фінансові механізми регулювання експорту; належним чином забезпечити інформатизацію ЗЕД.

Слід зазначити, що сучасна Україна має низку потенційних переваг для розвитку міжнародної торгівлі, що полягають в існуючих запасах мінерально- сировинних ресурсів, сприятливих кліматичних умовах, наявності інфраструктури для надання послуг, великому потенціалі високотехнічних галузей промисловості тощо.

Література

1. Горбач Л.М. Міжнародні економічні відносини: підручник / Л.М. Горбач. - К.: Кондор, 2005. - 266 с.

2. Державний комітет статистики України [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 2157-ІУ (2157-15) від 04.11.2004 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.rada.gov.ua

УДК 339.166.5(477)

Гурдін В.В.

РОЗВИТОК ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ

Франчайзинг як складова економіки України знаходиться на початковому етапі розвитку. Незважаючи на економічні проблеми останнього часу, франчайзинг в Україні продовжує стрімко розвиватися і поширюватися в різних секторах і багатьох регіонах. Одна з причин цього явища полягає в тому, що українці розглядають франчайзинг як одну з найбільш життєздатних форм інвестування капіталів.

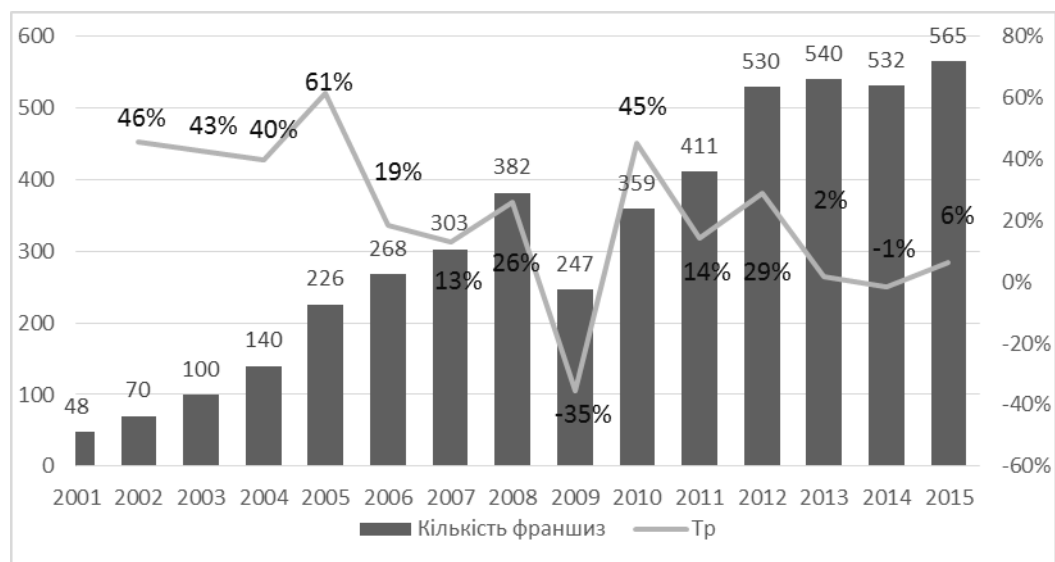

Рис. 1. Динаміка кількості франчайзингових мереж, здійснюючих діяльність в Україні за 2001-2015 рр. [4]

Аналізуючи рис. 1 можна сказати, що, на сьогоднішній день в Україні функціонують 565 франчайзерів (для порівняння: у США їхня кількість складає більше 3800, у Франції — більше 2000, у Польщі — близько 600), з яких 431 – це відомі компанії, а 134 – новачки серед ринкових гравців, які перебувають у процесі відкриття своїх перших торгових точок. На сьогоднішній день активні 77 % франчайзерів України, іншими словами вони працюють з власниками франшиз, у яких є діючі торгові точки; 23 % неактивні, тобто вони зареєстровані як франшизи, але функціонують тільки їх власні торгові точки. [3]

І хоча успішні приклади використання франчайзингу в Україні залишаються досить рідкими, в останні кілька років їхня кількість почала поступово збільшуватися. У той же час експерти відзначають, що розвиток франчайзингу в Україні стримується цілим рядом факторів, основними з яких є: недосконалість законодавчої бази, відсутність у вітчизняних підприємців досвіду роботи в рамках франчайзингу, несумлінне відношення до виконання договірних зобов'язань і чужої інтелектуальної власності, низький рівень розвитку банківського кредитування і так далі. За офіційними даними франчайзингової групи України на сьогоднішній день в Україні досить активно розвиваються різноманітні закордонні франшизи. Однак їх кількість невелика, що спричинено розбіжностями українського та європейського законодавства, стандартів та складністю реєстрації бізнесу. Отже, на даний момент структура розвитку франчайзингу в Україні має наступний вигляд (рис. 2).

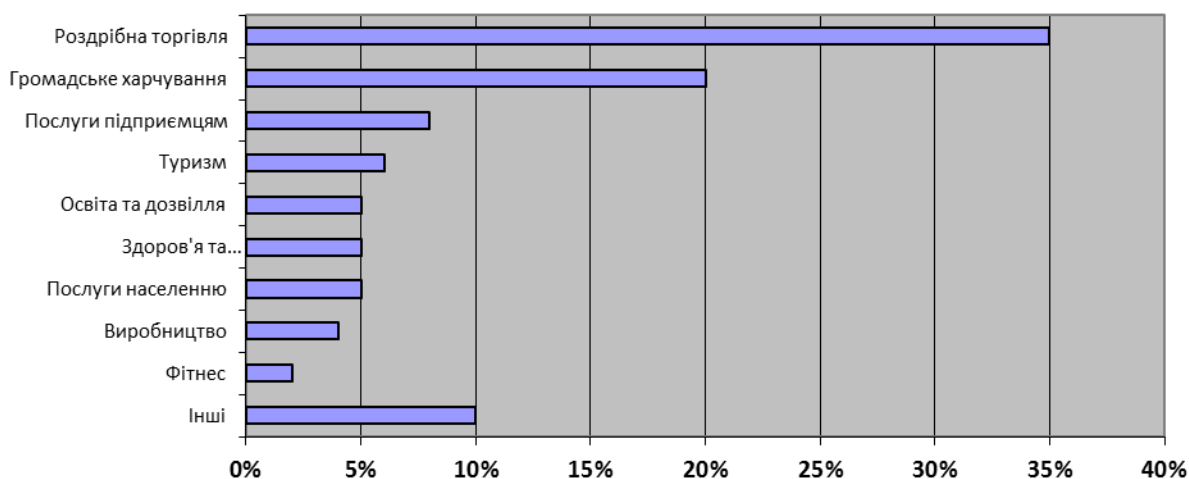

Рис. 2. Структура франчайзингу в Україні [3]

Ринок франчайзингу в Україні на сьогодні набуває досить високої активності та стає більш привабливим для іноземних партнерів. На даний момент найбільш привабливими та прибутковими галузями економіки України, в яких розвиваються та працюють франчайзингові компанії є роздрібна торгівля, громадське харчування, послуги для вітчизняного бізнесу. Проаналізувавши тенденції розвитку франчайзингу в Україні можна зазначити, що він не є широко розповсюдженим, однак має всі можливості для цього. [1]

Більше 50% усіх франчайзингових договорів пов'язані з торгівлею нафтопродуктами по системі джоббінгу («ТНК-Україна», «Лукойл-Україна» і «Альянс-Україна»), а також класичними ресторанами і закладами фаст-фуд (Pizza Chelentano, «Картопляна хата», «Максмак», «Два гусаки», мережі ресторанів «Козирної карти», «Пан Піца», «Ростик'с», Baskin-Robbins). Крім того, по франчайзингу працюють представники роздрібною торгівлі: одяг — Sensus, Gregory Arber, VD One, Argo Trading і Sela; взуття — «Монарх» і «Эконика».

Також механізм франчайзингу використовують хімістки American Clearens International і Un Momento, мережа магазинів фотопослуг Kodak, мережа СТО Bosch Auto Service, фітнес-клуб «Планета Фітнес», «1С: Франчайзинг», туристичні агентства мережі «Галопом по Європам» і багато хто інші. [2]

З огляду на сказане в Україні доцільно провести низку стимулюючих заходів, які позитивно вплинуть на подальший динамічний розвиток франчайзингу в Україні та спричинять загальний позитивний вплив на економіку, як це відбулось і в США. Серед таких заходів слід виокремити такі, як вдосконалення правової бази, що регулює франчайзингову діяльність в Україні; розвиток франчайзингу в межах урядових та регіональних програм підтримки малого та середнього бізнесу за участі Асоціації франчайзингу в Україні; створення та розвиток мережі навчально-консультаційних центрів з франчайзингу, проведення виставок, семінарів, конференцій з питань франчайзингу.

Література

1. Данніков О.В. Проблеми побудови та функціонування франчайзингових систем в Україні / О.В. Данніков // Маркетинг в Україні. - 2008. - №5(51). - С.62-69.

2. Лопушанський Т. В. Правовий та економічний аспект розвитку франчайзингу в країнах ЄС та Україні / Т. В. Лопушанський // Зовнішня торгівля: Право та Економіка. - 2007. - №4(33). - С.56-61.

3. Сайт асоціації франчайзингу [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.franchising.org.ua/index.php?pageid=11>

4. Сайт консалтингової компанії Franchise Group [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://franchisegroup.com.ua>

УДК 339.56(477)(043)

Дятлова В. С.

ЕКСПОРТНА-ІМПОРТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Міжнародна торгівля – центральна ланка складної системи світогосподарських зв'язків, що об'єднує практично всі країни світу в єдину міжнародну економічну систему. Інтенсивність торгівельних зв'язків не є рівномірною як за окремими країнами, так і за періодами здійснення цих зв'язків. Найбільша частка зовнішньоторговельних операцій припадає на промислово розвинені країни, які підтримують переважно торгівлю між собою, що відповідає їхнім національним інтересам. На жаль, обмежена участь України в експортних операціях не сприяє розвитку й поглибленню спеціалізації національної

економіки, підвищенню продуктивності праці та ефективному використанню власних ресурсів. Оскільки саме ці процеси сьогодні приносять чималі доходи, вважаємо важливим проаналізувати експортно – імпорتنу політику України і розробити можливі заходи, шляхи щодо виправлення ситуації.

Аналізуючи динаміку експорту товарів та послуг можна зробити висновок, що порівняно з 2014 роком в 2015 експорт товарів та послуг зменшився на 13 млн.дол. або на 16,6%. А саме експорт товарів в 2015 році зменшився на 9,4 млн.дол.(14,8%), а експорт послуг-3,6 млн.дол.(24%).

Так, за 2015 рік із загальної структури експорту на недорогоцінні метали та вироби з них припадає 28,3%, чорні метали – 23,9%, продукти рослинного походження – 16,2%, зернові культури – 12,1%, мінеральні продукти – 11,3%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 7,1%, руди, шлак і зола –6,4%. При цьому, якщо експорт за 2014 рік впав на 13,5%, то за окремими товарними групами і галузями експорт скоротився більш ніж наполовину. Так, згідно з офіційною статистикою, експорт залізничних локомотивів за минулий рік впав на 65,7% добрив – на 40,7%, виробів з чорних металів – на 33,7%, суден – на 32,8%, продуктів неорганічним хімії – на 28,4%, пластмас і полімерних матеріалів – на 23,1%, засобів наземного транспорту – на 21,8%, літальних апаратів – на 21,0%, реакторів ядерних, котлів, машин – на 20,2%, машин та електричного обладнання – на 17,1% (рис 1.).

Рис.1. Товарна структура експорту України в 2015 році, (%)

Імпорт в 2015 року зріс на 2,9% майже до \$76,9 млрд, експорт – на 1,9% до \$63,1 млрд грн. Темп приросту імпорту зростає швидшими темпами аніж експорт, що призводить до формування від’ємного сальдо зовнішньоторговельного балансу, значення якого за 2015 р. становило -3113,2 млн. дол. США.

Аналізуючи динаміку темпів приросту імпорту товарів та послуг, простежуємо позитивну тенденцію протягом 2014 – 2015 рр. За відповідний період 2015 року ситуація

різко змінилась та дані показники сягнули від'ємного значення. За 2015 р. приріст імпорту становив - 45,1% проти 40,6% у 2014 р. Протягом 2015 року обсяги імпортованих операцій значно зросли: приріст імпорту становив 30,8%.

Проаналізувавши географічну структуру імпорту України, можна стверджувати, що вона носить відносно стабільний характер. Домінуючу роль станом на 2015 рік відіграє Європа и становить 25,6 млн.дол., Росія-12,7 млн.дол., країни Азії – 11,3 млн.дол., Африка- 0,2 млн.дол и Америка – 3,8 млн.дол. Проте порівняно з 2013 роком імпорт в 2015 знизився майже в 2 рази.

Якщо розглядати товарну структури імпорту, то можна сказати, що найбільше імпортується мінеральна продукція - 26,8% від всього імпорту, та незважаючи на слабкі інвестиції, продукція машинобудування зберегла за собою другу позицію з часткою у 20%, третє місце посідає продукти хімічної промисловості 17,4% (рис.2.).

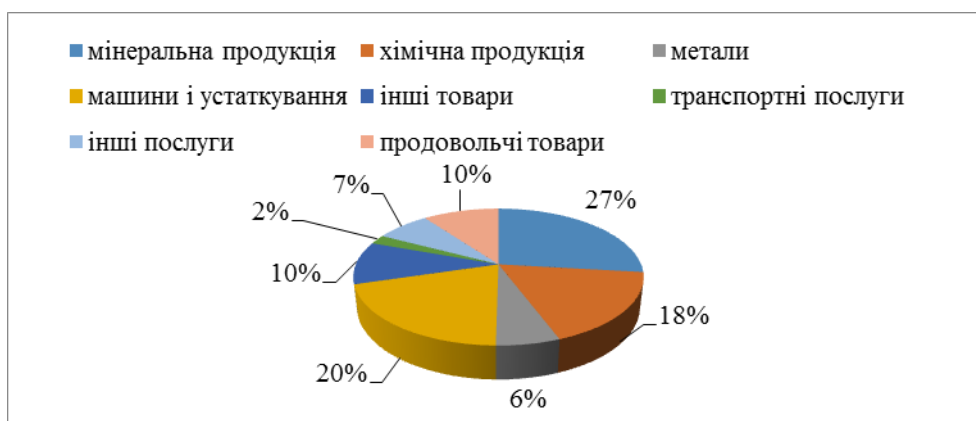

Рис.2. Товарна структура імпорту товарів та послуг за 2015 рік

Отже, структура економіки України характеризується високою часткою видобувних галузей і аграрного комплексу, на розвиток яких витрачаються значні кошти. Через те, що українська економіка протягом довгого часу розвивалася у відриві від впливу світової господарської кон'юнктури, у власній системі цінових пропорцій, то вона і виробляє в основному продукти, що не знаходять попиту на зовнішньому ринку за сприятливими цінами, а частина продукції переробної промисловості у світових цінах збиткова - через високу собівартість, яка перевищує світові ціни.

Характерною рисою сучасних зовнішньоекономічних зв'язків України в галузі експорту є їх сировинна спрямованість. При цьому проблема України не в самому факті експорту сировини, а в тому, що вона мало експортує промислових товарів. Структура українського імпорту здебільшого задається технологічною структурою ряду галузей.

Література

1. Власюк О.С. Зовнішня торгівля України: стан та прогноз / О.С. Власюк, І.Л. Ямпольська - К.: НІСД, 2009. – с. 63

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 339.56(477)(043)

Коваленко К. А.

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Основні перешкоди для розвитку експортно-імпортних операцій, які склалися сьогодні в Україні, – це суперечливість і неповнота чинних нормативно-правових актів; відсутність системи фінансування і кредитування; невизначеність податкового законодавства; нерозвиненість ринкової інфраструктури; відсутність внутрішніх мотивацій для інвестицій і впровадження нових технологій. Розв'язання цих проблем сприятиме подальшій інтеграції українських підприємств у ЄС[1].

Умови та результати зовнішньоекономічної діяльності країни значною мірою визначають характер її участі в системі міжнародної торгівлі та інших форм співробітництва за її участі. Основними інструментами підтримки експорту з території України на сучасному етапі є:

- сприяння модернізації та технічному переозброєнню експортоорієнтованих виробничих потужностей;
- оптимізація національного правового та нормативно-інституційного режиму здійснення експортних операцій;
- удосконалення механізму фінансування та кредитування виробництв, які здійснюють експорт;
- налагодження ефективної системи страхування експортних операцій;
- стимулювання інвестиційної діяльності як національних, так і іноземних фізичних та юридичних осіб в експортноорієнтованому секторі економіки за допомогою податкових, усього широкого спектра фінансових та організаційних механізмів;
- вироблення системи національних пріоритетів у міжнародній торгівлі та їх практична імплементація засобами державного регулювання[2].

Можна визначити основні напрямки оптимізації імпорту в Україні в такому переліку заходів та регулюючих методик:

– проведення радикальної раціоналізації енерго- та матеріалоспоживання, поширення заощадливих технологій у виробництві та в побуті;

– збільшення розвідок та власного видобутку нафти й газу, більш повний видобуток промислових родовищ;

– обмеження ввезення на територію України тієї продукції, яка заважає становленню молодих галузей обробної промисловості, та тих сфер виробництва, які не встигли вчасно реформуватися лише переходять на шлях ринкової діяльності (не піднімаючи цієї концепції непродуктивним захистом підприємств з неефективним менеджментом);

– запровадження ефективних механізмів антидемпінгових розслідувань та процедур стосовно тих іноземних фірм, які можуть бути звинуваченими у недобросовісній конкуренції;

– стимулювання інвестицій у розвиток тих галузей економіки, які програють у міжнародній конкурентній боротьбі, зокрема і на національному ринку через об'єктивний дефіцит у них фінансових ресурсів.

Отже, ефективна експортно-імпортна політика держави повинна спиратися на збільшенні експортної складової та скорочення некритичного імпорту. Оцінка ефективності функціонування української економіки потребує якісного визначення співвідношення основних видів продукції, що експортується, до загального обсягу їх виробництва в Україні.

Література

1. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/).

2. Юхименко В. Україна в глобальних інтеграційних процесах / В. Юхименко // Вісник Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – 2016. – № 3.

УДК 339.56(477)(043)

Ларина Д. Е.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ И КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ВНЕШНЕТОРГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ

На сегодняшний день важную роль в экономическом и социальном развитии Украины играет внешняя торговля товарами и услугами. Экспортно-импортные операции являются не только источником доходов государственного бюджета, но и обеспечивают поступление валюты в страну, дают возможность эффективнее использовать имеющиеся ресурсы, способствуют распространению новых технологий, идей, модернизации экономики,

улучшению качества и уровня жизни населения и т.д. В связи с этим появляется необходимость в выявлении основных тенденций и особенностей современного развития внешнеторговой деятельности Украины.

Внешнеторговая деятельность Украины на протяжении последних лет характеризовалась неравномерной динамикой: увеличение товарооборота чередовалось с падением поставок товаров и услуг.

Следует отметить, что увеличение объемов внешней торговли в 2012-2015 гг. характеризовалось различной динамикой падения экспорта и импорта: экспорт товаров и услуг сократился на 36,06 млрд. долл. США, импорт - на 49,47 млрд. долл. США. Тем не менее, в структуре внешнеторгового баланса преобладал импорт товаров и услуг, поэтому сальдо внешней торговли было отрицательным [4].

Рис.1 Товарная структура экспорта Украины за 2015 год (%)

В общем объеме экспорта товаров по сравнению с 2014 годом увеличилась доля

зерновых культур, жиров и масел животного или растительного происхождения, электрических машин, семян и плодов масличных растений, древесины и изделий из древесины. Зато уменьшилась доля черных металлов, руд, шлака и золы, механических машин [4].

По данным 2015 г. доля продукции металлургического комплекса из них составила 28,5% общего объема товарного экспорта, минеральной продукции- 9,1%. Доля высокотехнологичных товаров была низкой. Наибольшей экспортной товарной позиции была продукция АПК и пищевой промышленности — 37,7% общего объема экспорта. Об этом свидетельствует товарная структура экспорта Украины за 2015 год (%) (рис. 1) Объем экспорта товаров в страны Европейского союза составил 8154,9 млн долларов, или 32,9% от общего объема экспорта, и уменьшился по сравнению с 2014 годом на 3932,8 млн долл., или на 32,5% (в 2014 году – 12087,7 млн долл., или 32,2%). В частности, уменьшился объем

поставок минерального топлива, нефти и продуктов ее перегонки, руд, шлака и золы, жиров и масла животного или растительного происхождения, черных металлов, зерновых культур, семян и плодов масличных растений, остатков и отходов пищевой промышленности, электрических машин, древесины и изделий из древесины [4].

Статьи импорта, которые практически не менялись за последнее десятилетие: продукция животного происхождения, недрагоценные металлы, текстиль и одежда. Украине удалось снизить объемы импорта природного газа и продуктов нефтепереработки. За исключением энергоносителей, в нашу страну практически не импортируется сырье или первичные полуфабрикаты для дальнейшей переработки.

Внешнеторговые операции характеризовались значительной географической концентрацией. Так, в 2015 г. экспортно-импортные операции Украины проводила с партнерами из около 200 стран, однако почти половина (46%) экспорта товаров и услуг приходилась всего на 7 стран — Российскую Федерацию, Турцию, Египет, Италию, Польшу, Индию и Китай. Более половины (53,4%) импорта товаров обеспечивало только 5 стран — Россия, Германия, Китай, Беларусь и Польша. Крупнейшим партнером Украины как в экспорте, так и в импорте товаров и услуг в 2015 г. была Россия. Ее доля в общем объеме экспорта товаров и услуг составила 26%. В общем объеме импорта как товаров, так и услуг наибольшие поступления также осуществлялись из России — 33,3% и 12,3% соответственно.

Таким образом, показатели внешней торговли Украины сейчас ниже, чем были во время мирового кризиса в 2009 году, а от экспорта промышленной сырьевой продукции мы плавно перешли к экспорту сырьевой агропродукции. В экспорте услуг первенство держит транспортная отрасль, в то время как в мире в лидерах обычно находится туристическая сфера. Надежда выбраться из замкнутого круга экспортирования дешевых товаров и услуг возложена на IT-аутсорсинг. Это единственный вид украинского экспорта услуг, показывающий постоянный рост в течение последних лет, а в 2015 году он составлял 17% всего экспорта услуг страны.

Выявленные тенденции развития внешней торговли Украины свидетельствуют о необходимости совершенствования экспортно-импортной структуры товаров и услуг, как в товарном, так и географическом разрезах. Внедрение комплекса соответствующих мероприятий, в частности увеличение доли высокотехнологичной продукции в структуре экспорта, активизация экспортных операций по услугам, выход на новые перспективные рынки покупки и сбыта продукции и т.п., не только улучшат условия торговли, но и уменьшат зависимость украинской экономики от конъюнктуры на мировых рынках или

рынках отдельных государств, усилят внешнеэкономической безопасности Украины, которая, в свою очередь, является составной частью экономической безопасности страны.

Литература

1. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.1991 року № 959 – XII.
2. Иванов Н. Глобализация и проблема оптимальной стратегии развития. / Н. Иванов – М., 2003. – 298 с.
3. Макогон Ю. Внешнеэкономическая деятельность: организация, управление, прогнозирование: [Учебник]. / Ю. Макогон – Донецк: – «Альфа» – пресс, 2004. – 344 с.
4. Сайт Державного комітету статистики. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

УДК 338.23(477):339.727.22

Ломізова Ю.В.

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

Події останнього року суттєво дестабілізували економічну систему України, призвели до її глибоких структурних деформацій. Збройний конфлікт на Сході України, політична й економічна нестабільність викликали вплив прямих іноземних інвестицій через відсутність гарантій безпеки для інвестора та високий ступінь ризику. В сучасних умовах Україна не спроможна забезпечити соціально-економічний розвиток за рахунок власних фінансових ресурсів і потребує притоку іноземного капіталу. Ситуація ускладнюється зростаючою конкуренцією на світових ринках капіталу. Формування сприятливого інвестиційного клімату є одним із стратегічних завдань, що сьогодні стоять перед українською державою, від реалізації якого залежить можливість стабілізації національної економіки та її подальша соціально-економічна динаміка.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема: є одним з найбільших потенційно містких ринків в Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має добре розвинену інфраструктуру.

Окрім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, сформованій законодавчій базі з

вирішення питань іноземних інвестицій, яка, зокрема, впроваджує національний режим діяльності для фірм з прямими інвестиціями, посиленні зв'язків з країнами ЄС, членстві в СОТ тощо. Однак, попри ці суттєві переваги, інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою, оскільки інвестиційний клімат в Україні є досить ризикованим [1].

Кількісними вимірниками стану інвестиційного клімату виступає обсяг інвестування економіки держави. Найзагальнішими показниками є обсяги капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій. Останні свідчать про рівень залучення іноземного капіталу, який характеризує ступінь зовнішньої довіри до країни, рівень інтегрованості до світового господарства та відкритості економіки, інвестиційної привабливості держави [1].

Досліджуючи тенденції іноземного інвестування в Україні з 1992р., можна стверджувати, що їх обсяг залишається незначним. Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2015 р. становив 43 371,4 млн. дол. США та в розрахунку на одну особу населення складає 1014,3 дол. [2].

У 2015р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 3763,7 млн. дол. прямих інвестицій. Зменшення капіталу за цей період становить 5245,8 млн. дол., у т.ч. за рахунок курсової різниці 5024,3 млн. дол. [3].

Ситуація з досить незначними обсягами надходжень іноземних інвестицій в Україну погіршується результатами аналізу галузевої структури. Хоча в Україні в середньому третина іноземних інвестицій надходить у промисловість, однак в основному фінансуються низькотехнологічні галузі та виробництва (металургія, загальна хімія, харчова промисловість). Ще третина іноземних вкладень приходить на фінансову діяльність, яка хоч і є украй необхідною для здійснення всіх видів господарської діяльності, не може розглядатися реальною основою добробуту країни у довгостроковій перспективі. Неоднорідною є й інвестиційна привабливість регіонів України.

Обсяги відпливу прямих іноземних інвестицій з України, порівняно навіть з їх невисокими надходженнями, є зовсім незначними. До країн, в які було здійснено найбільші інвестиції з України належать: Кіпр, Латвія, Польща, Казахстан. Причому 91,6% інвестицій спрямовувались до Кіпру, це свідчить про те, що для нашої країни залишається актуальною проблема відпливу капіталу через офшорні зони [3].

Малий обсяг інвестицій в Україну є ключовим показником несприятливого інвестиційного клімату. Також серед основних негативних рис інвестиційного клімату в Україні експерти визначають: політичну та економічну нестабільність, збройний конфлікт на Сході України, незавершеність процесу реформ, високий рівень корумпованості та бюрократизованості політичної системи, недосконалість та протиріччя законодавчої бази,

відсутність єдиної стратегії щодо заохочення інвестицій, непередбачуваність податкової політики, слабку судову систему, слабке валютне регулювання, непослідовну політику НБУ, неефективну роботу митниці.

Таким чином, можна зробити висновки, що оцінюючи незадовільний стан процесу іноземного інвестування, експерти вважають головною причиною цього недосконалу політику уряду. В Україні було зроблено ряд кроків щодо удосконалення інвестиційного законодавства, зокрема, затверджено концепцію Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України, набрав чинності Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна», створена Національна інвестиційна Рада при Президентові України, ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інвесторів», який посилює правовий захист інвесторів, проте поки що ці заходи не призвели до суттєвого поліпшення інвестиційного середовища в нашій країні [4].

Збільшення обсягів іноземного інвестування в Україні можливе лише за умов підвищення її інвестиційної привабливості та створення механізму взаємодії іноземного інвестора й органів державної влади. Поліпшення інвестиційного клімату потребує підвищення стабільності та прозорості політичної системи України, зменшення рівня її корумпованості, подолання тенденцій криміналізації суспільства, прискорення процесів дерегуляції підприємницької діяльності в цілому, завершення судової реформи. Значну роль в створенні сприятливого інвестиційного клімату відіграє стабільність законодавчої системи, держава має надійно забезпечувати захист прав іноземних інвесторів і розробити систему їх страхування від можливих ризиків здійснення інвестиційної діяльності на території України. Особливу увагу слід приділити інформаційному забезпеченню залучення іноземних інвестицій [1].

Література

1. Інвестиційний клімат України: проблеми формування та заходи поліпшення [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/March/12.htm>
2. Міжнародна інвестиційна діяльність: [Навчальний посібник] / В.М. Мацука, Т.І. Ніколенко – Маріуполь: МДУ, 2016. – 164 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Потоки прямих іноземних інвестицій: тенденції та вплив на економічне зростання / Т.А. Бойко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. – 2015. – Вип. 4. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/j->

УКРАЇНА В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ

Міжнародна торгівля - історично перша форма міжнародних економічних зв'язків, що являє собою обмін товарами і послугами між державно оформленими національними господарствами, тобто між державами.

У сукупності зовнішня торгівля різних країн утворює міжнародну торгівлю, яка до того ж є складною соціально-економічною категорією. Її можна розглядати з двох позицій — операційної та державно-політичної. Операційний - як процес безпосереднього обміну товарами та послугами між суб'єктами МЄВ. Державно-політичний - як особливий тип суспільних відносин, що виникають між державами у процесі і з приводу обміну товарами та послугами. [5]

Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі пов'язані з науково-технічним прогресом, змінами об'єктів торгівлі, виникненням нових суб'єктів торгівлі, змінами організаційно-економічних форм суб'єктів торгового спілкування.

Зовнішньоторговельна діяльність є важливою складовою товарного обігу, зовнішньоекономічної діяльності, економічної та зовнішньої безпеки держави. [4]

Вивчення зовнішньої торгівлі України базується на дослідженні її стану та динаміки за показниками об'єму зовнішньоторговельного обороту, експорту, імпорту, коефіцієнту покриття імпорту експортом, імпортової, експортної, зовнішньоторговельної квот.

Аналіз вартісного обсягу операцій зовнішньої торгівлі (рис. 1) дає змогу виявити тенденції щодо поступового скорочення обсягів загального експорту та імпорту з 2013 року до стрімкого зростання темпів падіння у 2015 році.

Економічні потрясіння початку 2015 року, пов'язані з різкою девальвацією гривні і ескалацією військового конфлікту, негативно позначилися на обсязі зовнішньої торгівлі України. У той же час, наслідком девальвації стало поліпшення балансу зовнішньої торгівлі, який починаючи з лютого був позитивним, тобто експорт товарів стабільно перевищував їх імпорт. [2]

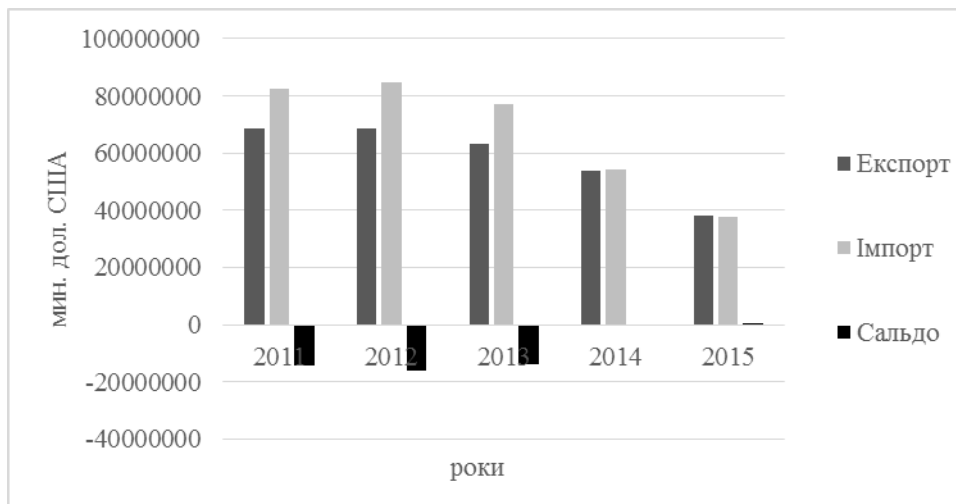

Рис. 1. Обсяг експорту та імпорту товарів України у 2011-2015 рр., млн. дол. [1]

Негативний показник сальдо свідчить про перевищення обсягів імпорту країни над її експортом, але причиною цього насамперед є зниження темпів росту експорту, а не зростання імпорту. Це означає, що рівень конкурентоздатності вітчизняних виробників на зовнішніх ринках знижується, а сировинна орієнтація української економіки не дає можливості швидко переспрямовувати збутові потоки на внутрішній ринок, коли ціни на світовому ринку знижуються.

Позитивне сальдо України на 2015 рік складає 632,5 млн. дол. США, що свідчать про переважання обсягів продажу товарів на зовнішні ринки над купівлею іноземних, обумовлені більш швидкими темпами падіння імпорту, ніж експорту. [14]

Україна належить до групи країн з високим рівнем залежності від міжнародної торгівлі. Серед країн-партнерів у 2015 р. найбільше експортувалися товари до: Російської Федерації 12,7%, Туреччини 7,3%, Китаю 6,3%, Єгипту 5,5%, Італії 5,2%, Польщі 5,2%, Індії 3,8%, Німеччини 3,5%.

Найбільші імпортні поставки товарів у 2015 році надходили з: Російської Федерації – 20,0%, Німеччини – 10,4%, Китаю – 10,1%, Білорусі – 6,5%, Польщі – 6,2%, Угорщини – 4,1%, США – 3,9%.

Основу товарної структури українського експорту у 2015 році склали: недорогоцінні метали та вироби з них – 24,8%, продукти рослинного походження – 20,9%, механічні та електричні машини – 10,3%, жири та олії тваринного походження або рослинного походження 8,7%, мінеральні продукти – 8,1%, готові харчові продукти - 6,5%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 5,6%.

У загальному обсязі імпорту товарів України у 2015 році переважають мінеральні продукти склали 31,2% від обсягу вартості імпорту, механічні та електричні машини –

16,7%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 13,3%, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них – 7,1%, недорогоцінні метали та вироби з них – 5,3%, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 4,7%, готові харчові продукти – 4,3%. [1]

Україна тісно співпрацює на світовому ринку з багатьма країнами, тому важливим для неї є питання здійснення зовнішньоекономічної діяльності, в першу чергу експортної. Вона має від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу, що впливає на розвиток економіки держави загалом, на стан платіжного балансу та, зрештою, на добробут населення. Велика частка експорту України припадала на Російську Федерацію, та, зважаючи на політичні події, вона значно зменшилась, тому Україні потрібно розширити обсяги збуту продукції в країні ЄС шляхом удосконалення вітчизняного виробництва та підвищенням конкурентоспроможності товарів. [3]

Відтак, заходи щодо розвитку торгівлі України посідають важливе місце у системі заходів щодо подолання кризових явищ та посткризового відновлення економіки. Місце експорту у формуванні економічної динаміки є значним, а отже, він має перетворитися на чинник структурної перебудови вже у коротко- та середньостроковій перспективах. Україна повинна сприяти розвитку міжнародних торговельних відносин. Проте сьогодні для України характерні такі чинники, які перешкоджають розвитку міжнародній торгівлі, а саме: неефективне управління підприємствами; відсутність за кордоном збутової інфраструктури; нерозвиненість основних засад ринкової економіки; недосконалість методів державного регулювання економіки загалом і зовнішньоекономічної діяльності зокрема; слабка інфраструктура підтримки експорту; загострення міжнародної економічної конкуренції; протекціонізм з боку іноземних держав. Саме з такими чинниками, які негативно впливають на міжнародну торгівлю України варто боротися, адже наша держава має спектр потенційних можливостей для розвитку міжнародної торгівлі. [4]

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Кухта П. В Украине в 2015 году просела внешняя торговля: инфографика [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/economics/enews/v-ukraine-v-2015-godu-prosela-vneshnyaya-torgovlya-infografika-658557.html>
3. Павлова К. П. Аналіз зовнішньої торгівлі України з країнами світу // збірник наукових праць студентів НУК. – 2014. - №1. С. 36 – 38.

4. П'янькова О. В. Зовнішня торгівля України: проблематика структурних змін та пріоритетів / О. В. П'янькова, О. С. Ралко // Економіка і суспільство. – 2016. - №5. – С. 65 – 70.

5. Циганкова Т. М. Міжнародна торгівля: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко. — К.: КНЕУ, 2001. — 488 с.

УДК 339.72.053(477)

Перонко А. М.

АНАЛІЗ ПОТОЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ

Платіжний баланс – статистичний звіт, у якому в систематизованому вигляді наведено сумарні дані про зовнішньоекономічні операції резидентів даної країни з резидентами інших країн (нерезидентами) за певний період. В Україні у 2015 році платіжний баланс було сформовано з профіцитом 849 млрд. дол. США на відміну від 2014 року, коли дефіцит становив 13 307 млрд. дол. США.

Таблиця

Динаміка та структура поточних операцій платіжного балансу України за
2010-2015 рр., млн. дол. США

Рік	Рахунок поточних операцій	Баланс товарів	Баланс послуг	Доходи (сальдо)	Поточні трансферти (сальдо)
2010	-3 016	-9 597	5 615	-2 009	2 975
2011	-10 233	-18 031	7 886	-3 796	3 708
2012	-14 335	-21 846	7 500	-2 965	2 976
2013	-16 518	-22 128	6 494	-3 033	2 149
2014	-4 596	-7 128	2 522	-1 531	1 541
2014	-176	-3 309	1 618	-1 113	2 628

Платіжний баланс країни складається з двох частин: балансу поточних операцій, балансу руху капіталів. За період 2010-2015 рр. рахунок поточних операцій в Україні має тенденцію до збільшення дефіциту у період з 2010-2013 рр., починаючи з 2014 року баланс поточних операцій має позитивну тенденцію. Так, дефіцит поточного рахунку в 2015 році скоротився до 176 млрд. дол. США, або 0,2 % від ВВП (порівняно з 4 596 млрд. дол. США, або 3,4 % від ВВП у 2014 році), це зумовлено зростанням балансу доходів та поточних трансфертів.

Баланс товарів за період 2010-2015 рр. має тенденцію до збільшення дефіциту у період з 2010-2013 рр. через перевищування імпорту над експортом, з 2014 року баланс товарів має

тенденцію до врівноваження. У 2015 році він склав -3 309 млн. дол. США, що на 54% більше ніж у 2014 р., коли він складав -7 128 млн. дол. США.

Експорт мав нестабільний характер, зокрема, у період з 2010-2013 рр. експорт збільшився на 11 807 млн. дол. США, або на 25%, починаючи з 2014 року експорт почав різко скорочуватися, а саме у 2015 році порівняно з 2014 р. він скоротився на 15124 млн. дол. США, або на 29,9%, що має негативні наслідки для економіки країни в цілому.

Експорт за період 2010-2015 рр. скоротився за всіма товарними групами, зокрема: продукції машини, устаткування, транспортні засоби та прилади – на 60% - до 3 343 млн. дол. США, значна частина такого зниження припадала на скорочення поставок залізничних локомотивів (майже в три рази) переважно до Росії; металургійної продукції – на 46% до 9 166 млн. дол. США як через зниження експортних цін на чорні метали, так і через зменшення обсягів виробництва в зоні воєнного конфлікту; хімічної продукції – на 40% до 2 436 млн. дол. США через скорочення поставок добрив та продукції неорганічної хімії. Найвищий розмір скорочення припадає на період 2014-2015 р. р., а саме тільки експорт продукції машини, устаткування, транспортні засоби та прилади скоротився на 38,5%, металургійної продукції на 38,7%, продовольчих товарів скоротився на 13%, зокрема до Росії через запровадження санкцій до українських виробників – майже вдвічі.

У географічному розрізі за період 2013-2015 рр. найбільше знизився експорт товарів до Росії (у 3,2 рази), унаслідок чого частка цього регіону впала до 11,9% (з 23,2% у 2013 році). Експорт товарів до країн ЄС скоротився на 30%, його питома вага в загальному експорті зросла до 29,5% (у 2013 році – 22,0%).

Імпорт за аналізований період мав нестабільний характер, зокрема у період з 2010-2013 рр. імпорт збільшився на 24338 млн. дол. США, або на 42,8%, починаючи з 2014 року імпорт почав різко скорочуватися, а саме у 2015 році порівняно з 2014 він скоротився на 18943 млн. дол. США, або на 32,8%, через енергетичний імпорт, який знизився на 26,7%, за рахунок зниження поставок природного газу як російського, так і з Європи майже в два рази та за рахунок зменшення імпорту нафти через зупинку всіх нафтопереробних заводів неенергетичний – на 34,9% у річному вимірі.

Імпорт за період 2010-2015 рр. скоротився за всіма товарними групами, зокрема: продукція машинобудування – на 36,0%, і склала 7 509 млн. дол. США, продукція хімічної промисловості – на 26% - до 7535 млн. дол. США, продовольчі товари – на 41% - до 3 407 млн. дол. США. Найвищий розмір скорочення припадає на період 2014-2015 рр., а саме тільки імпорт продукції машинобудування скоротився на 30,0%, продукції хімічної промисловості – на 26,9, продовольчі товари – на 43,5..

У географічному розрізі за період 2013-2015 рр. імпорт товарів з Росії скоротився на 67%, його частка в загальному імпорті знизилася з 30,9% до 21,1%. Імпорт товарів із країн ЄС зменшився на 28,1%, натомість його частка в загальному імпорті зросла з 31,7% до 34,0%.

Баланс торгівлі послугами за період 2010-2015 рр. мав спадний характер, профіцит торгівлі послугами скоротився в 3,5 рази порівняно з 2010 роком і становив 1,6 млрд. дол. США (у 2010 році – 5615 млн. дол. США). Основними чинниками стали зниження балансу поштових послуг та послуг кур'єрського зв'язку на 65%, технічних послуг, послуг з торгівлі та інших ділових послуг на 60%, а також зниження балансу державних товарів та послуг, не віднесених до інших категорій майже в 9,7 разів.

Сальдо за доходами у період 2010-2015 рр. було від'ємне та нестабільне, загалом з 2010 року воно скоротилось на 896 млн. дол. США до 1113 млн. дол. США порівняно з 2009 млн. дол. США у 2010 році. Такі зміни зумовлені зростанням доходів від інвестицій на 823 млн. дол. США – до -5 220 млн. дол. США (у 2010 р. – -6 043 млн. дол. США); за рахунок росту прямих інвестицій на 1 769 млн. дол. США – до - 429 (у 2010 році – -2 198).

Баланс поточних трансфертів за аналізований період 2010-2015 рр. був завжди профіцитний та нестабільний. У 2010-2011 рр. профіцит зріс на 20%, у період з 2012-2014 рр. він скоротився на 49%, у 2015 році профіцит балансу трансфертів зріс: 2,6 млрд. дол. США у 2015 році порівняно з 1,5 млрд. дол. США у 2014 році, за рахунок приватних трансфертів, які зросли в 2,2 рази та через поточні операції в межах міжнародного співробітництва, які зросли у 1,5 рази.

Отже, за аналізований період 2010-2015 рр. було визначено, що сальдо платіжного балансу України має нестабільний характер, рахунок поточних операцій та баланс товарів має тенденцію до збільшення дефіциту у період 2010-2013 рр., починаючи з 2014 року баланс поточних операцій та баланс товарів має позитивну тенденцію, баланс торгівлі послугами за період 2010-2015 рр. мав спадний характер, сальдо за доходами за аналізований період було від'ємне та нестабільне, баланс поточних трансфертів був завжди профіцитний та нестабільний.

Література

1. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Національний банк України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>

3. Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>

УДК 336.58:614(043)

Сухова К. В.

ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Неефективне використання та обмеження фінансових ресурсів сфери охорони здоров'я негативно впливає на загальний стан здоров'я населення України. За показником тривалості життя Україна перебуває на 150 місці з 223 країн у світі. Очікувана тривалість життя населення в Україні становить 68,46, у Польщі – 75,85 років, у Японії-83,7, у Швейцарії-83,1.

Основними джерелами фінансування охорони здоров'я є бюджетні кошти, внески на обов'язкове і добровільне медичне страхування, власні кошти юридичних і фізичних осіб, що надходять у вигляді плати за послуги, що надаються, благодійних внесків. Враховуючи, що основним джерелом фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я як і системи в цілому є бюджетне фінансування, розглянемо видатки на охорону здоров'я в структурі видатків Зведеного бюджету України за 2012–2015 рр. (табл. 1)

Таблиця 1

Структура видатків бюджету України в 2012–2015 рр

Показники	Часта видатків зведеного бюджету, %			
	2012	2013	2014	2015
Загальнодержавні функції	11,1	12,2	14,7	17,3
Оборона	2,9	2,9	5,2	7,7
Громадський порядок, безпека та судова влада	7,4	7,8	8,6	8,1
Економічна діяльність	12,7	10	8,3	8,3
Охорона навколишнього природного середовища	1,1	1,1	0,7	0,8
Житлово-комунальне господарство	4,1	1,5	3,4	2,3
Охорона здоров'я	11,9	12,2	10,9	10,4
Духовний та фізичний розвиток	2,8	2,7	2,7	2,4
Освіта	20,6	20,9	19,1	16,8
Соціальний захист та соціальне	25,4	28,7	26,4	25,9
Усього	100	100	100	100

Як видно з табл. 1, у цілому частка видатків зведеного бюджету України на фінансування охорони здоров'я зменшилася в 2015р. порівняно з 2012 р. на 1,5% і є не дуже

високою (10,4%). Фінансування галузі охорони здоров'я в нашій країні є пріоритетним напрямом бюджетної сфери, але ці кошти не задовольняють мінімальних потреб галузі.

Державне фінансування закладів охорони здоров'я характеризується останніми роками хронічною нестачею фінансових ресурсів, що вкрай ускладнює відновлення та розвиток галузі. Так, бюджетні витрати на зазначену галузь мають таку структуру (табл. 2).

Таблиця № 2

Фінансові витрати з бюджету на охорону здоров'я в Україні за 2011-2015 рр.

Рік	Затверджено державним бюджетом (млн.грн)	Виконано		Зведений бюджет (млн. грн)	ВВП (млн. грн)	Питома вага видатків з бюджету на охорону здоров'я щодо		
		Державний бюджет (млн.грн)	Місцеві бюджети (млн. грн)			ВВП (%)	виконання державного бюджету (%)	загальної суми видатків (%)
2011	27316,81	3508,1	11968,4	15476,5	441452	3,51	12,84	11,72
2012	31547,22	4099,7	15638,1	19737,7	544153	3,63	13	14,95
2013	45341,93	6321	20396,6	26717,6	720731	3,71	13,94	20,23
2014	57800,11	7365,5	26194,4	33559,9	948056	3,54	12,74	25,41
2015	59041,96	7535	29029,9	36564,9	914720	4,00	12,76	27,69
Загальна сума	221048,03			132056,6	3569112			100

Як видно з табл. 2, видатки на охорону здоров'я як з боку держави, так і місцевих бюджетів характеризуються нестабільністю, що загострює проблеми галузі. Провідне ж місце у фінансуванні галузі належить органам місцевого самоврядування.

За рекомендацією ВООЗ показник видатків з державного бюджету на фінансування медичної галузі: [1].

-6,41 % ВВП розцінюється, як мінімальний рівень бюджетного фінансування;

-3,2 % ВВП розцінюється як критичний, за якого відбувається зниження рівня і зменшення обсягу медичної допомоги на 1/3;

-1,6 % ВВП і нижче – як позамежний, що розцінюється як рівень повного руйнування .

Проте, відповідно до зазначеного, можна стверджувати, що вже більше десяти років система охорони здоров'я фінансується за критично низьким рівнем, що спричиняє довготривалий етап руйнування галузі, зниження рівня і зменшення обсягу медичної допомоги. Загальний обсяг видатків на фінансування медичної галузі у 2015 р. становив 4,0 % ВВП, що не відображає реальних потреб галузі та не може задовольнити відповідні потреби населення у гарантованому державою обсязі та на відповідному рівні.

Витрати на медичну галузь у розвинутих країнах домінують і перевищують витрати на освіту. Така тенденція простежується, наприклад, у США, де ще в 1990 р. капіталовкладення в охорону здоров'я становили 101% від виробничих і майже вдвічі перевищували витрати на освіту. В економічно розвинутих країнах останнім часом спостерігається прискорене зростання темпів капіталовкладень у галузь охорони здоров'я незалежно від моделі її організації – із кожним десятиріччям у середньому на 1% ВВП і більше. Так, Швейцарія, Німеччина та Канада витрачають на охорону здоров'я понад 10% ВВП, Франція – 11% ВВП, а США перетнули 15-відсоткову позначку. На думку аналітиків, у недалекому майбутньому держави витратять на дані цілі 30% ВВП.

Співвідношення державних та приватних витрат на охорону здоров'я в Україні становить 48,9% та 51,1%, при цьому частка державних витрат в структурі фінансування медичної галузі в Україні є значно нижчою порівняно з економічно розвиненими країнами (у Великобританії та Швеції – 81,7% та 18,3%, в Японії – 81,3% та 18,7%, Франції – 79% та 21%

Метою підвищення рівня фінансового забезпечення системи охорони здоров'я є:

1. Удосконалити існуючі джерела фінансового забезпечення охорони здоров'я, враховуючи положення Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 рр., що полягає у:

– визначенні на законодавчому рівні гарантованого обсягу надання медичної допомоги, тобто затвердження базового «пакету» медичної допомоги, надання якого держава гарантує всім своїм громадянам безкоштовно, а також доповненні переліку платних послуг;

– вдосконаленні та популяризації системи добровільного медичного страхування;

– впровадженні обов'язкового медичного страхування.

2. Розвивати нові джерела фінансового забезпечення охорони здоров'я, що полягає у:

– наданні господарської автономії закладам охорони здоров'я, що значно розширить повноваження керівників та відкриє можливість вирішувати питання щодо часткового самофінансування установ за рахунок коштів спеціального фонду;

– впровадженні державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я, яке сприятиме залученню приватних інвестицій у державний сектор охорони здоров'я.

Отже, ефективне функціонування галузі охорони здоров'я неможливе без належного її фінансового забезпечення. Проте просте збільшення бюджетних витрат на охорону здоров'я не підвищить ефективності її фінансування без дієвого реформування самої галузі та вдосконалення методів управління нею.

Література

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 2005 р. № 2801-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4.

2. Державний комітет статистики України: статистична інформація [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

3. Бюджетний кодекс України станом на 09.07.2012 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.

УДК 339.5 (043) (045)

Усагова Т. О.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Експортно-імпортна діяльність, як найбільша за своїми масштабами форма зовнішньоекономічної діяльності, відіграє суттєву роль у розвитку національної економіки будь-якої країни та визначає її входження в міжнародну економічну інтеграцію. Сьогодні експортно-імпортна діяльність в Україні розвивається під впливом багатьох дестабілізуючих факторів, коли обсяги виробництва найбільш важливих видів прогресивної високоефективної промислової продукції радикально знижуються. Україна на зовнішньому ринку виступає переважно як сировинний експортер, що створює залежність вітчизняної економіки від кон'юнктури світових ринків і постачання енергоносіїв.

Характеризуючи експортно-імпортні операції вітчизняних підприємств протягом останніх років, слід зазначити, що зовнішня торгівля України перебувала під впливом фінансово-економічної кризи, що негативно відобразилась на динаміці торгівлі між Україною та її іноземними партнерами.

Етап розвитку національної економіки в умовах членства у СОТ і виходу з фінансової кризи 2008 –2010 рр. характеризується зміною в географічній і товарній структурі зовнішньої торгівлі. Аналіз експортно-імпортних показників у динаміці та в аспекті географічної структури дозволяє оцінити стан і закономірності змін експортно- імпортної діяльності.

Починаючи з кінця 2009 р. динаміка експортних операцій України різко сповільнилася приблизно на 40 % у 2010 р. і на 23 % в 2011 р., що було обумовлене різким погіршенням стану світових товарних ринків (в результаті світової фінансово-економічної кризи 2009 – 2011 рр.), зниженням попиту на міжнародних ринках на традиційні для України

експортні товари, активізацією протекціоністських заходів на світових ринках і низькою конкурентоспроможністю вітчизняної продукції. У 2012 р. позитивна динаміка експортно-імпортних операцій поступово відновилися.

Слід відзначити, що нарощування експорту з 2012 р. частково ґрунтувалося на соціально-економічних тенденціях. Відомо, що в цей час мало місце скорочення внутрішнього попиту (як споживчого, так і виробничого), отже, для багатьох вітчизняних підприємств зовнішній збут перетворився на безальтернативну форму господарської діяльності та на засіб забезпечення хоча б простого відтворення виробництва. Водночас різко скорочувалися інвестиції в основний капітал, що призвело до старіння виробничих фондів та посилення сировинної орієнтації національної економіки України.

2014 – 2015 рр. характеризувалися різким зменшенням обсягів експорту товарів, що можна пояснити нестабільністю політичної ситуації в Україні. Імпорт товарів також зазнав суттєвого скорочення.

Дані також свідчать про те, що впродовж зазначених років обсяги імпорту товарів перевищують обсяги експорту товарів, формуючи від'ємне сальдо зовнішньоторговельного товарного балансу країни. Негативне сальдо товарної торгівлі «гаситься» торгівлею послугами (в Україні здійснюється надання транзиту своєю територією енергоносіїв зі сходу на захід) та іншими засобами.

Географічна структура зовнішньої торгівлі безпосереднім чином позначається на ролі країни в міжнародних економічних відносинах. У табл. 1 наведено дані про зміну географічної структури експорту товарів.

Таблиця 1

Обсяги експорту товарів України за регіонами світу (тис. дол. США)

Роки	Країна СНД	Європа	Азія	Америка	Африка	Австралія і Океанія	ВСЬОГО
2009	23809374,8	19732793,6	15231013,0	4143968,8	3902444,2	63960,1	66954429,8
2010	13473894,8	10269594,2	12131818,3	1124437,0	2628600,7	21607,2	39702883,3
2011	18744497,2	13839371,1	13722129,3	2004956,9	3018692,1	28398,3	51430521,6
2012	26176967,0	18442430,4	17737827,7	2552333,5	3344214,7	29780,2	68394195,7
2013	25302631,2	17423972,2	17676848,4	2607330,3	5638236,7	50915,1	68809810,6
2014	22063598,8	17064373,9	16813012,0	2163639,5	5099527,6	40050,9	63312022,1
2015	14887349,0	15095793,5	17280790,3	1779147,1	4852219,3	18249,0	53913548,0

У табл. 2 наведено дані про зміни в обсягах імпорту товарів. За даними табл.2 можна зробити висновок про те, що основними імпортерами є країни СНД та Європи. Таким чином, з одного боку, спостерігається переважання в географічній структурі як експорту, так і імпорту країн – торговельних партнерів держав Східної Європи, що свідчить про

поглиблення співпраці із західними державами. З іншого боку, велика частка в зовнішньоторговельного обігу належить державам СНД, що говорить про орієнтацію країни на співпрацю з державами пострадянського простору.

Таблиця 2

Обсяги імпорту товарів до України з регіонів світу (тис.дол. США)

Роки	Країна СНД	Європа	Азія	Америка	Африка	Австралія і Океанія	ВСЬОГО
2009	33569424,7	30476956,1	15306159,4	4190574,4	1559056,2	431680,5	85535356,4
2010	19692666,1	16233790,4	6540951,6	2197967,1	617592,6	149420,8	45435559,2
2011	26697422,3	20002748,8	10023365,3	2878918,5	874429,0	261358,6	60739969,3
2012	37212441,0	27065925,4	13279867,1	3913916,2	940644,5	193991,1	82608240,0
2013	34452564,8	27556004,8	17132686,4	4453203,8	851312,1	195680,0	84658059,9
2014	27931203,3	28558334,6	15233276,7	4339430,0	749767,9	93705,0	76963965,4
2015	17249403,3	16314537,7	17633575,4	2719089,6	326290,8	138895,5	54381792,3

Оцінюючи структуру експорту України, можна говорити про те, що переважання в ній різних промислових товарів і продукції галузей, не пов'язаних із використанням високих технологій, свідчить про недостатній розвиток цих галузей у країні і тенденції до інтенсивнішого розвитку промисловості. Експорт продукції металургійного комплексу характеризується чутливістю до цінових коливань на світових ринках (це підтвердила світова фінансова криза), значною часткою продукції з низьким ступенем переробки і низькою економічною ефективністю. Розвиток експортної хімічної продукції стримується її високою енергомісткістю і загрозою екологічного забруднення навколишнього середовища.

Суттєве місце в товарній структурі зовнішньої торгівлі України відводяться продукції машинобудування. Низький технологічний рівень вітчизняної продукції машинобудування спричиняє високу залежність національної економіки від імпорту високотехнологічної продукції машинобудування; основний експорт вітчизняної продукції, як менш технологічної, іде до країн СНД, тоді як імпорт надходить переважно з країн ЄС.

Таким чином, аналіз експортно-імпортової діяльності в Україні дає підстави визначити такі ознаки її розвитку: від'ємне сальдо товарного зовнішньо-торговельного балансу; сировинна структура товарного експорту; залежність загальної торгової динаміки від коливань динаміки експорту недорогих металів; недостатній рівень фінансового стану вітчизняних підприємств. Нестабільна динаміка як валових, так і галузевих показників експортно-імпортової діяльності є наслідком невпевненої кон'юнктури і недостатньої диверсифікації закордонних ринків збуту. Неefективний імпорт відповідає несприятливим умовам заощадження, типовим ситуаціям, за якими фінансові кошти спрямовані на задоволення споживчих потреб, а не на інвестиції і модернізацію виробництва.

Запобігання розвитку негативних тенденцій і реалізація шляхів поліпшення становища експортно-імпоротної діяльності має ґрунтуватися на виважених управлінських рішеннях щодо вибору стратегії її розвитку. Українські підприємства машинобудування в пошуках ефективних інструментів посилення ринкових позицій переходять до розроблення власних довгострокових програм розвитку. Тому стратегічне управління експортно-імпоротною діяльністю підприємства потребує науково обґрунтованого підходу до розв'язання комплексу аналітичних завдань, які можуть бути вирішені в процесі застосування в системі управління стратегічного контролінгу як координаційно-контрольного та аналітично-інформаційного засобу адаптації підприємства до реалій ринкової економіки.

Література

1. Волкова І. А. Методика аналізу експортно-імпорتنних операцій в діяльності підприємств / І. А. Волкова, І. В. Гірчук // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2010. – № 3 (53). – С. 53–55.
2. Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
3. Зовнішньоекономічна діяльність : навч. посіб. / за ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, І. Ю. Савченка. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 792 с.
4. Прокопенко О.В. Забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємств машинобудівної галузі / О.В. Прокопенко, М.Д. Домашенко, В.Ю. Школа // Економічна безпека територіально-виробничих комплексів: енергетика, екологія, інформаційні технології : монографія / Т. А. Коцко, М. М. Чеховська, О. Л. Лісовські [та ін.] ; за наук. ред. д.т.н., проф. Лук'яненка С.О., к.е.н., доц. Карасвої Н. В. – К: «МП Леся», 2015. – С. 69–73.
5. Статистичні дані промисловості України [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 331.556.4(477)

Хачко М. Г.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Міжнародна трудова міграція - це форма МEB, яка полягає у переливі трудових ресурсів з одних країн в інші і виражає процес перерозподілу трудових ресурсів між ланками світового господарства. Міжнародна трудова міграція утворюється людьми працездатного

віку, що покидають країну перебування звичайно в пошуках більш високого заробітку на певний строк. Вони не втрачають зв'язків із батьківщиною, посилають грошові перекази родичам і друзям і після закінчення терміна контракту повертаються на батьківщину. Тобто трудова міграція, як правило, є поворотною [1].

У функціонуванні сучасного світового господарства усе більш важливу роль грає не переселенська, а трудова міграція. Глобалізація виробництва, посилення взаємозалежності національних економік і, як наслідок, виникнення та постійний розвиток міжнародного ринку праці, що охоплює потоки трудових ресурсів, які перетинають національні кордони, призводять до трудової міграції громадян України. Трудові мігранти, які виїжджають за кордон - це особи, які здійснюють переселення, тобто перетинають державний кордон із метою пошуку роботи, високого рівня оплати праці, кращих умов життя. Слід зазначити, що запрошення робочої сили або навпаки пошук місця роботи, є важливою складовою міграційного процесу, якою обумовлюється рух робітників із країн, що розвиваються у промислово розвинуті держави. Проте вважати це єдиною причиною міграції було б неправильно. Основними факторами впливу на рівень трудової міграції українців за кордон в умовах сучасної політико-економічної ситуації є демографічна ситуація, рівень безробіття, розмір заробітної плати, міграційна політика, а також політична ситуація в Україні та світі [3].

Політична та економічна нестабільність, що характерні для сучасної України, сприятимуть формуванню міграційних потоків в Україні. Бойові дії на сході України, економічна криза і зниження рівня життя населення зменшили привабливість країни для іноземців. У 2015 році відвідували Україну іноземців майже в 2,5 рази менше, ніж у 2012 р.(рис 1.). За даними Державної служби статистики України кількість емігрантів на протязі досліджуваного періоду поступово збільшується від 14517 осіб у 2012 році до 25165 особи у 2014 році, але у 2015 році порівняно з 2014 кількість мігрантів зменшилася до 21409 осіб.

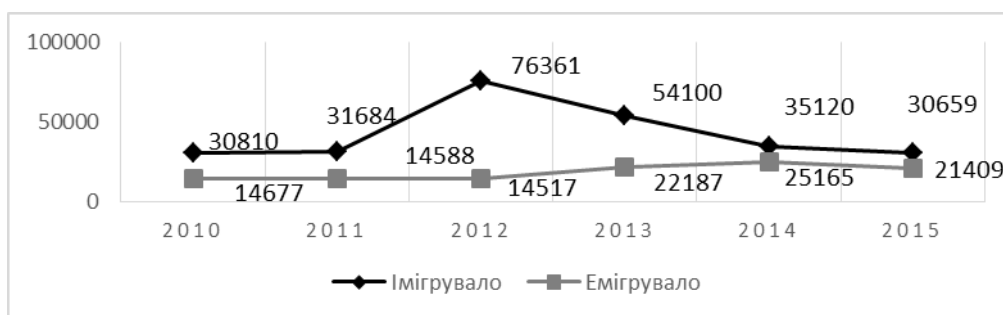

Рис. 1 Динаміка міграційного руху в Україні у 2010-2015рр,(осіб) [2]

За кордоном України перебувають для здійснення трудової діяльності близько 700 тис. громадян України. Серед трудових мігрантів переважають чоловіки, найчисленнішими серед них є особи 30-44 років (понад 40%), більшість мігрантів походить із областей заходу країни, 41% трудових мігрантів мають середню або середню спеціальну освіту, 36% – вищу освіту.

Основні країни призначення працівників-мігрантів – Російська Федерація (43 %), Польща (14 %), Чеська республіка (13 %), та до країн з привабливішими умовами – Італія (13 %), Іспанія (5 %), Португалія (2 %). Насамперед це пов'язано з тим що українці, які виїжджають за кордон у пошуках роботи, найчастіше знаходять її в Росії, Польщі та Італії.

Понад половину тих, хто відповідно до методології Світового банку вважається міжнародними мігрантами, – громадяни України які народилися в Росії, а також Білорусі та Казахстані. Фактично це українці, батьки яких за часів Радянського Союзу працювали в інших республіках, а за часів незалежності повернулися в Україну. Це слід враховувати в оцінюванні міжнародного міграційного потенціалу України. Якщо брати до уваги історичний чинник (повернення на батьківщину після розпаду СРСР), то в Україні проживає близько 2,4 млн. громадян, які народилися в інших країнах і потенційно можуть вважатися трудовими мігрантами. Навіть після такого коригування Україна є не лише донором робочої сили на міжнародному ринку трудової міграції, а й реципієнтом, хоча наявна суттєва асиметрія в трудовій еміграції та імміграції в Україну.

Сфери зайнятості українських працівників за кордоном – це передовсім будівництво (чоловіки) і праця в домашніх господарствах (жінки), а також сфера послуг та сільське господарство.

Отже, на сьогоднішній день бойові дії на сході України, економічна криза і зниження рівня життя населення зменшили привабливість країни для іноземців, а також посприяли тому, щоб все більше українців емігрували до інших країн.

Література

1. Авдеев Е. Н. Теоретические аспекты исследования трудовой миграции [Електронний ресурс] / Е. Н. Авдеев. – Режим доступу : <http://geoeo.mrsu.ru/20082/pdf/6-Avdeev.pdf>.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Макуха С. М. Міжнародні господарські зв'язки країн із перехідною економікою в умовах глобалізації / С.М. Макуха – Х.: Право, 2005.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ

Экономическая безопасность - это состояние защищенности экономики от внешних и внутренних угроз. Цель экономической безопасности является обеспечение устойчивого экономического развития страны для удовлетворения социальных и экономических потребностей граждан при оптимальных затратах труда и природоохранном использовании сырьевых ресурсов и окружающей среды.

В качестве объектов экономической безопасности выступают экономическая система страны, включающая производителей и продавцов продукции, работ и услуг, а также природные богатства (сельскохозяйственные угодья, леса, реки, озера, моря, шельф, полезные ископаемые и др.). [1]

Если рассматривать экономическую безопасность государства как системную категорию, — совокупность элементов, которые образуют определенную целостность, то можно согласиться с учеными, считающими, что главное системное требование экономической безопасности государства состоит в обеспечении развития экономики страны. Система экономической безопасности государства должна предусматривать управление риском как комплекс мер по предотвращению возможных критических ситуаций.[2]

Экономическая безопасность государства так же предусматривает определенную систему защиты жизненных интересов, обеспечение защищенности экономики от внутренних и внешних угроз. В свою очередь, сама угроза рассматривается как совокупность действий, условий и факторов, которые создают опасность жизненно важным интересам государства. Для создания эффективного механизма защиты необходимо выяснить, что именно угрожает экономической безопасности, где находится источник возникновения опасности, каким образом конкретные угрозы влияют на состояние экономических отношений [3].

Причины возникновения основных угроз экономической безопасности Украины:

- ✓ несовершенство государственного регулирования социально-экономических процессов;
- ✓ ухудшение внешнеторгового баланса вместе с сохранением его отрицательного сальдо;
- ✓ рост уровня задолженности перед бюджетом начисленных сумм штрафных санкций;

✓ низкие объемы иностранных инвестиций (объем иностранных инвестиций с каждым годом растет, однако темп прироста незначительный и имеет тенденцию к быстрому уменьшению);

✓ рост внутреннего долга государства [4].

На сегодняшний день в Украине существует острая необходимость в совершенствовании системы обеспечения экономической безопасности в таких направлениях:

- совершенствование законодательства по вопросам экономической безопасности путем гармонизации украинского законодательства с соответствующим международным законодательством и устранения противоречий в действующих нормативно-правовых актах;

- уточнение задач и функций субъектов обеспечения экономической безопасности и повышение эффективности планирования, координации и контроля их деятельности;

- повышение эффективности выявления, мониторинга и нейтрализации внутренних и внешних угроз экономической безопасности [5].

На современном этапе экономического развития Украина имеет ряд проблем экономической безопасности, которые основываются на недостатках состояния национальной экономики, несовершенстве современного законодательства и управлении правительством экономическим состоянием. Также важную роль в экономической безопасности Украины занимает уровень задолженности странам-партнерам внешнеэкономической деятельности. Уровень долга делает Украину зависимой от более развитых государств.

С точки зрения экономической безопасности и защиты национальной безопасности Украины, прежде всего, необходимым является направление основных усилий на решение проблем, связанных с осуществлением структурной перестройки отечественной экономики, существенного уменьшения, энергоемкости и ресурсоемкости ВВП и выпуск наукоемкой, конкурентоспособной продукции, обеспечение альтернативности источников поступления энергоносителей и эффективной диверсификации внешнеэкономических связей.

Литература

1. Экономическая безопасность [Электронный ресурс] – Режим доступа:

http://ohrana-bgd.ru/bgdobsh/bgdobsh1_23.html

2. Взаимозависимость и экономическая безопасность :[Электронный ресурс] – Режим

доступа: <http://exsolver.narod.ru/Books/Econom/Lomakin/c18.html>

3. Кальман А.Г. Экономическая безопасность в Украине и пути ее обеспечения / А.Г. Кальман, Г.Ю. Дарнопых // Право и политика – №6 – 2001: [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://library.by/portalus/modules/internationallaw/readme.php?subaction=showfull&id=1095951418&archive=1254124015&start_from=&ucat=10&

4. Государственный долг Украины. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/index/debtgov/>

5. Варналій З. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України / З. Варналій // Рада національної безпеки і оборони України [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.rainbow.gov.ua/news/25.html>

УДК 339.727.22

Шкурат О. О.

ОЦІНКА МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Аналізуючи сучасний стан економічної, політичної, соціальної ситуації в Україні, а також враховуючи несприятливу демографічну ситуацію, старіння населення, збільшення тривалості життя, і як наслідок збільшення витрат на пенсії, можна прослідити значні впливи на трудову міграцію, як і в межах, так і за межами країни. Для ефективного аналізу ситуації на ринку праці потрібно усвідомити, що Україна є державою з відкритою економічною системою. Український ринок праці давно вже є складовою частиною світового ринку праці. Отже, українці мають змогу працевлаштовуватися за межами держави. Наслідком цього та нерозважливого ставлення до власного трудового ресурсу є те, що Україна стала однією з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі.

Найбільша кількість мігрантів у 2015 р. була зосереджена в Росії (48,5%), Чеській Республіці (12,8%), Італії (13,4%), Польщі (7,4%), а також Португалії (3,0%) та Угорщині (2,4%). На сьогодні Україна виступає найбільшим донором трудових мігрантів серед країн пострадянського простору[3]. Цей показник особливо тривожний на тлі депопуляції українського етносу – низької народжуваності та високої смертності. На сьогодні, за різними джерелами, за кордоном перебуває понад 7 млн. громадян. Основна кількість українських мігрантів зосереджена в країнах Європи та Америки[1]. До вагомих причин трудової міграції населення України можна віднести: можливість покращити власне економічне становище за рахунок підвищення рівня зарплатні та додаткових надходжень; недостатня кількість

робочих місць; пошук кращого життя та умов праці за кордоном, а також більше можливостей в соціальній сфері (медичне обслуговування, пенсійне забезпечення, тощо).

Поглиблення економічної кризи в 2014–2015 рр. призвело до значного погіршення ситуації на ринку праці, а падіння курсу національної валюти позначилося критичним зменшенням розмірів заробітної плати – за даними Державної служби статистики, у 2015 р. середня заробітна плата в Україні становила 4205 грн [2], або 198 дол. США. Невтішними є й прогнози щодо перспектив розвитку економіки країни. За даними Державної служби статистики України, падіння промислового виробництва у 2015 р. порівняно з попереднім роком прискорилося до 21,7%. Також у 2015 р. реальний ВВП України знизився на 17,6% порівняно з 2014 р. (у постійних цінах 2010 р.). Таким чином, за допомогою статистичних показників, можна поглянути на загальну ситуацію зовнішньої міграції, яка склалась в Україні за 2010-2015рр.(табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз динаміки міграційного руху в Україні за 2010-2015рр[2].

Рік	Прибуло			Вибуло		
	Кількість осіб, тис.	Абсолютний прирост, тис.	Темп приросту, %	Кількість осіб, тис.	Абсолютний прирост, тис.	Темп приросту, %
2010	30810	-2107	-6,401	14677	-4793	-24,62
2011	31684	874	2,837	14588	-89	-0,61
2012	76361	44677	141,008	14517	-71	-0,49
2013	54100	-22261	-29,152	22187	7670	52,83
2014	35120	-18980	-35,083	25165	2978	13,42
2015	30659	-4461	-12,702	21409	-3756	-14,93
Середня		-376,3	-1,177		323,17	1,595

З приведених розрахунків видно, що кількість вибулих за період 2010-2012 і у 2015 році мало від’ємний характер, а кількість прибулих у 2012 році досягло свого піку, збільшилось у 1,5 разі, а в період з 2013-2015 ситуація знову мала від’ємний характер в порівнянні з попереднім роком. Абсолютне значення 1% приросту свідчить величину, яка приходить на кожний % приросту. Так у 2015 році кількість прибулих на 1% темпу приросту склало 351,20 осіб.

Таблиця 2

Статистичні показники міграції в Україні за 2010-2015рр.

Рік	Міграційне сальдо	Кпр	Квиб	Кмп	Кін	Кеф
-----	-------------------	-----	------	-----	-----	-----

2010	16133	0,72	0,35	0,38	1,07	35,47
2011	17096	0,74	0,34	0,40	1,09	36,95
2012	61844	1,80	0,34	1,45	2,14	68,05
2013	31913	1,27	0,52	0,75	1,79	41,83
2014	9955	0,83	0,59	0,23	1,42	16,51
2015	9250	0,72	0,50	0,22	1,22	17,77

Загальний обсяг емігрантів за 2015 рік склав 21409 тис.ч., а іммігрантів – 30659 тис.ч., міграційний приріст при цьому склав 9250 тис.ч.. В порівнянні з 2010 роком, коли міграційний приріст склав 16133 тис.ч., бачимо що число прибуваючих почало скорочуватися, а число вибуваючих зростати. Але загалом міграційне сальдо має позитивний характер, про це свідчать міграційні показники міграції (табл.2). Економічна сутність приведених показників полягає в тому, як ефективно розвивається міграція за приведений період. Розраховані дані свідчать, що в розрахунку на 1000 чоловік коефіцієнт прибуття найвищий у 2012 року, а вибуття у 2014 році. В цілому ефективність міграції в період 2010-2012 рр. має тенденцію зростання.

Також слід зазначити, що розподіл мігрантів між регіонами в Україні досить нерівномірний. Кількість "заробітчан" з Півдня України менша ніж зі Сходу. Західно- та центрально-українські регіони, загалом, є найменш розвиненою частиною країни. Рівень безробіття в багатьох з них перевищує 10%, що значно перевищує 6-7% характерні для більш розвинених регіонів[4]. Рівень ВРП на душу населення в Донецькій або Дніпропетровській областях перевищує цей показник в Тернопільській або Закарпатській в два і більше разів.

Із огляду на низький міграційний потенціал України, вона ще тривалий час залишатиметься донором робочої сили для інших країн. Потрібно утворити Державне бюро закордонного працевлаштування і мережу підпорядкованих йому регіональних інформаційно-консультаційних центрів(у західних та Київській областях), фонд соціального захисту мігрантів. Такі заходи дадуть змогу збільшити частку легально працевлаштованих українців-мігрантів, підвищити їхні доходи, а отже, й грошові перекази сім'ям в Україну. У разі ефективно налагодженої роботи перелічених організацій можна очікувати додаткового зростання грошових переказів мігрантів до 1,3 млрд дол. та зменшення бюджетних витрат на соціальний захист міжнародних нелегальних трудових мігрантів.

Література

1. Шоев А. Х. Тенденції міжнародної міграції робочої сили в умовах глобалізації світової економіки /А.Х. Шоев, Т.Р. Шаріпова// Молодий вчений. - №20. – 2014. - 441-443 с.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>

3. Офіційний сайт Державної міграційної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dmsu.gov.ua>

4. Кремень О. І. Міграційні процеси в Україні: особливості, причини та їх наслідки/ О.І. Кремень // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА . - № 76. - 2013. - 17-27с.

СЕКЦІЯ
АНТРОПОГЕННІ ПЕРЕТВОРЕННЯ БІОСФЕРИ

УДК 504.7:502.573(043)

Абакумова В. С.

ВПЛИВ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ НА
БІОСФЕРУ

Актуальність теми полягає в тому, що на сьогодні однією з найбільш важливих проблем є раціональне використання водних ресурсів. Воду застосовують у всіх сферах народного господарства та сторонах життєдіяльності людини. Вона необхідна для водопостачання населення і різноманітних промислових підприємств, зрошення і обводнення земель, охорони здоров'я і водного господарства.

Протягом всієї історії людства вода була причиною багатьох конфліктних ситуацій. За останні роки завдяки використанню водної зброї було знищено велику кількість водогосподарських споруд. Загалом, розвиток водних конфліктів ставить під загрозу стабільність та безпеку окремих частин планети.

Водні конфлікти сприяють забрудненню водних ресурсів, їх виснаженню, також згубно діють на морську біоту. Протягом останніх 50-ти років у світі відбулось 507 водних конфліктів, лише 21 діло доходило воєнних дій. Через зіткнення інтересів різних країн з приводу використання водних ресурсів страждає не тільки людство, а також і навколишнє середовище [1].

В боротьбі за воду країни використовують зброю масового ураження, наприклад, хімічну, біологічну, а в деяких випадках і ядерну. Головною функцією яких, насамперед, є згубний вплив на елементи біосфери, такі як, ріки та озера, рослинний і тваринний світ, атмосферу, а також і для всього людства.

Кожен із цих видів зброї несе велику небезпеку. Навіть при виробництві або тестуванні ядерної зброї виходить велика кількість шкідливих речовин, які здебільшого не утилізуються, а просто викидаються. Важливим також є той факт, що радіоактивні речовини розпадаються сотні тисяч, мільйони і навіть мільярди років [2]. Та застосування такого виду зброї несе ще більшу шкоду на природу та довкілля. Ядерна зброя має велику потужність і різну вражаючу силу, яка визначається впливами на навколишнє середовище ударної хвилі, радіоактивного зараження, світлового випромінювання, електромагнітного імпульсу та проникаючої радіації.

Колосальною руйнівною силою, завдаючи незахищеним людям і тваринам важкі травми, володіє ударна хвиля при ядерному вибуху. Спостерігається повне руйнування лісового масиву, дерева з корінням вириваються, а у людей розриваються внутрішні органи, переламуються кістки, якщо тиск у фронті ударної хвилі понад 50 кПа [2]. Світлове випромінювання викликає дуже сильні опіки відкритих ділянок тіла, в тому числі сітківки очей. Виникає променева хвороба у людей і тварин, яка у важких випадках закінчується летальним результатом, під впливом проникаючої радіації, що викликається смертоносними гамма-променями і нейтронами.

Не менш шкідливим для навколишнього середовища і людства в цілому є використання хімічної та біологічної зброї. Хімічна зброя спрямована на руйнування та отруєння біоти. Отруйні гази, рідини та тверді речовини представляють особливу небезпеку для навколишнього середовища, викликають загибель популяцій, забруднюють атмосферне повітря, а також згубно впливають на життєдіяльність деяких організмів [3].

Біологічна зброя може викликати масові інфекційні захворювання як людей, так і тварин чумою, холерою та іншими хворобами. Мікробіологічна зброя діє таким чином, що завдає великої шкоди тваринам, рослинам або людям, бо на них впливають хвороботворні віруси та бактерії [2].

Таким чином, слід зауважити, що вирішальним кроком на шляху подолання потенційного водного конфлікту є створення міжбасейнової угоди, яка направлена на урахування інтересів усіх сторін та створена з аналізом довготривалих перспектив розвитку басейну. Необхідно розглядати річковий басейн у комплексі або системі для того, щоб розробити найбільш ефективну систему водного менеджменту, створити міжурядові органи і комітети, залучити до роботи регіональні організації, які за рахунок свого авторитету можуть у будь-якому конфлікті виступати у ролі арбітра. Важливо створити систему, націлену на ефективне використання і збереження водних ресурсів. Спільне вирішення проблем є запорукою безпеки та стабільності. Якщо керівники країн будуть дотримуватись угод або договорів, то їм не потрібно буде використовувати зброю масового ураження і можна буде уникнути великої екологічної катастрофи.

Література

1. Доклад ООН о мировых конфликтах [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.vigorconsult.ru/resources/vodnyie-konfliktyi-geopoliticheskaya-situatsiya-v-regionah-mira/>.

2. Пахомов О. Є. Екологічні проблеми / О. Є. Пахомов. – Харків: Фоліо, 2014. – 670 с.

РАДІОАКТИВНЕ ЗАБРУДНЕННЯ БІОСФЕРИ

Проблема радіоактивного забруднення біосфери виникла 1945 р. після вибуху атомних бомб, скинутих на японські міста. Випробування створення ядерної зброї, вироблені до 1962 р. у біосфері, викликали глобальне радіоактивне забруднення. Від вибуху атомних бомб дуже сильне іонізуюче випромінювання, радіоактивні частки розсіюються великі відстані, заражаючи ґрунт, водойма, живі організми. Багато радіоактивні ізотопи мають період піврозпаду, залишаючись небезпечними протягом всієї свого існування. Всі ці ізотопи входять у круговорот речовин, потрапляють у живі організми надають згубний дію на клітини. Дуже небезпечні стронцій-90 і цезій-137, що близькі до кальцію і калію відповідно. Потрапляючи у організм і накопичуючись у ньому, вони надають нею згубний вплив. Крім радіоактивного зараження, у випробувань, і тим паче застосувань ядерної зброї військових цілях є ще одна негативна сторона. При ядерному вибуху у повітря піднімається дуже багато пилу. Ця пилюку у перебігу багато часу може затримувати сонячну радіацію. Внаслідок цього може відбутися похолодання, яке призведе до загибелі все живе землі.

Сьогодні необхідно на всіх рівнях напрямках проводити активну роботу проти порушення ядерної зброї, її випробування, виступати за її повне знищення. Для цього необхідні міжнародні угоди, закони, домовленості та постійний найсуворіший контроль за їхнім виконанням. Активну участь у цій справі має брати громадськість, студентство [2].

Нині головними джерелами радіоактивних забруднень біосфери є радіоактивні аерозолі, які потрапляють в атмосферу під час випробувань ядерної зброї, аварій на АЕС та радіоактивних виробництвах, а також радіонукліди, що виділяються з радіоактивних відходів, захороненні на суші й на морі, з відпрацьованих атомних реакторів і устаткування. Під час аварій атомних реакторів, розгерметизації захоронень радіоактивних відходів радіаційний бруд поширюється на десятки й сотні кілометрів, внаслідок вибухів ядерних бомб — по всій планеті.

Вплив радіоактивного забруднення біосфери на організм людини особливо небезпечний. За результатами експериментів на тваринах та вивчення наслідків опромінення людей під час атомних вибухів у Хіросімі та Нагасакі, а пізніше в Чорнобилі, було доведено, що гостра біологічна дія радіації проявляється у вигляді променевої хвороби і здатна призвести

до смерті, до локальних уражень шкіри, кришталика ока, кісткового мозку. У результаті аварії на ЧАЕС радіонукліди поширилися в Україні на території 3,5 млн га сільськогосподарських угідь, забруднено 1,167 млн га лісів, 1687 населених пунктів. Особливістю радіоактивного забруднення було те, що забруднення відбулося нерівномірно, плямами, з перенесенням на дуже великі відстані від аварії. Викидання радіонуклідів зі зруйнованого реактора було не високим (до 1,5 км) і переважно у вигляді дрібнодисперсного аерозолу. У такому вигляді радіонукліди під впливом вертикальних переміщень потоків повітря (інверсії, конвекції), зміни напрямку і швидкості вітру формували характер забруднення території зовсім відмінний від забруднення під час ядерного вибуху [1].

Всі види флори та фауни Землі протягом мільйонів років виникли та розвивалися під постійним впливом природного радіоактивного фону й пристосувалися до нього. Але штучно створені радіоактивні речовини, ядерні реактори, устаткування сконцентрували незнані раніше в природі обсяги іонізуючого випромінювання, до чого природа виявилася непристосованою. Різні організми мають неоднакову стійкість до дії радіоактивного опромінення, навіть клітини одного організму мають різну чутливість. Кінцевий результат опромінення (крім віддалених наслідків) залежить не стільки від повної дози, скільки від її потужності, тобто часу, протягом якого вона накопичена, а також від характеру її розподілу. Це пов'язано з тим, що в живих організмах у відповідь на опромінення, як і на інші подразники середовища, включаються захисні механізми системи адаптації чи компенсації, які мають забезпечити стабільність внутрішнього середовища організму і відновити зруйновані функції.

Найбільшу небезпеку становлять радіоактивне забруднення біосфери внаслідок діяльності. Нині радіоактивні елементи досить використовують у різних галузях. Халатне ставлення до збереження і транспортування цих елементів призводить до серйозних радіоактивним забрудненням.

Серйозною небезпекою може бути радіоактивне забруднення під час використання радіоактивних джерел у космічних дослідженнях і астронавтиці, оскільки внаслідок аварійних ситуацій запуску ракетноносіїв, посадці супутників і космічних кораблів радіоактивне джерело зі стронцієм-90 і плутонієм-238 може зруйнуватись. Аварія або згорання радіоактивних джерел струму, які працюють на стронції-90 або плутонії-238, рівнозначні вибуху водневого боєприпасу [1].

Література

1. Юрченко Л.І. Екологія: навч. Посібник / Юрченко Л.І. К.: «Вид. дім «Професіонал», Центр учбової літератури, 2009. — 304 с.

2. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навч пос. / Джигирей В.С. — 4-те вид.. К.: т-во “Знання”, 2006. — 319 с.

УДК 504.7.06(044)

Атамась А.І.

АНТРОПОГЕННИЙ ВПЛИВ НА ҐРУНТИ

Основні види антропогенного впливу на ґрунти наступні:

1) ерозія; 2) забруднення; 3) вторинне засолення і заболочування; 4) опустелювання; 5) відчуження земель для будівництва.

Ерозією називається руйнівний вплив води, вітру і антропогенних факторів на ґрунт і підстилають породи, знесення найбільш родючого верхнього шару або розмив. 15% оброблюваних земель схильна інтенсивної ерозії. За темпами прояви ерозійних процесів розрізняють нормальну або геологічну і прискорену або антропогенну ерозію. Нормальна ерозія протікає повсюдно під лісовою і трав'янистою рослинністю. Вона проявляється в слабкому ступені. Ґрунт повністю відновлюється протягом року завдяки ґрунтоутворювального процесу. Прискорена ерозія розвивається при відсутності природної рослинності і при нераціональному використанні земель, в результаті чого відбувається інтенсивний змив ґрунту. Розрізняють давню і сучасну ерозію ґрунту. Давня ерозія припинила свою дію. Сучасна ерозія протікає на тлі давньої, вона викликана природними факторами і господарською діяльністю людини. Найбільш поширені такі види прискореної ерозії ґрунтів: 1) водна (площинна і лінійна); 2) вітрова; 3) ірригаційна; 4) промислова; 5) пастбищна; 6) абразія; 7) механічна.

Площинна ерозія - це змив верхніх горизонтів ґрунту на схилах при стікання дощових або талих вод суцільним потоком або струмками. Лінійна ерозія викликана талими і дощовими водами, що стікають значною масою, сконцентрованої у вузьких межах ділянки схилу. Вітрова ерозія або дефляція спостерігається на легких і на важких карбонатних ґрунтах при високих швидкостях вітру, низької вологості ґрунту і невисокою відносній вологості повітря. Виникає в степових і пустельних районах. Оранка легких ґрунтів, їх розпушування особливо небезпечні навесні при відсутності рослинності. Вітрова ерозія проявляється у вигляді повсякденному або місцевої дефляції і у вигляді пилових бур. Пилові

бурі на своєму шляху частково або повністю знищують посіви, засипають дороги, зрошувальні канали, безповоротно зносять верхній шар ґрунту [1].

Абразія - це обвалення берегів водою. При цій ерозії залягають водойми, скорочується площа ріллі і пасовищ. Пастбищна ерозія - це видування, змив і розмив ґрунтів в результаті ослаблення трав'яного покриву при його витоптуванні тваринами і виїданням ними трави. Вона проявляється при порушенні норм пасіння, проведенні її без обліку поголів'я худоби, ємності пасовищ і луків, при прогоні худоби по одним і тим же ділянках. Урожайність сільськогосподарських культур на слабосмитих ґрунтах зменшується на 10-15%, на середнесмитие - на 20-40%, на сільносмитие - на 50-60%.

Одним з видів антропогенного впливу на ґрунт є забруднення ґрунтів. Основні забруднювачі ґрунтів:

1. пестициди;
2. мінеральні добрива;
3. важкі метали;
4. нафту і нафтопродукти;
5. відходи виробництва;
6. газодимових викиди забруднюючих речовин в атмосферу.

Джерелами забруднення ґрунтів є промисловість, сільське господарство, транспорт. Щорічно в атмосферу виділяється 1012 т різних з'єднань, що забруднюють ґрунт. Інтенсивність забруднення ґрунту залежить від відстані до його джерела і напрямки переважаючих вітрів. Ґрунти навколо підприємств кольорової металургії та чорної металургії, хімічної і нафтохімічної промисловості, машинобудування, ТЕС на відстані декількох десятків кілометрів забруднені важкими металами. Середній вміст марганцю навколо підприємств чорної металургії коливається в межах 0,05-6 ПДК. Навколо деяких підприємств вміст свинцю досягає 10-15 г / кг. Ґрунт вважається мертвою при вмісті в ній 2-3 г свинцю на 1 кг ґрунту. Поблизу Мончегорська ґрунт забруднена Ni і Co більш ніж в 10 разів вище норми. Забруднення ґрунтів важкими металами відбувається при видобутку їх з надр землі, при безгосподарному розміщенні відходів, зрошенні стічними водами, внесення мінеральних і органічних добрив, застосуванні пестицидів.

Також джерелом забруднення ґрунтів є сільське господарство. Найбільш ефективним засобом підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва є використання добрив. В даний час світове виробництво мінеральних добрив дорівнює приблизно 200 - 220 млн. Т / рік. Темпи зростання виробництва добрив багато в чому схожі з ростом виробництва електроенергії. Застосування добрив можна розглядати як один із проявів закону збільшення

вкладення енергії в одиницю виробленої сільськогосподарської продукції. Це означає, що для отримання однієї і тієї ж прибавки врожаю потрібна все більша кількість мінеральних добрив [2].

Література

1. Ніколайкін Н.І. Екологія: Підручник для вузів / Н.І. Ніколайкін, Н.Є. Ніколайкіна, О.П. Меліхова - 3-е изд, стереотип. - М.: Дрофа, 2004. - 624 с.
2. Коробкін В.І. Екологія. Підручник для вузів / В.І. Коробкін, Л.В. Передельский. Вид. 10-е. -Фенікс, 2006. - 576 с.

УДК 502.57(477)(043)

Беспалов С.И.

ТЕПЛОВОЕ ЗАГРЯЗНЕНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Тепловое загрязнение - выброс тепла в атмосферу и в водные ресурсы, вызванный техногенной деятельностью человека, и наряду с выбросами парниковых газов, служащий одним из факторов глобального потепления.

Любая тепловая машина характеризуется величиной КПД, показывающей отношение полезной работы к затраченной энергии. КПД на современных АЭС составляет примерно 30-35 %, а на ТЭЦ 35-40 %. Это означает, что большая часть тепловой энергии (60-70 %) выбрасывается в окружающую среду. Транспорт, работающий на ДВС, и потребляющий основную часть продуктов нефти, также вносит большой вклад в тепловое загрязнение [1].

В конечном итоге вся энергия от ископаемых углеводородов (нефть, уголь, газ, торф) и урана превращается в тепло, вызывая тепловое загрязнение атмосферы и водных ресурсов.

Тепловое загрязнение меняет физические свойства воды, что неблагоприятно влияет на обитателей водоемов. Основным фактором ухудшения ее качества является снижение растворимости кислорода, которая уменьшается с 11,3 мг/л при температуре 10 С до 7,6 мг/л (или на одну треть) при температуре 30 С.

Тепловое загрязнение обычно связано с промышленными выбросами теплой воды и различных газов. Тепловое загрязнение водоемов вызывает их эвтрофикацию, изменяется видовой состав в водоеме. Тепловое загрязнение атмосферы может происходить также в результате поступления в атмосферу парниковых газов. Такое тепловое загрязнение носит вторичный характер.

Тепловое загрязнение (потери тепла) является причиной создания тепловых островов, местной (искусственной) инверсии температур над источником, что приводит к развитию

микроциркуляций атмосферы, изменению микроклимата и усложнению механизма переноса загрязнений.

Тепловое загрязнение создает проблемы в реках и прибрежных океанических водах. Обычно такое загрязнение связано с использованием природных вод в качестве охлаждающих агентов в промышленных процессах, например на электростанциях. Вода, возвращаемая в водоемы предприятиями, теплее исходной и, следовательно, содержит меньше растворенного кислорода. Одновременно нагревание среды увеличивает интенсивность метаболизма ее обитателей, а, значит, их потребность в кислороде. Если температура сбрасываемой воды незначительно отличается от температуры воды в водоеме, то никаких изменений биотического компонента экосистемы может не произойти. Если же температура повышается существенно, то в биоте могут произойти серьезные изменения. Например, для проходных рыб типа лосося бедные кислородом участки рек становятся непреодолимыми препятствиями, и связь этих видов с нерестилищами прерывается [1].

Тепловое загрязнение выражается в увеличении температуры подземных вод против фоновых значений. Тепловому загрязнению сопутствуют, как правило, уменьшение содержания кислорода в воде, изменение ее химического и газового состава, цветение воды и увеличение содержания в воде микроорганизмов. Тепловое загрязнение подземных вод обуславливается как поступлением в водоносные горизонты нагретых сточных вод с поверхности, так и внедрением вод нижележащих горизонтов вследствие затрубных перетоков.

Тепловое загрязнение обычно связано с промышленными выбросами теплой воды и различных газов. Тепловое загрязнение водоемов вызывает их эвтрофикацию, изменяется видовой состав в водоеме. Тепловое загрязнение атмосферы может происходить также в результате поступления в атмосферу парниковых газов. Такое тепловое загрязнение носит вторичный характер.

Тепловое загрязнение гидросферы обусловлено локальными сбросами хозяйственно-бытовых, технических сточных вод в водоемы и подземные воды.

Тепловое загрязнение биосферы присуще в большей или меньшей степени всем видам производств и проявляется в виде конвективного или радиационного теплообмена между нагретыми выбросами или нагретыми технологическими установками и окружающей средой, что приводит к локальному повышению температуры атмосферы, воды или почвы. Особенно нежелательно воздействие тепловых выбросов на водоемы, поскольку это нарушает водный экологический режим [2].

Тепловые загрязнения среды обитания возникают в местах использования различных энергоносителей. Наиболее значительными источниками теплового загрязнения среды являются ТЭС и АЭС. Основная доля тепловых сбросов приходится на системы конденсации отработавшего пара турбин. Потребление воды в системе конденсации пара на ТЭС составляет до 150 л / (кВт ч), что объясняется ограничением нагрева охлаждающей воды на величину не более 10 С. При этом нагрев воды в естественных водоемах, куда сбрасывается теплота, не должен превышать 5 зимой и 3 С летом.

Тепловое загрязнение подземных вод проявляется в повышении их температуры за пределы допустимых норм. Этот вид загрязнения может сопровождаться изменением химического состава подземных вод, уменьшением содержания в воде кислорода, цветением воды, ростом содержания микроорганизмов. Из-за интенсивного теплообмена с горными породами тепловое загрязнение в больших масштабах проявляется редко.

Тепловым загрязнением можно условно назвать повышение температуры подземных вод, происходящее по тем или иным причинам при эксплуатации водозабора, поскольку повышение температуры воды даже на 1 градус С при ее использовании, например для охлаждения агрегатов, приводит к непроизводительным затратам.

Тепловое загрязнение является причиной возникновения проблемы в реках и прибрежных океанических водах. Обычно такое загрязнение связано с использованием природных вод в качестве охлаждающих агентов в промышленных процессах, например на электростанциях. Вода, возвращаемая в водоемы предприятиями, теплее исходной и, следовательно, содержит меньше растворенного кислорода. Одновременно нагревание среды увеличивает интенсивность метаболизма её обитателей, а, значит, их потребность в кислороде.

Если температура сбрасываемой воды незначительно отличается от температуры воды в водоеме, то никаких изменений биотического компонента экосистемы может не произойти. Если же температура повышается существенно, то в биоте могут произойти серьёзные изменения. Например, для проходных рыб типа лосося бедные кислородом участки рек становятся непреодолимыми препятствиями, и связь этих видов с нерестилищами прерывается [2].

Меняются физические свойства воды, что неблагоприятно влияет на обитателей водоемов. Основным фактором ухудшения её качества является снижение растворимости кислорода, которая уменьшается на одну треть при температуре 30С, вызывая эвтрофикацию водоёмов и их видовой состав.

Происходит увеличение температуры подземных вод против фоновых значений. Тепловому загрязнению сопутствуют, как правило, уменьшение содержания кислорода в воде, изменение её химического и газового состава, цветение воды и увеличение содержания в воде микроорганизмов. Тепловое загрязнение подземных вод обуславливается как поступлением в водоносные горизонты нагретых сточных вод с поверхности, так и внедрением вод нижележащих горизонтов вследствие затрубных перетоков.

Выбросы тепла в окружающую среду в центрах крупных городов приводят к повышению температуры воздуха на 2-3 С по сравнению с периферией.

Тепловые загрязнения среды обитания возникают в местах использования различных энергоносителей. Наиболее значительными источниками теплового загрязнения среды являются ТЭС и АЭС. Основная доля тепловых сбросов приходится на системы конденсации отработавшего пара турбин. Потребление воды в системе конденсации пара на ТЭС составляет до 150 л / (кВт ч), что объясняется ограничением нагрева охлаждающей воды на величину не более 10 С. При этом нагрев воды в естественных водоемах, куда сбрасывается теплота, не должен превышать 5 зимой и 3 С летом.

Все перечисленные выше последствия теплового загрязнения водоемов наносят огромный вред природным экосистемам и приводят к пагубному изменению среды обитания человека. Ущерб в результате теплового загрязнения можно условно разделить на несколько направлений:

- экономический (потери вследствие снижения продуктивности водоемов, затрат на ликвидацию последствий от загрязнения);
- социальный (эстетический ущерб вследствие деградации ландшафтов);
- экологический (необратимые разрушения уникальных экосистем, исчезновение видов, генетический ущерб).

Литература

1. Тепловое загрязнение- [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%8F%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5

2. Тепловое загрязнение - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.ngpedia.ru/id23994p1.html>

ВПЛИВ ЛЮДИНИ НА ЗМІНИ КЛІМАТУ

Однією з серйозних геоекологічних проблем є забруднення повітря. Зростання концентрації поллютантів в атмосфері свідчить про те, що природний екологічний баланс порушений і природна поглинальна ємність атмосфери вичерпана. Концентрація CO₂ в атмосфері досягла рекордно високого рівня за більш ніж півмільйона років, причому це відбулося виключно швидкими темпами. Якщо потепління триватиме такими ж темпами, то зміна клімату в нинішньому столітті буде вкрай незвичайним в геологічному плані. Тому проблема забруднення атмосфери, викликана діяльністю людини, є дуже актуальною на даний момент, інтенсивно вивчається вченими та медиками, оскільки має сильний ефект на здоров'я людей.

Основними джерелами забруднення повітря є теплоенергетика, зростаюча через спалювання палива концентрація CO₂ в атмосфері, аерозолі в атмосфері, що впливають на її охолодження, чорна та кольорова металургія, хімічна промисловість, транспорт, нафто- і газопереробки і цементна промисловість. Інші фактори, такі як землекористування, зменшення озонового шару, тваринництво і вирубка лісів, також впливають на клімат.

Кожне індустриальне джерело забруднення виділяє в повітря десятки тисяч речовин. За деякими основними групами підприємств-забруднювачів вони розподіляються наступним чином: теплоенергетика (оксиди вуглецю, сірки та азоту, пил, метали); транспорт (оксиди вуглецю та азоту, вуглеводні, важкі метали); чорна металургія (пил, діоксид сірки, фтористі гази, метали); нафтопереробка (вуглеводні, сірководень); виробництво цементу (пил).

Зміна клімату є не простим підвищенням температури. Згідно з результатами спостережень, рівень Світового океану поступово підвищується, льодовики і вічна мерзлота тануть, опади випадають все більш нерівномірно, збільшилась частота екстремальних явищ (ураганів, штормів, посух і повеней), режим стоку річок змінився. Крім того, відбулися й інші глобальні зміни, які безпосередньо пов'язані з нестійкістю клімату.

Згідно з даними метеорологічних спостережень, за останнє сторіччя середня температура повітря на планеті зросла на 0,75 градусів, і темпи її зростання постійно збільшуються. Вчені Міжурядової групи експертів зі зміни клімату стверджують, що в наступні два десятиліття температура зросте ще на 0,4 градуса, а до кінця цього століття температура на планеті може взагалі вирости приблизно на 1,8-4,6 градуса. Такий розкид даних є результатом накладення великої кількості моделей клімату, в яких до уваги бралися різні сценарії розвитку світового суспільства і економіки.

Необхідно відзначити, що більш правильно було б говорити про глобальні зміни клімату, а не тільки про глобальне потепління. А все тому, що крім зростання температури, на планеті відбувається цілий ряд змін в складній кліматичній системі Землі, пов'язаних з потеплінням. В першу чергу ці зміни проявляються у великій мінливості погоди, в тому числі, збільшення числа аномально жарких днів улітку, в зимовий час - зміна сильних морозів різкими відлигами. У різноманітних наукових джерелах і засобах масової інформації йдеться про те, що в дійсності в найближчі роки слід очікувати зовсім не глобальне потепління, а навпаки, - похолодання.

Ті зміни, які вчені спостерігають в кліматичній системі планети, пов'язані з великим зростанням концентрації парникових газів в атмосфері (метан, вуглекислий газ, закис азоту). Вони затримують інфрачервоне випромінювання, що випускається поверхнею Землі. Таким чином, створюється парниковий ефект, який дає можливість підтримувати ту температуру, яка необхідна для виникнення і розвитку життя. Без парникового ефекту температура на планеті була б значно нижче. У той же час, концентрація парникових газів призводить до збільшення непроникності атмосфери для інфрачервоного випромінювання, що і стає причиною підвищення температури.

У 2007 році вченими Міжурядової групи експертів зі зміни клімату була висловлена теорія про те, що можна говорити з 90-відсотковою ймовірністю - все кліматичні зміни, які можна спостерігати в даний час, є результатом діяльності людини. Зокрема, зростання таких парникових газів, як вуглекислий газ, закису азоту і метану, пов'язаний з господарською діяльністю людей, в тому числі, з спалюванням газу, нафти, вугілля, а також зведенням лісів і промисловими процесами.

Якщо говорити про тих глобальні наслідки, до яких може привести зміна клімату, то в першу чергу необхідно відзначити, що клімат стане більш вологим. У той же час, поширення опадів по планеті буде нерівномірним. У тих регіонах, які і зараз досить зволожені, кількість опадів тільки збільшиться. А в тих регіонах, де зволоження недостатньо, встановляться тривалі, посушливі періоди.

Існує і реальна загроза зникнення близько 30-40 відсотків видів тварин і рослин. Це можливо тому, що середовище проживання буде змінюватися набагато швидше, ніж вони зможуть пристосуватися. Види птахів, які належать до мігруючих, будуть прилітати раніше навесні і відлітати пізніше восени.

Вже почали танути льодовики. Згідно супутниковими даними, з другої половини минулого століття площі снігового покриву зменшилася приблизно на 10 відсотків. Площа морських льодів в Північній півкулі зменшилася приблизно на 10-15 відсотків, а товщина -

на 40 відсотків. За прогнозами вчених, вже через три десятиліття Північний Льодовитий океан в теплий період буде повністю звільнитися від льоду.

Гімалайські льодовики тануть зі швидкістю 10-15 метрів щорічно. При такій швидкості вже до 2060 року дві третини китайських льодовиків повністю розтануть, а до 2100 року - все льодовики зникнуть остаточно. Для передгірних і гірських територій велику загрозу несуть затоплення, лавини, або зниження повноводності гірських річок і значне зменшення запасів прісної води.

Вчені стверджують, що найсерйознішим випробуванням зміна клімату виявиться для найбільш вразливих країн, які практично не в змозі пристосуватися до цих змін. Кількість людей, яким загрожує голод, може зрости на 600 мільйонів чоловік. Висока температура повітря може спричинити загострення респіраторних, серцево-судинних та інших захворювань. Як результат - підвищення смертності на планеті.

Таким чином, цілком очевидно, що в тому випадку, якщо кліматичні зміни будуть продовжуватися, то в недалекому майбутньому вони можуть привести до дуже серйозних і небезпечних наслідків, якщо люди не зроблять ніяких заходів.

Своєю діяльністю людина дійсно надає певний вплив на клімат. Але при цьому важливо не стільки це, скільки ту обставину, що кліматичні зміни з кожним роком відбуваються все більш інтенсивно. Тому людина повинна вжити всі можливі заходи, щоб призупинити зміни клімату, стримати зростання температури, і разом з тим - адаптуватися до нових умов і використовувати їх максимально успішно там, де це можливо.

Щоб вирішити проблему антропогенного зміни клімату, всі країни повинні знизити глобальні викиди парникових газів до 2050 р в два рази від рівня 1990 р Міжнародна група експертів зі зміни клімату називає цифру 25-40% зниження. Тільки подібний обсяг зможе реально вплинути на ситуацію.

Література

1. Климат // Большая советская энциклопедия (3-е издание)
2. Михеев В. А. Классификация климатов // Климатология и метеорология. — Ульяновск: Ульяновский государственный технический университет, 2009. — 114 с.
3. «Стратегия устойчивого развития: Проект второй Мировой стратегии охраны окружающей среды», одобренная в 1992 г. на конференции ООН в Рио-де-Жанейро.
4. Зміна клімату та її наслідки на людство [Електронний ресурс] // Вадим Дудченко. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.volodarka-nvo.org.ua/index.php/cikave/96/10911.html>.

СУЧАСНИЙ СТАН ОЗОНОВОГО ШАРУ

Озоновий шар – це повітряний шар у верхніх шарах атмосфери (стратосфері), що складається з особливої форми кисню – озону. Озоновий шар починається на висоті близько 8 км над полюсами (чи 17 км над екватором) і сягає приблизно 50 км. Однією з основних екологічних проблем є забруднення атмосфери що приводить до руйнування озонового шару та утворення озонових дир. Озон який міститься у стратосфері слугує таким собі фільтром який затримує шкідливе для живої речовини ультрафіолетове випромінення і пропускає тільки те, без якого життя на Землі не було б можливим. Зменьшення озонового шару призводить до проникнення у біосферу жорсткого ультрафіолетового випромінення, у результаті чого збільшується кількість випадків різноманітних захворювань, таких як: рак шкіри, катаракта, меланома, а також веде до ослаблення імунної системи.

Озон в стратосфері утворюється, коли сонячне ультрафіолетове випромінювання зустрічається з молекулами кисню. Він є продуктом дії ультрафіолетових променів на молекули кисню O_2 [1].

Існують різні причини цього феномену як природного походження, так і антропогенного. Приклад антропогенного впливу може слугувати руйнування озонового шару оксидами нітрогену, що надходить із двигунів надзвукових транспортних літаків і ракет. На процес природного руйнування озону впливає виділення в атмосферу закису азоту в результаті денітрифікації зв'язаного азоту ґрунтовими бактеріями.

Процес руйнування озону в атмосфері ініціюється різного роду речовинами. Це хлорпохідні, фторпохідні та бромпохідні, які широко використовує сучасна промисловість вже більше 60 років, так звані фреони, метил хлороформ, чотирьох хлористий вуглець, тощо – як холодоагенти в рефрижераторах і побутових холодильниках, кондиціонерах, як пропеленти для аерозольних сумішей в балончиках із фарбою, для виробництва пінопластики, піноутворюючі агенти у вогнегасниках. 95% фреонів, як правило, попадає в повітряне середовище. З причини малої реакційної здатності вони практично не витрачаються в нижніх шарах атмосфери і мають термін життя в декілька років або навіть десятиріччя.

Щорічно в світі випускається кілька мільйонів тонн фреонів. Світове виробництво фреонів на початок 90 – х років перевищило 1 млн. 360 тисяч тонн у рік. 71% фреонів виробляють США та розвинуті країни Західної Європи.

У руйнуванні озону стратосфери певний внесок має космічна та ракетна техніка завдяки викидам продуктів згоряння їхнього палива. Найбільш шкідливі ракети, що працюють на твердому паливі [2].

Головна функція озону полягає в захисті людини та всієї біосфери Землі від жорсткого ультрафіолетового випромінювання з довжинами хвиль від 250 до 320 нм.

Ультрафіолетові промені Сонця шкідливо впливають на здоров'я і навколишнє середовище. За даними «Грінпіс», зменшення товщі озонового шару на кожні 10% веде до збільшення числа випадків захворювання раком шкіри на 300 тисяч чоловік. Ультрафіолетове випромінювання руйнує морські водорості, які виробляють приблизно 50% кисню для дихання гетеротрофів Землі [3].

У зв'язку з надмірним використанням озоноруйнуючих речовин виникла потреба розробки ефективних міжнародних механізмів, які забезпечували б розумне використання ресурсів планети, їхню охорону, сприяли б збереженню екологічної рівноваги. Представники багатьох країн світу з метою запобігання подальшому руйнуванню озонового шару атмосфери у 1985 році у Відні підписали Конвенцію про охорону атмосферного озону і скорочення виробництва фреонів та інших речовин, що руйнують озоновий шар. Підмогою у збереженні озонового шару стало заборона наземних атомних вибухів. У освоєнні космосу теж позначилися зміни. Так при запусках «шатлов» їх бічні прискорювачі відрегульовано в такий спосіб, що їх потужність знижувалася під час проходження озонового шару.

Проблема охорони озонового шару регулюється Віденською конвенцією про охорону озонового шару 1985 року та Монреальським протоколом з поправками та уточненнями з речовин, які руйнують озоновий шар. Вони передбачають гнучкі заходи з скорочення викидів озоноруйнуючих речовин, при чому вони включають економічні заходи, обмін технологіями та фінансову допомогу

Першочерговими заходами, яких слід вжити для нормалізації екологічної обстановки та стабілізації стану повітряного басейну, є:

- підвищення ефективності діяльності щодо охорони атмосфери за рахунок зміцнення технологічної дисципліни на промислових підприємствах;

- перегляд переліку основних забруднюючих речовин атмосферного повітря, що нормуються;

- вдосконалення системи нормування викидів забруднюючих речовин.

З цією метою передбачається здійснити такі заходи:

- розробити стандарти якості атмосферного повітря, узгоджені з міжнародною системою стандартів;

– розробити технологічні нормативи на основні забруднюючі речовини з урахуванням можливостей новітніх технологій;

– розробити цільові програми дій щодо поступового зниження рівня забруднення повітря на короткотермінову, середньотермінову та довготермінову перспективу для міст з підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря;

– здійснити перехід до міжнародних стандартів і нормативів якості атмосферного повітря.

Монреальський протокол є незмінним супутником Віденської конвенції про охорону озонного шару. Норми цього документа мають більш конкретний, уточнювальний характер, аніж норми Віденської конвенції. У ньому міститься перелік речовин і продуктів, які руйнують озонний шар. До них належать кондиціонери у легкових і вантажних автомобілях, холодильники, морозильні камери, льодогенератори, аерозольні продукти, фторполімери тощо. Реалізація Віденської конвенції та Монреальського протоколу у Західній Європі успішно закінчилася. Там використання речовин, які руйнують озонний шар, скорочувалося навіть швидше, ніж це було передбачено у Протоколі. На жаль, тривалість збереження цих речовин в атмосфері означає, що навіть за таких прискорених темпів виводу зі споживання цих речовин озонний шар, можливо, повністю відновиться лише після 2050 року [4].

Отже можна зробити висновки що якщо не зменшити кількість вибросів озоноруйнуючих речовин то наслідки легковажного відношення людства до проблеми руйнування озонного шару можуть стати незворотніми. Звісно, на даний час, коли проблема руйнування озонного шару стала вже глобальною, людство стало більш відповідально відноситись до стану озносфери. Розробляються різноманітні методи відновлення озону, проводяться заходи по вимірюванню і слідкуванню за станом озонного шару, встановлюються правила і обмеження використання озоноруйнуючих речовин. Проте необхідні заходи виконують не усі країни, а спасіння озонного шару це справа планетарного масштабу, до якої має долучитися усе людство без виключення для досягнення успіху.

Література

1. Реймерс Н.Ф. Природопользование. – Москва: Мысль, 1990. – 640 с.
2. Крсак К.В. Основи екології Плахотнік О.В.– К.: МАУП, 2000. – 238 с.
3. Злобін Ю.А. Основи екології – Київ: Лібра, 1998. – 249 с.
4. Микієвич М.М.Європейське право навколишнього середовища / Андрусевич Н.І., Будякова Т.О. – Львів: «БУРУН и К», 2004 - 256с.

ПЕСТИЦИДЫ. ВЛИЯНИЕ НА БИОСФЕРУ

Пестициды (сельскохозяйственные ядохимикаты) - химические средства, используемые для борьбы с вредителями и болезнями растений, а также с различными паразитами, сорняками, вредителями зерна и зернопродуктов, древесины, изделий из хлопка, шерсти, кожи, с эктопаразитами домашних животных, а также с переносчиками опасных заболеваний человека и животных. Пестициды объединяют следующие группы таких веществ: гербициды, уничтожающие сорняки, инсектициды, уничтожающие насекомых-вредителей, фунгициды, уничтожающие патогенные грибы, зооциды, уничтожающие вредных теплокровных животных и т. д. Большая часть пестицидов - это яды, отравляющие организмы-мишени, но к ним относят также стерилизаторы (вещества, вызывающие бесплодие) и ингибиторы роста.

Пестициды относятся к ингибиторам (отравителям) ферментов (биологических катализаторов). Под действием пестицидов часть биологических реакций перестаёт протекать, и это позволяет бороться с болезнями (антибиотики), дольше хранить пищу (консерванты), уничтожать насекомых (инсектициды), уничтожать сорняки (гербициды).

Пестициды применяются главным образом в сельском хозяйстве, хотя их используют также для защиты запасов продовольствия, древесины и других природных продуктов. Во многих странах с помощью пестицидов ведётся химическая борьба с вредителями лесов, а также переносчиками заболеваний человека и домашних животных (например, с малярийными комарами). Среди запрещённых к применению пестицидов группа СОЗ представлена хлорорганическими и ртутьсодержащими веществами, производными фурана и другими химическими соединениями. К препаратам этой группы относятся альдрин, дильдрин, эндрин, мирекс, хлордан, гептахлор, гексахлорбензол, ДДТ, токсафен. Теперь про некоторые пестициды подробнее. Дильдрин - хлорорганическое соединение, эпоксид, производное альдрина, высокотоксичное вещество, необычайно сильный многосторонний инсектицид, один из стойких органических загрязнителей. Дильдрин относится к высокотоксичным веществам. Чрезвычайно токсичен для хладнокровных животных (земноводных, рыб) и насекомых. Для человека чрезвычайно опасен препарат дильдрин в виде аэрозоля, летальная доза резко снижается и достигает 8-9 мг/кг, что по токсичности близко к цианидам. Проявляет мутагенные свойства. Дильдрин, обладает рядом свойств, которые могут привести к экологической катастрофе:

- Высокая токсичность для теплокровных животных, чрезвычайно токсичен по отношению к хладнокровным животным (насекомым, ракообразным, земноводным).
- Высокая биоаккумуляция, накапливается в цепях питания, является липофильным соединением.
- Инертность, стойкость, высокая персистентность, не поддается биохимическому разложению, долгое время может находиться в почве (в умеренных широтах полураспад составляет 5 лет, однако, в других условиях он может сохраняться до 12 и более лет) и воде.
- Аэрозоль содержащий дильдрин легко проникает через кожу животных и человека, ещё большая опасность представляет вдыхание паров дильдрина.
- Сравнительная лёгкая испаряемость, приводит к переносу дильдрина воздушными потоками на большие расстояния от сельскохозяйственных районов, так, например, он был обнаружен во льдах Арктики[1].

Альдрин - хлорорганическое соединение, высокотоксичный инсектицид, а также гербицид, весьма стоек, не поддается биохимическому разложению, поэтому считается одним из самых опасных пестицидов (входит в так называемую «грязную дюжину»). Альдрин образует целую группу пестицидов, состоящую из его производных. Широко использовался в 70-е годы XX века. В настоящее время во многих странах мира запрещён в производстве и применении. По своей эффективности в борьбе с вредными насекомыми альдрин превосходит ДДТ, а также гексахлоран. Однако, он в отличие от них, не является универсальным инсектицидом, так как действует только на некоторые виды семейств прямокрылых (саранчовых), некоторые виды жуков и несколько десятков видов двукрылых (комаров (лучше всего эффективен против анофелесов), а также мух). Эффективен, также, как противомольное средство.

Эффективность использования альдрина, как почвенного инсектицида, проявляется только в смесях с фунгицидами, например, с гексахлорбензолом. Эффективен в борьбе с термитами, личинок жуков шелкоунов, а также с водяным долгоносиком. Однако многие личинки вредных насекомых (в особенности тли и некоторых видов жуков) имеют резистентность (невосприимчивость, устойчивость) к альдрину.

Альдрин, также ограничено применяется в качестве селективного гербицида, который очень эффективен против сорняков хлопчатника, хуже действует на сорняков кукурузы и некоторых злаковых. Однако есть большая вероятность миграции и биоаккумуляции

большого количества альдрина в этих растениях, особую опасность, этот процесс представляет у злаковых [2].

Альдрин относят к устойчивым органическим загрязнителям, с высокими токсическими свойствами. Накапливаясь в почве, он представляет огромную опасность, из-за проникновения в подземные воды, ещё большую в водоёмы и реки. Так как альдрин нерастворим в воде и не взаимодействует с ней, он может стать причиной экологической катастрофы, результатом которой станет массовая гибель живых организмов (в особенности рыб), обитающих в водной среде. Не меньшую озабоченность проявляет биоаккумуляция альдрина в некоторых видах растений, которые могут послужить кормом для многих домашних животных со свободным выпасом (крупный и мелкий рогатый скот, лошади и т.д.).

Загрязнение почвы, ещё один фактор, против использования альдрина в качестве инсектицида. В почве альдрин сохраняется длительно: через год после опрыскивания в ней обнаруживается 90 %, а через 3 года — 72—80 % использованного инсектицида, однако небольшая часть его (4—8 %) при 24—40 °С превращается в более токсичный дильдрин. Из влажных и песчаных почв альдрин испаряется быстро.

Хранение и использование альдрина в непосредственной близости от водоёмов категорически запрещена.

В настоящее время, также запрещено опрыскивание заболоченных мест альдрином, в качестве эффективного комариного инсектицида (входит в состав специальных противокосариных смесей) [3].

Литература

1. Ганиев М. М., Недорезков В. Д. Химические средства защиты растений. - М.: КолосС, 2006. - 248 с.
2. Мельников Н. Н. Пестициды. Химия, технология и применение. - М.: Химия, 1987. - 712 с.
3. Белан С. Р. Новые пестициды. Справочник / С. Р. Белан, А. Ф. Грапов, Г. М. Мельникова. - М.: Грааль, 2001.
4. Онищенко Г.Г., Покровский В.И. Профилактическая медицина и эпидемиология. - М.: Наука, 2010. - С. 394-396.

УДК 504.05(043)

Грицик В. В.

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО КАК ОДИН ИЗ ФАКТОРОВ ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ

Сильнее всего на природную среду влияет земледелие, которое может приводить к разрушению почвенных экосистем, потере плодородия, водной и ветровой эрозии, уплотнению почвы. Животноводство влияет на природу меньше. Но перевыпас скота и не переработанные отходы животноводческих комплексов также являются значимыми факторами воздействия на окружающую среду.

К общим нарушениям, вызываемым сельскохозяйственной деятельностью, можно отнести:

- загрязнение поверхностных и грунтовых вод, деградация водных экосистем при эвтрофикации;
- сведение лесов и деградация лесных экосистем (обезлесивание);
- опустынивание в результате комплексного нарушения почв и растительного покрова;
- уничтожение природных мест обитаний многих видов живых организмов и как следствие вымирание и исчезновение редких и прочих видов.

Состав, размещение и чередование сельскохозяйственных культур во многом характеризуют степень влияния сельского хозяйства на природную среду. Способ возделывания сельскохозяйственных культур (пропашные или сплошного сева) определяет степень незащищенности поверхности почвы и подверженности ее водной и ветровой эрозии. Поэтому в качестве первого по значимости среди факторов воздействия можно рассматривать коэффициент эрозионной опасности сельскохозяйственных культур. Вторым фактором является количество и тип вносимых удобрений, компенсирующих вынос питательных веществ эрозионными процессами и культурными растениями. С ним связана проблема загрязнения окружающей среды и продукции земледелия нитратами и другими высокотоксичными веществами. Кроме того, использование удобрений приводит к накоплению в почвах других вредных веществ и элементов. Например, применение фосфорных удобрений сопровождается накоплением в почвах фтора, стронция и урана [1, с.67].

Как правило, использование больших площадей под сельскохозяйственные нужды вызывает коренную перестройку всех компонентов природных комплексов. При этом совсем

не обязательно происходит разрушение природы, довольно часто именно сельскохозяйственные ландшафты относят к категории «культурных».

Земледелие. Воздействие земледелия на природный комплекс начинается с уничтожения на больших площадях сообщества естественной растительности и замены ее культурными видами. Следующий компонент, испытывающий существенные изменения, – почва. В естественных условиях почвенное плодородие постоянно поддерживается тем, что взятые растениями вещества снова возвращаются в нее с растительным опадом. В земледельческих же комплексах основная часть элементов почвы изымается вместе с урожаем, что особенно типично для однолетних культур.

Для восполнения изъятых веществ в почвы вносят в основном минеральные удобрения: азотные, фосфорные, калийные. Это имеет как положительные последствия – пополнение запасов питательных веществ в почве, так и отрицательные – загрязнение почвы, воды и воздуха. При внесении удобрений в почву попадают так называемые балластные элементы, которые не нужны ни растениям, ни почвенным микроорганизмам. Например, при использовании калийных удобрений наряду с необходимым калием вносится бесполезный, а в некоторых случаях вредный хлор; с суперфосфатом попадает много серы и т.д. Токсичного уровня может достигать и количество того элемента, ради которого минеральное удобрение вносят в почву [2, с. 33].

Кроме минеральных удобрений в почву вносятся различные химические вещества для борьбы с насекомыми (инсектициды), сорняками (пестициды), для подготовки растений к уборке, в частности дефолианты, ускоряющие сбрасывание листьев у хлопчатника для его машинной уборки. Общее название вносимых ядохимикатов – ксенобиотики (чужие для жизни).

Животноводство. Воздействие животноводства на природный ландшафт характеризуется рядом специфических особенностей. Первая заключается в том, что животноводческие ландшафты состоят из разнородных, но тесно связанных между собой частей, таких как пастбища, выгоны, фермы, зоны утилизации отходов и т.д. Каждая часть вносит особый вклад в общий поток воздействия на природные комплексы. Вторая особенность – меньшее территориальное распространение по сравнению с земледелием.

Выпас животных в первую очередь влияет на растительный покров пастбищ: уменьшается биомасса растений и происходят изменения в видовом составе растительного сообщества. При особо длительном или чрезмерном (в расчете на животное) выпасе почва уплотняется, поверхность пастбищ оголяется, что усиливает испарение и приводит в

континентальных секторах умеренного пояса к засолению почв, а во влажных районах способствует заболачиванию.

Использование земель под пастбища сопряжено также с выносом питательных веществ из почв в составе подножных кормов и сена. Чтобы компенсировать потери питательных веществ, в земли пастбищ вносят удобрения, двойность воздействия которых описана в разделе о земледелии.

Наиболее негативная сторона воздействия животноводства на ландшафт – загрязнение природных вод стоками животноводческих ферм. Многократное повышение концентрации органических веществ в пресноводных водоемах, а затем в прибрежной зоне морской акватории существенно уменьшает содержание кислорода в воде, приводит к изменению сообщества водных микроорганизмов, нарушению пищевых цепей, может вызвать гибель рыбы и другие последствия [3, с. 44].

Восстановление здоровья почв. Единственную перспективную возможность предоставляет экологическое земледелие. Оно объединяет старые, испытанные принципы с новейшими научными знаниями для включения сельскохозяйственного предприятия в качестве составной части экосистемы, чтобы природа смогла помогать фермеру, а не защищалась бы от его ошибок.

Первое необходимое условие - восстановление и дальнейшее повышение естественного плодородия почвы. Плодородие почвы формируется в результате взаимодействия в почвенной толще корней растений и микроорганизмов.

При ведении экологического земледелия необходимо придерживаться необходимых для экосистем трех основных правил: многообразие видов посевов, увеличение сроков покрова почвы, предотвращение любого разрушающего воздействия на экосистему.

Таким образом, первое требование выполняется применением разнообразных севооборотов, смешанными, подпокровными и промежуточными посевами. Второе правило обеспечивается подпокровными и промежуточными посевами и поверхностным внесением подстилочного навоза и компоста. Выполнение третьего правила предполагает очень щадящую обработку почв, создание условий для разложения органических веществ, препятствование поступлению всех химико-синтетических веществ в общий круговорот веществ сельскохозяйственного предприятия.

Литература

1. Алексеев С.В. Экология. // г. СПб. - Издательство «СМИО Пресс». – 1998. – 201 с.
2. Карловский В.Ф. Влияние мелиорации земель на окружающую среду.// г.Минск. - Издательство «БелНИИМиВХ» - 1989. – 501 с.

3. Чернов Н.М., Галушин В.М., Константинов В.М. Основы экологии.// – г.Москва. - Издательство «Посвящение». - 1995. – 289 с.

УДК 504.75(043)

Заверуха М. В.

ВЛИЯНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ НА ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА

Загрязнение - это комплекс помех в экосистемах, которые влияют на круговорот веществ и элементов, а также негативно влияют на здоровье человека. Загрязнения могут попадать в окружающую среду через хозяйственную деятельность человека, или в нем возникать. К загрязнениям относят : химическое, физическое, биологическое и радиационное излучения, которые наносят вред экосистемам и человеку. Загрязнения нарушают оптимальное состояние экосистемы, изменяют количество биоразнообразия в природе.

За объектом загрязнения разделяют: атмосферное, гидросферное, литосферное и биосферное. По продолжительности действия загрязнения разделяют на: временные и постоянные. По масштабам: локальные, региональные, глобальные. За физическим состоянием делят на: газообразные (90%), твердые (9%), жидкие(1%). По природе загрязнения разделят на физическое: шум, ионизирующее излучение, вибрации; химические загрязнения это: Оксид углерода, Оксиды азота, тяжелые металлы, пестициды, нитраты, фреоны, формальдегиды, продукты углерода, фосфаты, радионуклиды; биологическое загрязнение это: бактерии, вирусы, грибы и их споры.

Влияние загрязнения атмосферы на здоровье человека. Огромное число вредных веществ находится в воздухе, которым мы дышим. Это и твердые частицы, например, частицы сажи, асбеста, свинца, и взвешенные жидкие капельки углеводородов и серной кислоты, и газы, такие как оксид углерода, оксиды азота, диоксид серы. Все эти загрязнения, находящиеся в воздухе, оказывают вредное биологическое воздействие на организм человека: затрудняется дыхание, осложняется и может принять опасный характер течение сердечно-сосудистых заболеваний. По наблюдениям экспертов загрязнение атмосферного воздуха сокращает продолжительность жизни в среднем на 3–5 лет. Наиболее чувствительны к воздействию атмосферного загрязнения органы дыхательной системы. Токсикация организма происходит через альвеолы легких, площадь которых (способная к газообмену) превышает 100 м². В процессе газообмена токсиканты поступают в кровь. Твердые частицы различных размеров оседают в различных участках дыхательных путей, способствуя развитию болезней дыхательной системы.

Немаловажное влияние на здоровье населения оказывает существующая в воздухе пыль. Причины основных выбросов пыли в атмосферу – это пыльные бури, эрозия почв, вулканы, морские брызги. Около 15– 20% общего количества пыли и аэрозолей в атмосфере происходит из-за антропогенной деятельности человека: производство стройматериалов, дробление пород в горнодобывающей промышленности, производство цемента, строительство, черная и цветная металлургия.. Промышленная пыль часто включает также оксиды различных металлов и неметаллов, многие из которых токсичны (оксиды марганца, свинца, молибдена, ванадия, сурьмы).

Влияние загрязнения гидросферы на здоровье человека. Вода – это природный растворитель, обеспечивающий существование живых организмов на Земле. Вода входит в состав клеток любого животного и растения. Недостаточное количество воды в организме человека или плохое ее качество приводит к нарушению вывода продуктов обмена, кровь обедняется водой, человека лихорадит и приводит к возникновению ряда болезней. А доброкачественная вода – важный фактор жизни и здоровья человека и животных.

На сегодня во всем мире наибольшую опасность водам суши несет загрязнение. Под загрязнением подразумеваются всевозможные физические и химические отклонения от природного состава воды: частое и длительное ее помутнение, повышение температуры, гниющие органические вещества, присутствие в воде сероводорода и других ядовитых веществ. Ко всему этому прибавляются еще и сточные воды: хозяйственно-бытовые, пищевой промышленности, сельского хозяйства. Нередко сточные воды содержат нефтепродукты, цианиды, соли тяжелых металлов, хлор, щелочи, кислоты. Не следует забывать и о заражении вод гербицидами и радиоактивными веществами. Также сегодня повсеместно воды загрязнены сбрасываемым отовсюду мусором. Кроме того, сбросовые воды с полей попадают в водоемы неочищенными.

При поступлении в организм человека вместе с водой вредных веществ возникают различные заболевания систем организма. К примеру: повышенное содержание железа в воде (более 0,3 мг/л) в виде гидрокарбонатов, сульфатов, хлоридов, органических комплексных соединений или в виде высокодисперсной взвеси придает воде неприятную красно-коричневую окраску, ухудшает её вкус, вызывает развитие железобактерий. При употреблении для питья воды с содержанием железа выше норматива человек рискует приобрести различные заболевания печени, аллергические реакции, др; Иногда в питьевой воде встречается много солей соляной и серной кислот (хлориды и сульфаты). Они придают воде соленый и горько-соленый привкус. Употребление такой воды приводит к нарушению деятельности желудочно-

кишечного тракта. Наличие в воде сульфидов (сероводорода) оказывает на человека токсическое действие и вызывает раздражение кожи.

Влияние загрязнения литосферы на здоровье человека. Основные виды загрязнения литосферы – твердые бытовые и промышленные отходы. На одного жителя в городе в среднем приходится в год примерно по 1 т твердых отходов, причем эта цифра ежегодно увеличивается. Окончательная обработка отходов, на сегодняшний день, означает либо их захоронение на свалке, либо сжигание, и два этих вида окончательной обработки оказывают разное, но в обоих случаях негативное, влияние на окружающую среду.

Другой источник опасности – химические удобрения. Например, фосфорорганические соединения (ФОС) сегодня довольно интенсивно производятся и используются в сельском хозяйстве. Большинство ФОС, даже низко токсичные, характеризуются кумулятивным эффектом и поэтому могут представлять опасность для здоровья человека. Отравляющее действие ФОС заключается в угнетении фермента, который участвует в процессе передачи нервных импульсов. Минеральные удобрения относятся к основным загрязнителям окружающей среды. Сегодня промышленность выпускает несколько сотен наименований азотных, фосфатных, калийных и комбинированных удобрений. Ежегодно в почвы вносятся десятки миллионов тонн удобрений. Растения усваивают лишь около 40% этой массы, остальные попадают в водоемы и загрязняют их.

Все выше перечисленные загрязнения атмосферы, гидросферы и литосферы- это следствие антропогенной трансформации биосферы человеком, которые возникли из-за хозяйственной деятельности, чрезмерным потреблением природных ресурсов, губительное отношение к флоре и фауне все это приводит к экологической

нестабильности и вызывает ряд природных катастроф вызванные нерациональной деятельностью человека.

Мир охвачен жестоким эколого-социальным кризисом, который быстро развивается, и не менее жестокими экономическими войнами. В результате человечество оказалось перед выбором направления своего развития, с одной стороны, быстро растущая экономика пришла в столкновение с глобальной окружающей средой, а с другой, рост экономики не смог решить социальные проблемы, прежде всего проблемы нищеты и голода. Выбор оказывается нелегким. Или человечество, окончательно разрушив природу суши, и может быть, решит социальные проблемы, но неизбежно столкнется с экологической катастрофой, или найдет альтернативу такому выбору и решит социальные проблемы, избежав экологической катастрофы. Человек должен осознать себя частью биосферы и ее основной составляющей – биоты, которая формирует окружающую среду, ощутить огромную

сложность этой саморегулирующейся системой, которую вряд ли человеческому разуму удастся понять до конца, а тем более заменить технической системой. Человек должен понять и нормально воспринимать свою роль в механизме поддержания стабильности биосферы. Новая экологическая парадигма – теория биотической регуляции окружающей среды направлена на: сохранение дикой природы; гармоничное взаимодействие человечества с биосферой Земли; рациональное использование природных ресурсов и поиск альтернативных видов энергии; устранение вредных антропогенных факторов; признание экологической проблемы на мировом уровне и донесение ее в массы людей; переход от философии войны за природные ресурсы и территории к философии мира, партнерства и сотрудничества; любовь и забота к будущим поколениям.

Окружающий нас мир и наш организм, это единое целое, все выбросы и загрязнения поступающие в среду обитания это урон нашему здоровью. Единству природы и человека должно соответствовать единство знаний о природе и человеке. Но как бы велики ни были наши знания, следует помнить о незнании. Именно им определяются вредные нежелательные последствия человеческой деятельности. Успехи науки не избавляют нас от незнания многих и многих аспектов жизни природы, общества, самих нас. И нельзя не согласиться со словами, что все в этом мире взаимосвязано, ничто не исчезает и ничто не появляется ниоткуда. Если мы будем стараться как можно больше положительного сделать для окружающей среды этим мы продлеваем свою жизнь и оздоравливаем биосферу нашей Земли.

Литература

- 1) <http://biofile.ru/bio/22614.html>
- 2) <http://xreferat.com/112/3045-2-vliyanie-zagryazneniya-okruzhayushey-sredy-na-cheloveka.html>

УДК 504.7(043)

Залозный И. И.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ БИОСФЕРЫ

На всех стадиях своего развития человек был тесно связан с окружающим миром. Но с тех пор как появилось высокоиндустриальное общество, опасное вмешательство человека в природу резко усилилось, расширился объём этого вмешательства, оно стало выражать разнообразные проявления и сейчас грозит стать глобальной опасностью для человечества. Расход невозполнимых видов сырья повышается, все больше пахотных земель выбывает из

экономики, так на них строятся города и заводы. Человеку все больше приходится вмешиваться в хозяйство биосферы - той части нашей планеты, в которой существует жизнь. Хозяйственная деятельность человека, приобретая все более глобальный характер, начинает оказывать весьма ощутимое влияние на процессы, происходящие в биосфере [1].

«Парниковый эффект». По новейшим данным ученых, за 80-е гг. XX века средняя температура воздуха в северном полушарии повысилась по сравнению с концом XIX в. на 0,5 - 0,6 градусов Цельсия. Ученые связывают такое повышение температуры в первую очередь с увеличением содержания углекислого газа (диоксида углерода) и аэрозолей в атмосфере. Это приводит к чрезмерному поглощению воздухом теплового излучения Земли. Очевидно, определенную роль в создании так называемого «парникового эффекта» играет и тепло, выделяющееся от ТЭЦ и АЭС.

Потепление климата может привести к интенсивному таянию ледников и повышению уровня Мирового океана. Изменения, которые могут произойти вследствие этого, просто трудно предсказать. Решить данную проблему было бы можно, сократив выбросы углекислого газа в атмосферу и установив равновесие в цикле круговорота углерода.

Истощение озонового слоя. В последние годы ученые все с большей тревогой отмечают истощение озонового слоя атмосферы, который является защитным экраном от ультрафиолетового излучения. Особенно быстро этот процесс происходит над полюсами планеты, где появились так называемые озоновые дыры. Опасность заключается в том, что ультрафиолетовое излучение губительно для живых организмов. Под действием ультрафиолетового излучения молекулы кислорода (O_2) распадаются на свободные атомы, которые в свою очередь могут присоединяться к другим молекулам кислорода с образованием озона (O_3). Свободные атомы кислорода могут также реагировать с молекулами озона, образуя две молекулы кислорода. Таким образом, между кислородом и озоном устанавливается и поддерживается равновесие. Однако загрязнители типа фреонов катализируют (ускоряют) процесс разложения озона, нарушая равновесие между ним и кислородом в сторону уменьшения концентрации озона.

Массовое сведение лесов - одна из наиболее важных глобальных экологических проблем современности. Лесные сообщества играют важнейшую роль в нормальном функционировании природных экосистем. Они поглощают атмосферные загрязнения антропогенного происхождения, защищают почву от эрозии, регулируют нормальный сток поверхностных вод, препятствуют снижению уровня грунтовых вод и заиливанию рек, каналов и водохранилищ [3].

Подсчеты показывают, что на все виды водопользования тратится 2200 куб. км воды в год. На разбавление стоков уходит почти 20% ресурсов пресных вод мира. Расчеты на 2000 год показывают, что если даже очистка охватит все сточные воды, все равно на их разбавление потребуется 30-35 тыс. км³ пресной воды. Это означает, что ресурсы полного мирового речного стока будут близки к исчерпанию. А ведь во многих районах такие ресурсы уже находятся в остром дефиците.

Очевидно, решение проблемы возможно при разработке и внедрении в производство совершенно новых, замкнутых, безотходных технологий. При их применении вода не будет сбрасываться, а будет многократно использоваться в замкнутом цикле. Все побочные продукты будут не выбрасываться в виде отходов, а подвергаться глубокой переработке. Это создаст условия для получения дополнительной нужной человеку продукции и обезопасит окружающую среду.

Сельское хозяйство. В сельскохозяйственном производстве важно строго соблюдать правила агротехники и следить за нормами внесения удобрений. Так как химические средства борьбы с вредителями и сорняками приводят к существенным нарушениям экологического равновесия, ведутся поиски путей преодоления этого кризиса в нескольких направлениях.

Ведутся работы по выведению сортов растений, устойчивых к сельскохозяйственным вредителям и болезням: создаются бактериальные и вирусные препараты избирательного действия, поражающие, например, только насекомых -вредителей. Разрабатываются высокоизбирательные препараты из числа гормонов, антигормонов и других веществ, способных действовать на биохимические системы определенных видов насекомых и не оказывать ощутимого действия на другие виды насекомых или иные организмы.

Производство энергии. Очень сложные экологические проблемы связаны с получением энергии на теплоэлектроэнергетических предприятиях. Потребность в энергии - одна из основных жизненных потребностей человека. Энергия нужна не только для нормальной деятельности современного сложно организованного человеческого общества, но и для простого физического существования каждого человеческого организма [5].

Гидроэлектростанции на первый взгляд являются экологически чистыми предприятиями, не наносящими вреда природе. Так считали многие десятилетия. В нашей стране построили много крупнейших ГЭС на великих реках. Теперь стало ясно, что этим строительством нанесен большой урон окружающей природной среде. Прежде всего строительство плотин на больших равнинных реках приводит к затоплению огромных

территорий под водохранилища. Это связано с переселением большого числа людей и потерей пастбищных угодий[4].

С экологической точки зрения АЭС являются наиболее чистыми среди других ныне действующих энергетических комплексов. Опасность радиоактивных отходов полностью осознается, поэтому и конструкция, и эксплуатационные нормы атомных электростанций предусматривают надежную изоляцию от окружающей среды большинства всех получающихся радиоактивных отходов. Хотя АЭС экологически более чистые, чем просто электростанции, они таят в себе большую потенциальную опасность в случае серьезных аварий реактора. В этом мы убедились на примере Чернобыльской катастрофы. Таким образом, энергетика ставит, казалось бы, неразрешимые экологические проблемы. Поиски решения проблемы ведутся в нескольких направлениях [2].

Таким образом ученые разрабатывают новые безопасные реакторы для атомных электростанций. Второе направление связано с использованием нетрадиционных возобновляемых источников энергии. Это прежде всего энергия Солнца и ветра, тепло земных недр, тепловая и механическая энергия океана. Во многих странах мира, в том числе и Украине, созданы не только опытные, но и промышленные установки на этих источниках энергии. Они еще сравнительно маломощные. Но ученые считают, что за ними будущее.

Литература

1. Богдановский Г.А. Химическая экология, М., 1994. – 356 с.
2. Глобальные экологические проблемы на пороге XXI века: Материалы научной конференции, 1998.
3. Криксунов Е.А., Пасечник В.В., Сидорин А.П. Экология, М.: Дрофа, 1995. – 240 с.
4. Глобальные экологические проблемы [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://3ys.ru/ekologicheskie-riski/globalnye-ekologicheskie-problemy.html>
5. Степановских А.С. Прикладная экология: охрана окружающей среды, М., 2003. – 751 с.

УДК 504.53.05.(043)

Зарагулова А.И.

ВЛИЯНИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ПЕДОСФЕРУ

Педосфера (лат. «педис» - нога, стопа) - оболочка Земли, образуемая почвенным покровом; верхняя (дневная) часть литосферы на суше. Почва - это поверхностный горизонт земной коры, образующий небольшой по мощности слой, сформированный в результате

взаимодействия факторов почвообразования: климата, организмов, почвообразующих пород, рельефа местности, возраста страны (времени), хозяйственной деятельности человека. Важнейшее свойство почв - плодородие - способность почв удовлетворять потребность растений в элементах питания и воде, обеспечивать их корневые системы достаточным количеством тепла и воздуха для нормальной деятельности и создания урожая [1, с. 79].

В той или иной степени загрязнение почвы происходит при любой деятельности человека в хозяйственных отраслях. Главным же источником поражения педосферы является промышленность. В частности отходы металлургических комбинатов и специализированных химических предприятий вырабатывают активные вещества, пагубно влияющие на состояние почвенного покрова. Отчасти по этой причине выбросы промышленных предприятий в последние годы регулируются все жестче. Так, на многих фабриках и заводах наблюдается постепенный перевод производств на безотходные технологии полного цикла.

Немалый вклад в загрязнение вносят и предприятия, которые занимаются простым органическим синтезом. В первую очередь они опасны технологическими продуктами, остающимися после прохождения технологического цикла. Большую часть таких материалов представляют углеводородсодержащие отходы. Кроме того, химическое загрязнение педосферы обеспечивают пестициды и вещества с высокомолекулярными соединениями, которые остаются в виде растворителей, катализаторов, стабилизаторов и других добавок, используемых в производстве стройматериалов [2, с. 251].

Сами по себе предприятия не всегда вредят почве. Загрязнения происходят в результате разноса отработанных продуктов по близлежащей территории. Существуют специальные полигоны, а также свалки, на которых концентрируется и, в некоторых случаях, утилизируется опасный продукт. В таких зонах почва страдает больше всего, поскольку степень химического воздействия измеряется уже в показателях повышенной токсичности и радиоактивности. Собственно, подобные территории изначально рассчитываются под цели захоронения отходов [3, с. 176].

Воздействие горнорудной промышленности на почвы многогранно и носит ярко выраженный негативный характер. При разработках полезных ископаемых происходит целый ряд нарушений, среди которых выделяются механическая площадная форма - выражающаяся в повреждении поверхности почв, и механическая глубинная - нарушение морфологии почвенного профиля. Кроме того, происходят нарушения в химическом и физическом составе и свойствах почв, активное химическое, а в ряде случаев и радиоактивное загрязнение земель предприятий и прилегающих к ним территорий. Эти территории превышают в несколько раз площади технологических отвалов с химическими

элементами-загрязнителями. Негативное давление испытывают на себе почвы горнодобывающих и горноперерабатывающих предприятий. Главный результат такого воздействия - разрушение почв. При разработках полезных ископаемых, в частности, добыче угля, происходит частичное или полное срезание почвенного профиля, а также погребение почвенного профиля под минеральным и органическим материалом [4, с. 153].

В почву металлы могут попадать различными путями: из атмосферы в виде грубодисперсных аэрозолей, входящих в состав выбросов промышленных предприятий (или выхлопных газов автомобилей), а также с дождем и снегом. Наиболее распространенным представителем цветных металлов являются тяжелые металлы они прочно сорбируются и взаимодействуют с почвенным гумусом, образуя трудно-растворимые соединения. Таким образом идет их накопление в почве. Наряду с этим в почве под воздействием различных факторов происходит постоянная миграция попадающих в нее веществ и перенос их на большие расстояния.

Предприятия цветной металлургии могут быть источниками загрязнения почв Cd, Pb, Ni, Zn, Hg, Си, Fc, Мо и Sn. Выбросы предприятий черной металлургии загрязняют почву Ni, Mn, Cr, Cd, Co, Си, Мо, Pb, Sn и Zn. В атмосферных выпадениях вокруг алюминиевых заводов, кроме фтора, обнаруживается значительное содержание алюминия и щелочных металлов, особенно натрия, а также тяжелых металлов - свинца, марганца, меди и цинка.

Одна из острейших глобальных проблем современности и обозримого будущего - это проблема кислотных осадков. В течение десятилетий кислотные загрязнения действуют на буферную ёмкость почвы. В отношении многих почв отмечается вымывание ионов, важных для питания растений и плодородие почвы падает [5, с. 432].

Текстильная промышленность имеет дело с волокнистыми материалами: хлопковыми, льняными, конопляными, шерстяными и искусственными, подвергающимися прядению, ткачеству и отделке. Эти материалы разрыхляются, очищаются, от примесей, формируются в пряжу, пропитываются, сушатся и ткуются. Все эти процессы сопровождаются образованием большого количества пыли. Состав этой пыли может быть очень разным и зависит от исходного сырья. Но кроме пыли, агентом загрязнения могут быть и продукты термического разрушения волокон, в результате чего образуются аэрозоли и гели, оседающие на оборудовании и конструкциях производственных помещений. В отбельных, печатных, граверных, красильных и аппретурных цехах, кроме пыли выделяются вредные газообразные вещества и пары легколетучих соединений (ацетон, этиловый эфир, этилацетат, бензол, бензин, толуол). Это: пары и аэрозоли красителей, оксиды азота, хлороводорода, оксид хрома, аммиак, формальдегид и пары уксусной кислоты. Естественно, что все эти вещества не

только входят в состав выбросов предприятий, но и являются основными загрязняющими компонентами сточных вод, и почвенного покрова [6, с. 120].

В заключение следует сказать, что почвенный покров Земли играет решающую роль в обеспечении человечества продуктами питания и сырьем для жизненно важных отраслей промышленности. Антропогенное воздействие на почвенный покров с каждым годом приобретает все более угрожающие масштабы. Цветная и черная металлургия, химическая, горнодобывающая и легкая промышленности наносит большой урон всем геосферам земли. Именно они формируют экологическую обстановку в районе их расположения. Очень большой вред наносится всем природным средам, будь то литосфера, атмосфера, гидросфера, биосфера, но не маловажным является то, что человек вредит самому себе. Важнейшей задачей современного общества должна быть сохранение природного богатства, рациональное использование природных ресурсов, реализация стратегии устойчивого развития всего мира.

Литература

1. Никитин Д.П., Новиков Ю.В. Окружающая среда и человек: учеб. / ред. Никитин Д.П., Новиков Ю.В. - изд. «Высшая школа» - 1986, - 79 с.
2. Багров Н.М., Трофимов Г.А., Адурев В.В. Основы отраслевых технологий: учеб. / ред. Багров Н.М., Трофимов Г.А., Адурев В.В. - Екатеринбург: СИБГУЭФ - 2006, - 251 с.
3. Еременко В.А. Химическая промышленность: учеб. / ред. Еременко В.А., Печеркин А.С. - Москва: Юрайт - 1992, - 176 с.
4. Гаврилов Д.В. Горнодобывающая промышленность: ист. вестник / ред. Гаврилов Д.В. - Екатеринбург - 2003, - №9 - 153 с.
5. Уткин Н.В. Цветная металлургия: учеб. / ред. Уткин Н.В. - 1988, - 432 с.
6. Живетин В.В. Состояние и перспективы развития текстильной и легкой промышленности: учеб. / ред. Живетин В.В. - 2000, - № 6 - 120 с.

УДК 504. 054 (477) (043)

Заруба Е. И.

ВОЗДЕЙСТВИЕ ГОРНОГО ПРОИЗВОДСТВА НА БИОСФЕРУ

Для всех способов разработки месторождений характерно воздействие на биосферу, затрагивающее практически все её элементы: водный и воздушный бассейны, землю, недра, растительный и животный мир.

Это воздействие быть может как непосредственным (прямым), так и косвенным, являющимся следствием первого. Размеры зоны распространения косвенного воздействия значительно превышают размеры зоны локализации прямого воздействия и, как правило, в зону распространения косвенного воздействия попадает не только элемент биосферы, подвергающийся непосредственному воздействию, но и другие элементы.

В процессе горного производства образуются и быстро увеличиваются пространства, нарушенные горными выработками, отвалами пород и отходов переработки и представляющие собой бесплодные поверхности, отрицательное влияние которых распространяется на окружающие территории.

В связи с осушением месторождений и сбросом дренажных и сточных вод (отходов переработки полезных ископаемых) в поверхностные водоёмы и водотоки резко изменяются гидрогеологические и гидрологические условия в районе месторождения, ухудшается качество подземных и поверхностных вод. Атмосфера загрязняется пылегазовыми организованными и неорганизованными выбросами и выделениями различных источников, в том числе горных выработок, отвалов, перерабатывающих цехов и фабрик. В результате комплексного воздействия на указанные элементы биосферы существенно ухудшаются условия произрастания растений, обитания животных, жизни человека. Недра, являясь объектом и операционным базисом горного производства, подвергаются наибольшему воздействию. Так как недра относятся к элементам биосферы, не обладающим способностью к естественному возобновлению в обозримом будущем, охрана их должна предусматривать обеспечение научно обоснованной и экономически оправданной полноты и комплексности использования. [1]

Воздействие горного производства на биосферу проявляется в различных отраслях народного хозяйства и имеет большое социальное и экономическое значение. Так, косвенное воздействие на земли, связанное с изменением состояния и режима грунтовых вод, осадением пыли и химических соединений из выбросов в атмосферу, а также продуктов ветровой и водной эрозии. Приводит к ухудшению качества земель в зоне влияния горного производства. Это проявляется в угнетении и уничтожении естественной растительности, миграции и сокращении численности диких животных, снижении продуктивности сельского и лесного хозяйства, животноводства и рыбного хозяйства.

В настоящее время не представляется возможным дать сравнительную количественную оценку влияния на окружающую среду горного производства и других видов деятельности человека, поскольку отсутствуют научно-методические основы для такого сравнения.

Применение же различных частных критериев не позволяет получить однозначный ответ на этот вопрос.

Так, если сравнивать абсолютные затраты на строительство очистных сооружений в цветной и чёрной металлургии, теплоэнергетической и горнодобывающей промышленности США, то наибольшие затраты приходятся на теплоэнергетику. По относительной доле этих затрат в общих капиталовложениях на первое место выходит цветная металлургия.

По общим затратам на борьбу с загрязнением окружающей среды в США, например, лидирует целлюлозно-бумажная промышленность, далее идёт энергетика, цветная и чёрная металлургия. Однако эти критерии не учитывают всех аспектов прямого и косвенного воздействия горного производства на окружающую среду и поэтому не могут считаться достаточно объективными. [2]

В таблице 1 дана качественная сравнительная оценка воздействия на окружающую среду некоторых видов промышленного производства.

Таблица 1. Сравнительная оценка воздействия различных видов промышленного производства на окружающую среду.

Отрасль промышленности Воздействие отраслевой промышленности на элементы биосферы

	воздушный бассейн		водный бассейн		земная поверхность флора, фауна недр			
	поверхностные воды	подземные воды	почвенный покров	ландшафт				
Химическая и нефтехимическая	Си	Си	Ср	Ср	Н	Ср	Н	
Металлургическая	Си	Си	Н	Ср	Н	Ср	О	
Целлюлозно-бумажная	Ср	Си	Н	Н	О	Н	О	
Топливо-энергетическая	Си	Си	Н	Н	Н	Н	О	
Строительство	Н	Н	Ср	Ср	Н	Н		
Транспорт	Ср	Ср	Н	Н	Н	Н	О	
Горнодобывающая	Ср	Си	Си	Си	Си	Ср	Си	

Примечание: О – отсутствие воздействия,
Н – незначительное воздействие,
Ср – воздействие средней силы,
Си – сильное воздействие.

Как следует из этой таблицы, горное производство оказывает наиболее широкое воздействие на биосферу, затрагивающее практически все её элементы. В то же время

воздействие некоторых видов деятельности на отдельные элементы биосферы проявляется более интенсивно [3].

Литература

1. М.Е. Певзнер, В.П. Костовецкий, «Экология горного производства», - «Недра», 1990 г.
2. А.В. Колосов, «Эколого-экономические принципы развития горного производства», - «Недра», 1987 г.
3. С.Н. Подвиженский, В.И. Чалов, О.П. Кравчино, «Рациональное использование природных ресурсов в горнопромышленном комплексе», - «Недра», 1988 г.
4. Е.И. Захаров, А.А. Лебедкова, «Охрана окружающей среды. Для студентов горных специальностей», Учебное пособие. – Тула: ТулПИ, 1987.

УДК 349. 6(477)(043)

Іванова В.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження являє собою водокористування в Україні. Води (водні об'єкти) України є виключно власністю народу України і надаються тільки в користування. Народ України здійснює право власності на води (водні об'єкти) через Верховну Раду України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим і місцеві Ради народних депутатів. Використання вод в Україні здійснюється з метою задоволення питних, побутових, лікувальних, курортних, сільсько-господарських, транспортних та інших державних і громадських потреб.

Правову основу водного законодавства складають: Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Водний кодекс України від 6 червня 1995 р., Закон України від 21 вересня 2000 р. «Про внесення змін до Водного кодексу України» та інші акти законодавства. Завданням водного законодавства є регулювання водних правових відносин, які, залежно від напрямків правового регулювання, можуть бути:

- правовідносинами права власності на води;
- правовідносинами управління і контролю її галузі використання, відтворення та охорони вод;
- правовідносинами використання вод;
- правовідносинами охорони та захисту водних ресурсів тощо [1].

Як відновлюваний природний ресурс води України потребують збереження, науково обґрунтованого раціонального використання, охорони від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям щодо вод та ліквідації наслідків такт дій, поліпшення їх стану. Так, у 1996 р. для потреб населення до народного господарства з усіх категорій водних об'єктів зібране 27519 млн. м³ води. Скид зворотних вод у водні об'єкти становить 13197 млн. м³. При ньому у поверхневій водній об'єкт скинуто 4703,7 тис. тонн забруднюючих речовин. Із 47 водних об'єктів України, на яких проводилися гідробіологічні спостереження, не виявлено жодного водотоку або водойми, які б відповідали вимогам фонового стану чи характеризувалися як «чисті води» [2].

В об'єктивному розумінні право водокористування—це сукупність еколого-правових норм, які регулюють суспільні відносини з приводу раціонального, ефективного та еколого безпечного використання вод, порядок виникнення та припинення відносин по використанню водних об'єктів, систему прав і обов'язків водокористувачів.

В суб'єктивному розумінні право водокористування—це врегульована законодавством можливість суб'єктів використовувати водні об'єкти та їх ресурси для задоволення своїх різноманітних потреб.

В основу цільового використання вод покладено принцип раціонального, економного водокористування з врахуванням екологічних вимог [3].

Пріоритетним з них є користування водними об'єктами для питних і побутових потреб населення та для інших господарсько-побутових потреб. Якість води повинна відповідати встановленим державним стандартам, нормативам екологічної безпеки водокористування та санітарним нормам. Це водокористування здійснюється в порядку централізованого і нецентралізованого водопостачання. У першому випадку підприємства, установи та організації, у віданні яких перебувають водопроводи, здійснюють забір води безпосередньо з водних об'єктів для виготовлення води питної якості, подачі її споживачам тільки в порядку спеціального водокористування. У другому—і громадяни, і організації мають право забирати воду безпосередньо з підземних або поверхневих водних джерел у порядку загального або спеціального водокористування [2].

Усі води (водні об'єкти) на території України становлять її водний фонд, до якого належать:

- поверхневі води: природні водойми (озера), водотоки (річки, струмки), штучні водойми (водосховища, ставки і канали), інші водні об'єкти;
- підземні води та джерела;
- внутрішні води та територіальне море.

Землі, зайняті морями, річками, озерами, водосховищами, іншими водоймами, болотами, а також островами, прибережними захисними смугами та каналами, а також землі, виділені під смуги відведення для них, берегові смуги водних шляхів, належать до земель водного фонду. Як відомо, згідно із Земельним кодексом України землі водного фонду не можуть передаватися у колективну та приватну власність, за винятком невеликих (до 3 га) ділянок водойм і боліт, що входять до складу угідь сільськогосподарських підприємств, селянських (фермерських) господарств.

Праву водокористування притаманні загальні принципи:

- економне використання водних ресурсів;
- цільове використання вод;
- дотримання встановлених нормативів скидання забруднюючих речовин та встановлення лімітів забору води;
- платність спеціального водокористування та безплатність загального водокористування;
- недопущення засмічення, забруднення та вичерпання водних об'єктів;
- обов'язкове відшкодування збитків, завданих внаслідок порушення водного законодавства та інше.

Класифікація права водокористування за видами здійснюється на підставі різних ознак:

- цільового призначення;
- суб'єктного складу;
- строків здійснення права;
- умов надання водних об'єктів у користування та інше [1].

В умовах зростання антропогенних навантажень на природне середовище, розвитку суспільного виробництва і зростання матеріальних потреб виникає необхідність розробки і додержання особливих правил користування водними ресурсами, раціонального їх використання та екологічно спрямованого захисту.

Література

1. Григор'єва Т. В. Правові засади використання, охорони та відтворення водних живих ресурсів : монографія / Т. В. Григор'єва. - Х.: Право, 2011. - 176 с.
2. Дмитренко І. А. Екологічне право України : підручник / І. А. Дмитренко ; Міністерство внутрішніх справ України. - К.: Юрінком, 2001. - 352 с.
3. Екологічне право України в запитаннях та відповідях : навчальний посібник / Гетьман А. П., Шульга М. В., Анісімова Г. В., Соколова А. К. - Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. - 480 с.

ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ПЕРЕУПЛОТНЕНИЯ ПОЧВЫ, ПУТИ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ

Распространенной формой физической деградации почвы является ее переуплотнение. Наиболее склонны к уплотнению структурно-инертные почвы, содержащие мало органического вещества. Увеличение плотности почвы ведет к значительному снижению продуктивности сельскохозяйственных культур.

Среди процессов уплотнения почвы важную роль играет слитизация. Слитыми считают почвы, обладающих неблагоприятными физическими свойствами: резко выраженной набухаемостью, слитности составления во влажном состоянии и большой трещиноватостью в сухом состоянии. Среди исходных свойств, способствующих слитогенезу, как правило, главная роль отводится тяжелом гранулометрическому и смектитовому минералогическому составу при низком содержании органического вещества. Кроме того, слитизации способствует и сочетание контрастного водного режима с высокими летними температурами, которые создают условия для проявления процесса усадки и уплотнения почвы. Формирование слитности возможно также в результате механического разрушения почвенной структуры под влиянием тяжелой техники в недопустимых пределах влажности и несоблюдении норм агротехники. В условиях применения сберегательных технологий или в благоприятных биоклиматических условиях слитизация не происходит [1].

По данным Эстонского НИИ земледелия и мелиорации, за период подготовки почвы до уборки урожая разнообразные машины проходят по полю 5-15 раз. Суммарная площадь следов ходовых систем нередко вдвое превышает площадь поля, а на поворотных полосах - в 6-20 раз. В результате резко ухудшаются такие важные для роста и развития растений свойства почвы, как плотность, твердость, воздухо- и водопроницаемость.

При разовых проходах тракторов по полю плотность почвы может превысить 1,3-1,35 г / см³ (верхняя граница оптимального уплотнения для сельскохозяйственных культур), твердость - достичь допустимого предела (20 кг / см²), содержание воздуха в пахотном слое - снизиться ниже критического уровня (15%), а водопроницаемость почвы - уменьшиться до 30 мм / ч и ниже.

Вследствие деформации почвы после прохода колес тракторов на поле образуется колея, которая ухудшает микрорельеф, делает его более эрозионноопасным, увеличивает поверхность испарения и тому подобное. Уже после нескольких проходов различных

тракторов, уплотнения чернозема типичного проявляется на глубине 0,5-0,6 м. Следовательно, при многократных проходах тракторов почва переуплотняется и в пахотном слое.

Меры по снижению уплотнения почв включают организационно-технологические мероприятия, агротехнические приемы по повышению устойчивости почв к уплотнению и их разуплотнению, совершенствование сельскохозяйственной техники, ее ходовых систем с доведением давления на почву до допустимых значений.

Организационно-технологические мероприятия предусматривают разработку и внедрение технологий возделывания сельскохозяйственных культур с минимальным проходом по полям тяжелой колесной техники (совмещение операций). Особенно актуально снижение числа технологических операций при возделывании технических культур, кукурузы на зерно, картофеля и овощей, когда почва испытывает наибольшую нагрузку как в процессе посева (посадки) и ухода за культурами, так и при их уборке.

К агротехническим приемам относятся окультуривание почв и повышение содержания в них гумуса.

Для разуплотнения почв применяют рыхление пахотного и подпахотного слоев. Сочетание рыхления с внесением органических удобрений и кальцийсодержащих веществ приводит к значительному снижению негативных последствий машинной деградации почв.

Энергосберегающей технологией при минимальной обработке почвы предусмотрено использование комбинированных машин, позволяющих выполнять несколько технологических операций за один проход [2].

Литература

1. Писаренко В. М. Агроекологія / Писаренко В. М., Писаренко П. В., Писаренко В. В.: Навчальний посібник. – Полтава, 2008. – 255 с.
2. Котова Д. Л. Методы контроля качества почвы / Д. Л. Котова, Т. А. Девятова, Т. А. Крысанова, Н. К. Бабенко, В. А. Крысанов: Учебно-методическое пособие для вузов. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 2007. – 106 с.

УДК 504.7.05(043)

Коршунова Т.В.

ОСНОВНІ ВИДИ АНТРОПОГЕННИХ ВИДІВ НА БІОСФЕРУ

Біосфера, динамічна планетарна екосистема, в усі періоди свого еволюційного розвитку постійно змінювалася під впливом різних природних процесів. В результаті тривалої

еволюції біосфери виробила здатність до саморегуляції і нейтралізації негативних процесів. Досягалося це за допомогою складного механізму кругообігу речовин. Головною подією еволюції біосфери визнавалося пристосування організмів до зовнішніх умов. Гарантом динамічної стійкості біосфери протягом багатьох років служила природна біота в вигляді спільнот і екосистем в необхідному обсязі.

Однак у міру виникнення, вдосконалення і поширення нових технологій (полювання, землеробство культура - промислова революція) планетарна екосистема, адаптована до впливу природних факторів, все більшою мірою стала відчувати вплив нових небувалих за силою, потужності і різноманітності впливів. Викликані вони людиною, а тому називаються антропогенними. Під антропогенним впливами розуміють діяльність, пов'язану з реалізацією економічних, військових, рекреаційних, культурних та інших інтересів людини, що вносить фізичні, хімічні, біологічні та інші зміни в навколишнє природне середовище [1].

Відомий еколог Б. Коммонер (1974) виділяв п'ять, на його думку, основних видів втручання людини в екологічні процеси: спрощення екосистеми і розрив біологічних циклів; концентрація розсіяною енергії у вигляді теплового забруднення; зростання отруйних відходів від хімічних виробництв; введення в екосистему нових видів; поява генетичних змін в організмах рослин і тварин.

Переважає частина антропогенних впливів носить цілеспрямований характер, тобто здійснюється людиною свідомо задля досягнення конкретних цілей. Порушення основних систем життєзабезпечення біосфери пов'язані в першу чергу з цілеспрямованими антропогенними впливами. За своєю природою, глибині і площі поширення, часу дії і характером додатки вони можуть бути різними. Аналіз екологічних наслідків антропогенних впливів дозволяє розділити всі їх види на позитивні і негативні. К позитивним впливам людини на біосферу можна віднести відтворення природних ресурсів, відновлення запасів підземних вод, рекультивацію земель на місці розробок корисних копалин і деякі інші заходи.

Негативне (негативний) вплив людини на біосферу проявляється в найрізноманітніших масштабних акціях: вирубці лісу на великих площах, виснаженні запасів прісних підземних вод, засоленні і опустелювання земель, різкому скороченні чисельності, а також видів тварин і рослин. Найголовнішим і найбільш поширеним видом негативного впливу людини на біосферу є забруднення. Більшість екологічних ситуацій в світі так чи інакше пов'язані з забрудненням навколишнього природного середовища (кислотні дощі, небезпечні відходи та шн.). Тому поняття «забруднення» розглянемо докладніше. Забрудненням називають надходження в навколишнє природне середовище будь-яких твердих, рідких і газоподібних

речовин, мікроорганізмів або енергій (у вигляді звуків, шумів, випромінювань) в кількостях, шкідливих для здоров'я людини, тварин, стану рослин і екосистем [2].

Більш розгорнуту характеристику цього поняття наводить відомий французький вчений Ф. Рамаді: «Забруднення є несприятливий зміну навколишнього середовища, яке цілком або частково є результатом людської діяльності, прямо або побічно змінює розподіл прийдешньої енергії, рівні радіації, фізико-хімічні властивості навколишнього середовища та умови існування живих істот. Ці зміни можуть впливати на людину прямо або через сільськогосподарську продукцію, через воду або інші біологічні речовини».

По об'єктах забруднення розрізняють забруднення поверхневих і підземних вод, забруднення атмосферного повітря, забруднення ґрунтів. В останні роки актуальними стали і проблеми, пов'язані з забрудненням навколоземного космічного простору. Джерелами антропогенного забруднення, найбільш небезпечного для популяцій будь-яких організмів, є промислові підприємства (хімічні, металургійні, целюлозно-паперові, будівельних матеріалів та ін.), Теплоенергетика, транспорт, сільськогосподарське виробництво та інші технології. Під впливом урбанізації забруднені території великих міст і промислових агломерацій. Природними забруднювачами можуть бути пилові бурі, вулканічний попел, селеві потоки і ін. За видами забруднень виділяють хімічне, фізичне і біологічні забруднення (рис.1). За своїми масштабами і поширенню забруднення може бути локальним, регіональним і глобальним.

Кількість забруднюючих речовин в світі величезна, і число їх у міру розвитку нових технологічних процесів стає дедалі більше. В цьому відношенні «пріоритет», як в локальному, так і в глобальному масштабі, вчені віддають наступним забруднюючих речовин: діоксиду сірки (з урахуванням ефектів вимивання діоксиду сірки з атмосфери і попадання утворюються сірчаної кислоти і сульфатів на рослинність, ґрунт і у водойми); важких металів: в першу чергу свинцю, кадмію і особливо ртуті (з урахуванням її міграції та перетворення в високотоксичну метил-ртуть); деяким канцерогенних речовин, зокрема бензпірену; нафта і нефто - продукти морях і океанах; хлорорганіческим пестицидів (в

сільських районах); оксиду вуглецю і оксидів азоту (в містах) [1].

Рис.1 Види забруднення навколишнього середовища

Під видами забруднень розуміють також будь-які небажані для екосистем антропогенні зміни інгредієнтному (мінеральне та органічне) забруднення як сукупність речовин, чужих природним біогеоценозах (наприклад, побутові стоки, отрутохімікати, продукти згоряння і т. д.); параметричне - забруднення, пов'язане зі змінами якісних параметрів навколишнього середовища (теплове, шумове, радіаційне, електромагнітне); біоценотичне - забруднення, що викликає порушення в складі і структурі популяцій живих організмів (перепромисел, акліматизація видів і т. д.); стаціонарно-деструкційне забруднення (стація-місце проживання популяції, деструкція – руйнування), пов'язане з порушенням і перетворенням ландшафтів і екосистем в процесі природокористування (регулювання водотоків, урбанізація, вирубка лісових насаджень та н..).

Можна відзначити, що вплив людини на біосферу в цілому і на окремі її компоненти (атмосферу, гідросферу, літосферу і біотичні спільноти) досягло до теперішнього часу безпрецедентних розмірів. Сучасний стан планети Земля оцінюється як глобальна екологічна криза. Негативні тенденції цих впливів людини на біоту носять не тільки виражений локальний, а й глобальний характер.

Література

1. Хачатурова Т.С. Эффективность природоохранных мероприятий/ Под редакцией Т.С. Хачатурова. К.В. Паженова. М.: Изд-во МГУ, 1990.
2. Рахимжанова Р.И. Экология/ Р.И. Рахимжанова, А.С. Исаева. КАРАГАНДА 2003.

УДК 669.791:504.73.05(043)

Лазаренко Д. Т.

ВПЛИВ ВИКИДІВ РТУТІ НА ЕКОСИСТЕМИ ЗЕМЛІ

Ртуть потрапляє в довкілля декількома різними шляхами. Деяка частина ртуті виділяється в довкілля в ході природних процесів, таких як виверження вулканів, геотермальні процеси і вивітрювання ртутьвмісних гірських порід. Втім, велика частина присутньої в даний час ртуті попала в глобальне довкілля в результаті діяльності людини. Серед токсичних металів ртуть є одним з найбільш небезпечних забруднювачів і тому являє собою великий інтерес для екотоксикології.

Наявність залишкових токсикантів в ґрунті, зокрема, важких металів, може викликати забруднення рослин, що виростають на ній. Забруднення ґрунту ртуттю оцінюється поблизу джерела забруднення, а доступність ртуті - по мірі її поглинання рослинами. По валовій кількості ртуті в ґрунті не можна судити про міру її поглинання рослинами, оскільки доступність елементу залежить від багатьох параметрів, серед яких рН, кількість органічної речовини і карбонатів в ґрунті. Таким чином отримують ртуть і дерева. Деревя найчастіше містять ртуть в менших кількостях, чим ґрунти, але в процесі мінералізації рослинних залишків можливе накопичення ртуті у верхніх горизонтах. Величина відношення корні/надземна частина зазвичай менше 1. Тонке коріння більшою мірою, чим великі, нагромаджують ртуть і грають роль бар'єру. У дерновому горизонті ґрунтів спостерігається виразне збільшення вмісту ртуті в надземних і кореневих органах рослин (0,018-3,0 міліграм/кг) у міру підвищення її концентрації в ґрунті. Мінімальний вміст Hg (0,01-0,02 міліграм/кг) накопичується в рослинах, що виростають на ґрунтах з низькими концентраціями ртуті (до 0,10 міліграма/кг) [1].

Глобальний кругообіг ртуті включає в себе 2 основних компоненти: природна складова і антропогенне емісія. До природним складовим відносять: дегазацію земної кори, вулканічні і геотермічні викиди, рудні родовища. Антропогенне емісія відбувається при спалюванні природного палива, використанні в промисловості і сільському господарстві ртутьвмісних приладів і хімічних сполук і при викиді промислових і побутових відходів.

В результаті посилюються техногенні викиди в атмосферу і гідросферу ртуть з природного компонента природного середовища, який бере участь у всіх круговоротах, перетворилася в досить небезпечний компонент для здоров'я людини і живої речовини. Ртуть застосовують в металургійній, хімічній, електротехнічній, електронній, целюлозно-паперовій і фармацевтичній промисловості, використовують для виробництва вибухових речовин, люмінесцентних ламп, лаків і фарб.

Промислові стоки і атмосферні викиди, гірничо-збагачувальні фабрики при ртутних рудниках, теплоенергетичні установки, що використовують мінеральне паливо, є головними джерелами забруднення біосфери цією токсичною компонентом. Відомо, що кожен 2й кг видобутої ртуті не доходить до споживача, а випаровується в атмосферу або втрачається. На підприємствах, що використовують ртуть в технологічних цілях (наприклад, змішення при видобутку золота), її втрати досягають 100%.

Глобальний біогеохімічний цикл ртуті: вплив антропогенного чинника. Ртуть потрапляє в навколишнє середовище з різних природних і антропогенних джерел. Підраховано, що антропогенні викиди в атмосферу складають близько 50-70% від щорічного надходження (6000-7700 т) ртуті в атмосферу Землі. Антропогенні джерела - спалювання палива, побутових і промислових відходів, промислове виробництво (наприклад, збагачення руди, виплавка металів і їх сплавів і інші стадії металургії) - є основними статтями глобального потоку ртуті в природне середовище. Разом вони складають щорічний обсяг 3600-4500 т.

Природні джерела являють собою надходження ртуті з океанських вод, в процесі дегазації мантиї, вулканічної діяльності, з геотермальних джерел і районів, що містять великі скупчення ртутних мінералів. Разом ці джерела становлять 3000 т в рік, з яких 1000 т - континентального походження, 2000 т - морського походження. Глобальні викиди ртуті ростуть, можливо, через спалювання газу і вугілля, видобутку руди і виплавки металів, промислового виробництва і спалювання відходів [2].

Важливо зауважити, що кругообіг ртуті на земній кулі, особливо в океанській частині, продовжує вплив і активний «період життя» ртуті антропогенного походження (повторне включення в цикл). Приблизно 1/3 загального потоку надходить в кругообіг ртуті (2000 т) циркулює з океану в атмосферу і назад в океан, і велика частина цих надходжень з океану складається з мігруючої в кругообігу антропогенної ртуті [3].

Пари ртуті, а також металева ртуть дуже отруйні, можуть викликати важке отруєння. Ртуть і її сполуки (сулема, каломель, ціанід ртуті) вражають нервову систему, печінку, нирки, шлунково-кишковий тракт, при вдиханні - дихальні шляхи (а проникнення ртуті в

організм частіше відбувається саме при вдиханні її пари, які не мають запаху). По класу небезпеки ртуть належить до першого класу (надзвичайно небезпечна хімічна речовина). Небезпечний забруднювач навколишнього середовища, особливо небезпечні викиди в воду, оскільки в результаті діяльності населяють дно мікроорганізмів відбувається утворення розчинної у воді і токсичною метилртути.

У ряді країн каломель використовується як проносний. Токсична дія каломелі проявляється особливо тоді, коли після прийому її всередину не настає проносної дії і організм довгий час не звільняється від цього препарату.

Хлорид ртуті (II), який називається сулема, є дуже токсичним. Токсичність нітрату ртуті (II) приблизно така ж, як і токсичність сулеми.

Мінімальна кількість ртуті накопичується в рослинах, які ростуть на ґрунтах з низькими її концентраціями, але в міру підвищення концентрації в ґрунті вміст ртуті в надземних і кореневих органах рослин збільшується. Під впливом мікроорганізмів такі комплекси можуть руйнуватися з утворенням металевої ртуті, яка, випаровуючись, знову надходить в атмосферу. Водорості можуть поглинати ртуть із забрудненого донного ґрунту і служити її джерелом для багатьох організмів. У вищих рослин коріння грають роль бар'єру, накопичуючи її. Ртуть, яка надходить з атмосфери у вигляді пари, сорбируется і міцно утримується вищими споровими і хвойними рослинами. Вона викликає пригнічення клітинного дихання, зниження ферментативної активності та ін.

Соли двухвалентной ртуті, особливо органические, легко поглощаются водными организмами: водные беспозвоночные накапливают ее в высоких концентрациях, рыбы также поглощают этот металл и удерживают его в тканях главным образом в виде метилртути. Поступление ртуті в организм рыбы сильно зависит от pH воды: в кислой среде этот процесс протекает более интенсивно [4].

Таким чином, поведінка ртуті в морському середовищі залежить від біологічних факторів (включаючи активність фітопланктону, що впливає на процеси метилювання та відновлення ртуті у водній товщі, що безпосередньо визначає біодоступність ртуті) і фізико-хімічних умов морської води (температура, вміст кисню, вміст органічної речовини). Шляхи біоаккумуляції ртуті у морській екосистемі на сьогоднішній момент мало досліджені.

Література

1. Опаловський А.А. Планета Земля очима хіміка. М.: Наука, 1990. С. 65.
2. Pacuna J.M. Atmospheric emissions of arsenic, cadmium, lead and mercury from high temperature processes in power generation and industry // Lead, Mercury, Cadmium and Arsenic In the Environment (SCOPE 31). -Chichester et al.: Wiley and Soils, 1987. – P. 69-88.

3. Н.М. Юденкова «Ртуть і її поведінка в морській екосистемі» // КДУ // Фізична географія океану і океанічне природокористування на порозі 21 століття. - Калінінград, 2000. - С. 104-110.

4. Ляпіна Е.Е. Вміст ртуті в екосистемах торфоболіт Західного Сибіру // Актуальні проблеми екології і природокористування Сибіру в глобальному контексті: Збірка статей в двох частинах. Ч.2 / Ляпіна Е.Е., Головацкая Е.А., Прейс Ю.І. С. 203-210.

УДК 504.7(043)

Лесная А.С.

ПРОБЛЕМЫ БИОРАЗНООБРАЗИЯ ПОД ВЛИЯНИЕМ АНТРОГЕННЫХ ФАКТОРОВ

Проблема познания биоразнообразия и ее сохранения как одной из важнейших ценностей природной среды и формы существования на планете живой материи ныне привлекает не только широкие круги представителей науки и специалистов природоохранной сферы деятельности, но и большинства социальных слоев мирового сообщества. Данная проблема, возникшая в 60-х годах XX ст. как реакция мировой общественности на глобальное усиление отрицательного влияния антропопрессии на живую природу, все чаще и чаще сопровождающуюся значительными, а порой и необратимыми вредоносными для нее и человека последствиями, особый резонанс получила после подписания в 1992 г. на совещании ООН в Рио-де-Жанейро полномочными представителями 153-х стран мира Конвенции, в которой отражена совместно выработанная философия и нормативно-правовые основы поведения стран в области сохранения биоразнообразия как важнейшей и определяющей составной части биосферы и ее ресурсной базы. В Конвенции дано определение понятия термина «биоразнообразие», которое изложено как «разнообразие живых организмов со всех источников, включая, среди иного, наземные, морские и другие водные экосистемы и экологические комплексы, частью которых они являются; это понятие включает в себя разнообразие в рамках вида, между видами и разнообразие экосистем» [1].

В систему всемирной охранной стратегии неотложных задач в Конвенции входят прогнозирование, избежание и устранение причин сокращения или исчезновения не только тех представителей биоты, которые имеют фактическую или потенциальную пользу для человечества, то есть которые принадлежат исключительно к биологическим ресурсам, а и всех видов, суммарная масса которых на суше земного шара, по сообщению В. А. Ковды, составляет $3 \cdot 10^{12} - 1 \cdot 10^{13}$ т [2]. В контексте последнего первостепенная задача состоит в

недопущении ухудшения состояния их биоразнообразия, обеспечение устойчивого в нем возобновления разных видов живой природы и, разумеется, нормального функционирования их комплексов как одной из объективных ценностей природной среды и наиболее существенной и неотделимо обязательной формы существования на планете живой материи.

Однако состояние биотических комплексов зависит не только от климатических и почвенных условий, но и от прямого влияния на них антропогенных факторов и, в частности, характера их использования. Под действием несбалансированного чрезмерного использования происходит упрощение видовой структуры, нарушается исходная гармонизация биотических систем и согласованность в биогеоценозах трансформационных процессов и круговоротов веществ, снижается продуктивность и способность к демуляции в пределах их самобытности. Исходя из современного состояния биосферы сейчас можно выделить такие наиболее распространенные категории биоразнообразия.

Абсолютное биоразнообразие предполагает такое состояние, когда в нем присутствуют все виды биоты, которые способны существовать и постоянно самовозобновляться в данных экологических условиях.

Незатронуто-нормальное биоразнообразие – высокогармонизованное, с максимальной видовой насыщенностью в пределах экологической емкости свойственного ему местообитания. Оно сформировалось в процессе продолжительного естественного биотогенеза и функционирует при полном отсутствии антропогенного на него влияния. Лимитирующими в данном случае, как и в других категориях биоразнообразия, могут выступать: 1) наличие определённого количества видов с малой биологической продуктивностью, 2) присутствие видов, понижающих эффективность использования жизненных ресурсов среды главными, например, автотрофными ценозообразователями (паразиты, болезни и вредители, ингибирующее действие выделений со стороны определенных конкурентов или образующихся токсинов при разложении их отмерших остатков), 3) наличие значительного количества в составе популяций старых малопродуктивных особей, 4) проявление периодического снижения участия и активности, азотфиксирующих диазотрофов или видов, способных усваивать элементы питания из малодоступных соединений эдафотопов и, таким образом, расширять ресурсный потенциал экосистем.

Резервато-нормальное биоразнообразие – по видовому составу, строению и функциональной биогеоценотической роли максимально приближено к предыдущей категории, однако биотогенез и существование совершается в условиях умеренной, четко регламентированной (заповедной) антропогенной нагрузки, которая обеспечивает надежное

сохранение редких и исчезающих представителей биоты, или же уникальных биотических формирований и ландшафтных комплексов.

Местно-нормальное биоразнообразие – состоит, как и в предыдущих случаях, из стенотопных представителей зональных биотических экосистем, но в нем очень ограничено количество, а часто и полностью отсутствуют типичные агемеробовы, то есть виды, которые отрицательно реагируют на антропогенную нагрузку.

Функционально-нормальное состояние данного биоразнообразия в большей части определяется продолжительностью жизни эдифицирующих культурных видов, которые в отличие от диких местных сородичей, особенно у травянистых жизненных форм, отличаются меньшей экологической пластичностью и способностью к самовозобновлению.

Явно ненормальное биоразнообразие – сильно трансформированное распространением в нем чужеродных элементов (полигемеробов) при полном отсутствии или очень ограниченном количестве стенотопных видов зонально адаптированных экосистем, которые свойственны данным условиям местообитания и при нормальном действии внешних и внутренних факторов способны здесь распространяться, доминировать и успешно возобновляться.

Биоразнообразие является своеобразным, одним из могучих ресурсов биосферы и универсальной формой динамики и существования живой материи на нашей планете. Одновременно оно является наиболее сильным определяющим биотическим фактором поддержания на константном уровне системообразующих параметров природной окружающей среды – арены жизни как глобального явления. В условиях глобальной синантропизации экологических систем биоразнообразие в разной степени трансформировано и по состоянию трансформированности подразделяется на ряд качественно неоднородных категорий, которые характеризуются неоднозначной ресурсной базой и биосферной значимостью. При установлении состояния биоразнообразия, наряду с использованием филетично сопряженных разного ранга таксономических показателей, широко должны быть привлечены нефилетично сопряженные критерии, в частности, функционально действующие структурные ее элементы (генетико-физиологические, биоморфологические, экологические группы) с дальнейшим установлением на основе отмеченных признаков показателей достаточности функциональной гетерогенности биотических систем как эволюционно адаптированной формы их существования [3].

Литература

1. Малишева Н. Р. Конвенція про біорізноманіття та її вимоги до держав учасниць / Н. Р. Малишева // Правові засади впровадження в Україні Конвенції про біорізноманіття. – К. : Хімджест, 2003. – С. 5-10.

2. Ковда В. А. Биосфера и человечество / В. А. Ковда // Биосфера и ее ресурсы. – М. : Наука, 1971. – С. 5-52.

3. Боговин А. В. Типы категорий биоразнообразия в условия антропогенной трансформации экологических систем / А. В. Боговин // Екологія та ноосферологія. - Т. 22, - 2011. - № 3–4. – С. 73

УДК 504.7:614.7(043)

Ломізова В. М.

РАДІОАКТИВНЕ ЗАБРУДНЕННЯ БІОСФЕРИ

Біосфера- це жива оболонка Землі, яка виникла в процесі розвитку і діяльності живих організмів (фітоценозів, зооценозів, мікробоценозів). За визначенням академіка В. І. Вернадського біосфера - частина приземного шару Землі, де існує життя. Він розглядав біосферу, як єдину термодинамічну систему, в якій відбувається взаємодія всього живого з неорганічними умовами довкілля. Вона охоплює частину атмосфери, приблизно до озонового шару, верхню частину літосфери та гідросферу. Основоположником сучасних уявлень про біосферу є В. І. Вернадський. За визначенням академіка В. І. Вернадського біосфера – це частина приземного шару Землі, де існує життя. Він розглядав біосферу, як єдину термодинамічну систему, в якій відбувається взаємодія всього живого з неорганічними умовами довкілля. Вона охоплює частину атмосфери, приблизно до озонового шару, верхню частину літосфери та гідросферу. За визначенням Голубця: «Вона є наслідком взаємодії її живих і неживих компонентів, акумуляції та перерозподілу в ній енергії: термодинамічною, відкритою, само організованою, саморегульованою, динамічно врівноваженою, стійкою, дисиметричною глобальною системою [1, с. 97]. Основними характеристиками антропогенної трансформації біосфери є забруднення. Забруднення – це комплекс перешкод в біоценозах, які впливають на кругообіг енергії та живої речовини. Забруднення порушують оптимальний стан біосфери, змінюють вміст основних компонентів природного середовища. Забруднення призводять до екологічної кризи, а основою цієї кризи є зростання населення планети, яке постійно зростає та несе за собою безперервне вичерпання природних ресурсів.

Наслідки антропогенної діяльності проявляється у такому виді: виснаження природних ресурсів, забруднення біосфери відходами виробництва, руйнуванні природних екосистем,

зміні структури поверхні Землі, зміні клімату. Антропогенні впливи приводять до порушення практично всіх природних біогеохімічних циклів.

При сучасному рівні розвитку продуктивних сил діяльність людського суспільства позначається на біосфері в цілому. Тому сучасна біосфера знаходиться в стані екологічної кризи. Її основні складові є такими: зростання чисельності людства викликає все більший брак продовольства, енергії та води. Це ускладнюється зміною клімату, руйнацією екосистем, зміною та знищенням біоценозів, забруднення середовища.

В біосфері існує велика кількість природних джерел радіоактивності, і людина та всі живі організми завжди піддавалися природному випромінюванню. Зовнішнє випромінювання відбувається за рахунок випромінювання з космосу та радіоактивних нуклідів, які знаходяться в навколишньому середовищі. Внутрішнє забруднення створюється радіоактивними елементами, які потрапляють в організм людини з водою, їжею, повітря. Для кількісних характеристик впливу випромінювання на людину використовують одиниці – біологічний еквівалент рентгену або зиверт $Zv = 100$ бер. Радіоактивне випромінювання викликає зміни в організмі. В результаті зовнішнього та внутрішнього опромінення людина в середньому отримує дозу 0,1 бер, за весь період життя приблизно 7 бер. Ці дози не приносять шкоди організму. Існують райони, де щорічна доза опромінення значно перевищує середню. Люди, які проживають в високогірних районах, за рахунок космічного випромінювання можуть отримати дозу в декілька разів більшу. Наприклад, в Бразилії (200 км від Сан-Паулу) є височина, де щорічна доза складає 25 бер. Ця місцевість є незаселеною. Найбільшу небезпеку являє радіоактивне забруднення біосфери а наслідок діяльності людини. Зараз радіонукліди широко застосовуються в різних областях людської діяльності. Забруднення пов'язані з випробовуванням атомної зброї.

Проблема радіоактивного забруднення виникла в 1945 році після взриву атомних бомб, які були скинуті на японські міста Хіросіму та Нагасакі.[2, с. 59]. Випробовування ядерної зброї, які проводять в атмосфері, визивають глобальне забруднення радіонуклідами. Радіонукліди – це ядра нестабільних хімічних елементів, які вивільняють заряджені частинки та короткохвильові електромагнітні хвилі. Ці частинки, потрапляючи в організм, руйнують клітини, і як наслідок викликають різні захворювання, зокрема променева хвороба. При взриві атомної бомби виникають іонізуюче випромінювання, радіоактивні речовини розсіюються на великі відстані, забруднюючи ґрунти, водойми, живі організми. Радіоактивні ізотопи мають довгий період напіврозпаду, та залишаються небезпечними на протязі всього їх існування. Всі ізотопи включаються в кругообіг речовин, потрапляють в живі організми та здійснюють негативний вплив на клітини. Дуже небезпечним є стронцій, який близький до

кальцію. Він накопичуючись в кістках скелету служить постійним джерелом опромінення. При ядерному вибуху виникає хмара з дрібного пилу, яка довго міститься в атмосфері та поглинає значну кількість сонячної радіації. [3, с. 22].

У другій половині 20 століття почали вводити в експлуатацію атомні електростанції, криголами, підводні човни з ядерними установками. При нормальному використанні об'єктів атомної енергії та промисловості забруднення навколишнього середовища радіонуклідами складає досить малу долю від природного фону. Інша ситуація, коли підприємства виходять з ладу, та трапляються аварії. Так, при взриві на Чорнобильській атомній станції в середовище було викинуто лише близько 5% ядерного палива. Та це призвело до опромінення багатьох людей, великі території були забруднені настільки, що стали небезпечними для життя. Пoviщення випадки радіації, в результаті випадання радіоактивного дощу, були зафіксовані навіть у Ірландії за тисячі км від місця аварії [2, с.57].

На даному етапі розвитку гостро постає питання складування та зберігання радіаційних відходів військової промисловості та відходів з атомних станцій. Щорічно зростає небезпека для навколишнього середовища від цих відходів. Вони проникають в підземні води, стікають в відкриті водойми та випаровуються в атмосферу.

Література

1. Голубець М. А. Екосистемологія. – Львів: Поллі, 2000. – 316 с.
2. Глобальные экологические проблемы на пороге XXI века: Материалы научной конференции, М., 1998. – 148 с.
3. Оцінка вмісту природних радіонуклідів і індустріальних залишках підприємств // Довкілля та здоров'я. - 2015. - №1. - С. 21-24.
4. Екологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів/ [Ю. П. Бобильов, В. В. Бригадиренко, В. Л. Булахов та ін.]; за загальною ред. О. Є. Пахомова; худож.-оформлювач Г.В. Кісель. – Харків: Фоліо, 2014. – 666 с.

УДК 556. 388(477)(043)

Маликін А.А.

ВПЛИВ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ГІДРОСФЕРИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній час є актуальна проблема раціонального використання водних ресурсів, їх споживання промисловими комплексами країни. Сьогодні ця проблема ще далека від вирішення: деякі підприємства, чорної металургії, хімії і нафтохімії, вугільної, харчової та інших галузей промисловості, певну частину використаної води не очищують.

Розглянемо загальну ситуацію з очищенням стічних вод в нижньому Придніпров'ї, Причорномор'ї та в Карпатах яка погіршується. Найбільше води споживається в Запорізькій, Дніпропетровській, Донецькій, Кримській, Київської та Херсонській областях де зосереджені основні промислові центри виробництв. Погіршується ситуація з очищенням стічних вод в нижньому Придніпров'ї,

Причорномор'ї та в Карпатах

На даний час в Україні для господарських потреб залучається також оборотні на і послідовно використовувати воду. Це є особливо важливою проблемою якої необхідно приділити увагу тому що водні ресурси обмежені і не можуть бути відтворені.

Великого значення набуває в Україні проблема раціонального використання та охорони від забруднення поверхневих вод Карпат Прискорений розвиток в Прикарпатті промисловості, особливо великих хімічних вир виробництв, а також потреби прилеглих або недалеко розташованих міст, які вимагають зростання обсягів використання водних ресурсів Карпатські річки - реальне джерело задоволення цих потреб [1].

Наслідком цих впливів є привнесення у водне середовище нових, невластивих їй речовин - забруднювачів, що погіршують якість води. Забруднення, що надходять у водне середовище, класифікують по різному, в залежності від підходів, критеріїв і завдань. Хімічне забруднення являє собою зміну природних хімічних властивостей води за рахунок збільшення вмісту в ній шкідливих домішок.

Основними неорганічними (мінеральними) забруднювачами прісних і морських вод є різноманітні хімічні сполуки, токсичні для мешканців водного середовища. Це сполуки миш'яку, свинцю, кадмію, ртуті, хрому, міді, фтору. Більшість з них потрапляє у воду в результаті людської діяльності. Важкі метали поглинаються фітопланктоном, а потім передаються по харчовому ланцюзі більше високоорганізованим організмам. Важкі метали (ртуть, свинець, кадмій, цинк, мідь, миш'як) ставляться до числа розповсюджених і досить токсичних забруднюючих речовин. Вони широко застосовуються в металургійному виробництві, тому, незважаючи на очисні заходи, вміст сполуки важких металів у промислових стічних водах досить високе. Великі маси цих сполук надходять в океан через атмосферу. Для морських біоценозів найбільш небезпечні ртуть, свинець і кадмій [2].

Так само не величезну загрозу гідросфері несе нафта. Обсяг забруднень із цього джерела становить 2,0 млн.т. / рік. З стоками промисловості щороку потрапляє 0,5 млн.т. нафти. Потрапляючи в морське середовище, нафта спочатку розтікається у вигляді плівки, утворюючи шари різної потужності. За кольором плівки можна визначити її товщину:

У легкій промисловості існує ряд екологічних проблем, забруднення водного басейну (водоспоживання): стічні води текстильної промисловості характеризуються наявністю в них зважених речовин, сульфатів, хлоридів, сполук фосфору і азоту, нітратів, СПАР, заліза, цинку, нікелю, хрому та інших речовин; а в стічних водах шкіряної промисловості містять сполуки азоту, фенолу, СПАР, жири і масла, хром, алюміній, сірководень, метанол, формальдегід.

Можна запропонувати наступний ряд заходів щодо запобігання скидів забруднених вод підприємств легкої промисловості:

- 1) перехід підприємств на замкнутий цикл водопостачання;
- 2) запобігання змішання вод з різними забруднювачами (перш за все, побутових і промислових);
- 3) застосування безводних технологій (безводний сульфат натрію призначається для шкіряної промисловості);
- 4) вдосконалення процесів охолодження;
- 5) вдосконалення даного процесу.

Як було відзначено, другим, не менш важливою екологічною проблемою, є забруднення атмосфери викидами від підприємств легкої промисловості [3].

Процес видалення забруднюючих речовин з промислових стічних вод включає кілька етапів: попередній (проціджування і виділення важких домішок, усереднення і зберігання, відділення нафти); первинний (нейтралізація і відстоювання); вторинний (відстоювання, використання активного мулу і біологічних фільтрів, анаеробне зброджування, аерація, закачування в свердловини) та третинної очистки (екстракція, коагуляція і відстоювання, фільтрація, вугільна адсорбція і іонообмін)

Для очищення стічних вод підприємств легкої промисловості існують наступні сучасні методи :

відстоювання, фільтрування, коагуляція, магнітний, ультразвуковий метод, адсорбція, нейтралізація, відновлення, десорбція, іонний обмін, перегонка, іретифікація [4]

Ці методи економічно доцільно використовувати для очищення невеликих кількостей концентрованих стічних вод, забруднених цінними домішками. Природоохоронні заходи передбачають скорочення витрат води, раціоналізацію водопостачання впровадження систем оборотного і послідовного використання води, будівництва і введення в дію об'єктів очищення стічних вод.

Таким чином вплив промисловості на загальний стан гідросфери України

внаслідок забруднення природних вод неочищеними або недостатньо очищеними стоками в державі спостерігається недостача чистої води. Часто недостача води обумовлена якісним виснаженням водних ресурсів, тобто забруднення водотоків та водоймищ різними хімічними речовинами та бруктом..

Щоб запобігти процесу забруднення водойм, слід застосувати ряд способів із їх охорони:

- * використання і нормування якості води;

- * скорочення стоків у водойми шляхом удосконалення технологічних процесів ряду виробництв;

- * очищення стічних вод.

Система заходів щодо охорони і раціонального використання водних ресурсів (морських, річкових, озерних) повинна бути складовою частиною загальнодержавних планів у будь-якій країні. Діяльністю людини в більшості випадків обумовлене забруднення водойм, її ж діяльність повинна бути спрямована на очищення різними методами: механічними, хімічними, біологічними.

Необхідно раціонально використовувати чисту воду та відділяти її від тієї яка використовується для господарських потреб. Стан водних джерел за якістю води не відповідає нормативним вимогам. Через використання неякісної води зросла захворюваність людей. Треба вживати заходи які спрямовані на запобігання та усунення наслідків забруднення, засмічування і виснаження вод.

Література

1. Акімова Т.А., Хаскин В.В./ Екологія. Людина - Економіка - Біота - Середовище: навч. для вузів. 2-е изд., Перераб. і доп. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 566 с.
2. Економічні основи екології: підручник. СПб.: Спец. лит., 1997. 304 с.
3. Александров В.І. /Очищення стічних вод підприємств легкої промисловості Шкіряно-взуттєва промисловість. 2005. № 1. С. 31-32.
4. Россинская М.В. /Основи забезпечення еколого-економічної безпеки регіону: монографія. Шахти: Вид-во ЮРГУЕС, 2006. 186 с.

УДК 504.3.054 (043)

Мерецька В. В.

ФОТОХІМІЧНИЙ ТУМАН (СМОГ)

Фотохімічний туман являє собою багатокомпонентну суміш газів і аерозольних часток первинного і вторинного походження. До складу основних компонентів смогу входять озон, оксиди азоту та сірки, численні органічні сполуки перекисної природи, звані в сукупності фотооксидантами. Фотохімічний зміг виникає в результаті фотохімічних реакцій за певних умов: якщо в атмосфері висока концентрація оксидів азоту, вуглеводнів і інших забруднювачів, при інтенсивній сонячній радіації і затишності, а також у випадках дуже слабкого обміну повітря в приземному шарі при потужній підвищеної інверсії протягом не менше діб. Стійка безвітряна погода, зазвичай супроводжується інверсіями, необхідна для створення високої концентрації реагуючих речовин.

Такі умови створюються частіше в червні - вересні і рідше - взимку. При тривалій ясній погоді сонячна радіація викликає розщеплення молекул діоксиду азоту з утворенням оксиду азоту і атомарного кисню. При з'єднанні атомарного кисню з молекулярним киснем виникає озон. Оксид азоту вступає в реакції з олефінами вихлопних газів, які при цьому розщеплюються по подвійному зв'язку, утворюючи уламки молекул і надлишок озону. В результаті тривалої дисоціації нові маси діоксиду азоту розщеплюються і дають додаткові кількості озону. Виникає циклічна реакція, у результаті якої в атмосфері поступово накопичується озон. У нічний час цей процес припиняється.

Озон, в свою чергу, вступає в реакцію з олефінами. В атмосфері концентруються різні перекису, які в сумі утворюють характерні для фотохімічного туману оксиданти. Вони є джерелом так званих вільних радикалів, що відрізняються особливою реакційною здатністю і є вкрай небезпечні, оскільки впливають на дихальну і кровоносну системи організму людини і часто бувають причиною передчасної смерті міських жителів з ослабленим здоров'ям.

Основні забруднюючі речовини перебуває в прямій залежності від промислового розвитку міста. Щоб за результатами спостережень визначити якість повітря, виміряні значення концентрацій порівнюють з максимальною разовою гранично допустимою концентрацією і визначають число випадків, коли були перевищені ГДК [1, с.7].

В останні десятиліття в зв'язку з швидким розвитком автотранспорту і авіації істотно збільшилася частка викидів, що надходять в атмосферу від рухомих джерел: вантажних і легкових автомобілів, тракторів, тепловозів і літаків. Згідно з оцінками, в містах на частку автотранспорту доводиться (в залежності від рівня розвитку в даному місті промисловості і числа автомобілів) від 30 до 70% загальної маси викидів.

Основний внесок у забруднення атмосфери вносять автомобілі, що працюють на бензині (на їх частку припадає близько 75%), літаки (приблизно 5%), автомобілі з

дизельними двигунами (близько 4%), трактори та інші сільськогосподарські машини (близько 4%), залізничний і водний транспорт (приблизно 2%).

Найбільша кількість забруднюючих речовин викидається при розгоні автомобіля, а також при русі з малою швидкістю. Відносна частка (від загальної маси викидів) вуглеводнів і оксиду вуглецю найбільш висока при гальмуванні і на холостому ході, а частка оксидів азоту - при розгоні. З цих даних випливає, що автомобілі особливо сильно забруднюють повітряне середовище при частих зупинках і при русі з малою швидкістю.

Створювані в містах системи руху в режимі "зеленої хвилі», які істотно скорочують число зупинок транспорту на перехрестях, покликані знизити забруднення атмосферного повітря. Великий вплив на якість і кількість викидів домішок надає режим роботи двигуна, зокрема, співвідношення між масами палива і повітря, момент запалювання, якість палива, відношення поверхні камери згоряння до її обсягу та ін. При збільшенні відношення маси повітря і палива, що надходять в камеру згоряння, скорочуються викиди оксиду вуглецю та вуглеводнів, але зростає викид оксидів азоту.

Незважаючи на те, що дизельні двигуни більш економічні, і таких речовин, як CO, NO₂, викидають не більше, ніж бензинові, вони дають значно більше диму (переважно незгорілого вуглецю, який, до того ж, має неприємний запах, створюваним деякими незгорілими вуглеводнями). А якщо врахувати, що дизельні двигуни виробляють сильний шум, стає зрозуміло, що вони впливають на здоров'я людини набагато більше, ніж бензинові двигуни.

Хоча сумарний викид забруднюючих речовин двигунами літаків порівняно невеликий (для міста, країни), в районі аеропорту ці викиди вносять визначальний внесок у забруднення середовища. До того ж, турбореактивні двигуни (як і дизельні) при посадці і зльоті викидають добре помітний оком шлейф диму.

Згідно з отриманими оцінками, значна частина палива витрачається на вирулювання літака до злітно-посадкової смуги (ЗПС) перед зльотом і на зарулювання з ВПП після посадки (за часом у середньому - близько 22 хв). При цьому частка незгорілого і викинутого в атмосферу палива при рулюванні набагато більше, ніж в польоті. Суттєвого зменшення викидів можна добитися, крім поліпшення роботи двигунів (розпилення палива, збагачення суміші в зоні горіння, використання присадок до палива, впорскування води та ін.), шляхом скорочення часу роботи двигунів на землі і числа працюючих двигунів при рулюванні (тільки за рахунок останнього досягається зниження викидів в 3-8 разів) [1, с.13].

Уже протягом 10-15 років велика увага приділяється вивченню ефектів, які можуть виникнути у зв'язку з польотами надзвукових літаків і космічних кораблів. Ці польоти супроводжуються забрудненням стратосфери оксидами азоту і сірчаною кислотою

(надзвукові літаки), а також частками оксиду алюмінію (транспортні космічні кораблі). Оскільки перелічені забруднюючі речовини руйнують озон, то спочатку склалася думка (підкріплене відповідними модельними розрахунками), що плановане зростання числа польотів надзвукових літаків і транспортних космічних кораблів призведе до суттєвого зменшення вмісту озону, з усіма подальшими згубними впливами ультрафіолетової радіації на біосферу Землі. Однак ретельний аналіз цієї проблеми дозволив зробити висновок про слабкий вплив викидів надзвукових літаків на стан стратосфери.

Сильніший вплив на озоновий шар і глобальну температуру повітря можуть надати хлорфторметани (ХФМ), наприклад фреон-11 і фреон-12 - гази, що виділяються, зокрема, при випаровуванні аерозольних препаратів. Оскільки ХФМ дуже інертні, то вони поширюються і довго живуть не тільки в тропосфері, але і в стратосфері, володіючи досить сильними смугами поглинання у вікні прозорості атмосфери [2, с.15-27].

Шуми - це одне з шкідливих для людини забруднень атмосфери. Подразнення звуку (шуму) на людину залежить від інтенсивності, спектрального складу і тривалості впливу. Шуми із суцільними спектрами діють менш дратівливо, ніж шуми вузького інтервалу частот. Найбільше роздратування викликає шум в діапазоні частот 3000-5000 Гц.

Робота в умовах підвищеного шуму на перших порах викликає швидку стомлюваність, загострює слух на високих частотах. Потім людина як би звикає до шуму, чутливість до високих частот різко падає, починається погіршення слуху, яке поступово переходить в туговухість та глухоту. При інтенсивності шуму 145-140 дБ виникають вібрації в м'яких тканинах носа і горла, а також в кістках черепа і зубах; якщо інтенсивність перевищує 140 дБ, то починають вібрувати грудна клітина, м'язи рук і ніг; з'являються біль у вухах і в голові, крайня втома і дратівливість.

Потужним джерелом шуму є надзвукові вертольоти і літаки. Найбільш гострий характер проблема шуму придбала в зв'язку з експлуатацією надзвукових літаків. З ними пов'язані шуми, звуковий удар і вібрація жител поблизу аеропортів. Сучасні надзвукові літаки породжують шуми, інтенсивність яких значно перевищує гранично допустимі норми [3, с.18].

Література

1. Захист атмосфери від промислових забруднень. / Под ред. С. Калверта і Г. Інглунда. - М.: «Металургія», 1991.
2. Грушко Я.М. Шкідливі органічні сполуки в промислових викидах в атмосферу. - Ленінград.: «Хімія», 1991.
3. Гутаревич Ю. Ф. Запобігання забруднення повітря двигунами. К., 1982.

ВЛИЯНИЕ ТЕПЛОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ НА СОСТАВЛЯЮЩИЕ БИОСФЕРЫ

Современная энергетика – это крупная высокоразвитая отрасль промышленности, тесно связанная со всеми отраслями экономики. Энергетика занимает особое место, являясь главной составляющей и стержнем промышленного и сельскохозяйственного производства, неотъемлемой частью систем жизнеобеспечения граждан, а также образования, транспорта и телекоммуникаций [1].

Одним из основных источников загрязнения окружающей среды являются тепловые электростанции. По степени влияния на окружающую среду теплоэнергетические объекты принадлежат к числу наиболее интенсивно воздействующих на биосферу. Они влияют на атмосферу (потребление кислорода, выбросы газов, влаги и твердых частиц), гидросферу (потребление воды, создание искусственных водохранилищ, сбросы загрязненных и нагретых вод, жидких отходов) и на литосферу (потребление ископаемых топлив, изменение ландшафта, выбросы токсичных веществ). Воздействие ТЭС на биосферу проявляется на всех стадиях производства энергии: при извлечении и транспортировке ресурсов, при производстве, передаче и потреблении энергии.

Наиболее опасным является загрязнение атмосферного воздуха. Атмосферный воздух является основной средой существования биосферы, в том числе человека. От теплоэнергетических объектах в атмосферный воздух поступают такие загрязняющие вещества как: оксиды серы (SiO_2 и SiO_3), оксиды азота (NO и NO_2), оксид углерода (CO) и соединения ванадия (V_2O_5 – пентаксид). Кроме химических соединений в газообразных выбросах, как правило, содержатся водяной пар и другие вредные вещества в твердом, жидком и газообразном состояниях.

В состав жидкого топлива входят некоторые оксиды и серные соединения. Распространение выбросов в атмосфере зависит от морфологических особенностей рельефа местности, где расположены ТЭС, скорости ветра, температуры выбросов относительно температуры окружающей среды, высоты облачности, фазового состояния и их интенсивности. Время нахождения взвешенных частиц в атмосфере зависит от их физико-химических свойств, метеорологических и других параметров, но прежде всего – от высоты выбросов и их размеров.

Взаимодействие теплоэнергетики с гидросферой характеризуется потреблением воды системами технического водоснабжения и сбросом сточных вод. Отбор значительной массы воды из естественных водоемов приводит к изменению водообмена, что негативно влияет на развитие и существование гидробионтов. Основными факторами воздействия ТЭС на гидросферу являются выбросы теплоты, вследствие чего может сформироваться постоянное локальное повышение температуры в водоеме, произойти изменение условий ледостава, паводков, испарений. Вместе с нарушением климата тепловые выбросы приводят к зарастанию водоемов водорослями, изменению кислородного баланса и т.д. Основной составляющей негативного воздействия ТЭС на гидросети является действие сточных вод, к которым относятся: сбросы воды из систем; отработанные растворы после химических промывок теплосилового оборудования; регенерационные и шлаковые воды из водоочистных установок; стоки, загрязненные нефтепродуктами.

Неотъемлемым атрибутом инфраструктуры каждой ТЭС, которая функционирует на твердом топливе, являются золошлакоотвалы. Их, как правило, размещают на улице, поэтому атмосферные осадки промывают золу и шлак, загрязняя грунтовые воды, а ветры, раздувая золошлакоотвалы, загрязняют почвенный слой прилегающих сельскохозяйственных угодий или территории селитебных зон (земли, предназначенные для строительства жилых и общественных зданий, дорог, улиц, площадей в пределах городов и посёлков городского типа).

Еще одним очагом загрязнения литосферы являются склады топлива. Уголь на крупных ТЭС или ТЭЦ завозят железнодорожным транспортом и складировать на прилегающей территории, где его раздувает ветер, увлажняют осадки, обуславливая загрязнение мезоландшафта.

Итак, тепловые электростанции загрязняют атмосферу в пределах ареалов дымовых выбросов. Почвенный покров загрязняется на территориях, на которых расположены склады твердого и жидкого топлива, и на участках сбора твердых отходов. Гидросфера нарушается в результате интенсификации забора поверхностных вод и сброса теплых технических и сточных вод.

Литература

1. Лобов С. А. Техноэкология: учеб. пособие / С. А. Лобов, Д.А. Бетин, В. В. Кручина и др. – Х.: Нац. аэрокосм. ун-т им. Н.Е. Жуковского «Харьк. авиац. ин-т», 2012. – 160 с.
2. Бурячок Т.А. Энергетика: история, настоящее и будущее [Электронный ресурс], - Режим доступа: <http://energetika.in.ua/ru/books/book-5/intro>

3. Бахтиёрова Н. Б. Влияние выбросов предприятий теплоэнергетики на окружающую среду и здоровье населения / Н. Б. Бахтиёрова, Б. М. Сулейменова // Теория и практика современной науки. – 2016. – №4(10). – С. 110-113.

УДК 504.05(043)

Овчеренко А. С.

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ТЕПЛОВОЙ ЭНЕРГЕТИКИ

За счет сжигания топлива (включая дрова и другие биоресурсы) в настоящее время производится около 90% энергии. Доля тепловых источников уменьшается до 80-85% в производстве электроэнергии.

В мировом масштабе гидроресурсы обеспечивают получение около 5-6% электроэнергии, атомная энергетика дает 17-18% электроэнергии. В Украине ее доля близка к 12%, а в ряде стран она является преобладающей в энергетическом балансе (Франция - 74%, Бельгия -61%, Швеция - 45%) [1, с. 122].

Сжигание топлива - не только основной источник энергии, но и важнейший поставщик в среду загрязняющих веществ. Тепловые электростанции в наибольшей степени «ответственны» за усиливающийся парниковый эффект и выпадение кислотных осадков. Они, вместе с транспортом, поставляют в атмосферу основную долю техногенного углерода (в основном в виде СО), около 50% двуокиси серы, 35% - окислов азота и около 35% пыли. Имеются данные, что тепловые электростанции в 2-4 раза сильнее загрязняют среду радиоактивными веществами, чем АЭС такой же мощности.

В выбросах ТЭС содержится значительное количество металлов и их соединений. При пересчете на смертельные дозы в годовых выбросах ТЭС мощностью 1 млн. кВт содержится алюминия и его соединений свыше 100 млн. доз, железа-400 млн. доз, магния -1,5 млн. доз. Летальный эффект этих загрязнителей не проявляется только потому, что они попадают в организмы в незначительных количествах.

Вместе с тем влияние энергетики на среду и ее обитателей в большей мере зависит от вида используемых энергоносителей (топлива). Наиболее чистым топливом является природный газ, далее следует нефть (мазут), каменные угли, бурые угли, сланцы, торф.

Серьезные экологические проблемы связаны с твердыми отходами ТЭС - золой и шлаками. Хотя зола в основной массе улавливается различными фильтрами, все же в атмосферу в виде выбросов ТЭС ежегодно поступает около 250 млн. т. мелкодисперсных аэрозолей. Последние способны заметно изменять баланс солнечной радиации у земной

поверхности. Они же являются ядрами конденсации для паров воды и формирования осадков, а попадая в органы дыхания человека и других организмов, вызывают различные респираторные заболевания [2, с. 88].

Выбросы ТЭС являются существенным источником такого сильного канцерогенного вещества, как бензопирен. С его действием связано увеличение онкологических заболеваний. В выбросах угольных ТЭС содержатся также окислы кремния и алюминия.

Эти абразивные материалы способны разрушать легочную ткань и вызывать такое заболевание, как силикоз, которым раньше болели шахтеры. Сейчас случаи заболевания силикозом регистрируются у детей, проживающих вблизи угольных ТЭС.

Серьезную проблему вблизи ТЭС представляет складирование золы и шлаков. Для этого требуются значительные территории, которые долгое время не используются, а также являются очагами накопления тяжелых металлов и повышенной радиоактивности.

Имеются данные, что если бы вся сегодняшняя энергетика базировалась на угле, то выбросы CO₂ составляли бы 20 млрд. тонн в год (сейчас они близки к 6 млрд. т/год). Это тот предел, за которым прогнозируются такие изменения климата, которые обусловят катастрофические последствия для биосферы.

ТЭС - существенный источник подогретых вод, которые используются здесь как охлаждающий агент. Эти воды нередко попадают в реки и другие водоемы, обуславливая их тепловое загрязнение и сопутствующие цепные природные реакции (размножение водорослей, потерю кислорода, гибель гидробионтов, превращение типично водных экосистем в болотные и т. п.) [3, с. 176].

Говоря об экологических проблемах гидроэнергетики, следует отметить, что одно из важнейших воздействий гидроэнергетики связано с отчуждением значительных площадей плодородных (пойменных) земель под водохранилища. В России, где за счет использования гидроресурсов производится не более 20% электрической энергии, при строительстве ГЭС затоплено не менее 6 млн. га земель. На их месте уничтожены естественные экосистемы.

Значительные площади земель вблизи водохранилищ испытывают подтопление в результате повышения уровня грунтовых вод. Эти земли, как правило, переходят в категорию заболоченных. В равнинных условиях подтопленные земли могут составлять 10% и более от затопленных. Уничтожение земель и свойственных им экосистем происходит также в результате их разрушения водой (абразии) при формировании береговой линии. Абразионные процессы обычно продолжаются десятилетиями, имеют следствием переработку больших масс почво-грунтов, загрязнение вод, заиление водохранилищ.

Таким образом, со строительством водохранилищ связано резкое нарушение гидрологического режима рек, свойственных им экосистем и видового состава гидробионтов. Так, Волга практически на всем протяжении (от истоков до Волгограда) превращена в непрерывную систему водохранилищ.

Ухудшение качества воды в водохранилищах происходит по различным причинам. В них резко увеличивается количество органических веществ как за счет ушедших под воду экосистем (древесина, другие растительные остатки, гумус почв и т. п.), так и вследствие их накопления в результате замедленного водообмена. Это своего рода отстойники и аккумуляторы веществ, поступающих с водосборов.

В водохранилищах резко усиливается прогревание вод, что интенсифицирует потерю ими кислорода и другие процессы, обуславливаемые тепловым загрязнением. Последнее, совместно с накоплением биогенных веществ, создает условия для зарастания водоемов и интенсивного развития водорослей, в том числе и ядовитых сине-зеленых. По этим причинам, а также вследствие медленной обновляемости вод резко снижается их способность к самоочищению. Ухудшение качества воды ведет к гибели многих ее обитателей. Возрастает заболеваемость рыбного стада, особенно поражение гельминтами. Снижаются вкусовые качества обитателей водной сред .

В целом можно назвать следующие воздействия АЭС на среду:

- разрушение экосистем и их элементов (почв, грунтов, водоносных структур и т. п.) в местах добычи руд (особенно при открытом способе);

- изъятие земель под строительство самих АЭС. Особенно значительные территории отчуждаются под строительство сооружений для подачи, отвода и охлаждения подогретых вод. Для электростанции мощностью 1000 МВт требуется пруд-охладитель площадью около 800-900 га.

- не исключено радиоактивное загрязнение атмосферы, вод и почв в процессе добычи и транспортировки сырья, а также при работе АЭС, складировании и переработке отходов, их захоронениях [4, с. 91].

Литература

1. В.И. Кормилицын, М.С. Цицкшвили, Ю.И. Яламов «Основы экологии», изд-во – «Интерстиль», М. 2007. – 348 с.

2. Н.А. Воронков «Экология - общая, социальная, прикладная», изд-во – «Агар», М. 2000. – 205 с.

3. В.М. Гарин, И.А. Клёнова, В.И. Колесникова «Экология для технических ВУЗов», изд-во – «Феникс», Ростов-на-Дону. 2001. – 293 с.

УДК 504.7(043)

Пихтіна А.В.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА БІОСФЕРУ ФІЗИЧНИХ ФАКТОРІВ

На біосферу Землі постійно впливають, поряд з хімічними, численні фізичні фактори. Значимість впливу цих факторів антропогенного походження досить відчутна і продовжує збільшуватися, а в ряді випадків фізичний вплив на конкретні екосистеми значно перевищує хімічний. Фізичне забруднення пов'язане з відхиленням за межі нормального діапазону коливань параметрів (рівня) фізичних абіотичних чинників довкілля. Теоретично це відноситься абсолютно до всіх кліматичних і топографічних екологічних факторів. Реально в наш час відчувається антропогенний вплив на такі фізичні фактори, як температура, рівень звуку і вібрації, інтенсивність різного електромагнітного випромінювання, включаючи іонізуюче і світлове. Це вплив стало настільки значно, що відповідні фізичні забруднення виходять за рамки локальних і відчуваються на глобальному рівні [1].

Що стосується теплового забруднення, то воно є результатом розсіювання в навколишньому природному середовищі теплоти, що виділяється в різноманітних теплових процесах, перш за все пов'язаних зі спалюванням палива. За існуючими оцінками щорічно в світі спалюється до 5 млрд тон вугілля, 3,2 млрд тон нафти, тобто вивільняється більше $2 \cdot 10^{20}$ дж теплової енергії, яка змінює температурний режим повітряного і водного середовища, а також динаміку що відбуваються там процесів. Заміна теплових теплоелектростанцій на атомні, зменшуючи до деякої міри хімічне забруднення середовища, одночасно збільшує потепління.

Електромагнітне забруднення виникає в результаті зміни властивостей середовища і значного (часом в сотні разів) перевищення інтенсивності випромінювання антропогенних джерел щодо природного фонового випромінювання. Особливо важливе значення воно набуває в зв'язку з інтенсивним розвитком електронних систем управління, робота яких може бути серйозно дезорганізована. Істотна особливість штучних джерел електромагнітного забруднення біосфери на відміну від природних – висока когерентність (частотна і фазова стабільність) і велика інтенсивність випромінювання в тих чи інших областях частотного спектра. Найбільш висока чутливість організмів до багаторазових впливів електромагнітних полів, коли починає проявлятися кумулятивний ефект; реакція виникає в результаті ряду дій, кожне з яких самостійно не викликає реакції. Такі сумарні

ефекти спостерігаються і при тривалому безперервному впливі електромагнітному випромінюванню.

Іонізуюче (радіаційне) забруднення біосфери пов'язане з перевищенням природного рівня іонізуючого випромінювання. Іонізуюче забруднення включає і радіоактивне забруднення середовища через перевищення природного рівня вмісту радіоактивних речовин. Джерела іонізуючого забруднення – це підприємства атомної промисловості та енергетики, медичні, біологічні та інші установи, що використовують радіоактивні препарати і ізотопи, прилади медичної і технічної (рентгенівської) діагностики, а також ядерні вибухи. Штучне іонізуюче випромінювання (електрони, позитрони, протони, нейтронні та інші атомні ядра і елементарні частинки, а також електромагнітне випромінювання гамма-рентгенівського і оптичного діапазонів) виникає переважно на створених людиною прискорювачах заряджених частинок.

Забруднення ґрунту. Людина інтенсивно впливає на верхню частину твердої оболонки Землі – ґрунт, завдяки якій людство задовольняє основну частину своїх потреб в продуктах харчування. Саме ґрунтова оболонка визначає багато процесів, що відбуваються в біосфері. Найважливіше значення ґрунтів складається в акумулюванні органічної речовини, різних хімічних елементів, а також енергії. Ґрунтовий покрив виконує функції біологічного поглинача, руйнівника і нейтралізатора різних забруднень. Саме тому надзвичайно важливе вивчення глобального біохімічного значення ґрунтового покриву, його сучасного стану і зміни під впливом антропогенної діяльності. Одним з видів антропогенного впливу на ґрунт є посилення (прискорення) процесів водної та вітрової ерозії. Ерозія ґрунту відбувається і в природних умовах, проте вона значно прискорюється внаслідок антропогенного впливу на екосистеми, що виражається в надмірній і неправильній розорювання землі, в тому числі без урахування рельєфу, зведення лісів, не виконання протиерозійних агрохімічних заходів. Водна ерозія може бути площинний, при якій руйнується поверхневий шар ґрунту, і лінійної, що викликає процес руйнування ґрунтового профілю в глибину і ґрунтоутворюючих порід. Збиток родючості ґрунтів завдають нерегульовані зливи і паводки, ненормований випас худоби, розорювання цілинних і перелогових земель, що проводиться без урахування можливого ерозії. Посилення ерозії ґрунту, обміління річок і озер сприяє вирубка лісів.

Хімічне забруднення природних вод. Усяка водойма або водне джерело пов'язаний з його зовнішнім середовищем. На нього впливають умови формування поверхневого або підземного водного стоку, різноманітні природні явища, індустрія, промислове і комунальне будівництво, транспорт, господарська і побутова діяльність людини. Наслідком цих впливів є привнесення у водне середовище нових, невластивих їй речовин – забруднювачів, що

погіршують якість води. Хімічне забруднення являє собою зміну природних хімічних властивостей вода за рахунок збільшення вмісту в ній шкідливих домішок як неорганічної (мінеральні солі, кислоти, луги, глинисті частки), так і органічної природи (нафта і нафтопродукти, органічні залишки, поверхнево-активні речовини, пестициди).

Неорганічне забруднення. Основними неорганічними забруднювачами прісних і морських вод є різноманітні хімічні сполуки, токсичні для мешканців водного середовища. Це сполуки миш'яку, свинцю, кадмію, ртуті, хрому, міді, фтору. Більшість з них потрапляє у воду в результаті людської діяльності. Важкі метали поглинаються фітопланктоном, а потім передаються по харчовому ланцюзі більше високоорганізованим організмам.

Органічне забруднення. Стічні води, що містять суспензії органічного походження або розчинена органічна речовина, згубно впливають на стан водойм. Осідаючи, суспензії заливають дно і затримують розвиток або повністю припиняють життєдіяльність даних мікроорганізмів, що беруть участь у процесі самоочищення вод. При гнитті даних опадів можуть утворюватися шкідливі сполуки й отруйні речовини, такі як сірководень, які призводять до забруднення всієї води в річці [2].

З цього можна зробити висновок, що на даний момент серйозний характер набули наслідки руйнування біоценозів і забруднення середовища, із-за потужних антропогенних впливів. Вся біосфера знаходиться під тиском діяльності людини, тому охорона природи – це основне завдання, яке спрямоване на поліпшення та збереження стану довкілля, відновлення та захист природних ресурсів, і що найголовніше – це виховання в людині бажання підтримувати природний стан довкілля.

Література

1. Бузмаков С. А. Антропогенная трансформация природной среды / С. А. Бузмаков // Географический вестник. Экология и природопользование – 2012. – № 4(23). – С. 46-50.
2. Николайкин Н. И. Экология: Учебник для ВУЗов / Н. И. Николайкин, Н. Е. Николайкина, О. П. Мелехова. – 3-е изд., стереотип. – М.: Дрофа, 2004. – 624 с.

УДК 349.41(477)(043)

Призова Л.

ЗЕМЛЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

В сучасних умовах господарювання проблема раціонального використання та охорони земель, особливо сільськогосподарського призначення набуває актуальності. Це пов'язано, насамперед, з тим, що земельні ресурси зазнають значного антропогенного впливу,

відбувається їх деградація і, як наслідок, – зниження якості та родючості ґрунтів, погіршення екологічного стану земельних ресурсів [1].

Варто зауважити, що особливої актуальності зазначена проблема набуває в період реформування аграрних та земельних відносин, які потребують належного правового регулювання. Незважаючи на те, що останнім часом в Україні прийнята ціла низка законодавчих актів щодо регулювання земельних відносин, правове регулювання відносин у сфері забезпечення охорони земель іноді відстає від потреб суспільства і в деякій мірі залишається суперечливим. Конституційне положення про те, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави (ст. 14 Конституції України), в першу чергу стосується земель сільськогосподарського призначення. Саме тому вирішення цієї проблеми, на мою думку, перш за все повинно здійснюватися шляхом запровадження дієвої системи правового регулювання відносин у сфері правової охорони земель [2].

З прийняттям у 2001 р. Земельного кодексу України визначилася земельна політика держави, яка і в подальшому повинна концентруватися на остаточному розв'язанні проблем розвитку відносин власності на землю, формуванні цивілізованого ринку земель, розвитку іпотечного кредитування, удосконаленні системи земельних платежів, підвищенні ефективності управління земельними ресурсами, поліпшенні організації державного контролю за використанням і охороною земель [3].

Охорона навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки – невід'ємна умова усталеного економічного й соціального розвитку України як суверенної держави. Оскільки земля є одним із основних компонентів навколишнього природного середовища, то охорона довкілля, в тому числі й правова, одночасно охоплює і охорону та раціональне використання землі.

Поняття «землі» слід визначати як частину навколишнього природного середовища, яка розташована на поверхні земної кори і характеризується ґрунтовим покривом, рельєфом, простором, рослинністю, надрами, водними об'єктами, є основним засобом виробництва у сільському і лісовому господарстві та місцем розташування об'єктів нерухомого майна. Дане визначення є необхідним для характеристики правового режиму земельної власності, і тому доцільно було б закріпити його в законодавстві [4].

Проблема раціонального використання земель, як і інших природних ресурсів, важлива і актуальна. Встановлення порядку раціонального використання земель – це прерогатива держави, її уповноважених органів. Організація раціонального використання земель як природного ресурсу, засобу виробництва в сільському та лісовому господарстві і

просторової основи, операційної бази для здійснення будь-якої діяльності неможливі без належної реалізації державою таких управлінських функцій щодо землі, як землеустрій, земельний кадастр, контроль за використанням земель та ін. Конкретним змістом раціонального земле використання виступає науково обґрунтований процес діяльності людини по використанню природних властивостей земель за цільовим призначенням при дотриманні всіх правил їх охорони. Значне місце серед заходів щодо охорони земель відводиться їх меліорації. Меліорація земель відповідно до Закону України «Про меліорацію земель» та Земельного кодексу України – це комплекс гідротехнічних, інших меліоративних засобів, які здійснюються з метою регулювання водного, теплового, повітряного й поживного режиму ґрунтів, зберігання і підвищення їх родючості і формування екологічно-збалансованої, раціональної структури угідь. Ефективність охорони земель в багатьох випадках залежить від дієвості тих норм права, які регулюють її охорону. Тому важливо мати правові норми, які б забезпечували надійну охорону земель. Будь-яка правомочність має значення лише тоді, коли реально забезпечується, інакше вона втрачає своє значення, силу і дієвість. Сучасний процес раціонального природокористування, слід розглядати як більш широке поняття, ніж матеріальне виробництво, оскільки воно, поряд із виробничим споживанням і відтворенням природних ресурсів нині охоплює ще й діяльність з охорони навколишнього природного середовища від деградації та забруднення і формування фундаменту майбутньої цивілізації [5].

Таким чином, необхідно:

- забезпечити дотримання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами земельного законодавства України;
- запобігти порушенням законодавства України у сфері використання та охорони земель, своєчасне виявлення таких порушень і вжиття відповідних заходів щодо їх усунення;
- забезпечити збереження родючості ґрунтів і їхньому використанню при проведенні робіт, пов'язаних з порушенням земель;
- забезпечити захист земель від негативних (шкідливих) впливів, в результаті яких відбувається деградація земель.

Література

1. Природноресурсове право України: навч. посіб. / За ред. І.І. Каракаша. – К.: Істина, 2005. – 147 с.
2. Семчик В.І. Земля під охороною закону // Право України. – 2008. – № 11. – с. 59
3. Земельний кодекс України: Закон від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2016. – № 3-4. – ст.27.

4. Оверковська Т. Правова охорона земель в Україні: поняття та юридичні ознаки // Юридична Україна. – 2006. – № 12. – С. 67.

5. Погрібний О. О. Земельне право України / О.О. Погрібний, І.І. Каракаша. – К.: Істина, 2003. – с. 414.

УДК 504.75(043)

Рачковська В.В.

ВПЛИВ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Навколишнє природне середовище - найважливіший компонент, без якого людство неможливо. Це все, що нас оточує. Людина впливає на природу, використовуючи середовище в якості засобу і місця життя. В процесі виробництва частина природного середовища, яка зветься речовиною, вилучається, змінює свою форму і перетворюється в матеріальні цінності. Водночас у самій природі відбуваються негативні зміни, людина вносить дисонанс у динаміку природних явищ, природне середовище заповнюється відходами виробництва. На жаль, у 21 столітті стала актуальна проблема забруднення навколишнього природного середовища. І, можливо, це залишилося б непоміченим, якби так сильно не впливало на живі організми - в особливості на людину. У даний момент забруднення торкнулися всіх шарів біосфери. Але більше всього на здоров'я людини впливає саме забруднення атмосфери. В атмосферу у вигляді газів, пари, рідких і твердих частинок надходять різні домішки, такі як: оксид вуглецю (СО), діоксид сірки (SO₂), оксиди азоту, озон, вуглеводні, сполуки свинцю, діоксид вуглецю (CO₂), фреони. Небезпечними обставинами є радіоактивні пилю. Дане питання є дуже актуальним на даний момент, так як зачіпає здоров'я людини.

Забруднювачем може бути будь-який фізичний агент, хімічна речовина і біологічний вид, що потрапляють у навколишнє середовище або виникають у ній в кількостях, що виходять за рамки своєї звичайної концентрації, граничних природних коливань або середнього природного фону в цей час. Основним показником, що характеризує вплив забруднюючих речовин на навколишнє природне середовище, є гранично допустима концентрація (ГДК). З позиції екології гранично допустимі концентрації конкретної речовини являють собою верхні межі лімітуючих факторів середовища (зокрема хімічних сполук), при яких їх зміст не виходить за допустимі межі екологічної ніші людини. Інгрєдєнти забруднення - тисячі хімічних сполук, особливо метали або їх оксиди, токсичні речовини, аерозолі. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), в практиці в

даний час використовується до 500 тис. хімічних сполук. При цьому близько 40 тис. сполук мають досить шкідливими для живих організмів властивостями, а 12 тис. - токсичні. Найбільш поширені забруднювачі - зола і пил різного складу, оксиди кольорових і чорних металів, різні сполуки сірки, азоту, фтору, хлору, радіоактивні гази, аерозолі тощо [2].

Забруднення повітря пов'язано з підвищеним ризиком розвитку раку легенів. Рак легенів являє собою злоякісне новоутворення легенів, що відбувається з епітеліальної тканини бронхів різного калібру. У 2013 році Міжнародне агентство з вивчення раку (IARC) зібравши групу експертів для розгляду фактичних даних про забруднення атмосферного повітря і раку. IARC вирішила, що зібрано достатньо доказів, щоб сказати, що забруднення атмосферного повітря може викликати рак у людей. Зібрано достатньо доказів, щоб стверджувати, що частина забруднення повітря, відома як РМ 2,5 (твердих пилоподібних частинок, або «твердих частинок», менш 2,5 мільйонних часток метра в діаметрі) може викликати рак.

Україна займає 9 місце серед 15 держав в анти-рейтингу країн за смертністю від забруднення повітря. За статистикою від забруднення щорічно в Україні гинуть кожні 918 осіб. За статистикою в Україні 416 осіб на 100000 хворіють на онкологію від забруднень.

У Маріуполі це число досягає 370 чоловік на 100000. Загрозу здоров'ю і життю складають застарілі і кричуще неефективні підприємства енергетики та важкої промисловості, а так само величезна кількість курців і величезний потік автомобілів з зносом труб.

Згідно статистики України за останні 5 років збільшилася кількість викидів і збільшилася кількість людей із захворюваністю на онкологію та хворобами дихальної системи. У Донецькій області кількість викидів в 2015 році становить 974,7 тис. т, що становить найбільше число від усіх областей України. По всій Україні кількість викидів склала 4521,3 тис. т.

Таблиця 1 показує кількість захворюваності на онкологію та хворобами дихальних шляхів і забрудненнями. З таблиці видно, що як тільки збільшується число забруднень, збільшується і число захворюваності. Тобто забруднення впливають на кількість захворюваності на онкологію і захворювання дихальних шляхів.

Таблиця 1 Кількість захворюваних и кількість забруднень за 16 років

Рік	Захворюваність(100000)	Забруднення(тонн)
2000	345	113
2005	371	127
2009	359	119

2010 377 137

2016 416 333

Потрапляння хімічних речовин в організм людини змінює стан гормонів в організмі в гіршу сторону, порушується гормональна система і можуть бути значні наслідки для здоров'я людей і живої природи. Повне вплив виявляється на ендокринну систему хімічними речовинами, які були пов'язані з репродуктивними порушеннями у молодих чоловіків і раку грудей у жінок.

Люди можуть зіграти свою роль у зниженні рівня забруднення повітря, намагаючись уникнути збільшення забруднень - ходьба і їзда на велосипеді, може допомогти знизити рівень забруднення від транспорту, а також відмінний спосіб бути більш активними, що пов'язано із зменшенням ризику раку та інших захворювань, кинути палити. То стосується підприємств, що є на території України і зокрема в Маріуполі, то можливо поставити захисні споруди - фільтри і тим самим знизити навантаження забруднення, яке викидається в атмосферу. Але самий важливий внесок, який потрібно внести, це додати екологічну освіту ще з дитячого садка.

Література

1. Seven days. // Nature. - 2013. - № 494. - С. 286-287.
2. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря (1990-2015) [Електронний ресурс]. — 2016. - Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. А.С. Степановских. Экология / А.С. Степановских. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. — 703 с.

УДК 504.75(043)

Рачковська В. В.

АНТРОПОГЕННА ТРАСФОРМАЦІЯ БІОСФЕРИ

За довгий час людина пристосувалася до техногенного життя та знайшла для себе багато проблем через руйнування біосфери завдяки техногенному навантаженню. Дане питання є актуальним, тому що залишається невирішеною проблема глобального плану забезпечення сталого розвитку та ефективного керування екологічними, економічними та іншими процесами. Це етап виходу виробничої діяльності людини далеко за межі біосфери.

Біосфера існує без людини мільярди років. Тільки процес із людською діяльністю, який має назву антропогенез - з'явився 3,5-2,5 млн років тому, включає перших предків людини -

презінкантропів. Ці, та ті, що існували надалі людиноподібні істоти функціонально вписувалися у структуру тих природних екосистем, у яких вони мешкали, і були пов'язані трофічними та іншими взаємозв'язками з усіма їхніми компонентами. І тільки коли з'явилися перші виробничі навички і знарядь праці, почали формуватися якісно нові взаємовідносини між людиною та її природним оточенням. Лише Homo sapiens започаткував історичні зміни в біосфері, які з часом стали загрожувати, як стабільності біосфери, так і нормальному існуванню самої людини.

На даний момент людина в біосфері є новою силою, новим фактором. Наприклад, через роботу тисяч радіостанцій, телепередавачів, релейних ліній тощо Земля випромінює енергії в радіодіапазоні (на метрових хвилях) більше, ніж Сонце. На сьогоднішній день через надмірну активність діяльності людини в біосферу потрапило вже близько 50 тис. різновидів хімічних речовин, абсолютно не властивих природі.

За В.І. Вернадським, у найбільш загальному вигляді вплив людини на біосферу можна звести до таких головних форм:

- зміна структури земної поверхні відбувається внаслідок розорювання степів, вирубування лісів, створення штучних водойм тощо;

- зміни складу біосфери, кругообігів та балансу речовин, що її складають, є наслідком вилучення з надр корисних копалин, викиди різних шкідливих речовин в атмосферу та водні об'єкти тощо. Наприклад, видобування людиною енергоресурсів призводить до порушення ґрунтів, рослинного покриву, забруднення водних об'єктів і атмосфери;

- внаслідок бурхливої діяльності людини відбуваються зміни енергетичного балансу окремих регіонів земної кулі, які небезпечні для всієї планети;

- значні зміни біоти відбуваються у результаті знищення деяких видів, створення нових порід тварин і сортів рослин, переміщення їх на нові місця мешкання.

Найхарактернішими можливими наслідками антропогенно - техногенного впливу на біосферу є зміна складу та властивостей атмосфери, зміни циркуляції в атмосфері і в океані, зміни наземних і водних екосистем, порушення їх стійкості; зміна складу і властивостей вод суші, зміна погоди і клімату, зміна екосистем океану; зміна складу і властивостей вод Світового океану, перерозподіл та зміна водних і кліматичних ресурсів, генетичні ефекти, зміна стану біоти, порушення озонового шару, іоносфери; зникнення існуючих видів та поява нових, зміна літосфери (механічні порушення, накопичення відходів); зміна прозорості атмосфери, погіршення проходження сонячного випромінювання, падіння біопродуктивності, зменшення чисельності популяцій, деградація лісів тощо.

У середньому на 1 га покритої лісом площі Карпатського природного парку в корінному рослинному покриві накопичувалося 478,1 т фітомаси із вмістом 4,1 т хімічних елементів. У сучасному рослинному покриві в середньому на 1 га покритої лісом площі припадає лише 194,2 т фітомаси та 1,6 т хімічних елементів. Тобто навіть в умовах дотримання природоохоронного режиму потенційні можливості лісо рослими умов цього парку використовуються лише на 30-35%. Ще контрастнішими є ці показники в Бескидах (Старосамбірський район), де зміни в структурі біогеоценотичного покриву є найглибшими в Українських Карпатах. У корінному рослинному покриві букові та ялицеві ліси займали понад 76% покритої лісом площі, а лісистість була вдвічі більшою. У сучасному покриві цих лісів збереглося лише 19%, сільськогосподарські вгіддя, які займають майже половину території, а похідні смеречники, сосняки, сіро вільшняки та інші - понад 20%. Внаслідок цього на 1 га покритої лісом площі тепер у середньому припадає в 5,6 раза менше, а на 1 га загальної площі - в 11 разів менше фітомаси, ніж у корінному покриві. У цій фітомасі в перерахунку на 1 га відповідно покритої лісом і загальної площі знаходиться в 5,5 і 8,2 раза менше хімічних елементів.

Можливими наслідками антропогенно-техногенного впливу людини на біосферу можуть бути зміна властивостей основних елементів біосфери, геофізичні і геохімічні наслідки та ефекти, екологічні наслідки порушення екосистем, вплив на здоров'я людей та соціальні наслідки.

Найхарактернішими рисами сучасних антропогенних перетворень у масштабах біосфери є такі: збезліснення, розорювання, різні види ерозії ґрунтів, спустелення великих територій внаслідок нераціональної сільськогосподарської діяльності; збіднення видової різноманітності рослин і тварин; евтрофікація водних екосистем внаслідок поверхневого змиву із забруднених територій; техногенне забруднення поверхневих і підземних вод та ін.

Нині людина володіє різноманітними засобами впливу на структурно-функціональну організацію біосфери та підпорядкованих їй екосистем у межах їхнього гомеостазу. Це проявляється, наприклад, у вирубуванні або зрідженні лісів, відстрілі мисливських тварин, заготівлі лікарської сировини тощо. Людина здатна модифікувати або навіть перебудувати регуляторні механізми цих екосистем, наприклад, схрещувати корисні види і формувати штучні популяції, змінювати домінуючі види в екосистемах та ін. Крім цього, людина навчилася створювати штучні живі системи - рисові поля у степовій зоні, космічні лабораторії для існування живих істот у космічному просторі. Але функціонувати ці системи можуть лише за умови штучного підтримування з боку людини відповідних умов для існування біоти.

Прогресування освоєння природно-ресурсного потенціалу біосфери є закономірним та неминучим. Процес управління біосферними явищами має включати три етапи: по-перше, формування цілей управління; по-друге, формування програми досягнення цілей управління; по-третє, створення механізмів зворотного зв'язку, що перешкоджатимуть випадковим та непередбаченим зовнішнім впливам.

Висновок із цього робим такий, що з появою на планеті Земля біологічного виду найвищої організації - людини, з її розвитком, розмноженням, міграціями, адаптацією та небаченою активізацією діяльності в біосфері почали розвиватися процеси особливого, антропогенного характеру. Із самого початку поведінка людини у довкіллі стала відрізнятися від поведінки інших вищих істот агресивністю. Людина була не рівноправним співмешканцем у середовищі існування, а підкорювачем, насильником, жадібним споживачем, не здатним до самообмеження.

Першого удару природі люди завдали, розпочавши інтенсивно розвивати землеробство. Антропогенне втручання в структуру екосистем спричиняє особливо відчутні зміни в їх біогеохімічному обміні. На 1 та екосистеми бука лісового накопичується на 20° о більше азоту і зольних елементів, ніж у похідному смеречнику. В буковій фітомасі значно менший вміст алюмінію, майже в 4 рази більший вміст кальцію, що сприяє зменшенню кислотності ґрунту, пришвидшенню мінералізації органічного опаду та інтенсифікації біотичного кругообігу. Якщо до цього додати різке зменшення у віковій структурі стиглих і перестійних лісів і зменшення ЛІСПС- тості та чверть, а в низько гірській смузі - наполовину, то в середньому в фітомасі теперішнього лісового покриву накопичено в 2-2,5 рази менше хімічних елементів, ніж у його первинному стані.

Література

1. Сенякевич І. Економіка галузей лісового комплексу./ Сенякевич І. — Київ.: Знання. -1992.-168 с.
2. Статистичний щорічник України. 1996 рік. Міністерство статистики України. К.: Київ, 1996. 519 с.
3. Навчальний атлас України. / К.: Картографія. —1997. —124 с.

УДК 504.05(043)

Рожченко А.В.

АНТРОПОГЕННОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ НА ПРИРОДУ. КЛАССИФИКАЦИЯ АНТРОПОГЕННЫХ ВОЗДЕЙСТВИЙ

В процессе своей жизни и деятельности человек так или иначе влияет на окружающую среду. Воздействие человека на различные элементы среды и факторы, порожденные человеком и его хозяйственной деятельностью, называется антропогенным. Антропогенное воздействие на окружающую среду носит деструктивный характер. Антропогенные факторы приводят к истощению природных ресурсов, загрязнению природной среды и образованию искусственных ландшафтов. Человеческая деятельность ведет к гомогенизации систем биосферы. Люди все больше "стирают" элементарные экосистемы, превращают их в монотонные агросистемы, довольно однообразные по биогеохимическим характеристикам культурные ландшафты. Степень замкнутости биогеохимических циклов при этом снижается. Кроме того, массовое истребление человеком видов животных и растений изменяет естественные процессы (в первую очередь экологическое равновесие) в биосфере. Антропогенные воздействия на биосферу "заменили" биогенную эволюцию, разрушив естественные системы природы.

Совокупность антропогенных воздействий на экосферу и среду обитания людей можно рассматривать по нескольким критериям:

1. Общий характер процессов антропогенного воздействия, предопределяемый формами человеческой деятельности: а) изменение ландшафтов и целостности природных комплексов; б) изъятие природных ресурсов; в) загрязнение окружающей среды.

2. Материально-энергетическая природа воздействий: механические, физические (тепловые, электромагнитные, радиационные, радиоактивные, акустические), физико-химические, химические, биологические факторы и агенты и их различные сочетания.

3. Категории объектов воздействия: природные ландшафтные комплексы, поверхность земли, почва, недра, растительность, животный мир, водные объекты, атмосфера, микросреда и микроклимат обитания, люди и другие реципиенты.

4. Количественные характеристики воздействия: их пространственные масштабы (локальные, региональные, глобальные), единичность и множественность, сила воздействия и степень их опасности (интенсивность факторов и эффектов; характеристики типа "доза - эффект", пороговость; допустимость по нормативным экологическим и санитарно-гигиеническим критериям; степень риска и т.п.).

5. Временные параметры и различия воздействий по характеру наступающих изменений: кратковременные и длительные, стойкие и нестойкие, прямые и опосредованные, обладающие выраженными или скрытыми следовыми эффектами, вызывающие цепные реакции, обратимые и необратимые [1].

С последними категориями классификации связано также деление всех антропогенных изменений на преднамеренные и непреднамеренные.

Преднамеренные преобразования - это освоение земель под посевы или многолетние насаждения, сооружение водохранилищ, каналов и оросительных систем, строительство городов, промышленных предприятий и путей сообщения, рытье разрезов, котлованов, шахт и бурение скважин для добычи полезных ископаемых, осушение болот и т.п.

Непреднамеренные изменения - это загрязнение окружающей среды, изменения газового состава атмосферы, изменения климата, кислотные дожди, ускорение коррозии металлов и разрушения памятников культуры, образование фотохимических туманов (смогов), нарушения озонового слоя, развитие эрозионных процессов, наступление пустыни, экологические катастрофы в результате крупных аварий, обеднение видового состава биоценозов, развитие экологической патологии у населения и др [2].

К наиболее важным формам антропогенного воздействия на природу относятся: переэксплуатация и истощение природных ресурсов и техногенное загрязнение среды.

Во второй половине XX в. возросшие темпы использования минерально-сырьевых ресурсов вызвали резкое увеличение масштабов добычи полезных ископаемых и расширили географию добычи минерального сырья. В 1913 г. на одного жителя Земли добывалось 5 т минерального сырья, в 1940 г. - 7,4, в 1960 г. - 14,3, в конце 70-х гг. - 25 т.

В 1998 г. по сравнению с 1950 г. расходы лесоматериалов в мире увеличились более чем в 2 раза, бумаги - в 6, воды - в 3, зерна - почти в 3, а использование каменного угля как топлива увеличилось в 4 раза. Также в 4 раза увеличилось производство стали [1].

За последние 50 лет мир потерял почти половину своего лесного массива. Чрезмерное рыболовство привело к тому, что популяции рыб находятся на грани катастрофы. Продолжающееся сокращение биоразнообразия на планете ведет к дальнейшей дестабилизации равновесия в биосфере. Эрозия почвы стала серьезной проблемой во многих странах мира. В США, Европе, Китае, Индии, на Ближнем Востоке и в Африке сокращаются запасы воды. Нехватка воды означает и нехватку продуктов питания. 70% мировых водных ресурсов используются на выращивание урожая.

Использование природных ресурсов резко увеличится в течение последующих 50 лет. Ожидается, что население нашей планеты увеличится к этому времени на 60%.

Техногенное загрязнение различных природных сред оказывает резко негативное воздействие на живые организмы, условия жизни человека и его здоровье. Антропогенное загрязнение окружающей среды за последние десятилетия приобрело глобальный характер, что привело к резкому ухудшению состояния природных экосистем и существенно

сократило доступные эксплуатационные ресурсы на Земле. Кроме того, различные виды техногенного загрязнения являются причиной многих экологических проблем современности (разрушение озонового экрана, изменение климата, проблема отходов, сокращение биоразнообразия).

Воздействие человека на окружающую среду в современную эпоху стало фактором геологического или даже космического масштаба, превосходящим все природные силы, которые когда-либо влияли на эволюцию жизни, эволюцию земной биосферы.

Практическая деятельность человека на современном этапе развития биосферы приводит к нарушению различных физических законов, связанных с экологическим равновесием в природе, в частности принципа Ле Шателье – Брауна [3].

Таким образом в биосфере механизм осуществления принципа Ле Шателье - Брауна основывается на функционировании систем живого, и это функционирование, как утверждал В. И. Вернадский, служит основным регулятором общеземных процессов. В настоящее время действие принципа этого принципа в рамках биосферы нарушено. Сегодня происходит отклонение круговорота углерода от равновесного доиндустриального состояния. Если в конце прошлого века еще происходило увеличение биологической продуктивности и биомассы в ответ на возрастание концентрации углекислого газа в атмосфере, то с начала нашего века это явление не обнаруживается. Наоборот, биота выбрасывает углекислый газ, и поэтому биомасса ее автоматически снижается.

Литература

1. Акимова, Т.А. Экология: Учебник для вузов / Т.А. Акимова, ВЛЗ. Хаскин. - М: ЮНИТИ, 20088, - 445 с.
2. Маврищев, В.В. Основы общей экологии: Учеб. пособие / В.В, Маврищев. - Мн.: Выш. шк., 2000, - 317 с.
3. Экология: Учебное пособие / Общая ред. С.А. Боголюбова. - М: Знание, 2005.-288 с.

УДК 504.405.4(043)

Хотлубей О. М.

ВОДА – ОСНОВА ЖИЗНЕННЫХ ПРОЦЕССОВ В БИОСФЕРЕ. ЗАГРЯЗНЕНИЕ ВОД

Вода и жизнь – понятия неразделимые. Вода является основой всех жизненных процессов, единственным источником кислорода в главном движущем процессе на Земле –

фотосинтезе. Вода присутствует во всей биосфере: не только в водоемах, но и в воздухе, почве и во всех живых существах.

В настоящее время водная поверхность Земли составляет около 70%, а с учетом снежного покрова и ледников – 85%. Однако 95-96% из всего этого объема приходится на минерализованные океаны и моря, а пресная жидкость составляет всего лишь 2,6-2,7%, из которых большая часть «заперта» в виде снежного покрова и льда. В результате получается, что всего лишь 0,25% общего количества пресных вод, доступных для использования, скапливается в озерах и течет по поверхности в виде рек. Однако и этих небольших процентов было бы достаточно, если бы в настоящее время не было такой проблемы как загрязнение водоемов.

Под загрязнением водоемов понимают снижение их биосферных функций и экологического значения в результате поступления в них вредных веществ. Загрязнение вод проявляется в изменении физических и органолептических свойств, увеличении содержания сульфатов, хлоридов, нитратов, токсичных тяжелых металлов, сокращении растворенного в воде кислорода воздуха, появлении радиоактивных элементов, болезнетворных бактерий и других загрязнителей [1, с. 178].

Одним из основных загрязнителей воды является нефть и нефтепродукты. Нефть может попадать в воду в результате естественных ее выходов в районах залегания. Но основные источники загрязнения связаны с человеческой деятельностью, а именно: нефтедобычей, транспортировкой, переработкой и использованием нефти в качестве топлива и промышленного сырья. Содержание нефти даже в количестве 0,05 мг/л делает воду непригодной для питья. Многие виды водных организмов при попадании в воду даже такого малого количества нефти погибают.

Среди продуктов промышленного производства особое место по своему отрицательному воздействию на водную среду и живые организмы занимают токсичные синтетические вещества. Они находят все более широкое применение в промышленности, на транспорте, в коммунально-бытовом хозяйстве. Концентрация этих соединений в сточных водах, как правило, составляет 5-15 мг/л при ПДК – 0,1 мг/л. Эти вещества могут образовывать в водоёмах слой пены, особенно хорошо заметный на порогах, перекатах, шлюзах. Способность к пенообразованию у этих веществ появляется уже при концентрации 1-2 мг/л.

Наиболее распространенными загрязняющими веществами в поверхностных водах являются фенолы, легко окисляемые органические вещества, соединения меди, цинка, а в отдельных регионах страны – аммонийный и нитритный азот, лигнин, ксантогенаты, анилин,

метил меркаптан, формальдегид и др. Огромное количество загрязняющих веществ вносится в поверхностные воды со сточными водами предприятий черной и цветной металлургии, химической, нефтехимической, нефтяной, газовой, угольной, лесной, целлюлозно-бумажной промышленности, предприятий сельского и коммунального хозяйства, поверхностным стоком с прилегающих территорий [2, с. 69].

Значительное негативное воздействие на водоем осуществляют газодымовые выбросы которые попадают в водные объекты в процессе механического оседания или с осадками. Они содержат твердые частицы, оксиды серы и азота, тяжелые металлы, углеводороды, альдегиды и др. Оксиды серы, оксиды азота, сероводород, хлороводород, взаимодействуя с атмосферной влагой, образуют кислоты и выпадают в виде кислотных дождей что в последствии приводит к закислению водоемов.

Загрязнение водной среды происходит в результате прямого внесения ядохимикатов при обработке водоемов для борьбы с вредителями, поступления в водоемы воды, стекающей с поверхности обработанных сельскохозяйственных угодий, при сбросе в водоемы отходов предприятий-производителей, а также в результате потерь при транспортировке, хранении и частично с атмосферными осадками.

Наряду с ядохимикатами сельскохозяйственные стоки содержат значительное количество остатков удобрений (азота, фосфора, калия), вносимых на поля. Кроме того, большие количества органических соединений азота и фосфора попадают со стоками от животноводческих комплексов, а также с канализационными стоками. Повышение концентрации питательных веществ в почве приводит к нарушению биологического равновесия в водоеме. Вначале в таком водоеме резко увеличивается количество микроскопических водорослей. С увеличением кормовой базы возрастает количество ракообразных, рыб и других водных организмов. Затем происходит отмирание огромного количества организмов. Оно приводит к расходованию всех запасов кислорода, содержащегося в воде, и накоплению сероводорода. Обстановка в водоеме меняется настолько, что он становится непригодным для существования любых форм организмов [3, с. 127].

Одним из видов загрязнения водоемов является тепловое загрязнение. Электростанции, промышленные предприятия часто сбрасывают подогретую воду в водоем. Это приводит к повышению в нем температуры воды. С повышением температуры в водоеме уменьшается количество кислорода, увеличивается токсичность загрязняющих воду примесей, нарушается биологическое равновесие. В загрязненной воде с повышением температуры начинают бурно

размножаться болезнетворные микроорганизмы и вирусы. Попав в питьевую воду, они могут вызвать вспышки различных заболеваний.

В ряде регионов важным источником пресной воды являлись подземные воды. Раньше они считались наиболее чистыми. Но в настоящее время в результате хозяйственной деятельности человека многие источники подземной воды также подвергаются загрязнению. Нередко это загрязнение настолько велико, что вода из них стала непригодной для питья [4, с. 247].

Негативное воздействие на водную экосистему Земли представляет очень большую опасность для всех живых организмов, обитающих на планете. Последствия загрязнения гидросферы проявляются в нарушении пищевой пирамиды, утрате сигнальных связей в биоценозе, снижении темпов роста гидробионтов, их плодовитости, а также в эвтрофировании. В современных условиях эвтрофикация весьма отрицательным образом воздействует на пресноводные экосистемы, приводит к резкому возрастанию количества фитопланктона, к перестройке трофических связей между гидробионтами, вызывает цветение воды и ухудшает ее качество.

Литература

1. Степановский А. С. Экология: учебн. для студ. высших учебных заведений / А. С. Степановский. – М. : Юнити, 2003. – 426 с.
2. Филенко О.Ф., Михеева И.В. Основы водной токсикологии: Учебное пособие / О. Ф. Филенко, И. В. Михеева. – М. : Колос, 2007. – 144 с.
3. Исмагилов Р. Проблемы загрязнения водной среды и пути ее решения Р. Исмагилов // Молодой учёный. – 2012. № 11. – С. 127–129.
4. Чебашев. Н. В Основы экологии: учебник / Н. В. Чебашев. – М. : Новая волна, 2003. – 320 с.

УДК 002:504.054(043)

Щавинська Г.В.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

Оцінка впливу промислових підприємств на навколишнє природне середовище для України є актуальним та своєчасним питанням, яке потребує реформування механізмів еколого-економічної та організаційно-правової діяльності держави. Для того, щоб зробити в

цьому напрямку позитивні кроки, потрібно дослідити провадження її в зарубіжному досвіді, імплементувати в національну систему організаційно-правових та інституційних зарубіжних заходів ефективного використання процедури оцінки впливу на навколишнє середовище діяльності промислових підприємств.

Метою роботи є дослідження особливостей впровадження процедури оцінки впливу промислових підприємств на навколишнє середовище на прикладі ЄС та США.

Згідно із визначенням Європейського Співтовариства оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС, ОВД) – це управлінський інструмент, спрямований на планування і прийняття рішень. ОВНС дозволяє ідентифікувати, прогнозувати і оцінювати доступні для огляду екологічні наслідки від розроблювальних проектів розвитку, планів і прийнятих рішень [1]. ОВНС викликає необхідність оцінки всіх можливих екологічних наслідків і впливів на всі складові НС. Здійснення ефективної ОВНС потребує залучення науки, експертів, консалтингових фірм і сприяє підвищенню рівня проектних розробок [2].

У зарубіжних країнах ОВД має суттєві відмінності від процедури в Україні. Її вперше було запроваджено у США в 1970 р. Законом про Національну політику у сфері навколишнього середовища (1970 р.), що визначив федеральну екологічну політику. Він був прийнятий завдяки тиску громадськості на американський уряд. Закон містить цілий ряд важливих положень, які передбачають: вимоги щодо підготовки загальнодоступних «заяв про вплив на навколишнє середовище» для всіх федеральних проектів, які можуть викликати «значні екологічні наслідки»; участь громадськості у формуванні проекту; обґрунтоване прийняття рішень [3].

З 1985 року ОВНС стала обов'язковою в країнах ЄС. Так, запроваджені Директива Ради про оцінку впливу на довкілля (Директива ОВОС) 85/337/ЄЕС від 27.06.1985 р. і Директива про Стратегічну екологічну оцінку впливу на довкілля (Директива СЕО) 2001/42/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 27.06.2001 р., які спрямовані на розв'язання екологічних проблем [4]. Згідно із Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради «Про оцінку впливу на стан навколишнього природного середовища окремих проектів та

програм» ОВНС проводиться щодо усіх проектів та програм:

– які підготовлені для сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, управління відходами, експлуатації водних ресурсів, телекомунікацій, туризму, містобудування та планування сільської місцевості або землекористування, і які встановлюють основу для майбутнього надання дозволу на реалізацію проектів;

– для інших сфер, з огляду на можливий вплив на стан місцевості після їхньої реалізації [5].

Щодо зарубіжної процедури ОВНС умовно виділяються три основні стадії проведення з двома основними етапами в кожній. На першій стадії відбувається розробка обмежених ОВНС – первинних і попередніх. Етап первинних ОВНС призначений для аналізу і оцінки ключових параметрів проекту: вид діяльності, масштаб діяльності, спосіб діяльності, типи впливів, регіон розміщення, стадії реалізації. Етап попередніх ОВНС призначений для виявлення різноманітності основних екологічних наслідків планованого проекту і можливих альтернативних його варіантів.

На другій стадії відбувається розробка повних ОВНС – детальних і завершуючих. На етапі детальних ОВНС проводиться всебічний аналіз та прогноз природних і соціально-економічних процесів, які можуть виникнути в результаті реалізації проекту на різних стадіях, проводяться наукові дослідження впливу проектного об'єкта на навколишнє середовище з екологічною та економічною інтерпретацією прогнозованих досліджень. Етап завершується публікацією «Заяви про вплив проекту на навколишнє середовище», в якому дається «резюме» всіх оцінок і рекомендації з подальшого проектування.

На третій стадії (і двох її етапах) відбувається вироблення післяпроектних ревізійних ОВНС – перевірочних та моніторингових. Етап перевірочних ОВНС для здійснення так званого післяпроектового аналізу, сутність якого – перевірка фактичного розвитку і прогнозованого ОВНС зміни навколишнього середовища прогнозних побудов, а також контроль над практичним дотриманням запропонованих до початку здійснення природоохоронних заходів. Етап моніторингової ОВНС призначений для постійного спостереження за реальним ходом природних і соціально-економічних змін, зумовлених реалізацією того чи іншого здійсненого проекту [4].

Треба зазначити, що в ЄС та США в ОВНС має важливе значення економічний компонент, який дає змогу попередити непродуктивні витрати інвестицій. ОВД вимагає від інвесторів, проектувальників, аналітиків враховувати не тільки безпосередні впливи, але й опосередковані, а також думку громадськості, довготермінові наслідки, кумулятивні ефекти майбутніх об'єктів на стан довкілля.

Суть особливостей зарубіжної процедури ОВНС полягає в наступному:

– полягає у визначенні доцільності (економічної) і прийнятності (екологічної) запланованої діяльності через врахування максимально широкого спектру факторів при виборі оптимального напрямку досягнення поставленої мети. Таким чином, фактично весь потенціал ОВНС полягає в економічному інтересі – конкретно в мінімізації непродуктивних

витрат капіталовкладень при досягненні бажаної бізнесової мети. Визначення впливу на довкілля виступає при цьому як свого роду «лімітуючий фактор», який може мати вирішальне значення при розв'язанні питання доцільності капіталовкладень взагалі;

– ОВД базується на якнайширшому залученні з 1 етапу громадськості до процесів вироблення та прийняття оптимальних господарських та економічних рішень;

– в ЄС та інших країнах розглядають оцінку впливу на довкілля як самостійний і єдиний інструмент (в національній практиці ОВНС входить до складу екологічної експертизи) [6].

Таким чином, процедура оцінки впливу діяльності промислових підприємств на навколишнє середовище в розглянутих зарубіжних країнах суттєво відрізняється від нашої. Вона більш серйозна, конкретна, відкрита для громадськості, інвестиційно захищає навколишнє середовище від негативного впливу. Тому впровадження цих обґрунтованих та ефективних напрямків в систему охорони довкілля України є кроком обов'язковим та неминучим.

Література

1. Мельник Л. Г., Дегтярьова І. Б. Європейський досвід використання економіко-правових інструментів забезпечення сталого розвитку / Л. Г. Мельник, І. Б. Дегтярьова // Механізм регулювання економіки. – 2012. – № 1 (55). – С. 13-24.

2. Семенов В. Ф. Екологічний менеджмент / В. Ф. Семенов. – К.: Лібра, 2004. – 407 с.

3. Экологическая оценка. Пособие для преподавателей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecoline.ru/mc/books/eiamanual/>

4. Труш О. О. Формування та реалізація спільної екологічної політики європейського союзу в умовах сучасних інтеграційних процесів [Електронний ресурс] / О. О. Труш, М. В. Андрієнко, Г. А. Ломовських // Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/doc/4/05.pdf> . 22.10.2015 р.

5. Directive 2001/42/EC of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.menr.gov.ua/index.php/adaptation/336-ohliad-stanu-harmonizatsii->

6. Оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) об'єктів проектованої діяльності. Практика проведення оцінки впливів та розроблення ОВНС у складі проектної документації для будівництва : матеріали наук.-практ. консультац. семінару, 26-30 трав. 2003 р., Ялта / відп. ред. М. А. Коровіна. – К. : Товариство «Знання» України, 2003. – 26 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ

СУЧАСНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ

Бордунова А. А. СУТНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	3
Боровицька В. С. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	5
Веселов Ф. Ф. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	7
Гнатюк С. Р. ФОРМИРОВАНИЕ МАСТЕР-ПЛАНА ИМИДЖА ОРГАНИЗАЦИИ..	9
Єфіменкова К. О. ОРГАНІЗАЦІЯ СКЛАДСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	12
Монастирюк В. І. ОСОБЛИВОСТІ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ПРОЦЕСІВ ЗА РАХУНОК РАЦІОНАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ.....	16
Монастирська К. О. РОЛЬ РЕКЛАМИ В РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ.....	15
Новікова С. І. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»).....	20
Ольховський А. Г. УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ І НАДІЙНІСТЮ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ ВИРОБІВ	23
Татар С. В. КОРПОРАТИВНІ СИСТЕМИ УПРАВЛЕННЯ.....	25
Шаповалова І. В. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ОФІС-МЕНЕДЖЕРА.....	27

СЕКЦІЯ

РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЙ ТУРИСТИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Бордунова А. А. БЕЗПЕКА ТУРИСТИЧНОЇ ПОДОРОЖІ.....	30
Веселов Ф. Ф. ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	32
Єфіменкова К. О. ІНТЕРНЕТ В ТУРИЗМІ.....	34
Лысак А. О. ВНУТРЕННИЙ ТУРИЗМ В УКРАИНЕ.....	37
Пацибина А. Р. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ БРАЗИЛІЇ.....	39
Руденко Л. В. ВИДЫ ПУТЕШЕСТВИЙ В ТУРИЗМЕ.....	41
Свіріна О. О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ.....	44
Таровик Г. В. ВИБІР ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ.....	47
Татар Д. В. ОСОБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ В ІТАЛІЇ.....	48
Татар С. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	50
Трифоновна К. О. ПЕРСПЕКТИВНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	52
Ходос Д. О. ОСОБЛИВОСТІ Й СТРУКТУРА СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ТУРИЗМІ.....	54
Шаповалова І. В. РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ЄВРОПІ.....	57

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Антоненко Ю. В. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ	61
Бурдіна І. І. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЕКТІВ.....	63
Величко М. О. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСОБЛИВА ФУНКЦІОНАЛЬНА	

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	66
Дубровська Г. В. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	68
Дяченко О.В. ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	71
Іллюшко Ю.М. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ.....	73
Клочкова В.В. КОНЦЕПЦІЯ И ИНСТРУМЕНТЫ ОЦЕНКИ СТОИМОСТИ ДЕНЕГ ВО ВРЕМЕНИ.....	76
Лисенко О.В. ТЕНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ.....	79
Орлова А.С. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	82
Осауленко О.В. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....	85
Панченко М.Ю. ОСНОВНІ ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	87
Поліщук А.В. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ.....	90
Цвігун В.С. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	92

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Акопян Л.Э. ВИДЫ ИНВЕСТИЦИЙ.....	96
Бобровський М.А. МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	98
Веселов Ф.Ф. ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	101
Дмитрієва Я.А. СТАН ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ.....	104
Єфіменкова К.О. ВПЛИВ ТУРИЗМУ НА ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ.....	106
Капранова А.И. ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТИЯ ПРОЕКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УКРАИНЕ.....	108
Лук'янова А.В. ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	110
Марченко А.Г. НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	115
Олексюк І.О. РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ В УКРАЇНІ... ..	118
Ольховский А.Г. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ТОРГОВОЙ МАРКИ И БРЕНДА В МАРКЕТИНГЕ.....	121
Отченашенко І.А. МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ.....	123
Папакиця В.С. ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	125
Рибікова Я.В. БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ.....	128
Солонец Н.А. ПРОБЛЕМА РАЗВИТИЯ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ... ..	131
Христофорова В.А. ДИВИДЕНДНАЯ ПОЛИТИКА ПРЕДПРИЯТИЯ.....	133
Чабаненко В.О. АНАЛІЗ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПОКУПКИ.....	135

Шаповалова І.В. ВПЛИВ ТУРИЗМУ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ.....	138
---	------------

СЕКЦІЯ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Ардальянов М.В. ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ МОТИВАЦИИ.....	142
Буженінова В.О. ДЕМОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	143
Дрига К.І. НЕОБХІДНІСТЬ КРОС-КУЛЬТУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	145
Д'яченко О.В. УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ.....	148
Коновалова М.Л. УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СИСТЕМІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	151
Кононученко Ю.В. МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	154
Папакиця В.С. КОРПОРАТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ У СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬО-ФІРМОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	156
Солонець Н.О. HR-БРЕНДІНГ ЯК СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ І УТРИМАННЯ ПЕРСОНАЛУ.....	159
Таровик Г.В. ЗАСОБИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	162
Чумаченко О.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ.....	163

СЕКЦІЯ

ПЕРСПЕКТИВИ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Андрюшко О.О. УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ В ГОТЕЛІ «ПОСЕЙДОН» (М.МАРІУПОЛЬ).....	165
Базаленко П.В. ГОСТИНИЧНЫЕ АССОЦИАЦИИ И СОЮЗЫ.....	167
Бордунова А.А. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	170
Боровицька В.С. ВАЖЛИВІСТЬ ІНТЕР'ЄРУ В СТВОРЕННІ ГОТЕЛЯ.....	172
Веселов Ф.Ф. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРУ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ.....	175
Дрига К.І. ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ.....	177
Кисельова А.С. ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ДИНАМІКА РОЗВИТКУ.....	178
Кононученко Ю.В. КВАЛІФІКАЦІЯ ОБСЛУГОВУЮЧОГО ПЕРСОНАЛУ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕСТОРАНУ.....	181
Марченко А.Г. ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ.....	184
Монастирюк В.І. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ.....	187
Ольховський А.В. УПРАВЛЕНИЕ ПРЕДПРИЯТИЕМ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА.....	189
Серпокрылова А.С. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ.....	191
Смочук А.О. КЛЮЧЕВЫЕ ТРЕНДЫ, ОПРЕДЕЛЯЮЩИЕ СТРАТЕГИЮ В	

ГОСТИНИЧНОМ БИЗНЕСЕ.....	194
Таровик Г.П. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	196
Татар Д.В. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ЄГИПТУ.....	199
Чернейкина Е.С. АНАЛИЗ РЫНКА ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В УКРАИНЕ.....	201

СЕКЦІЯ МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ

Авдеевко В.В. УРАВНЕНИЯ НАВЬЕ — СТОКСА.....	204
Дейнега Г.О. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ГРАФІВ В АРХІТЕКТУРНОМУ ПРОЕКТУВАННІ.....	205
Иншакова К.А., Малхасян М.М. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ТЕОРІЇ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЛЯ ВИБОРУ ОПТИМАЛЬНОГО ТУР АГЕНТСТВА.....	207
Котко В.П. ЧИСЛО π (ПИ).....	210
Морозова А.О., Симонова К.Г. ТЕОРІЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ В КОМП'ЮТЕРНІЙ СИСТЕМІ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	211
Пресняков В.О. КИБЕРСПОРТ.....	214
Стрелець Л.С. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ.....	217
Урекє А. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНОМУ РИНКУ.....	219
Федирко В.О. ИССЛЕДОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ РАБОТЫ КВАНТОВОГО КОМПЬЮТЕРА.....	220
Хлюстов С.Я. КЛАСТЕРНОЕ ПРОГРАММИРОВАНИЕ.....	223
Шульга Л.І. 3D-МОДЕЛИРОВАНИЕ.....	224

СЕКЦІЯ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖГАЛУЗЕВИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анушкевич А.Д. ПРАВИТЕЛЬСТВО УКРАИНЫ КАК СУБЪЕКТ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	228
Арапова А.С. ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ТА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	230
Балджи К.В. ЮРИДИЧНІ ФАКТИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ.....	234
Бобкова А.Л. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ, БАТЬКІВ ТА ОСІБ, ЩО ЇХ ЗАМІНЮЮТЬ.....	236
Дубова О.О. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ.....	239
Дудар Н.І. КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ: ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ, ПРАВОВІ ЗАСОБИ БОРОТЬБИ З НЕЮ.....	240
Ковальова В.В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	243
Козлова В.В. ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	245
Орлова В.Е. ИСТОЧНИКИ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	249
Романова К.О. ОБМЕЖЕННЯ ДІЄЗДАТНОСТІ ГРОМАДЯН: ПОНЯТТЯ, ПІДСТАВИ, ПРАВОВІ НАСЛІДКИ.....	251
Шелуха Ю.С. ІНФОРМАЦІЯ, ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА.....	254

Щавинська Г.В. ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	256
Щетініна Я.В. ОБМЕЖЕННЯ ДІЄЗДАТНОСТІ ГРОМАДЯНИНА: ПОНЯТТЯ ТА ПІДСТАВИ.....	259

**СЕКЦІЯ
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

Березіна А.Г. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ.....	262
Гнідіна В. С. ІСЛАМСЬКИЙ БАНКІНГ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	265
Голубчикова Д.Р. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ПРОЦЕСУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	268
Губенко В. Є. ЄС В СИСТЕМІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНИ.....	270
Іванова І. М. АНАЛІЗ ТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА КРАЇН НАФТА.....	273
Ненадовский Е. С. АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ МИРА.....	277
Плющаків Є.В. РОЛЬ ТНК У РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	279
Полехов А. І. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТУ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	282
Протолюк В. С. ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН.....	284
Тоцина Є. Р. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ.....	287
Уланова Ю. О. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОРТФЕЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ....	289
Челях О. В. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ.....	291

**СЕКЦІЯ
ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

Герашенко А. В. ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ЇЇ ПРИСУТНОСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ПОСЛУГ.....	294
Герашенко Д. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ УЧАСТІ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ.....	296
Гурдін В.В. РОЗВИТОК ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ.....	298
Дятлова В. С. ЕКСПОРТНА-ІМПОРТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ.....	300
Коваленко К. А. ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	303
Ларина Д. Е. ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ И КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ВНЕШНЕТОРГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ.....	304
Ломізова Ю.В. ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ.....	307
Отченашенко І. А. УКРАЇНА В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ.....	310
Перонко А. М. АНАЛІЗ ПОТОЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ.....	313
Сухова К. В. ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	316

Усатова Т. О. АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	319
Хачко М. Г. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	322
Шевцов В.Ю. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ	324
Шкурят О. О. ОЦІНКА МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	327

СЕКЦІЯ АНТРОПОГЕННІ ПЕРЕТВОРЕННЯ БІОСФЕРИ

Абакумова В. С. ВПЛИВ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ НА БІОСФЕРУ.....	331
Аниськін О. В. РАДІОАКТИВНЕ ЗАБРУДНЕННЯ БІОСФЕРИ.....	333
Атамась А.І. АНТРОПОГЕННИЙ ВПЛИВ НА ҐРУНТИ.....	335
Беспалов С.И. ТЕПЛОВОЕ ЗАГРЯЗНЕНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ.....	337
Булавицька А. С. ВПЛИВ ЛЮДИНИ НА ЗМІНИ КЛІМАТУ.....	340
Головко А.В. СУЧАСНИЙ СТАН ОЗОНОВОГО ШАРУ.....	344
Гопаченко А.Д. ПЕСТИЦИДЫ. ВЛИЯНИЕ НА БИОСФЕРУ.....	347
Грицик В. В. СЕЛЬСЬКОЕ ХОЗЯЙСТВО КАК ОДИН ИЗ ФАКТОРОВ ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ.....	349
Заверуха М. В. ВЛИЯНИЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ НА ЗДОРОВЬЕ ЧЕЛОВЕКА.....	353
Залозный И. И. ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ БИОСФЕРЫ.....	356
Зарагулова А.И. ВЛИЯНИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ПЕДОСФЕРУ.....	359
Заруба Е. И. ВОЗДЕЙСТВИЕ ГОРНОГО ПРОИЗВОДСТВА НА БИОСФЕРУ.....	362
Іванова В.В. ОСОБЛИВОСТІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	365
Калеников А.И. ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ПЕРЕУПЛОТНЕНИЯ ПОЧВЫ, ПУТИ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ.....	368
Коршунова Т.В. ОСНОВНІ ВИДИ АНТРОПОГЕННИХ ВИДІВ НА БІОСФЕРУ....	369
Лазаренко Д. Т. ВПЛИВ ВИКИДІВ РТУТІ НА ЕКОСИСТЕМИ ЗЕМЛІ.....	373
Лесная А.С. ПРОБЛЕМЫ БИОРАЗНООБРАЗИЯ ПОД ВЛИЯНИЕМ АНТРОГЕННЫХ ФАКТОРОВ.....	376
Ломізова В. М. РАДІОАКТИВНЕ ЗАБРУДНЕННЯ БІОСФЕРИ.....	379
Маликін А.А. ВПЛИВ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ГІДРОСФЕРИ УКРАЇНИ.....	381
Мерецька В. В. ФОТОХІМІЧНИЙ ТУМАН (СМОГ).....	384
Носырева И.М. ВЛИЯНИЕ ТЕПЛОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ НА СОСТАВЛЯЮЩИЕ БИОСФЕРЫ.....	388
Овчеренко А. С. ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ТЕПЛОВОЙ ЭНЕРГЕТИКИ....	390
Пихтіна А.В. АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА БІОСФЕРУ ФІЗИЧНИХ ФАКТОРІВ.....	393
Призова Л. ЗЕМЛЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ.....	395
Рачковська В.В. ВПЛИВ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ.....	398
Рачковська В. В. АНТРОПОГЕННА ТРАСФОРМАЦІЯ БІОСФЕРИ.....	400
Рожченко А.В. АНТРОПОГЕННОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ НА ПРИРОДУ. КЛАССИФИКАЦИЯ АНТРОПОГЕННЫХ ВОЗДЕЙСТВИЙ.....	403
Хотлубей О. М. ВОДА – ОСНОВА ЖИЗНЕННЫХ ПРОЦЕССОВ В БИОСФЕРЕ. ЗАГРЯЗНЕНИЕ ВОД.....	406
Щавинська Г.В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПРОВЕДЕННЯ	

Збірник тез доповідей студентів
економіко-правового факультету

Дебют

У збірнику публікуються тези українською, російською
мовами

Комп'ютерна верстка: Осипенко К.В.